


XXII.

Proletna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske

Zbornik radova




Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

TEMA

Školska knjižnica i slobodno vrijeme učenika
Neposredno i posredno uključivanje knjižničara u školski kurikulum



Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

NAKLADNIK

Agencija za odgoj i obrazovanje
Donje Svetice 38, 10000 Zagreb
www.azoo.hr

ZA NAKLADNIKA

Vinko Filipović, prof.

© Agencija za odgoj i obrazovanje

UREDNIK

Miroslav Mićanović, prof.

UREDILA I PRIPREMILA ZA TISAK

Biserka Šušnjić, prof.

NASLOVNICA

Filipa Rajič, *Obojeni dijalog*, Graditeljska škola Čakovec

OBLIKOVANJE I GRAFIČKA PRIPREMA

Goran Nježić, Gradska tiskara Osijek, d.d.

TISAK

Gradska tiskara Osijek, d.d.

NAKLADA

600 primjeraka

Pripremljeno u Agenciji za odgoj i obrazovanje
Tiskano u Hrvatskoj 2010.

XXII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske

Zagreb, 7. – 10. travnja 2010.

TEMA

Školska knjižnica i slobodno vrijeme učenika
Neposredno i posredno uključivanje knjižničara u školski kurikulum

ZBORNIK RADOVA

Agencija za odgoj i obrazovanje
Zagreb, 2010.

Sadržaj

Školska knjižnica i slobodno vrijeme učenika

Slobodno vrijeme korisnika školske knjižnice – izazov školskome knjižničaru (Draženka Stančić)	9
Slobodne/ izvannastavne aktivnosti i slobodno vrijeme učenika (Vanja Škrobica)	21
Slobodno vrijeme u Muzeju za umjetnost i obrt (Malina Zuccon Martić)	30
Kako „razbiti“ dosadu – školska knjižnica i slobodno vrijeme učenika (Ivana Rakonić)	35

Neposredno i posredno uključivanje knjižničara u školski kurikulum

Školski knjižničar u suvremenom kurikulumu (Mira Zovko)	39
Knjižničarske kompetencije i očekivani ishodi učenja (Dijana Machala)	43
Uloga školske knjižnice u programskoj diferenciranosti koja se odnosi na darovite učenike (Veronika Čelić Tica)	50
Korelacija knjižničnog odgoja i obrazovanja i nastavnih predmeta u trogodišnjoj strukovnoj školi (Jadranka Gabriša Perković)	55
Školska knjižnica i likovna kultura (Mirjana Tomašević-Dančević)	60

Međunarodna iskustva

Školske knjižnice u kurikulumu (Nataša Kuštrin Tušek, Majda Steinbuch, Vlasta Zabukovec)	67
Obrazovanje bibliotekara za društvo znanja (Senada Dizdar)	81
Novi izazovi za školske knjižničare (Ines Krušelj Vidas)	92
Projekt <i>Bookmarker</i> (Ivana Hengl)	94

Radionice

Rad na projektu u školskoj knjižnici – metoda aktivnog učenja (Ivanka Stričević) ..	101
Izrada digitalnih materijala u školskoj knjižnici (Ana Sudarević)	109
ORU+KAMI=Origami (Elvira Katić)	110
Dječja prava – radionica (Anita Drenjančević, Dubravka Čapo)	114
Pripovjedač narodnih bajki u 21. stoljeću (Jasna Held)	115
Upoznajmo Zagreb Šenoina <i>Zlatarova zlata</i> (Božica Kühn)	117
Lektira s prilogom od “vrućih krumpirića” (Dražen Ružić, Tihana Preksavec, Ivana Ružić)	120

Naše niti u 2.0 mreži (Ivana Vladilo, Milena Klanjac, Tihomir Đunderović, Nataša Mesić Muharemi, Josip Rihtarić)	123
Vrednovanje internetskih stranica (Sanja Galic)	127
“Pišem pismo, tinta mi se proli” (Vahida Halaba)	133
Tradicija na drugačiji način – kreativna radionica (Ivanka Majić)	134
Školska knjižnica – volonterski centar škole (Sandra Vidović, Gabrijela Mahmutović, Bogdana Čiča)	138
Školska knjižnica i vršnjačka medijacija – mogućnost provođenja slobodnog vremena u knjižnici (Ljiljana Šakić)	141
Informacijska pismenost: znamo zašto! A znamo li kako? (Sonja Špiranec)	143

Primjeri iz prakse

<i>Zemlja – treći kamenčić od Sunca</i> (Ivica Josipović)	149
Skitnja s lektinom: izrada atlasa za lekturu (Ana Sudarević)	152
Astronomske pop – ikone kroz stoljeća – iskustvo u nastavi informacijske pismenosti (Marta Lončarević)	153
Projekt školske knjižnice <i>U zvijezde zagledani</i> (Ruža Jozić)	159
Knjižnica bez zidova – <i>Snovogradska knjižnica</i> (Ana Šebo)	163
Multimedijalna lektira Plesna haljina žutog maslačka Sunčane Škrinjarić (Darija Klaričić-Veg)	165
Projekt „Stara škola novu tuče“ (Dijana Muškardin)	167
<i>Amfora</i> moga stasanja: 10 godina Kreativne radionice <i>Amfora</i> (Elvira Katić)	170
Mali veliki kreativci (Helena Starčević)	175
<i>Kako je biti drugačiji</i> – učenje toleranciji (Indira Miljenović)	178
Znameniti Dubrovčani – godišnji projekt (Irja Jerković)	181
Partnerski projekt školske i narodne knjižnice (Jasmina Milovčić)	186
Klub ljubitelja čitanja (Katica Novoselac)	189
Naučimo biti asertivni (Ljerka Medved, Mirjana Valdec)	193
Školska knjižnica – između “slobodnog sata” i kreativnog čina (Madlen Zubović) ..	197
Otvorene radionice (Marija Vesel)	201
U svijetu bajki i priča braće Grimm (Zora Hajdarović)	202
Suradnja školskog knjižničara i učitelja razredne nastave na projektu <i>Moja prva knjiga</i> (Luca Matić, Senka Pintarić)	206

Dobrotvorna akcija

Školski knjižničari daruju srce... ..	211
Knjižničari knjižnici	213

Školska knjižnica i slobodno vrijeme učenika

Slobodno vrijeme korisnika školske knjižnice – izazov školskome knjižničaru

Draženka Stančić, dipl. bibliotekar i prof. hrvatskog jezika i književnosti

drazenka.stancic@gmail.com

OŠ Ivana Kukuljevića Sakcinskog Ivanec

Školski knjižničari u skladu s misijom i zadaćama školske knjižnice osmišljavaju i aktivnosti za svoje korisnike u njihovo slobodno vrijeme. No, taj vid djelatnosti nije još dovoljno istražen i definiran u našoj struci i potrebno je raditi na njegovom osvješćivanju. Kako bismo sa samosviješću i kompetencijom govorili o tom problemu, potrebno je provesti istraživanje u anketnom obliku među korisnicima o tome kako provode svoje slobodno vrijeme i koje je to vrijeme (kako bi saznali kako se involvirati u nj), zainteresiranu skupinu korisnika uključiti u oluju ideja kako iskoristiti postojeće resurse knjižnice za kvalitetno provođenje slobodnog vremena u knjižnici, proučiti literaturu o uslugama knjižnica za djecu i mladež te sociološku literaturu o djeci, mladima, subkulturama i slobodnom vremenu u sadašnjici, „prekopati“ po našim uspješnim osmišljavanjima aktivnosti za korisnike koja su zadirala u njihovo slobodno vrijeme.

Na temelju istraživanja i prakse potrebno je sustavno osmisliti aktivnosti za provođenje slobodnog vremena korisnika u školskoj knjižnici. U te aktivnosti trebaju se svakako ugraditi i elementi programa knjižničkog odgoja i obrazovanja (čitanje, informacijsku pismenost, kulturnu i javnu djelatnost) tako da u korisnika razvijaju temeljne kompetencije za cjeloživotno obrazovanje definirane od EU, a prihvaćene u Nacionalnom kurikulumu. Takav plan aktivnosti zahvalan je za apliciranje na natječaje uže i šire zajednice radi poboljšavanja knjižničnih resursa, što u konačnici dovodi do poboljšanja razine knjižničnih usluga, vidljivosti i napretka struke.

Ključne riječi: slobodno vrijeme, knjižnične usluge, anketno istraživanje, oluja ideja, knjižnični resursi, sociologija slobodnog vremena, sustavni plan aktivnosti školske knjižnice, program knjižničkog odgoja i obrazovanja, temeljne kompetencije za cjeloživotno obrazovanje, nacionalni kurikulum, napredak struke

Polazišta za djelovanje

Školsko knjižničarstvo kao relativno mlada struka u znanstvenom usustavljanju svoje djelatnosti bavilo se do sada priličnim brojem tema koje se tiču djelovanja struke.

Činjenica je da su to često teme koje se struci nameću izvana razvojem civilizacije (uvođenje novih medija za prijenos informacija), novim edukativnim spoznajama i metodama, novim primarnim vrijednostima društva u kojem živimo, a koje se ubrzano mijenja. No isto je tako i činjenica da su sve te nove teme u našoj struci ubrzo nakon pojavljivanja odlično inkorporirane u praksu. Tu smo praksu usidrili u hrvatsku obrazovnu stvarnost kroz zakone, pravilnike, standard, smjernice, manifest, etički kodeks, NPP, NOK. Odlučili smo da Program knjižnično – informacijskog obrazovanja ostvarujemo kroz tri područja: čitanje, informacijsku pismenost i kulturnu i javnu djelatnost.¹ Svoj Program ostvarujemo kroz rad s korisnicima – učenicima individualno, u paru, skupno (grupama – formalnim i neformalnim i s razredima), održavajući satove, nastavne dane, radionice, školske projekte, stvarajući didaktičke materijale² Mogućnosti za razvoj novih usluga pruža upravo tad s korisnicima individualno, u paru te grupno - s formalnim i neformalnim grupama. U podjeli naših djelatnosti na neposrednu odgojno obrazovnu, kulturnu i javnu te stručnu, neposredna odgojno obrazovna djelatnost znači da postoji i prostor i obveza za provođenje Programa, kulturna djelatnost znači da postoji prostor za provođenje Programa, dok su stručna djelatnost zapravo vrata u taj prostor i obvezu. Škole u Hrvatskoj razlikuju se po opremljenosti, isto vrijedi i za knjižnice. Trenutno je moderno da škola radi u jednoj smjeni. Donosi li to više prednosti ili nedostataka, nije nešto o čemu treba ovdje raspravljati. No, jednosmjenski rad pokazao je i potrebu postojanja dnevnog boravka za određeni broj djece. I, opet, nije mjesto za raspravu kako to pojedine škole rješavaju. Ovdje nas zanima što iz te situacije može izvući školska knjižnica, mi sami. Tu je dovoljno da zavirimo unatrag, prisjetimo se onoga što smo već radili s djecom - našim korisnicima koji vole boraviti u našem prostoru. I da je ovo uvod u raspravu, sigurna sam da bismo mogli potrošiti i cijeli dan na te naše odrađene aktivnosti jer svatko bi imao i više primjera za podijeliti s nama. Razlog zbog kojeg je slobodno vrijeme naših korisnika tema ovogodišnje Proljetne škole jest da se taj izazov stavi u okvir struke, što znači da je promišljen, od trenutka planiranja do ostvarivanja i konačne evaluacije.

Specifičnost školske knjižnice

Kao i svaki knjižničar koji nastoji da njegova knjižnica bude maksimalno iskorištena i školski knjižničar u skladu s misijom i zadaćama školske knjižnice osmišljava i aktivnosti za svoje korisnike i u njihovo slobodno vrijeme. Ovdje ću spomenuti još jednu bitnu

¹ Prijedlozi školskih knjižničara za izmjene i nadopune *Prijedloga nacionalnog okvirnog kurikulumu za predškolski odgoj i opće obvezno obrazovanje u osnovnoj i srednjoj školi* usuglašeno na sastanku 19. ožujka 2009. u Školi za cestovni promet u Zagrebu)

² Kovačević, D.; Lasić-Lazić, J.; Lovrinčević, J. Školska knjižnica - korak dalje. Zagreb: zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti: Altagama, 2004.

karakteristiku školske knjižnice. Ona, naime, ima zadaću podrške nastavnom procesu škole. Pri tome se ne smijemo zavaravati: u svim dijelovima škole borave učenici, osim u knjižnici. Naime, oni su u prostoru knjižnice prije svega naši korisnici, tek potom učenici. Osim toga, mi imamo još najmanje dvije vrste korisnika: nastavno i ostalo osoblje škole. Zašto je važno biti svjestan distinkcije učenik i korisnik-učenik? Onaj knjižničar koji zna da pred sobom ima korisnika-učenika i da mu je knjižnica uspješna koliko je zadovoljio potrebe tog korisnika daleko će kreativnije osmisliti ponudu usluga svoje knjižnice od onog knjižničara koji ima dovoljan broj lektira za posudbu i koji je održao sve potrebne satove da ih upozna s knjižnično-informacijskim programom. A kreativnost je važan element u planiranju aktivnosti za provođenje slobodnog vremena u knjižnici. Onog trenutka kada se knjižnica prilagođava korisniku-učeniku, ona iskače iz formalnog institucionalnog okvira u kakvom je sapet školski sustav u kojem djeluje škola kojoj knjižnica pripada. To nije nužno problem, jer se ionako neprestano ponavlja da škola treba biti primjerenija djeci. Dapače, ono što dijete spozna na neformalan način ostaje trajnije u njemu. Ta dvostrukost školske knjižnice razlog je više za njezinu opstojnost unutar knjižničarske struke, jednako kao i u obrazovnom sustavu.

Pripremna faza planiranja novih usluga u školskoj knjižnici

Ali, vratimo se izazovu slobodnog vremena naših korisnika. Da bismo kvalitetno uvrstili i aktivnosti za provođenje slobodnog vremena u knjižnici u popis naših usluga, moramo se informirati na tri nivoa. Prvo je potrebno proučiti noviju sociološku literaturu o djeci, mladima, subkulturama i slobodnom vremenu u sadašnjici s obzirom na to da je ubrzan razvoj tehnologije omogućio i nove načine provođenja slobodnog vremena.

Slobodno vrijeme

Sociologija slobodnog vremena slobodno vrijeme podrazumijeva, prema nekim teoretičarima, vremenskim intervalom koji je oslobođen svake obaveze, a u kojem osoba pokušava razviti svoje sposobnosti, dok drugi smatraju da je to samo vrijeme oslobođeno od organiziranog rada, a u koji su uključeni potreban odmor, razne obiteljske i društvene obaveze koje smo dužni izvršavati.

Skup aktivnosti kojima se pojedinac po svojoj volji može potpuno predati, odmarajući se ili zabavljajući, povećavajući svoju obaviještenost ili obrazovanje, dobrovoljno se društveno angažirajući ili ostvarujući svoju slobodnu stvarateljsku sposobnost nakon što se oslobodi svojih profesionalnih, obiteljskih i društvenih obaveza također čini slobodno vrijeme.³ Od slobodnog vremena potrebno je razlikovati pojam dokolice, tj. vremena u

³ Ratko Božović, *Iskušenja slobodnog vremena*, Mladost, Beograd, 1979., str. 59.

kojem je pojedinac potpuno lišen svih obaveza, vrijeme u kojem se on prepušta izboru ovisno o svojoj volji, iako ih je često teško razgraničiti.⁴

Slobodno vrijeme djece i mladih dobrim je dijelom organizirano zavisno od njihovih interesa u školi i izvan nje. U školi učenici sudjeluju u izvannastavnim aktivnostima. U njih spadaju različite grupe, učeničke zadruge, društva, sekcije i klubovi. Osim izvannastavnih aktivnosti mladi i djeca često su uključeni i u izvanškolske aktivnosti poput škola stranih jezika, glazbenih škola, sportskih, plesnih i foto klubova, društava (DND, CK, VD, KUD, ŠRD...), koje se ponekad odvijaju i u prostorima škole. (Učenici moje škole uključeni su u 45 izvannastavnih i 16 izvanškolskih aktivnosti). Dodatnu nastavu ne smatram slobodnom aktivnošću, budući da je njezina svrha pripremanje učenika za natjecanja.

Mladi i djeca slobodno vrijeme provode aktivno ili pasivno, ovisno o tome je li riječ o sportovima i rekreaciji, kulturno umjetničkim aktivnostima, društvenim igrama na otvorenom i u zatvorenom prostoru, uporabi medija, bavljenju hobijima, povećavanju znanja prema osobnom interesu. Slobodno vrijeme današnjih generacija djece i mladih pretežno je popunjeno sadržajima masovne kulture i masovnih medija. Isto tako valja napomenuti da su intervencije uže okoline (roditelja i škole) na djecu prisutnije.⁵ Još je 1971. V. Jerbić utvrdio značajan utjecaj masovnih medija na mlade i zabrinuo se ne bismo li ih unutar obrazovnog sustava trebali osposobiti na kvalitetnu uporabu medija smatrajući da čekamo kako bi ti mediji postali „klasični“ kako bi zaslužili da se na nastavi govori o njima. Ono što je tada podrazumijevao radio i tv možemo miren duše preslikati na uporabu interneta danas.⁶

Moguće usluge za korisnike

Sljedeći korak je proučavanje literature o uslugama knjižnica za djecu i mladež, ili uspješnih knjižničnih odjela većih knjižnica s obzirom na to da i one pružaju usluge namijenjene korisnicima koji su istovremeno i naši. Odgovor na pitanje kako izgleda dobra knjižnica za mlade prema V. Tibljaš glasi: Osnovno pravilo je raditi s njima (mladima, m. o.), a ne za njih. Tek njihovo osobno zalaganje pridonosi njihovom osjećaju pripadanja, jača motivaciju, osjećaj samopouzdanja i samopoštovanja, intenzivira socijalno učenje, razvija vještine i pripreme za svijet rada, a iz timskeog rada i suradničkog učenja potiču

⁴ Ana Ugrina, *Slobodno vrijeme i mladi*, http://infoz.ffzg.hr/afric/MetodeII/Arhiva01_02/Ana_Ugrina.htm (9. 12. 2009.)

⁵ Vlasta Ilišin, *Slobodno vrijeme u Djeca i mediji: uloga medija u svakodnevnom životu djece*, Zagreb, Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži i Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, 2001., str. 92.

⁶ Velibor Jerbić, *Značaj slobodnog vremena u životu djece i omladine. Umjetnost i dijete*, 2 br. 11/12. 1971. Zagreb, Centar za vanškolski odgoj Saveza Društava „Naša djeca“, str.68. - 78.

se i razvijaju njihove sposobnosti potrebne za demokraciju. Time knjižnica odigrava ključnu ulogu suradnika u odrastanju. I to je teži, ali djelotvorniji način.⁷ Osnovne upute kako bi trebala izgledati knjižnica primjerena mladima imamo u Smjernicama za mladež⁸. Ostalo je niz dobrih primjera koje valja proučiti. Interesantan je projekt Mladi u Nizozemskoj na www.jongin.nl koji sadrži informacije o problemima mladih i zabavne sadržaje.⁹ Niz zanimljivih projekata provodi i GK u Stuttgartu na <http://www5.stuttgart.de/stadtbaeucherei/kinderbaeucherei/>. Poznata je knjižnica za mlade u Dresdenu Medien@age na <http://www.medienetage-dresden.de/>, s mladima se intenzivnije radi i u knjižnicama u Hamburgu, Rostocku i Berlinu¹⁰. U Hrvatskoj mladima se intenzivnije bave Knjižnica za mlade u Karlovcu na <http://www.gkka.hr/Mladi/index1.htm>, Dječji odjel Stribor Gradske knjižnice u Rijeci s Kutkom za mlade od 13 do 19 godina Teen korner na <http://www.gkri.hr/Home.aspx?PageID=35>, Knjižnica Medveščak u Zagrebu, Odjel za mladež Idi pa vidi na <http://www.knjizmed.hr/medvescak/MLADEZ.ASP>. Ovdje spominjem knjižnice koje ne pripadaju školskom knjižničarstvu, od kojih možemo prihvatiti neke ideje za svoj rad, ali sam posve sigurna da ćemo, nakon ove poticajne Proljetne škole i nakon što predstavimo svoje ideje, moći navoditi i primjere školskih knjižnica poznatih po kvalitetnim programima slobodnog vremena za svoje korisnike.

Poznavanje korisnika

Posljednji korak prije osmišljavanja novih usluga jest pomnije upoznavanje korisnika naše knjižnice i njihovih potreba. To je primarna pretpostavka djelatnosti svake knjižnice. Potrebna su znanstvena ili stručna istraživanja o potrebama korisnika.¹¹ Naravno, potrebno je napraviti idejni projekt istraživanja s jasnim ciljevima i postavkama kako bismo u trenutku kad nas istraživanje dovede u situaciju da je za uvođenje novih usluga potrebno tražiti materijalnu i društvenu pomoć lokalne zajednice, mogli to isto opravdati. Najlakši način da to ostvarimo je provođenje istraživanja u obliku anonimnog dragovoljnog anketnog upitnika među korisnicima o tome kako provode svoje slobodno vrijeme, kolik dio dana zauzima njihovo slobodno vrijeme, što ih zanima i kako su došli

⁷ Verena Tibljaš, *Kako izgleda dobra knjižnica za mlade? Slobodan pristup informacijama*: 7. i 8. Okrugli stol, Zagreb, HKD, 2009., str. 146. - 151.

⁸ Pat Muller i Ivan Chew, *Smjernice za knjižnične usluge za mladež*. Prerađeno izdanje Smjernica koje je 1996. objavio Stalni odbor Sekcije knjižnica za djecu i mlade. Zagreb, HKD, 2009.

⁹ Marian Koren, *Identitet i sudjelovanje: pristupi informacijskim uslugama za mlade*. Slobodan pristup informacijama: 7. i 8. Okrugli stol, Zagreb, HKD, 2009., str. 117. - 129.

¹⁰ Ritta Schmitt, *Knjižnice za mladež u Njemačkoj*. Nove usluge za korisnike narodnih knjižnica: njemačka iskustva. Zagreb, KGZ, Goethe-Institut, 2004.

¹¹ Marija Ivanović, *Znanje o korisnicima i mogućim korisnicima narodne knjižnice i njihova edukacija - primarne pretpostavke djelatnosti*. / VBH, 1-4, Zagreb, HKD, 1999.

do informacija o tome. Uzorak mora biti reprezentativan (obuhvaćati najrazličitiju strukturu korisnika, za školsku knjižnicu to znači iz različitih razreda, a opet onih koji su sposobni razumjeti anketna pitanja i odgovoriti na njih). Za niže razrede čini mi se primjerenijim usmeni upit.

Postoji nekoliko faza projekta anketnog istraživanja:

1. Odabir istraživačkog problema i postavljanje hipoteze
2. Formuliranje strukture istraživanja
3. Određivanje uzorka i prikupljanje podataka
4. Kodiranje i analiziranje podataka
5. Interpretiranje rezultata analize s ciljem testiranja postavljene hipoteze.¹²

Istraživački problem je u našem slučaju jasan: uvođenje novih usluga u školsku knjižnicu vezanih za slobodno vrijeme učenika. I hipoteza se sama po sebi nastaje: postoje interesi i aktivnosti učenika koji su nam nepoznati, a s njihovim upoznavanjem mogle bi se uvesti i nove usluge u naš rad. Činjenica je da kao školski knjižničari dijelom već i poznajemo navike i interese naših korisnika-učenika pa u tom smjeru možemo pripremiti i anketna pitanja. Mislim tu i na popise izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti koje su nam dostupne u Godišnjem planu škole. Naravno da poznajemo i lokalnu zajednicu i aktivnosti koje se provode u njoj ili se ne provode, a može se poraditi na tome. Tako je, npr. u mojoj zajednici jako djelovanje paraglidera: činjenica je da taj sport stoga može privući naše korisnike-učenike kao što je i činjenica da ja u knjižnici mogu osigurati makar literaturu o ekstremnim sportovima. Naravno da je anketni upitnik prilika da provjerim te pretpostavke. A uvijek je na kraju pitanja dobro ostaviti mogućnost odgovora *nešto drugo* jer je činjenica da se sami ne možemo svega dosjetiti. Kada smo gotovi s anketnim upitnikom, određujemo koga ćemo ispitati, a da dobijemo realne rezultate. To u našem slučaju znači da moramo anketirati i dobre i lošije učenike, one koji su redovno u knjižnici kao i one kojih nema, nekoliko iz svakog razreda. Prije provođenja ankete dobro je napraviti malo predtestiranje na nekoliko korisnika da vidimo je li anketa dovoljno razumljiva kako bi se još eventualni nedostatak mogao ispraviti. Nakon što su podaci prikupljeni, kodiramo ih i analiziramo kako bismo ih mogli interpretirati u odnosu na cilj testiranja - upoznavanje potreba korisnika radi uvođenja novih usluga vezanih uz njihovo slobodno vrijeme.

Smjernice za daljnji rad na uvođenju novih usluga vezanih uz slobodno vrijeme učenika-korisnika u Knjižnici OŠ Ivana Kukuljevića Sakcinskog, Ivanec

¹² Silva Pavlinić i Jasna Horvat, *Koncipiranje anketnog upitnika za istraživanje korisnika Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek*, VBH 3 - 4, Zagreb HKD, 1997., str.61. - 71.

Anketa o slobodnom vremenu učenika provedena je na uzorku od 126 korisnika-učenika, od čega je četvero bilo pretestirano. Bilo je testirano 58 muških i 68 ženskih ispitanika. Pitanja su bila tematski grupirana na sport i rekreaciju, produblјivanje znanja, kulturu i umjetnost, medije. Sportom (organiziranim treniranjem u nekom od klubova) se bavi 90 korisnika, ili 71,43% (raspon sportova: rukomet - 24 korisnika, nogomet - 22, košarka - 17, tenis - 15, odbojka - 13, stolni tenis - 10, gimnastika - 7, badminton - 4, trčanje - 3, karate - 2, boks - 1, atletika - 1), a rekreacijom 123 korisnika ili 97,6%. Ustanovljene rekreativne aktivnosti su: vožnja biciklom - 86 korisnika, šetnja - 56, rolanje - 37, ples - 15, planinarenje 15, ribolov - 11, aerobik - 2, *skateboarding* - 2, joga - 1, šah - 1 korisnik. I sportom i rekreacijom najviše ih se bavi jer im se to sviđa, potom zato što se time bave njihovi prijatelji, a zatim njihova obitelj. Do informacija o sportovima dolaze prije svega na internetu - 73 korisnika (57,93%), od stručnih osoba - 44, potom na tv-u - 40, od prijatelja - 35, iz novina i časopisa - 27, u knjižnici - 7 te u leksikonima i enciklopedijama - 2 korisnika. Sličan rezultat daju i informacije o rekreativnim aktivnostima. Na sport utroše tjedno najčešće 2 sata (32 korisnika), 5 sati (21 korisnik), 10 sati (15 korisnika), 1 sat (9 korisnika).

Produblјivanjem znanja pohađanjem tečajeva (otkako je uveden drugi strani jezik - pretpostavljam) ne bavi se nitko, ali zato 38 korisnika (30,15%) pohađa Glazbenu školu.

Korisnici se bave pretpostavljenim kulturno umjetničkim aktivnostima slijedom: slikanje i crtanje - 46 korisnika (36,50%), pjevanjem - 36, pisanjem pjesama i priča - 15, proučavanjem baštine svog kraja - 9, sviranjem - 9, glumom - 8. Na te aktivnosti utroše tjedno najčešće 2 sata (40 korisnika), 5 sati (14 korisnika), jedan sat (30 korisnika) 10 sati (6 korisnika). I opet je ključno za odabir aktivnosti svidanje (56 korisnika), slijede prijatelji (26 korisnika), obitelj (6 korisnika).

Na druženje s prijateljima i igre s njima i braćom utroše dnevno 2 sata (44 korisnika), 1 sat (39 korisnika), 4 sata (14 korisnika), 3 sata (11 korisnika).

Rezultati dijela ankete vezani uz uporabu medija vrlo su indikativni. Apsolutnu prednost ima televizija. Nju koristi svih 126 ispitanika i to u sljedećim češćim dnevnim vremenima: 2 sata - 58 korisnika, 3 sata - 22 korisnika, 4 sata - 16 korisnika, 1 sat - 15 korisnika. Televiziju slijedi internet kojim se koristi njih 120. I to dnevno: 2 sata - 37 korisnika, sat - 35 korisnika, pola sata - 15 korisnika, 3 sata - 9 korisnika. Radio dnevno sluša 108 učenika, tjedno čita novine i časopise 122 učenika, a knjigu koja nema veze sa školskim obvezama također tjedno čita 100 učenika. Što rade na internetu? 108 ih pretražuje različite stranice, 93 koristi *facebook*, 82 igra igrice, 56 chata, 51 razmjenjuje videosadržaje, 27 koristi *wiki*, 26 piše *mailove*, 15 koristi *google docs*, 9 koristi *myspace*, isto toliko ih je bilo na stranicama virtualnih svjetova i *machinimea*, 8 ih prikuplja omiljene poveznice, 6 koristi *twitter*, isto toliko i blog, 5 razmjenjuje glazbu, 2 koriste

RSS, flickr, podcast i slideshare koristi po 1 korisnik dok se objavom radova pod CC-licencom ne koristi nijedan.

Sljedeći dio ankete propitivao je njihovo zanimanje i interese kao mogućnosti. U prvoj skupini ponuđene su im za daljnju edukaciju sve usluge web 2.0 tehnologije pri čemu su pokazali interes za više znanja o: *facebooku* - 55 korisnika, chatu i razmjeni videosadržaja - 24, *myspaceu* - 23, blogovima, mailu, *twitteru* - 21, virtualnim svjetovima i *machinimeima* - 17, objavi radova pod CC-licencom - 16, prikupljanju omiljenih poveznica - 15, razmjeni vlastite glazbe - 14, *google docsu* - 10, wikiju - 8, RSS-u i *flickr* - 7, *podcastovima* - 5 i *slideshareu* - 4 korisnika. To su aktivnosti koje će vrlo skoro biti moguće ostvariti u sklopu projekta HMŠK, Naše niti u web 2.0 mreži, autorice Ivane Vladilo.

Korisnicima je ponuđen i niz tema kod kojih su trebali označiti koliko ih zanimaju. Navodim prvih 5 od 27: filmovi - 79 korisnika, kućni ljubimci 65 korisnika, moda/kozmetika, izbor škole i zanimanja 48 korisnika, suvremena glazba 45 korisnika, knjige na temu horrorra i znanstvene fantastike 41. U edukaciju na tu temu knjižnica se može uključiti nabavom literature, organizacijom debata, razgovora sa stručnjacima, samoedukativnim radionicama kroz klubove ljubitelja. Ponuđeni su im i sadržaji tipa kako napraviti nešto, npr. izložbu. Prvih 5 od 15: kako napraviti film - 88 korisnika, kako stvoriti glazbenu pjesmu - 66, kako glumiti - 54, kako napisati priču ili pjesmu - 45, kako organizirati humanitarnu akciju - 35 korisnika. I opet knjižnica može za te teme nabaviti literaturu, pozvati stručnjake na predavanje i radionice, služiti kao prostor za dogovor za ostvarivanje nekih od tih aktivnosti. Pitalo ih se koje bi grupe ili aktivnosti rado imali u školi, a da bi se pritom koristili i knjižnični resursi. Prvih 5 od 17: karaoke grupa - 45 korisnika, *free climbing* - 43, *paragliding* - 32, kreativno pisanje - 18, komunikolozi - 12 korisnika. I opet - knjižnica zbog nabave tiskane i AV građe, može li se još? 72 ih se želi koristiti knjižnicom radi druženja zbog istih problema koji ih zanimaju, 66 ih želi uživati u čarima noćnog kamping-čitanja iz užitka, 55 želi raspravljati o zanimljivim temama, 28 želi dobiti i pružiti pomoć oko zadaća, 24 želi predstaviti neku svoju ideju drugima. Ponudili su svoju stručnost knjižnici u slučaju organizacije kakvih aktivnosti u poznavanju igrice na internetu, dobrom crtanju i čitanju, komunikacijskim sposobnostima, poznavanju dinosaura, poznavanju alata za izradu web stranice i mitova, anime crtića (mangi), filmova, automobila, virtualnih svjetova i pjevanja. Ponudili su i 29 ljudi s temom koju poznaju, a mogli bi nam koristiti. I što učiniti nakon takve ankete, nego se primiti posla.

Sljedeći korak u uvođenju novih usluga u knjižnicu svakako mora biti odabir onoga što su korisnici označili kao najinteresantnije. Naravno da je tom prilikom potrebno ići putem koji su već prokrčile knjižnice poznate po radu s djecom i mladeži, a to je uključivanje zainteresirane skupine korisnika u proces stvaranja tih usluga. Oluja

mozgova je u fazi pripreme kvalitetna metoda koju može pratiti i izravni kontakt s pojedinom djecom zainteresiranom za određenu uslugu, što se može riješiti slanjem obavijesti u razrede iz kojih je došao prijedlog za tu novu knjižničnu uslugu. Prije popunjavanja anketnog upitnika korisnici su upoznati s mogućnošću sudjelovanja u ekipi koja će isplanirati uvođenje novih usluga, a sastajat će se u školskoj knjižnici. Nakon provedene anonimne ankete na posebnom se listu potpisalo 12 učenika zainteresiranih da sudjeluju u oluji mozgova. Radi dogovora za sastanke i razmjenu informacija osnovana je i zatvorena grupa na *facebooku* naziva *Brainparty*, <http://www.facebook.com/group.php?gid=314114501991>, preko koje su članovi upoznati s principom oluje mozgova. Na prvom su sastanku u školskoj knjižnici naziva *Ajmo probat* prorađene mogućnosti uvođenja nove grupe u našu školu - *free climbinga* i izrade igranog filma (potrebni izvori informacija, oprema, dobavljanje financija, osiguravanje prostora i planiranog vremena, potrebnih ljudi, razlozi za uvođenje tih aktivnosti). Na drugom sastanku naziva *Što je zalutalo u priču* tražile su se negativnosti svake stavke pri čemu su odbačene tri ideje. Na trećem sastanku zvanom *Mi to zaozbiljno* podijeljeni su zadaci članovima grupe vezani uz pojedinu stavku naših dvaju planova i predloženi ostali zainteresirani i mogući suradnici iz redova učenika i učitelja te dogovoreni razgovori s njima. Konkretni primjer: zadužena je učenica da zamoli učiteljicu hrvatskog jezika da pomakne nastavnu jedinicu Scenarij i knjiga snimanja kako bi nekoliko njih zainteresiranih moglo čim prije početi izrađivati scenarij i knjigu snimanja.

U školskoj knjižnici OŠ Ivana Kukuljevića Sakcinskog, Ivanec već su provodene aktivnosti vezane uz slobodno vrijeme učenika: susreti s književnicima, glumcima i pjevačima, literarne i likovne radionice, noćno kampiranje u knjižnici radi čitanja iz užitka, radionice forum kazališta, čitateljski i filmski klubovi, radionica izrada scenarija i knjige snimanja koji su potom iskorišteni za snimanje filma, izložbe na temu pismenosti, baštine našeg kraja, humanitarne akcije u kojima su korisnici učenici razvijali svoje kreativne, komunikacijske, socijalne, ekološke i organizacijske sposobnosti kao što je to slučaj i u ostalim školskim knjižnicama. No, to su bile akcije kod kojih je glavnu ulogu imala školska knjižničarka. Ovaj način o kojem sam izlagala različit je utoliko što od početka ima u sebi ugrađen rad zainteresiranih korisnika i osmišljen je planski. Cilj nije toliko bitan koliko put. Ili će po putu dobiti na važnosti.

Možemo zaključiti da je na temelju istraživanja i prakse potrebno sustavno osmisliti aktivnosti za provođenje slobodnog vremena korisnika u školskoj knjižnici. U te aktivnosti trebaju se svakako ugraditi i elementi programa knjižničnog odgoja i obrazovanja (čitanje, informacijsku pismenost, kulturnu i javnu djelatnost) tako da u korisnika razvijaju temeljne kompetencije za cjeloživotno obrazovanje definirane od EU, a prihvaćene u Nacionalnom kurikulumu. Korisnici-učenici osmišljavajući usluge za sebe primorani su

pretraživati informacije, čitati, procjenjivati, zauzeti stav kako bi organizirali aktivnosti i akcije. Te aktivnosti i akcije u konačnici će ih razviti u kvalitetnije i odgovornije osobe. Bitno je njihove aktivnosti popratiti medijima, koje oni smatraju važnim dijelom svoga života. Dakako da su sami sposobni organizirati i to. Školski knjižničar u tom je slučaju mentor-savjetnik svojih korisnika, njihov usmjerivač. Takav plan aktivnosti zahvalan je za apliciranje na natječaje uže i šire zajednice radi poboljšavanja knjižničnih resursa, što u konačnici dovodi do poboljšanja razine knjižničnih usluga, vidljivosti i napretka struke.

Literatura

Sociologija slobodnog vremena

- Božović, R. *Iskušenja slobodnog vremena*. Beograd: Mladost, 1979.
- Elaković, S. *Sociologija slobodnog vremena*. Beograd: Savremena administracija, 1989.
- Honore, C. *Pohvala sporosti: kako jedan svjetski pokret prkosi kultu brzine*. Zagreb: Algoritam, 2006.
- Ilišin, V. *Slobodno vrijeme u: Djeca i mediji: uloga medija u svakodnevnom životu djece*, Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži i Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, 2001.
- Ilišin, V. i dr. *Mladi: problem ili resurs*, Zagreb: Institut za društvena istraživanja, 2007.
- Jerbić, V. Značaj slobodnog vremena u životu djece i omladine. *Umjetnost i dijete*, 11/12, br. 2. Zagreb: Centar za vanškolski odgoj Saveza Društava „Naša djeca“, 1971.
- Joksimović, S. i dr. *Mladi i neformalne grupe: u traganju za alternativom*. Beograd: Istraživačko-izdavački centar SSO Srbije, 1988.
- Livingstone, S. *Young people and new media: childhood and the changing media environment*. London: Sage publications, 2006.
- Marinić, T. *Slobodno vrijeme i suvremeno društvo*. Zagreb: Informator, 1977.
- Miliša, Z.; Verovšek, N.; Tolić, M. *Mediji i mladi: prevencija ovisnosti o medijskoj manipulaciji*. Zagreb: Sveučilišna knjižara, 2009.
- Previšić, V. *Izvanastavne aktivnosti i stvaralaštvo*. Zagreb: Školske novine, 1987.
- Radin, F. i dr. *Mladi uoči trećeg milenija*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja, 2002.
- Singer, D. G.; Singer, J. L. *Handbook of children and the media*, Thousand Oaks: Sage Publications, 2001.
- Ugrina, A. Slobodno vrijeme i mladi, http://infoz.ffzg.hr/afric/MetodeII/Arhiva01_02/Ana_Ugrina.htm (9. prosinca 2009.)

Knjižničarske usluge za djecu i mlade

- Dankert, B. Usluge koje knjižnice pružaju djeci i budući program suradnje. // *Dijete i društvo*: časopis za promicanje prava djeteta, 6, br. 2. Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, 2005.
- Duncan, D. i Lockhart, L. *I-search, you search, we all learn to research: a how-to-do-it manual for teaching elementary school students to solve information problems*. New York: Neal-Schuman Publishers, 2000.
- Gill, Ph. i dr. *Narodna knjižnica: IFLA-ine i UNESCO-ve smjernice za razvoj službi i usluga*. Zagreb: HKD, 2003.
- Harris, Ch. Library 2.0: *It's not about the books*. <http://iflasblog.wordpress.com> (14. 12. 2009.)
- Ivanović, M. *Znanje o korisnicima i mogućim korisnicima narodne knjižnice i njihova edukacija - primarne pretpostavke djelatnosti*. // VBH, 1-4, Zagreb: HKD, 1999.
- Javor, R. *Dječja knjižnica za novo tisućljeće*: zbornik. Zagreb: KGZ, 2001.
- Kasman Valenza, J. *Web 2.0 meets information literacy*. <http://iflasblog.wordpress.com> (14. 12. 2009.)
- Koren, M. *Identitet i sudjelovanje: pristupi informacijskim uslugama za mlade*. // Slobodan pristup informacijama: 7. i 8. okrugli stol, Zagreb: HKD, 2009.
- Kovačević, D.; Lasić-Lazić, J.; Lovrinčević, J. *Školska knjižnica - korak dalje*. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti: Altagama, 2004.
- Muller, P. i Chew, I. *Smjernice za knjižnične usluge za mladež*. Prerađeno izdanje Smjernica koje je 1996. objavio Stalni odbor Sekcije knjižnica za djecu i mlade. Zagreb: HKD, 2009.
- Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i opće obvezno obrazovanje u osnovnoj i srednjoj školi: prijedlog*. <http://www.azoo.hr/tekst/prijedlog-nacionalnog-okvirnog-kurikuluma-za-predskolski-odgoj-i-opce-obvezno-obrazovanje-u-osnovnoj-i-srednjoj-skoli/1112/12> (14. 12. 2009.)
- Nastavni plan i program za osnovnu školu*. Zagreb: MZOŠ, 2006.
- Ofstad, Mette K. Making libraries enticing also for „non“-readers? <http://iflasblog.wordpress.com> (14. 12. 2009.)
- Pavlinić, S. i Horvat, J. *Koncipiranje anketnog upitnika za istraživanje korisnika Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek*. // VBH 3 - 4, Zagreb: HKD, 1997.
- Royan, B. i dr. *Smjernice za audiovizualnu i multimedijску građu u knjižnicama i drugim ustanovama*. Zagreb: HKD, 2005.
- Saetre, T. P. i Willars, G. *IFLA-ine i UNESCO-ve smjernice za školske knjižnice*. Zagreb: HKD, 2004.
- Schmitt, R. *Knjižnice za mladež u Njemačkoj*. // Nove usluge za korisnike narodnih knjižnica: njemačka iskustva. Zagreb: KGZ: Goethe-Institut, 2004.

- Schneider, R. i Jordan-Bonin, E. von. *Germany on its way: the school library + information literacy - the perfect combination*. <http://iflaslblog.wordpress.com> (14. 12. 2009.)
- Šegota-Novak, M. i Turčin, V. međunarodno savjetovanje Narodne knjižnice izazov promjena (1997 ; Lovran). Rijeka: Gradska biblioteka Rijeka ; Zagreb: HBD, 1997.
- Šušnjić, B. i dr. Izmijenjen prijedlog dopuna Kurikuluma http://www.knjiznicari.hr/UDK02/index.php/Slika:Izmijenjen_prijedlog_dopuna_Kurikuluma.doc (14. 12. 2009.)
- Tibljaš, V. *Kako izgleda dobra knjižnica za mlade? // Slobodan pristup informacijama: 7. i 8. okrugli stol*, Zagreb: HKD, 2009.

Slobodne / izvannastavne aktivnosti i slobodno vrijeme učenika

Vanja Škrobica, dipl. knjižničarka
Škola likovnih umjetnosti, Split

1. Uvod

Da bih što bolje obradila temu školskih slobodnih/ izvannastavnih aktivnosti odlučila sam najprije nešto općenito reći o slobodnom vremenu, darovitosti (talentiranosti) i motiviranosti učenika.

1.1. Što je slobodno vrijeme?

Iako je pojam „slobodnog vremena“ objašnjen u brojnim studijama i nadalje postoji nesuglasnost u definiciji ovoga pojma. Zbog različitih polazišta (filozofskih, pravnih, pedagoških, socioloških, ekonomskih, psiholoških itd.) teško je precizno odrediti što bi zapravo bilo slobodno vrijeme. Većina se slaže da je slobodno vrijeme ono vrijeme koje je oslobođeno od svake obaveze i prisile, a u kojem se pojedinac može potpuno predati svojoj volji, bilo da se odmara, zabavlja ili dodatno obrazuje. Postojanje brojnih aktivnosti kojima se ljudi bave u slobodnom vremenu potvrđuje činjenicu da svaki čovjek ima stanovitu potrebu za smislenim i organiziranim sadržajima.

Slobodno vrijeme smatra se novim fenomenom. Zbog ostvarenih radnih prava (pravo na osamsatno radno vrijeme, petodnevni radni tjedan itd.) i razvoja tehnike i tehnologije, suvremenom čovjeku ostaje dosta slobodnog vremena. No slobodno vrijeme nije nešto što imaju samo odrasli, slobodnog vremena sve više imaju i mladi. Brojni sociolozi i pedagozi drže da je djecu potrebno od ranog djetinjstva usmjeravati, učiti i navikavati na sadržajno provođenje slobodnog vremena kako bi se socijalizirali i postali otporniji na životne izazove.

1.2. Što su darovitost (talentiranost) i kreativnost?

Talentiran (grč. talanton, odnosno lat. talentum znači mjeru, zdjelicu kojom se mjeri zlatan novac) je onaj koji ima talenta, to je osoba s mjerom i kao takav (duhovno) bogat..

Ljudske su sposobnosti u populaciji statistički raspoređene po Gausovoj, zvonastoj krivulji. To znači da većina ljudi ima određenu sposobnost na nekoj prosječnoj razini,

dok se broj pojedinaca s povećanim ili smanjenim sposobnostima simetrično smanjuje. One pojedince koji imaju jednu ili više sposobnosti značajno natprosječno razvijene, obično nazivamo nadarenima, talentiranim u tom području.

I kreativnost, kao i nadarenost imaju u stručnoj literaturi mnoštvo definicija. No sve se one više - manje svode na to da je kreativnost sposobnost (proces) kojom čovjek teži originalnom stvaranju, novom rješenju i djelu koje će obogatiti njega i društvo. Istina, ponekad su velika djela stvar inspiracije, „božanskog nadahnuća“ ili „aha-efekta“. Često se zaboravlja da je prije toga trebalo dosta rada, strpljenja, mnogo pokušaja i pogrešaka prije no što je došlo do uspjeha. Osim toga kreativnost nije nužno racionalni proces. Racionalnost ga pokreće dajući mu važne informacije i nakanu za ostvarivanje nove ideje (Einstein: „Ja nisam pametniji od drugih, ja samo više razmišljam!“).

Obiteljsko okruženje, a posebice škola, često daju priliku mladima da se kreativno dokažu. Iako je školski sustav krut i u mnogim slučajevima sputava učenikovu kreativnost i originalnost, ograničava slobodno i kritičko mišljenje, ipak se nađu načini da učenici oslobode svoje potencijale putem ubrzanog obrazovanja (akceleracija) ili se njihovo znanje, sposobnosti i talenti obogaćuju kroz satove slobodnih/ izvannastavnih aktivnosti. U takvim aktivnostima profesor i učenik su partneri i suradnici i oboje bi trebali imati jaku znatiželju, težnju za novim, originalnim rješenjima.

U stručnoj literaturi naći ćemo mnoštvo metoda otkrivanja pa i definicija talentiranosti, odnosno darovitosti. Prema V. Andriloviću i M. Čudini nadareni učenici, između ostalog, rano nauče čitati, pokazuju fizičku spretnost ranije no ostali vršnjaci, imaju superiorne intelektualne sposobnosti, neprekidno su znatiželjni, kreativni i originalni, pokazuju sposobnost rukovođenja itd. Pedagoški djelatnici, a posebice voditelji slobodnih/ izvannastavnih aktivnosti imaju privilegiju prepoznati darovitost (pa i genijalnost) kad učenici postavljaju pametna, provokativna pitanja i ne prihvaćaju jednostavne odgovore, kad pokažu sposobnost apstraktnog mišljenja i uočavanje veza i odnosa među pojavama, uzroka i posljedica, kada brzo reagiraju na nove situacije, imaju sposobnost uočavanje detalja i divergentno mišljenje, pokazuju inicijativnost, poduzetnost, dosađuju se u društvu vršnjaka i traže društvo odraslih, kad su perfekcionista i zaokupljeni filozofskim pitanjima i smislom života.

1.3. Što je motivacija?

Motivacija je sve ono što nas pokreće prema nekom cilju, što uvjetuje neko usmjereno djelovanje (lat. *movere* - kretati se). U obrazovnom procesu motivacija je ono što dovodi do učenja i što određuje njegov smjer, intenzitet i trajanje. Motivacija je takvo stanje u kojem smo „iznutra“ pobuđeni nekim potrebama, porivima, težnjama, željama ili

motivima, a usmjereni prema postizanju nekog cilja, koji izvana djeluje kao poticaj na ponašanje. Dakle, motivacija je povezana s potrebama.

Ekstrinzična motivacija je motivacija kojoj je porijeklo u čimbenicima izvan individuum (npr. nagrade), a ne u unutarnjim pobudama, dok je intrinzična motivacija ona kod koje je potreba nastala iz unutarnjih pobuda, a zadovoljstvo proizlazi iz same aktivnosti, a ne zbog vanjskih razloga (npr. nagrade ili straha od kazne).

Često se u vezi s nastavom i učenjem zna reći da profesor mora znati motivirati učenike. Ako u tome uspije, učenici će pokazivati više zanimanja za rad i učenje. Ako ne uspije, učenici se neće truditi koliko bi trebali i mogli. Profesori se svakodnevno pitaju kako motivirati učenika. Isto pitanje postavljaju i oni profesori koji vode slobodne/ izvannastavne aktivnosti. Evo nekoliko primjera kako povećati intrinzičnu motivaciju kod učenika: dopustiti ponekad učenicima da preuzmu veću osobnu odgovornost za odluke i donošenja pravila (npr. način odijevanja, vođenje dijela sata i sl.), pohvaliti učenike (poglavito one koji imaju nisko samopoštovanje), postaviti realistične i dostupne ciljeve čije ostvarenje stvara zadovoljstvo i povećava motivaciju, organizirati aktivnosti tako da se izmjenjuju sadržaji i metode rada čime se postiže veća dinamičnost, paziti na tempo rada (ako je aktivnost prelagana, izostat će kvaliteta izazova, pa će se javiti dosada i motivacija slabi, a kad je aktivnost preteška, javit će se frustriranost i odustajanje).

2. Izvannastavne aktivnosti

2.1. Što su izvannastavne / slobodne aktivnosti?

To su one odgojno planirane aktivnosti koje omogućavaju svestrano potvrđivanje učenikove ličnosti, a profesoru daju mogućnost proširenog obrazovnog i odgojnog utjecaja. Koje će izvannastavne/ slobodne aktivnosti škola ponuditi ovisi o željama i afinitetu samih učenika, kompetencijama profesora, ali i o sposobnosti škole da želje provede u stvarnost (vrsta škole, dob učenika, materijalna i kulturna razina, opremljenost škole, artikulacija nastavnog plana i programa, načini financiranja škole...).

2.2. Kako se mogu podijeliti izvannastavne / slobodne aktivnosti?

Neki teoretičari slobodne/ izvannastavne aktivnosti dijele na:

- aktivnosti kojima stječemo ili povećavamo znanje,
- tehničke aktivnosti,
- tjelesne i sportske aktivnosti,
- kulturno-umjetničke aktivnosti,
- zabavne aktivnosti,
- ekonomske i radno-proizvodne aktivnosti.

Slobodne/ izvannastavne aktivnosti mogu se odvijati kroz grupe, kružoke, klubove, društva, zadruge... Rad u tim aktivnostima je slobodan, spontan, dinamičan, raznovrstan. Plan i program im je slobodan, nesputan, nema strogih pravila i nije opterećen ocjenjivanjem. Osjećajući da nema prisile, učenici rade ono što vole i uživaju u tome.

2.3. Koje su koristi izvannastavnih / slobodnih aktivnosti?

Višestruke su koristi od izvannastavnih/ slobodnih aktivnosti. U njima učenici produbljuju znanje, zabavljaju se, afirmiraju i uče socijalnim vještinama. Razvijaju kompetencije, samopouzdanje i sigurnost u sebe, stvaraju radne navike, postaju odgovorniji i sposobniji za donošenje odluka, upoznaju druge učenike i škole (izviđači, festivali, izložbe, smotre). Sudjelovanjem u ovim aktivnostima učenici (kroz igru i na zabavan način) grade nove ili mijenjaju stare stavove, stvaraju pozitivne emocije i osjećaj pripadnosti (Maslowljeva hijerarhija potreba), uče se liderskim i govorničkim vještinama, kritičkom mišljenju, toleranciji, timskom radu.

2.4. Slobodno vrijeme, slobodne / izvannastavne aktivnosti i mladi (američka iskustva)

Učenik u SAD prosječno provodi nešto više od 40 % svog dana u školi. Što radi s ostatkom vremena? Neki se druže s prijateljima, drugi rade (samofinanciranje), ali ima i onih koji poslije obavezne nastave ostaju u školi gdje sudjeluju u izvannastavnim, neobaveznim aktivnostima (sportske, umjetničke, društvene, ekološke i druge). U SAD postoje tri vrste izvannastavnih/ slobodnih aktivnosti:

- aktivnosti koje su dio kurikula (primjerice novinarstvo je dio redovne ponude kurikula pa se za rad u školskim novinama dobivaju ocjene; učenici novinari i fotoreporter ne rade samo u razredu ili redakciji, već prate cjelodnevna događanja u školi i izvan škole),
- aktivnosti koje su "ko-kurikularne" (primjerice rad u školskoj dramskoj skupini),
- aktivnosti koje nisu dio kurikula i obično su natjecateljskog duha (čiste izvannastavne/ slobodne aktivnosti).

Mnoge škole u SAD gotovo podjednako vrednuju izvannastavne/ slobodne aktivnosti sa redovnom nastavom jer one, kao i nastavni predmeti, sudjeluju u formiranju učenika koji će, danas - sutra, odrasti u zrele i odgovorne ljude. Američka istraživanja pokazuju da bogatstvo takvih aktivnosti čini svaku školu ugodnijom sredinom s jakim osjećajem pripadnosti, s društvenom interakcijom među učenicima. Nije zanemariva činjenica da je kod onih učenika koji sudjeluju u školskim izvannastavnim/ slobodnim aktivnostima

zamjetan uspjeh u učenju, bolje im je samopouzdanje, a manji je i stupanj maloljetničke delikvencije, nasilja i zlouporabe droga. Zato ove aktivnosti imaju izuzetno značenje u američkim školama: osim ocjena i rezultata na državnim ispitima, prijamna komisija na koledžima posebnu pažnju obraća na CV kandidata u kojem se navode socijalne vještine i druga postignuća koja su ostvorena u izvanastavnim/ slobodnim aktivnostima.

2.5. A u Republici Hrvatskoj?

Nažalost, sve do nedavno se u srednjim školama izvannastavna/ slobodna aktivnost radila stihijski, nije bilo ozbiljnijeg planiranja, nije postojalo dovoljno dodatnih edukacija za profesore, profesori su vođenje aktivnosti dobivali „kao zadatak“, mnogi nisu bili ni dovoljno kompetetni za pojedine aktivnosti. Do danas vođenje ovih aktivnosti ne ulazi u satnicu (srednje škole), niti je financijski vrednovano.

Danas u Republici Hrvatskoj pokušavamo implementirati Nacionalni kurikulum i prema njemu se rade i provode školski kurikuli. Ciljevi kurikula na školskoj razini su: stjecati temeljna i opća znanja, razvijati sposobnosti primjene znanja i vještina te svijest o važnosti i potrebi cjeloživotnog učenja, afirmirati društvene vrijednosti i razvijati socijalne kompetencije, razvijati učenikovu osobnost i potencijale, poticati i razvijati svijest i potrebu očuvanja prirode i eko sustava u okruženju i globalno, upoznavati i uvažavati vrijednosti kulture i tradicije svoga naroda i poštivati druge kulture i tradicije... Školski kurikulum potiče individualni pristup učeniku kako onom talentiranom tako i onom prosječnom, manje talentiranom i učeniku s posebnim potrebama. Taj individualni pristup najbolje se može ostvarivati upravo kroz razne vrste slobodnih/ izvannastavnih aktivnosti.

2.6. Izvannastavne / slobodne aktivnosti u splitskoj Školi likovnih umjetnosti

Slobodne/izvannastavne aktivnosti u ovoj školi ozbiljnije su se počele provoditi početkom 90-ih godina prošlog stoljeća. Najprije su osnovane dvije skupine: literarno-novinarska (ARTLIST) i dramsko-scenska skupina (ARTIST). Tijekom dvadeset godina entuzijastičkog rada s nadarenom djecom u dramsko-scenskoj aktivnosti postignuti su iznimno vrijedni rezultati (15 puta odlazak na državnu razinu LiDraNo, sudjelovanje na Smotri hrvatskih kazališnih amatera na Visu, nastupi u okviru velikih gradskih i UNICEF-ovih projekata: „Moja bajka i moj san za Vukovar“ i „Što je to Bog, majko“). Ponekad su scenarije sa stranih jezika prevodili učenici („Veliki petak“, predstava igrana u Dioklecijanovim podrumima), ponekad je profesorica sama radila adaptaciju („Sad joli nikad“, prema Čehovljevoj „Svadbi“; „Između sidra i idra“ prema Pesoi) ili je pisala tekst („Udaja Marice dotarice“ i „Tron“). No bilo je hrabrih i originalnih scenarija koja su napisali učenici, izradili kostime i scenografiju, osmišljavali koreografiju, birali glazbu

i tiskali plakate i pozivnice („Ne preblizu“, Mašinerija“ i „Leptir“). Među učenicima otkriveni su izvrsni recitatori koji su svoje vještine i darovitost također pokazali na LIDRANU. Polaznici školskih dramsko-scenskih aktivnosti naučili su elemente scenskog pokreta i glume, razvijali samopoštovanje i razbijali tremu, naučili ponešto o kazalištu što im je pomoglo pri upisu na akademije (5 glumaca, jedan kazališni redatelj, jedan filmski snimatelj, 3 TV-snimatelja, te danas još nekoliko studenata glume).

Kreativno pisanje polučilo je također fantastične rezultate jer je petoro učenika dobilo nagrade za zbirke poezije na Goranovu proljeću. Treba napomenuti da je novinarska skupina izdala 33 broja školskog lista. U okviru ove aktivnosti učenici su učili o povijesti novinarstva, novinskim žanrovima, novinskoj fotografiji, dizajnu. Kvaliteta rada potvrđena je na izložbama školskih listova ili su individualni novinarski radovi osvajali diplome na LiDraNu.

Prije nekoliko godina u školi su osnovane nove aktivnosti: „Nama je stalo“ (prijatelji baštine), „Nulla dies sine linea“ (kreativna, likovna skupina), „Voda“ (skupina koja potiče očuvanje okoliša i zdravog načina života), plesna skupina, web novinarstvo, video stvaralaštvo, stripo-teka. Iako je video stvaralaštvo aktivnost kojom se učenici bave tek dvije godine, već su ostvareni značajni uspjesi. Nakon stjecanja osnovnih znanja iz područja filma, filmskog žanra i sl. već su zabilježena tri zapažena nastupa (LiDraNo, Pula; 41. revija hrvatskog filmskog stvaralaštva, Hrvatski filmski savez; Ljudska prava: jučer danas sutra, Ured za ljudska prava). Iako u ovoj školi ne nedostaje kreativnih i talentiranih učenika, često im motivacija oscilira. Jedan od razloga je i taj što se ova postignuća nisu bodovala na prijavnim ispitima za neke fakultete i akademije. Vidjet ćemo što će se dogoditi polaganjem državne mature.

2.7. Osobna iskustva

U Školi likovnih umjetnosti vodila sam gotovo 17 godina novinarsku grupu, bila sam isto toliko godina suvoditeljica dramsko-scenske grupe, a posljednjih nekoliko godina vodim web novinarstvo, stripoteku i videostvaralaštvo. Kako moje primarno obrazovanje nije bilo dovoljno da uspješno vodim ove družine, pohađala sam brojne seminare i radionice kako bih dobila „diplomu dramske pedagoginje“ (Hrvatski centar za dramski odgoj).

Aktivnosti koje danas vodim dio su školskog kurikula, imaju plan i program, rokove, opisani su načini i metode rada. Predvidjela sam integrirano učenje i poučavanje, multidisciplinarni i kroskurikularni pristup, timsko i suradničko učenje, istraživačko i iskustveno učenje, učenje kroz igru i praksu.

U dvadesetogodišnjem vođenju slobodnih aktivnosti nekako su se izdvojila dva načela:

1. *načelo individualiziranog pristupa* (zadatke sam prilagođavala mogućnostima svakog pojedinog učenika jer učenik možda ima ljubavi spram kazalištu, ali nema talenta za glumu). Nastojala sam ne isključiti manje talentirane iz dramske grupe, već sam im ponudila da pišu tekstove, fotografijom prate proces rada ili sam im preporučila neku drugu aktivnost). Ovo načelo individualizacije pristupa omogućavalo mi je da sam (uglavnom) dobro upoznala svoje učenike, nakon čega sam mogla napraviti jasniju diferencijaciju na: nadprosječne i talentirane, prosječne i netalesirane.

2. *načelo postupnosti* uvjetovano je psihološkom činjenicom da se određeni projektni zadaci ne mogu svladati ako se prethodno nisu shvatili elementarni sadržaji. Ovo sam načelo primijenila tako što sam išla od jednostavnog prema složenom, od poznatog prema nepoznatom i od konkretnog prema apstraktnom (primjerice, učenici koji se odluče za dramsku aktivnost odmah bi glumili, a teško im padaju početni pokusi, improvizacije i sl.)

U slobodnim aktivnostima mogla sam se igrati različitim oblicima rada, koristiti raznovrsne metode i graditi stilove. Nastojala sam odabrati upravo one koje su najbolje odgovarale učenicima, sadržaju kojeg smo obrađivali i meni. Često sam koristila vizualnu metodu (slike, film, kazališna predstava) i metodu demonstracije - pokazivanja (demonstrare - pokazivati, prikazati, zorno izlagati).

Frontalni oblik rada bio mi potreban, ali isključivo na početku godine kad sam formirala družine i kada sam davala bitne smjernice rada. Kasnije sam frontalni rad izbjegavala jer nisam željela biti jedini subjekt, nisam željela govoriti, a da me učenici slušaju i time se nastava slobodnih/ izvannastavnih aktivnosti ne bi bitno razlikovala od mog redovnog sata u razredu.

Ponekad je bilo potrebno raditi u skupinama (od 3 do 6 učenika). Primjerice, kad sam vodila dramsko-scensku družinu, bilo je dana kad sam pokuse imala samo s onim učenicima koji se pojavljuju zajedno u pojedinoj sceni.

U novinarskoj, ali i u dramsko-scenskoj aktivnosti često sam koristila rad u parovima. Ovakav rad pokazao je svoje prednosti (međusobno nadopunjavanje, ispravljanje pogrešaka, pomaganje) i nedostatke (uspoređivanje dovodi do osjećaja manje vrijednosti, ljubomore, suparništva). Pokazalo se dobrim koristiti instruktivni rad u paru, tj. da bolji učenik pomaže slabijem.

Možda je najzanimljiviji bio individualni rad s učenicom kad sam ga kao profesor - mentor uvodila u samostalan rad (primjerice kod pisanja individualnog novinskog teksta, doživljaja pjesme u govorenju poezije itd.).

Nije bila rijetkost da motivacija splasne neposredno nakon prvih poteškoća ili neuspjeha. Trebalo je imati pedagoške vještine, naći snage i ne ostaviti prostor za

razočarenja i učeničke nesigurnosti. Poslije dugog i bogatog rada s učenicima otkrila sam da su ovi satovi pomogli učenicima da drugim očima vide sebe, mene i školu. Zajedno smo otkrivali ljepotu slobodnog i kreativnog stvaranja, druženja, prijateljstava, međusobnog poštovanja i pomaganja, a naročito radovanje u uspjehu.

Zaključak

Profesor je istodobno predavač i odgajatelj. Dok je u nastavi isključivo organizator i najčešće jedini subjekt, u slobodnim/izvannastavnim aktivnostima je u početku pokretač, animator i inicijator, a kasnije mentor i savjetnik, voditelj. Voditelj slobodnih aktivnosti treba biti kompetentan i poznavati područje (npr. folklor, zbor, kreativno pisanje...). U suprotnom, korisnost i uspješnost će izostati. Ponekad se zaboravlja da su slobodne/ izvannastavne aktivnosti zbog potreba i interesa učenika, a ne zbog profesora koji će njome popuniti satnicu ili će je pretvoriti u dopunsku ili dodatnu nastavu svojih predmeta.

Za vođenje izvannastavne/ slobodne aktivnosti važna je (asertivna) komunikacija profesor - učenik. Profesor treba stvoriti ležernu atmosferu (srdačnost, susretljivost, smijeh), treba aktivno slušati učenika, uvažavati njegove ideje, prijedloge i interese, a ne ga svojim autoritetom kočiti. Zadaća mu je da zna oduševiti učenika i probuditi mu ljubav prema novim područjima, a ne da samo formalno podučava. Sve manje je dovoljan samo entuzijazam profesora, potrebno mu je pružiti edukaciju, a njegov rad financijski vrednovati. To će biti moguće tek kad nastavu slobodnih/ izvannastavnih aktivnosti približno jednako budemo vrednovali kao i redovnu nastavu.

Napomena: na 22. Proljetnoj školi prikazano je videostvaralaštvo učenika Škole likovnih umjetnosti.

Literatura

- Strugar, V. *Nadareni učenici u procesu obrazovanja*, Zavod za prosvjetno-pedagošku službu SR Hrvatske, Biblioteka unapređenja odgoja i obrazovanja, br. 5, Zagreb, 1988.
- Martinić, T.: *Slobodno vrijeme i suvremeno društvo*, Informator, Zagreb, 1977.
- Huzjak, M.: *Darovitost, talent i kreativnost u odgojnom procesu*, Odgojne znanosti, vol. 8, br. 1, 2006.
- Poljak, V.; *Stvaralaštvo i škola*, Pedagoško-književni zbor, Biblioteka za nastavnike i odgajatelje, br. 1, Zagreb, 1987.
- Vrabec, M.: *Film i odgoj, Osnove teorije filmskog odgoja*, Školska knjiga, Zagreb, 1967.
- Bognar, L., Matijević, M.; *Didaktika*, Školska knjiga, Zagreb, 2002.
- Silov, M.: *Kakav učitelj, takva škola*, Persona, Velika Gorica, 2002.

Topuzović, Š.: *Slobodne aktivnosti i učeničko samoupravljanje*, Svjetlost, Sarajevo, 1975.

Izvori s interneta: (stranice aktualne 10. prosinca 2009.)

http://www.shsu.edu/~edu_elc/journal/Hambrickabs.htm

http://hr.wikipedia.org/wiki/Masovni_mediji

<http://www.gfk.hr/press1/kucanski2.htm>

<http://www.mpfs.de/index.php?id=10>

<http://hr.wikipedia.org/wiki/Film>

<http://public.mzos.hr/Default.aspx?art=7070&sec=2234>

<http://www.hfs.hr/hfs/onama.asp>

Slobodno vrijeme u Muzeju za umjetnost i obrt

Malina Zuccon Martić, prof., viši muzejski pedagog
Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb
malina.zuccon.martic@muo.hr

Muzej i edukacija

Muzej za umjetnost i obrt u svojem stalnom postavu, izborom najznačajnijih predmeta iz svoga fundusa pokazuje kulturu življenja plemstva i građanstva od gotike do danas. Predmeti iz zbirke namještaja, slikarstva, kiparstva, keramike, stakla, metala, tekstila, fotografije, bjelokosti, satova i drugih raspoređeni su prema stilskim razdobljima. Zasebne cjeline čine sakralna umjetnost s judaikom i zbirkom devocionalija te su pojedinačno predstavljene studijske zbirke baroknog slikarstva, fotografije, satova, bjelokosti, metala, stakla, odjeće i modnog pribora.

Muzej redovito priređuje različite povremene izložbe koje su uvijek kvalitetna informacija o povijesti, ali i o najnovijim kretanjima u umjetnosti. Edukativni programi Muzeja za umjetnost i obrt vezani su posredno ili neposredno uz muzejske zbirke, stalni postav i povremene izložbe, muzej u najširem smislu, umjetnost i primijenjenu umjetnost i kulturu općenito.

Osmišljava ih i ostvaruje muzejski pedagog u suradnji s ostalim muzejskim stručnjacima, a zbog velikog broja posjeta, i uz pomoć dobro pripremljenih vanjskih suradnika. Programi su namijenjeni svim vrstama muzejskih posjetitelja. S obzirom na način dolaska programi se održavaju za organizirane grupne posjete i za građanstvo, dakle za individualne posjete.

Grupni posjet podrazumijeva dolazak grupa polaznika vrtića, osnovnih i srednjih škola, fakulteta, ustanova koje okupljaju osobe s invaliditetom i treće dobi te ostalih (grupe turista, štíćenika učeničkih domova, radnih organizacija...). Za njih priređujemo stručno vodstvo prilagođeno profilu grupe te različite vrste aktivnosti koje obično nazivamo kreativnim radionicama, a obuhvaćaju čitav niz dodatnih aktivnosti poput likovnih, plesnih, dramskih radionica, susreta s autorima ili muzejskim stručnjacima, pričanja priče itd.

Njihov sadržaj obično dogovaramo s voditeljem grupe kako bismo boravak u Muzeju grupi učinili kvalitetnijim i kako bismo zadovoljili edukativne ciljeve. Obujam programa ovisi o tome koliko se grupa želi zadržati u Muzeju i koliko ih je spremno doći u višekratni posjet.

Tako smo organizirali kraće kreativne radionice uz razgled izložaba ili stalnog postava, ali i niz posebnih programa koji su zahtijevali višekratni posjet muzeju u kojima sudjeluju likovne i povijesne grupe, grupe mladih bibliotekara, dramske i plesne skupine, pojedini razredi. Tako smo realizirali izvrsnu suradnju s knjižničarima iz osnovnih škola, pedagozima u dječjim vrtićima, srednjoškolskim profesorima, nastavnicima likovnog odgoja, dramskim i plesnim pedagozima i drugima.

Posebno i vrlo važno mjesto zauzimaju programi namijenjeni neformalnim grupama individualnih posjetitelja koji u Muzej dolaze pojedinačno u svoje slobodno vrijeme. To je ona publika koja se u kulturnoj sredini muzeja osjeća dobro, koja se želi vraćati u Muzej, saznati nešto više, ukratko, koja želi aktivno sudjelovati. Za njih priređujemo raznovrsne edukativne programe koji se odvijaju kontinuirano, a namijenjene su posjetiteljima svake dobi.

Edukativne aktivnosti za građanstvo

Kada?

Za individualne posjetitelje održavaju se redovito svakodnevno stručna vodstva u 11 i 17 sati, a četvrtkom i u 19, 20 i 21 sat (na hrvatskom jeziku i na stranim jezicima). Četvrtkom, kada je Muzej otvoren do 22 sata, održavaju se *Susreti u muzeju* na kojima muzejski stručnjaci i njihovi gosti, umjetnici i drugi autori pripremaju teme vezane uz fundus i povremene izložbe i predstavljaju ih posjetiteljima u izložbenim prostorima. Ovaj je program raznolik pa posjetitelji mogu prema afinitetu birati sadržaje kojima će prisustvovati. U želji da ostvarimo s posjetiteljima prisan odnos, putem anketa i izravnim razgovorom, saznajemo njihove želje koje nastojimo ostvariti. Tako sve češće priređujemo u okviru *Susreta* i kreativne radionice za odrasle. Nakon dvije godine možemo reći da imamo krug posjetitelja koji rado svoje slobodno vrijeme provode u Muzeju.

Želimo li organizirati aktivnosti za djecu, u kojima očekujemo pojedinačne posjetitelje, moramo procijeniti koji im termini najbolje odgovaraju. Za razliku od narodnih knjižnica koje mogu održavati pedagoške akcije svakodnevno jer se nalaze članovima u neposrednom susjedstvu, muzeji koji nisu baš svima blizu moraju uhvatiti onaj dio slobodnog vremena koji podrazumijeva *pravi izlazak*. Zato smo odustali od programa u radnome tjednu. Naime, osim što učenici imaju školu u smjenama, oni koji su spremni dolaziti u Muzej preko tjedna već pohađaju različite izvanškolske aktivnosti.

Zato smo odlučili edukativne programe za djecu i obiteljske posjete održavati subotom ili nedjeljom prije podne te za vrijeme školskih praznika svakodnevno, najmanje po tjedan dana.

Vrlo je važno osigurati kontinuitet održavanja kako bi posjetitelji stekli naviku i znali unaprijed planirati svoje slobodno vrijeme. Većinom su to cjelodnevne kreativne radionice. Njihova je posebnost u tome što su otvorene cijeli dan, svatko im se može pridružiti kad želi i zadržati se koliko želi. Za vrijeme školskih praznika traju po tjedan i više dana.

Za koga?

Za muzejskog pedagoga to podrazumijeva rad s nehomogenim grupama posjetitelja koje čine djeca različite dobi, ali i njihova pratnja: roditelji, bake i djedovi i drugi. Uz prilagođen metodički pristup i dobru pripremu pokazalo se kako ovakav način ima više prednosti nego nedostataka. Zato nismo limitirali dob posjetitelja. Kad bolje razmislimo, dijete je okruženo baš vršnjacima jedino u školi. U obitelji i izvan kuće u raznolikom je dobnom društvu.

Kako naše radionice djeluju poput nekog otvorenog atelijera, postupnost dolazaka posjetitelja omogućuje nam individualni kontakt sa svakim od njih. U opuštenoj atmosferi dajemo upute o tome što radimo i kako. Djeca se slobodno kreću po prostoru, druže se, međusobno pomažu jedni drugima. Manja se djeca dive radovima starije djece. Kad adolescente uvjerimo da mi nismo kreativna radionica samo za malu djecu, podjednako uživaju u radu, a godi im pokroviteljski odnos prema malima.

Ipak, najzanimljiviji su ovdje roditelji ili druga *odrasla pratnja*. Kad dijete počinje raditi, oni bi se vrlo rado *upetljali*. Tada nastupa muzejski pedagog koji nudi i roditelju da nešto napravi. Roditelj je *teži* od adolescenta jer smatra da radionica nije za odrasle. Nakon nagovaranja (od najviše 3 minute!) i bake i djedovi i mame i tate prionu na posao, na dijete više i ne misle. Katkad dijete želi kući, ali roditelj ne želi jer još nije završio rad. Obično se dogovore da će sutra nastaviti s poslom. Svi su zadovoljni, dijete radi samostalno, roditelj uživa jer je opušten i ne peče ga savjest da je, eto, i preko vikenda ostavio dijete stručnjacima, a sam otišao na kavu. Dijete se ponosi roditeljskim umijećem i obrnuto. Ovdje se djeca međusobno upoznaju, jedni drugima pokazuju što im se u Muzeju svidjelo jer cijelo su vrijeme slobodni kako bi u izložbenim prostorima *našli inspiraciju*. Katkad se vraćaju istom predmetu i po nekoliko puta. Polako se udomaćuju u Muzeju.

Kako?

Ukratko, slobodni su, osim što moraju raditi samo ono što je zadatak. To znači da ako radimo s glinom, ne možemo slikati temperom, ako radimo reljef, ne radimo punu plastiku. Ograničavanjem sadržaja i sredstava namećemo disciplinu. Time, naročito u radionicama koje traju više dana, uzastopno postižemo njihovu usredotočenost na problem koja onda naravno oslobađa njihovu kreativnost.

To izgleda ovako: prvi dan uče i svi rade slično; drugi dan nauče i počinju *proizvoditi*; treći dan im to dosadi, a preko noći su došli do novih ideja koje onda realiziraju na najbolji mogući način. Moram priznati da se unatoč dugogodišnjem radu s djecom uvijek iznova iznenadim.

Pružajući mogućnost posjetiteljima da se pridruže kad žele i zadrže se koliko žele i radeći svaki dan istu temu, mislili smo da će doći jedanput, napraviti rad i time iscrpiti svoje zanimanje. No, događa se suprotno, svakim danom bilježimo sve više posjeta, jer ne samo da opetovano dolaze, nego i dovode prijatelje.

Nakon svakog bloka radionica priređujemo izložbu radova nastalih u radionicama. Posebno napominjem da su na izložbi zastupljeni radovi svakog od sudionika radionice. Uz rad je napisano ime, prezime i dob (kod odraslih preskačemo dob, ali specificiramo, npr. *Ivanova mama*). Izložbu postavljamo ozbiljno, kao *pravu*. Priređujemo otvorenje. Radove vraćamo nakon što ih fotografiramo za dokumentaciju. Ovaj je dio jednako važan kao sudjelovanje u radionici. Osim što javnosti pokazuje rezultate edukativnog rada u Muzeju, predstavlja dodatnu afirmaciju muzejskih posjetitelja.

Što?

Teme radionica raznovrsne su. Uvijek su povezane sa sadržajima u Muzeju, najčešće ne doslovno već promišljeno, kreativno i suvremeno. One s jedne strane žele učiniti razumljivom našu baštinu, a s druge strane originalnim pristupom interpretirati je na suvremen način. U nemogućnosti da nabrojim sve radionice, navest ću samo nekoliko karakterističnih.

Uz izložbu keramike Božene Štih Balen izrađivali smo, budući je baš reljefna obrada površina tipična za njen umjetnički izraz, reljefe od gline. Osim što su polaznici naučili osnove rada s glinom promatrajući njena umjetnička djela, slijedili su njen umjetnički postupak, ali nisu kopirali. Na izložbi Rembrandtovih grafika poigrali smo se s fotokopijama uvećanja njegovih djela fragmente kojih smo lijepili na papir te olovkom nastavljali crtež. Na taj smo način naučili promatrati njegov grafički rukopis.

Od valovitog kartona izrađivali smo minijturni namještaj. Oslikavali smo papirnate tanjure. Izrađivali smo nakit od raznovrsnog materijala uz izložbe suvremenog nakita. Crtali smo naše izume uz one Leonardove, smišljali vlastiti dizajn uz izložbe dizajna. Na krojačkim smo lutkama izrađivali haljine od papira inspirirani pojedinim stilskim razdobljima. Od vreća za smeće kreirali smo odjeću iz različitih stilova i izložili je u stalnom postavu u odgovarajućim dvoranama pod naslovom *Vreće za smeće sa stilom*.

Odlučili smo na neobičan način pristupiti muzejskim predmetima tako da smo uz baroknu sliku s prizorom tržnice iz 17. stoljeća, u *Maloj školi kaširanja* izradili sve što se moglo naći na tadašnjoj tržnici i postavili to uz original kao nastavak prostora slike

čime smo osvijestili prostornost, slikovitost i jedinstvo baroknog slikarstva. Uz neke smo izložbe plesali, druge su bile poticaj za dramsku improvizaciju, kostimografiju, scenografiju.

U jednoj od većih ovakvih akcija koja je trajala pune dvije godine, 205 posjetitelja izradilo je od starog potrganog stolca vlastite interpretacije koje su varirale od dizajna do skulpture. Tih 119 radova predstavljeno je na velikoj izložbi *Stolci* 2003. godine u MUO. Ovom smo izložbom pokazali ne samo kreativni potencijal naših posjetitelja i dobar pedagoški pristup nego, ističući pored rada, osim imena i prezimena, fotografiju autora. Tako smo izložili i naše posjetitelje. Oni su to zaista zaslužili. A mi mislimo da imamo publiku kakvu zavređujemo.

I na kraju

Želimo li da posjetitelji provode svoje slobodno vrijeme u Muzeju, moramo im kontinuirano pružati dodatne programe osim samih izložbi. Kakvi oni moraju biti? Prije svega kvalitetni, ali i zanimljivi i novi, drukčiji od onih obaveznih. Mi smo krenuli od činjenice da muzej nije škola. Zašto?

U muzej možeš doći kad hoćeš, možeš doći s kime hoćeš, možeš se zadržati koliko želiš, možeš preskočiti što te ne zanima, možeš doći samo na ono što te zanima, ne moraš uopće doći.

To će knjižničare podsjetiti na poznata pravila o čitanju.

Ne smijemo pritom zaboraviti da je bitno zadržati visoku razinu, ne samo kako bismo zadovoljili potrebe kulturno osviještene populacije već i kako bismo odgojili nove generacije kvalitetnih muzejskih posjetitelja, a to znači kulturnih ljudi koji se u svim kulturnim sredinama osjećaju kao kod svoje kuće.

Kako „razbiti“ dosadu? – školska knjižnica i slobodno vrijeme učenika

Ivana Rakonić, mag. bibl. i prof.
Osnovna škola Dragutina Lermana, Brestovac
ivana.rakonic@gmail.com

Sažetak

Kako ispuniti slobodno vrijeme koje učenici imaju, a već su ga prethodno iskoristili za učenje, rad i pisanje domaćih uradaka u školskoj knjižnici? Djeca danas posjeduju mnogo različitih igračaka, ali i dalje se sve više naginju k dosadi. Sjećate li se svojih igračaka i igara kojih ste se igrali? Naučite djecu zaboravljenim igrama i evo vam odgovora na njihova pitanja. Ova radionica uvest će vas u svijet mašte i kreativnog stvaralaštva, te vas prisjetiti na dane vaše mladosti ma koliko god mladi bili.

Slobodno vrijeme i školska knjižnica

Slobodno je vrijeme definirano kao vrijeme koje ostaje nakon što su tijekom dana realizirane sve osnovne potrebe (spavanje, hranjenje, osobna higijena) kao i obveze (nastava, učenje, kućanski poslovi). Zabava je jedna od osnovnih ljudskih potreba. Svaki pojedinac, a osobito mlada osoba, sklon je zabavi, jer se kroz slobodno odabrane aktivnosti žele veseliti i uživati u njima. U današnje vrijeme svi napredni nastavnici naglašavaju potrebu za ponovnim oživljavanjem radosnog učenja - učenja kroz zabavu i igru. Shvaćajući učenje na takav način, zajamčen je uspjeh u radu i poticanju učenika na učenje jer im je taj način zanimljiviji, opušteniji i više su za njega zainteresirani i u skladu je s njihovim sadašnjim pogledima na svijet. Zabava je sastavni dio života djece i mladeži, te je treba uključiti u škole i knjižnice u što većoj mjeri.

U školskoj se knjižnici mogu odvijati različite vrste zabave, poput: gledanja filmova, igranja društvenih igara, igraonica, čitanja priča, igara riječima, glume, pantomime, crtanja, igranja računalnih igara, slikanja...

Ciljevi radionice

- motivacija školskih knjižničara na što kvalitetnije provođenje slobodnog vremena učenika u školskoj knjižnici
- naučiti kako učenike motivirati na zabavu na primjeren način i u skladu s mogućnostima
- stjecati nova znanja i prisjećati se postojećih
- „upregnuti“ moždane stanice k razbijanju dosade.

Vrijeme trajanja radionice

Predviđeno trajanje radionice je do 70 minuta.

Tijek radionice

1. Teorijski dio - općenito o slobodnom vremenu i zabavi učenika
2. Praktični dio

Sudionici radionice bit će podijeljeni u šest (6) skupina. Svaka će skupina primijeniti dvije ponuđene igre za djecu odabrane slučajnim odabirom u svojoj skupini. Uz igru koju izaberu dobit će upute. Svaki će sudionik nakon završetka igre na listić zapisati kako se osjećao u tom trenutku i o čemu je razmišljao. Svaka skupina će olujom ideja izmijeniti mišljenja, te donijeti zajedničke zaključke. Kao zaključak radionice skupine će izložiti skupne zaključke i navesti koje igre u buduće smatraju da će koristiti u svojim knjižnicama sa svojim učenicima.

Neposredno i posredno uključivanje knjižničara u školski kurikulum

Školski knjižničar u suvremenom kurikulumu

Mira Zovko, prof., viša stručna savjetnica za školske knjižnice
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa
mira.zovko@mzos.hr

Uvod

Nacionalni okvirni kurikulum temeljni je dokument koji na nacionalnoj razini donosi vrijednosti, opće ciljeve i načela odgoja i obrazovanja, koncepciju učenja i poučavanja, određuje odgojno-obrazovna postignuća na određenim stupnjevima učenikova razvoja, odnosno postignuća za određene odgojno-obrazovne cikluse i odgojno-obrazovna područja, utvrđuje načine i kriterije vrednovanja i ocjenjivanja.

U odgojno-obrazovnom kontekstu kurikulum ponajprije treba uzeti u značenju odgojno-obrazovnog tijeka koji ima svoje temeljne sastavnice.

„Kurikulum je tijek u vertikali, ali i kružni ciklus“

Školska knjižnica je ključna poveznica u ostvarivanju temeljnih kompetencija cjeloživotnog obrazovanja i međupredmetnih sadržaja u sklopu školskog kurikuluma. Dobar kurikulum školske knjižnice koji ispunjava sve potrebe korisnika zahtijeva određene preduvjete:

- kompetentan školski knjižničar
- suradnički odnos
- informacijska tehnologija
- raznovrsni knjižnični fondovi.

Tradicionalni okviri kurikuluma eksplozijom znanosti postaju preuski, a profesionalni uspjeh knjižničara ovisi o stalnom obnavljanju postojećih kompetencija i stjecanju novih, koji traje cijeli život. U sklopu cjeloživotnoga obrazovanja kompetencije se stežu formalnim i neformalnim obrazovanjem te informalnim oblicima učenja.

Pojam kompetencija teško se može jednoznačno odrediti, a kompetencije odlikuju sljedeće karakteristike: kompetencije kao zbroj znanja, vještina, sposobnosti, motivacija, uvjeravanja, vrijednosti i interesa; kompetencije se odnose većim dijelom na zaposlenje; kompetencije se vežu uz uspješne i/ili najbolje poslovne rezultate; uočljive su i sumjerljive u odnosu na propisane standarde; povezane s budućim strateškim smjernicama i mogu se usavršiti vježbom i izobrazbom.

Koje su kompetencije knjižničara?

Novost školskog sustava koji se temelji na kompetencijama, a koje nisu shvaćene kao jednostavne praktične vještine nego uključuju određena znanja, osobne sposobnosti i stajališta proizašle iz različitih kurikulumskih područja su kompetencije knjižničara.

Kompetencija knjižničara ogledava se i u širokoj suradnji sa svim sudionicima uključenim u sustav odgoja i obrazovanja. Ne može se ograničiti samo na svoje usko područje rada, nego se treba konfrontirati s cijelim sustavom.

Odgajno-obrazovni sustav temelji se na zajedničkim profesionalnim kompetencijama, s različitim razinama specijalizacije. Stoga postoji usuglašavanje glede temeljnih kompetencija koje knjižničar treba posjedovati:

- selekcioniranje, prikupljanje, organizacija i čuvanje dokumenata (zbirki);
- realiziranje pristupa dokumentima i njihova sadržaja uz pomoć katalogizacije;
- poznavanje sadržaja dokumenata koje treba usvojiti, organizirati i prenositi (posrednik informacija);
- stimuliranje i omogućavanje korištenja dokumentacije;
- razumijevanje i analiziranje društveno-socijalnog konteksta, koristiti se sredstvima koja su na raspolaganju.

Nove kategorije koje su uključene u rad profesionalnog knjižničara:

korisnici (potrebno je provoditi studije potreba i načina korištenja informacija, kako pojedinaca tako i zajednice koje se koriste uslugama knjižnice; kooperacija i umreženosti);

kontekst (analizirati kulturalne čimbenike i probleme u institucionalnom i društvenom kontekstu, koji utječu na način i pristup korištenju informacija);

procedure (radnje i procesi povezani s obradom tijeka informacija i znanja: kreiranje, digitalizacija, istraživanje, prikupljanje, katalogiziranje, čuvanje);

kolekcija/zbirka (aspekti odabira i obrade izvora informacije)

pristup (aspekti tehnologije, integrirani informativni sustav, povezanost s korisnicima preko računala);

administracija (korištenje i racionaliziranje ljudskih, finansijskih i tehnologijskih resursa; poznavanje nacionalnih i međunarodnih zakona).

Tehnologija i obrazovanje knjižničara

Posljednje godine, što se tiče obrazovanja knjižničara, obilježene su velikim promjenama zbog naglog razvoja u području znanosti, informatike i novih tehnologija. Tradicionalni fokus obrazovanja knjižničara usmjeren na knjižnicu preusmjerava se na obradu

informacija. Stoga je od velike važnosti uvođenje, u specifične kurikulume knjižničara, predmeta iz područja informatike i tehnologije.

Vrijeme naglih informatičko-tehnoloških promjena neizbježno zahtijeva potrebu permanentnog prilagođavanja i usavršavanja. Knjižničari, koji su tradicionalno naviknuti na svoje stabilne i godinama nepromijenjeno zanimanje, trebaju se naviknuti na promjene i važnost tehnološke infrastrukture, ne samo u procesu katalogiziranja, nego i u vođenju i obradi digitalnih sadržaja. Zahtijeva se velika fleksibilnost i suradnja između svih zainteresiranih u ovom području (knjižničara, učitelja, nastavnika, stručnih suradnika, učenika, lokalnih vlasti...).

Problemi primjene teorije u praksu

Obrazovanje knjižničara ne smije se ograničiti na „davanje“ sadržaja i tehnika, nego na formiranje profesionalaca koji stječu određene kompetencije. Znači, kurikulumsko programiranje obrazovanja knjižničara kao zadaću nameće prije svega prenošenje specifične metodologije i bitnih znanja koje knjižničar treba praktično primjenjivati. Drugim riječima, potrebna je multidisciplinarnost, s različitim metodološkim pristupima (jezična metodologija, povijesna metodologija, društvena istraživanja, informatičko-tehnološke znanosti, statistika).

Suradnički odnos

Jedna od osnovnih uloga školskog knjižničara je da pomaže učiteljima, nastavnicima i stručnim suradnicima u unapređivanju i inoviranju njihova rada, da širi njihovo stručno znanje i pridonosi stvaranju ozračja povoljnog za uspješan odgojno-obrazovni rad.

Izvršavanje te osnovne uloge pretpostavlja njegovo bogato stručno znanje, veliku informiranost u području novijih znanstvenih spoznaja koje imaju izravne implikacije na školsku praksu.

Jedna od osnovnih zadaća mora biti istraživačka orijentacija u radu. To podrazumijeva da je uloga školskog knjižničara davanje izravnoga doprinosa uspješnoj transakciji relevantnih znanstvenih spoznaja u školsku praksu te da na temelju dobivenih pokazatelja interveniraju u kurikulumu škole.

Zaključak

Kao zaključak, možemo reći da uloga knjižničara postaje sve važnija i društveno korisnija jer osim tradicionalne uloge posrednika između autora i korisnika preuzima ulogu onog koji pomaže, olakšava i posreduje u učenju. Društvena uloga knjižničara je povezana

s kompleksnošću znanja i osobnih sposobnosti, koja uključuje temeljno obrazovanje, specijalizaciju i cjeloživotno učenje.

Proces promjena zahtijeva vrijeme i strpljenje, a uvelike ovisi i o samim knjižničarima. Novi put glede cjeloživotnoga obrazovanja knjižničari trebaju graditi, odgovorni za vlastito učenje te se među prvima pokrenuti u vizionarskom duhu.

Literatura

Kurikulum: teorija-metodologija-sadržaj struktura. Previšić, V. (ur.). Zagreb: Zavod za pedagogiju, Školska knjiga, 2007.

Cjeloživotno učenje knjižničara: ishodi učenja i fleksibilnost. Horvat, A.; Machala, D. (ur.), Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2009.

Kovačević, D.; Lasić-Lazić, J.; Lovrinčević, J. *Školska knjižnica - korak dalje.* Zagreb: Filozofski fakultet, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti; Altagama, 2004.

Prijedlog Nacionalnog okvirnog kurikulumu za predškolski odgoj i opće obvezna obrazovanje u osnovnoj i srednjoj školi. (<http://public.mzos.hr/>)

Knjižničarske kompetencije i očekivani ishodi učenja

Dijana Machala, prof., dipl. knjiž.

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu

dmachala@nsk.hr

Uvod

Razlog za introspektivni pogled u knjižničarstvo John M. Budd (2008, vii) sagledava u činjenici da postoje različite interpretacije, odnosno različita značenja pojma knjižničarska profesija, te navodi: „... mnogi kažu da su knjižničari specijalisti u organiziranju i pružanju pristupa informacijama; drugi smatraju da ono što knjižničari rade jest organiziranje i omogućavanje pristupa dokumentima (u širem smislu). Dok treći s pravom kažu da su knjižničari eksperti za knjige i čitanje ili za organiziranje informacija ili za nebrojeno drugih stvari.“ Dok je značenje pojma knjižničar nejasno, podložno različitim interpretacijama, značenje knjižnica u pravnom, kulturnom, socijalnom i ekonomskom konceptu vrlo je prepoznatljivo i nedvosmisleno. Tako imamo situaciju da knjižničarski profesionalni standardi, kao što je standard za narodne knjižnice, standard za školske knjižnice i dr., propisuju i normativno određuju profesionalne aktivnosti knjižničara u odnosu na odlike knjižnice u kojoj knjižničar radi. Tako se kompetencije knjižničara, normirane standardom za knjižnice, propisuju u kontekstu djelatnosti institucije koja osniva knjižnicu. Dovodi li ta činjenica u pitanje profesionalnu autonomnost knjižničarske profesije *per se*, odnosno njezin profesionalni integritet, ili je knjižničarstvo takva djelatnost koja se može primjenjivati i provoditi u različitim okolinama prakticirajući zajednički skup ekspertnog znanja i postupaka?

Budd zaključuje da je tradicionalno *telos* knjižničarstva izvrao iz *locusa*, mjesta gdje se knjige pohranjuju, organiziraju i daju na korištenje. Digitalno doba nastoji ograničenja fizičkog mjesta nadvladati konstruktom prostora, a dihotomija pojmova *place/ space - mjesto/ prostor* radi jasnu granicu između onog tradicionalnog i onog budućeg djelokruga knjižničarstva. Knjižničarska znanja, vještine i postupci mogu se očito primjenjivati ne samo u okviru različitih fizičkih mjesta već ona prerastaju fizičke okvire i djeluju podjednako i u virtualnim, digitalnim prostorima.

Knjižničarske kompetencije

Kompetencije odlikuju sljedeće karakteristike: definiraju se kao zbir znanja, vještina, sposobnosti, motivacija, uvjerenja, vrijednosti i interesa; odnose se većim dijelom na zaposlenje; vežu se uz uspješne i/ili najbolje poslovne rezultate; uočljive su i sumjerljive u odnosu na propisane standarde; povezane su s budućim poslovnim strategijama; usvajaju se obrazovanjem i usavršavaju vježbom i izobrazbom (Chan, 2006, 146). Kompetencije se odnose na minimalnu razinu ponašanja koja se očekuje od pripadnika pojedine profesije kako bi ispunili radnu ulogu ili izvršili radnu zadaću djelotvorno i uspješno. Kompetencije su ponašanja neophodna za postizanje očekivanih ishoda. Kompetencije se stječu obrazovanjem, izobrazbom ili iskustvenim učenjem (Wood, 2007, 2).

Stručne, odnosno knjižničarske kompetencije opisuju se skupom ekspertnih znanja, vještina i stavova inherentnih knjižničarskoj profesiji u cjelini. Osim stručnih kompetencija postoji podjela na osobne ili generičke kompetencije. „Kompetencije predstavljaju kombinaciju vještina, znanja i ponašanja važnih za uspjeh organizacije, osobnog djelovanja i razvoja karijere. Stručne kompetencije odnose se na znanja specijalnih knjižničara u području informacijskih izvora, pristupa informacijama, tehnologije, upravljanja i istraživanja, kao i sposobnost uporabe tih znanja u pružanju knjižnično-informacijskih usluga. Osobne kompetencije predstavljaju zbir vještina, stavova i vrijednosti koje omogućuju knjižničarima da djeluju uspješno, da budu dobri komunikatori, usmjereni na cjeloživotno učenje tijekom karijera, da prirodom svog djelovanja demonstriraju dodatnu vrijednost i da mogu opstati u novom poslovnom svijetu“ (Društvo specijalnih knjižničara, 1997: ix). Horvat (2009) zaključuje da „... kompetencije nisu samo ključna sastavnica obrazovanih standarda već su temeljna odrednica i strukovnih standarda u području rada. One su zapravo most koji omogućuje prijelaz između područja obrazovanja i područja rada.“ Brine i Feather (2002) tvrde kako dosad, barem što se tiče akademskog kurikuluma u području knjižničarstva, vjerojatno postoji opća suglasnost o znanjima i stavovima koje bi knjižničarski pripravnici trebali usvojiti tijekom inicijalnog obrazovanja. Ali nejasno je i nedostaje konsenzusa o vještinama koje su im potrebne da bi uspješno djelovali na radnome mjestu.

Istraživanje koje je provedeno u okviru projekta „Cjeloživotno učenje knjižničara: ishodi učenja i fleksibilnost“¹³ ponudit će odgovor na pitanja koji značaj imaju stručne

¹³ Projekt „Cjeloživotno učenje knjižničara: ishodi učenja i fleksibilnost“ (2009) financirala je Nacionalna zaklada za znanost, visoko školstvo i tehnološki razvoj RH u okviru programa Reforme visokog obrazovanja temeljenog na ishodima učenja. Nositelji projekta su suosnivači Centra za stalno stručno usavršavanje knjižničara, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Odsjek za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Knjižnice grada Zagreba i Hrvatsko knjižničarsko društvo. URL: <http://www.nsk.hr/cuk>

i generičke kompetencije za knjižničare te kolika je razina njihove usvojenosti tijekom formalnog obrazovanja. Istraživanje je propitalo i o motivima i načinima sudjelovanja ispitanika u programima trajne izobrazbe knjižničara. Cjelovito istraživanje prikazano je u završnoj projektnoj publikaciji „Cjeloživotno učenje knjižničara: ishodi učenja i fleksibilnost“. Rad pruža uvid u iskazana mišljenja školskih knjižničara o značaju stručnih i generičkih kompetencija. Komparativnom analizom rezultata određene ispitne skupine, u ovom slučaju školskih knjižničara, s cjelokupnim rezultatima trebali bi potvrditi međusobna odstupanja ili podudarnosti.

Istraživanje kompetencija školskih knjižničara

Temeljem provedene *online* ankete empirijskim istraživanjem analizirat će se rezultati dobiveni na uzorku od 54 školskih knjižničara koji su se odazvali na anketu. Poziv je bio upućen na 124 školskih knjižnica u Hrvatskoj, od čega se odazvalo 54 knjižničara ili 43,5%. Temeljna obilježja školskih knjižničara pokazuju da se najvećim dijelom radi o osobama ženskog spola (49 ili 90,7%), srednje životne dobi (42,7 godina) koje imaju stručno zvanje diplomiranog knjižničara (48 ili 88,8%). Prema obujmu poslova koje obavljaju školski knjižničari najvećim dijelom radi se o poslovima pretraživanja i pronalaženja informacija za korisnike, suradnja u nastavi, zatim organizacije kulturnih aktivnosti, suradnja s nakladnicima, edukacije korisnika te zaštiti građe. Najveće odstupanje vidljivo je u dijelu poslova suradnje u nastavi i zaštita građe, gdje su školski knjižničari imali najveći odmak od ukupnog prosjeka, odnosno u odnosu na odgovore koje su pružili knjižničari u cjelini (tablica 1).

Tablica 1: Prikaz poslova koje obavljaju školski knjižničari

Posao koji knjižničari rade	Školski knjižničari		Ukupno	
	n	%	n	%
Organizacija znanja: formalna obrada	44	81,5	110	42,3
Organizacija znanja: sadržajna obrada	39	72,2	104	40,0
Izgradnja i upravljanje zbirkama	41	75,9	106	40,8
Izgradnja i upravljanje digitalnim zbirkama (digitalizacija, elektronički izvori, mrežne publikacije, metapodaci)	8	14,8	37	14,2
Informatizacija knjižničnog poslovanja: OPAC, knjižnični sustav	38	70,4	77	29,6
Pružanje informacijskih usluga	51	94,4	213	81,9

Pretraživanje i pronalaženje informacija za korisnike	53	98,1	214	82,3
Razvijanje službi i usluga	25	46,3	90	34,6
Rad s korisnicima	52	96,3	214	82,3
Edukacija korisnika	49	90,7	160	61,5
Suradnja u znanstvenim ili stručnim projektima	19	35,2	78	30,0
Suradnja u nastavi	53	98,1	98	37,7
Organizacija ili suradnja u organizaciji kulturnih aktivnosti	52	96,3	163	62,7
Stručni nadzor	4	7,4	48	18,5
Marketinške aktivnosti, prikupljanje sredstava	28	51,9	64	24,6
Knjižnično upravljanje i poslovanje	47	87,0	87	33,5
Tehnološki i informatički razvoj	23	42,6	43	16,5
Zaštita građe	48	88,9	90	34,6
Suradnja s nakladnicima	51	94,4	112	43,1

Prema mišljenju školskih knjižničara najveći značaj za knjižničarsku profesiju imaju sljedeće stručne kompetencije: učinkovito pružanje informacija za potrebe korisnika, vještine uporabe informacijskih pomagala i izvora, sposobnost pružanja i razvijanja usluga za korisnike, vještine pretraživanja i vrednovanja informacija te sposobnost upravljanja i uporabe informacijskih tehnologija. Značaj područno-specifičnih kompetencija prema mišljenju školskih knjižničara podudaran je sa značajem stručnih kompetencija u odnosu na cjelokupni rezultat istraživanja (tablica 2). Izlučene kompetencije ulaze u područje „jezgre“ kompetencija školskih knjižničara, dok se na periferiji nalaze znanje i razumijevanje izdavačkih procesa, znanje i primjena temeljnih teorijskih načela i povijesnog razvoja knjižničarstva te znanje i vještine upravljanja projektima digitalizacije.

Visoku ukupnu prosječnu ocjenu imaju generičke kompetencije (4,63), dok područno-specifične kompetencije imaju nešto nižu ukupnu prosječnu vrijednost od 4,54. Rezultat ukazuje na činjenicu da generičke kompetencije imaju izrazit značaj za knjižničarsku profesiju u cjelini. Najznačajnije generičke kompetencije prema mišljenju školskih knjižničara su vještine prikupljanja i upravljanja informacijama, osnovne vještine uporabe računala, komunikacijske vještine, etičnost i sposobnost primjene teorijskog znanja u praksi (tablica 2).

Tablica 2: Usporedba značaja područno-specifičnih i generičkih kompetencija u odnosu na mišljenje školskih knjižničara i cjelokupnog rezultata

	Važnost		Statistika
	Prosječna ocjena	Prosječna cjelokupna ocjena	Odstupanje
Stručne kompetencije			
Znanje i sposobnost formalne obrade građe	4,77	4,49	0,28
Znanje i sposobnost sadržajne obrade građe	4,71	4,64	0,07
Znanje i primjena postupaka izgradnje i upravljanja zbirnama	4,70	4,44	0,26
Znanje i primjena postupaka izgradnje i upravljanja digitalnim zbirnama	4,37	4,17	0,23
Znanja i vještine upravljanja projektima digitalizacije	3,92	3,89	0,03
Upravljanje procesima informatizacije knjižničkog poslovanja (OPAC, knjižnični sustav)	4,68	4,50	0,18
Razumijevanje zakonskih i etičkih okvira u kojima djeluje knjižnica	4,72	4,52	0,20
Znanje i primjena temeljnih teorijskih načela i povijesnog razvoja knjižničarstva	3,72	3,65	0,07
Sposobnost pružanja i razvijanja usluga za korisnike	4,88	4,89	-0,01
Vještine uporabe informacijskih pomagala i izvora	4,94	4,88	0,06
Vještine pretraživanja i vrednovanja informacija	4,85	4,91	-0,06
Učinkovito pružanje informacija za potrebe korisnika	4,96	4,92	0,04
Znanje i primjena postupaka zaštite i pohrane građe	4,55	4,28	0,27
Sposobnost upravljanja i uporabe informacijskih tehnologija	4,79	4,63	0,16
Sposobnost poučavanja korisnika	4,61	4,59	0,02
Znanje i sposobnost kreiranja novog znanja	4,55	4,42	0,13
Sposobnost organizacije i izvođenja programa iz kulture (izložbe, predavanja)	4,62	4,38	0,24
Vještine i sposobnost javnog komuniciranja i djelovanja	4,70	4,57	0,13

Znanje i primjena istraživačkih metoda	4,25	4,09	0,16
Znanje i razumijevanje izdavačkog procesa	3,59	3,61	-0,02
Znanje pedagogije i metodike poučavanja	4,55	4,13	0,42
Generičke kompetencije			
Sposobnost primjene teorijskog znanja u praksi	4,75	4,70	0,5
Osnovne vještine uporabe računala	4,92	4,79	0,13
Vještine prikupljanja i upravljanja informacijama	4,94	4,83	0,11
Komunikacijske vještine	4,90	4,85	0,05
Znanje stranog jezika	4,37	4,30	0,07
Samostalnost u radu	4,59	4,59	0,0
Sposobnost za timski rad	4,74	4,73	0,01
Organizacijske sposobnosti i vještine upravljanja	4,66	4,39	0,27
Sposobnost prilagodbe novim situacijama	4,66	4,70	0,04
Istraživačke metode; stručni i znanstveni rad	4,14	4,04	0,10
Etičnost	4,77	4,83	-0,06
Kritičke i samokritičke sposobnosti	4,53	4,46	0,07
Želja za uspjehom	4,18	3,88	0,3
Sposobnost učenja	4,74	4,68	0,06

Zaključak

Sukladno prikazanim rezultatima valja zaključiti da mišljenje školskih knjižničara u Republici Hrvatskoj o značaju područno-specifičnih i generičkih kompetencija ne odstupa značajnije od mišljenja izraženog na razini cjelokupne knjižničarske profesije. Iskazani rezultat navodi na zaključak da na razini knjižničarske profesije postoji konsenzus o zajedničkim kompetencijama „jezgre“, kao i o potrebi da se visoko vrjednuju generičke kompetencije. Za razliku od knjižničara iz ostalih vrsta knjižnica, školski knjižničari prakticiraju neka specifična znanja (suradnja u nastavi, pedagoške metode i sl.), koja su, premda ne ulaze u samu „jezgru“ knjižničarskih kompetencija, osobito značajna za karijeru školskih knjižničara. Istraživanja u području kompetencija značajna su za kreatore obrazovnih programa i programa izobrazbe kako bi se prilikom planiranja kurikuluma uzeli u obzir opći ali i specifični očekivani ishodi učenja.

Kurikulum utemeljen na kompetencijama i izražen u ishodima učenja temelj je za planiranje knjižničarske karijere na općoj i specijalističkoj razini.

Literatura

Brine, Alan; Feather, John. *Supporting the development of skills for information professionals.* // Education for information. 20, (2002), str. 253-262.

Budd, John M. *Self-examination: the present and future of librarianship.* Westport: Libraries Unlimited, 2008.

Chan, Dona C. *Core competencies and performance management in Canadian public libraries.* // Library management. 27, 3(2006), str. 144-153.

Horvat, A. Cjeloživotno učenje knjižničara: stanje i mogućnosti. // *Cjeloživotno učenje knjižničara: ishodi učenja i fleksibilnost!* urednice Aleksandra Horvat i Dijana Machala. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2009. Str. 21-36.

Machala, D. Ishodi učenja u nacionalnom programu trajne izobrazbe knjižničara. // *Cjeloživotno učenje knjižničara: ishodi učenja i fleksibilnost!* urednice Aleksandra Horvat i Dijana Machala. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, 2009. Str. 41-54.

Wood, Aileen. *A comprehensive library staff training programme in the information age.* Oxford: Chandos publishing, 2007.

Uloga školske knjižnice u programskoj diferenciranosti koja se odnosi na darovite učenike

Veronika Čelić - Tica, prof., savjetnica za školske knjižnice
Nacionalna i sveučilišna knjižnica Zagreb
vcelic@nsk.hr

Formalni odgoj i obrazovanje masovno uništavaju urođenu kreativnost.
Abraham Maslow

Sažetak

U članku se problematizira odnos škole i darovite djece te odredbe Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi i Državnih pedagoških standarda. Fenomen darovitosti razmatrat će se unutar školskog sustava, ali i kao pokretač društvenog razvoja. Školska knjižnica kao most na putu postizanja interkulturalnoga dijaloga i multikulturalizma treba svojim uslugama (koje uključuju knjižničnu građu i njezinu strukturu, te prostor, opremu i računalnu opremljenost) jednako biti na raspolaganju i darovitim učenicima i učenicima s teškoćama u čitanju i pisanju. Za nadarenog učenika bitno je da ga u odgojno obrazovnoj sredini uoči emocionalno pismen učitelj. Školski knjižničar tu ima ključnu ulogu, budući da u njegovoj provenijenciji, emocionalna kompetencija je važan faktor u radu s učenicima i nastavnicima. Posebnost i različitost suvremene školske knjižnice omogućuje stvaranja poticajnih diferenciranih uvjeta koje mogu zadovoljiti različite potrebe svih pa tako i nadarenih učenika.

Ključne riječi: nadareni učenici, emocionalne kompetencije školskog knjižničara, emocionalna pismenost učitelja, školska knjižnica.

Uvod

Suvremeno gledanje na darovitost bitno se mijenja od dosadašnjeg shvaćanja da se genij rađa, da je darovitost isključivo pitanje gena i da pojedinac ima ili nema darovitost. Smatra se da se darovitost pojavljuje i razvija pod složenim utjecajima i u dugotrajnom procesu. "Najšire gledano tri su osnovne transformacije koje se moraju dogoditi da bi se od djeteta visokih sposobnosti razvio stvaralac: 1. preobrazba bioloških potencijala

u sposobnosti, 2. preobrazba sposobnosti u stvaralačku sposobnost, 3. preobrazba stvaralačke sposobnosti u stvaralaštvo¹⁴ Posebno je zanimljiva druga grupa u kojoj se u toku intenzivnog učenja i stjecanja vještina u učeniku razvija stvaralačka sposobnost koja predstavlja kombinaciju sposobnosti, znanja, motivacije i kreativnog emotivnog stava. "U toj fazi važno je razvijanje navike korištenja knjižnice kroz cijeli život, potičući u djece naviku i užitek u čitanju i učenju i pružanje mogućnosti za stvaralačko iskustvo u upotrebi i kreiranju informacija za poticanje učenja, razumijevanja, mašte i užitka".¹⁵ Školski knjižničar, koji ima razvijenu emocionalnu pismenost, uočava indikativne osobine učenikova ponašanja kao što su čitanje knjiga za starije i odrasle, osobito ga zanimaju enciklopedije, leksikoni, atlasi, godišnjaci, antologije, usmjeren je na istraživačke aktivnosti, lako prima informacije i prenosi ih na druge.

Školska je knjižnica ključna poveznica ostvarivanja temeljnih kompetencija u okviru školskog kurikulumu

Školska knjižnica sa svojim resursima (zbirke, prostori, oprema, djelatnici) i mrežama (komunikacijske, računalne, informacijske i ljudske) ima jasno definirane osnovne ciljeve kao dio nacionalnog odgojno-obrazovnog sustava, ali i kao sastavnica nacionalnoga okvirnog kurikulumu. Ona je informacijsko, medijsko, kulturno i komunikacijsko središte škole, mjesto razvoja osobnog i kulturnog identiteta učenika. Namijenjena je svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa i osigurava stručnu potporu za potrebe redovite nastave, izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti. U temelje definicije školske knjižnice ugrađeno je načelo da je učenik subjekt, a ne objekt odgojno-obrazovnog procesa. Manifest za školske knjižnice također propisuje jednu od definicija školske knjižnice koja glasi "Školska knjižnica opskrbljuje učenike vještinama za učenje kroz cijeli život, razvija njihovu maštu i osposobljava ih za život odgovornih građana".¹⁶ Stoga je osnovni cilj školske knjižnice imati osposobljenog knjižničara koji će biti vješt dobavljač i pretraživač informacija te vrsni informacijski stručnjak odgojno-obrazovne provenijencije. Zašto je to važno? U Hrvatskoj je još na snazi Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju darovitih učenika iz 1990. godine (donio ga je prvi ministar prosvjete, akademik Vlatko Pavletić),¹⁷ prema kojemu su sve škole dužne pravodobno registrirati darovite učenike i poticati njihovu darovitost. U tom istom Pravilniku za darovite učenike

¹⁴ Čudina-Obradović, Mira. *Nadarenost razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje*. Zagreb: Školska knjiga, 1991. Str. 71.

¹⁵ *Standard za školske knjižnice*, Zagreb. (*Narodne novine*, 34/00).

¹⁶ UNESCO-ov Manifest za školske knjižnice. // HKD novosti 13(1999), 25.

¹⁷ Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju darovitih učenika. (*Narodne novine*, 59/1990).

osnovna će škola omogućiti rad po programima različite težine i složenosti za sve učenike, donijeti diferencirane programe za grupni i individualni rad te rad s mentorom. Posebna pažnja će se posvetiti izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima te pristupu izvorima specifičnog znanja. No nažalost, malo je škola koje se sustavno bave darovitim učenicima. Nema dovoljno psihologa ni nastavnika-mentora koji bi se posvetili darovitim učenicima. Iako se darovite učenike potvrđuje kao djecu s posebnim potrebama, oni kod nas u nepoštivanju starog pravilnika, a u iščekivanju novog, prolaze kroz školski sustav neprimijećeni. Većina škola rad s darovitim učenicima svodi na dodatnu nastavu. To je za posebne „dril“ za natjecanja i u stvari samo promocija škole. Time im je učinjena posebna nepravda, pa nije čudo da tisuće mladih ljudi napušta Hrvatsku. Darovita djeca izložena su u školi često zahtjevima koji su ispod njihovih sposobnosti i potreba. Neki od njih znaju više od svojih učitelja, što može dovesti u pitanje autoritet učitelja, ali i zavist i nelagodu drugih učenika i roditelja. Agencija za odgoj i obrazovanje održala je stručni skup Inovativnost i kreativnost u odgoju i obrazovanju s temom Strategije u identifikaciji darovitih učenika za stručne suradnike pedagoge osnovnih i srednjih škola i odgojitelje učeničkih domova u siječnju mjesecu 2010. godine u Zagrebu i Varaždinu.¹⁸ Na skupu se govorilo o pozitivnim i negativnim karakteristikama darovitih učenika, kako prepoznati darovite učenike, o sudjelovanju roditelja u ranom otkrivanju darovitosti kod djece te o predrasudama o darovitoj djeci. Iako se posebne sposobnosti često temelje na genetskim predispozicijama, dobro je znati da se talenti mogu razvijati treningom. Uz danas već usvojene talente kao što su muzikalnost, smisao za šport, sve važniju ulogu u razvijanju darovitosti ima i socijalna inteligencija, sposobnost senzibilnog ophođenja s drugom djecom. Budući da je smisao školskog kurikula razvoj ljudskih mogućnosti svakog učenika, što podrazumijeva toleranciju, timski rad, samostalnost, samopoštovanje, učenje asertivnosti, najbolje mjesto gdje se to može realizirati je školska knjižnica. Školska knjižnica, kakvu danas promišljamo i želimo, temelj je pretpostavke za razumijevanje odgojno-obrazovnog procesa svake škole. Kao takva ona omogućuje svakom učeniku da ostvari svoj osobni prostor u učenju. Polazišta za promišljanje aktivnog sudjelovanja školske knjižnice u odgoju i obrazovanju su u njezinoj definiciji i zadaćama. Ona prikuplja, obrađuje i stavlja u funkciju sve izvore znanja (od knjige do internetske informacije) uz pomoć suvremene tehnologije te tako postaje informacijsko i nastavno središte škole. Središnjica je svih školskih odgojno-obrazovnih, javnih i kulturnih zbivanja i sudjeluje u ostvarenju svekolikih stvaralačkih mogućnosti učenika - uvijek otvorena prema širem okruženju. Mjesto je partnerskog odnosa učenika, nastavnika (učitelja), stručnih suradnika, roditelja i knjižničara - učenik bira i predlaže teme i sadržaj rada, istražuje

¹⁸ Agencija za odgoj i obrazovanje. Stručni skup. Strategije u identifikaciji darovitih učenika. 2010-03-05. Dostupno na <http://www.skole.hr>.

ih, samostalno uči, prezentira stečeno znanje i vrednuje rezultate. Prostor je učenikova dolaska, organizirano i po slobodnom odabiru, skupno i pojedinačno, mjesto razvoja učenikove samostalnosti, samopouzdanja i pozitivne slike o sebi, osnovnih preduvjeta za stvaralačko djelovanje i ostvarenje individualnog maksimuma.¹⁹ Budući da su razredni odjeli sastavljeni od učenika različitih sposobnosti, rad s darovitom djecom mogao bi se odvijati u knjižnici i grupno i individualno. Za uspješan rad s darovitim učenicima potrebna je suradnja roditelja, škole i stručnog tima, osiguranje kvalitetnih programa za učenje te raznolikost nastavnih sadržaja. Izvan svake je dvojbe, uloga školskih knjižnica je prepoznata kao mjesto u kojem će se poticati učenikov intelektualni, tjelesni, estetski, društveni, moralni i duhovni razvoj u skladu s njegovim sposobnostima i sklonostima. Pristupajući darovitosti kao spoju natprosječnih općih ili specifičnih sposobnosti, motivacije i visokog stupnja kreativnosti, ozbiljno rušimo predrasude o darovitim učenicima kao što su „Sva su djeca darovita. Darovita djeca će uspjeti u životu, bez obzira na to pružamo li im potporu ili ne. Darovita djeca vole školu i dobivaju dobre ocjene. Izdvojimo li darovitu djecu u posebnu skupinu, postat će snobovi. Učitelji vole imati darovitu djecu u razredu. Darovita su djeca dobra u svemu što rade. Posebni programi za darovite su *elitni*“.²⁰ Polazeći od teorije da kurikulum ipak predstavlja dio didaktike koji se bavi problematikom izradbe i primjene nastavnih programa, i treba ga smatrati društvenim aspektom odgojno-obrazovne intencije, moram naglasiti da onaj individualni aspekt ostaje u nadležnosti nastavnika, učenika, stručnih suradnika (knjižničar) i roditelja. Kurikulum čine odgojni i obrazovni ciljevi i zadaci, nastavni plan, nastavni programi pojedinih predmeta ili područja, metodička i medijska oprema kurikulumu i organizacijski aspekt i evaluacija. Za darovitu djecu školski kurikulum je osviještenost svih sudionika u odgojno-obrazovnom procesu. Svako dijete je svijet za sebe i kao takvo postaje dar svijetu.

Zaključak

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi²¹ u dva članka vrlo malo govori o darovitim učenicima. Program za darovite propisuje ministar. Za sada je važeći već spomenuti Pravilnik iz 1990. godine. Jednako tako drugi važeći zakoni Državni pedagoški standardi²² u svojim člancima vrlo siromašno i rekla bih ovlaš spominju darovite učenike. I tako dok čekamo novi pravilnik, vraćamo se opet školskoj knjižnici

¹⁹ Čelić-Tica, Veronika. *Nacrt strategije razvoja školskih knjižnica u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: NSK, 2007. /radni materijal/.

²⁰ Kalogjera-Brkić, Ivana. Rad s darovitim učenicima. Zagreb: *Jutarnji list*, 2001.

²¹ Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. // *Narodne novine*. 87(2008).

²² Državni pedagoški standardi. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH (2008).

u kojoj se provode diferencirani nastavni programi u kreativnim radionicama, a školski knjižničar omogućava pristup izvorima specifičnog znanja. Nacionalni Okvirni kurikulum ostvaruje se 2012. godine. Do tada trebaju se stvoriti preduvjeti, standardi: materijalni, financijski, ljudski resursi. Povelja za čitatelje²³ koju je napisala Međunarodna udruga izdavača, još u siječnju 1992. godine svojim sadržajem „personificira čitanje kao temeljnu kompetenciju neophodnu za naše kulturno i znanstveno nasljeđe te za promicanje međunarodnog razumijevanja. Čitanje je poznavanje rase, spola, vjere, nacionalnosti, jezika i društvenog položaja.“ Sve navedeno izravno se veže na poštivanje etičkih standarda u školskoj knjižnici. „Osoblje školske knjižnice demokratski osviješteno postupa ravnopravno prema svim sudionicima sadržaja rada školske knjižnice bez obzira na njihove sposobnosti ili podrijetlo. Školska knjižnica zrači sigurnošću, toplinom, a školski knjižničar naglašava svoju savjetodavnu ulogu.“

Literatura

Agencija za odgoj i obrazovanje. Stručni skup. Strategije u identifikaciji darovitih učenika. 2010-03-05. Dostupno na <http://www.skole.hr>.

Čelić-Tica, Veronika. *Nacrt strategije razvoja školskih knjižnica u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: NSK, 2007. /radni materijal/.

Čudina-Obradović, Mira. *Nadarenost razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje*. Zagreb: Školska knjiga, 1991. Str. 71.

Državni pedagoški standardi. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH, (2008).

IFLA-ine smjernice za knjižnične službe i usluge za osobe s disleksijom. Povelja za čitatelje. HKD (2004).

Kalogjera-Brkić, Ivana. Rad s darovitim učenicima. Zagreb: *Jutarnji list*, 2001.

UNESCO-ov Manifest za školske knjižnice. // HKD novosti 13(1999), 25.

Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju darovitih učenika. (*Narodne novine*, 59/1990).

Standard za školske knjižnice. (*Narodne novine*, 34/00).

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. // *Narodne novine*, 87(2008).

²³ IFLA-ine smjernice za knjižnične službe i usluge za osobe s disleksijom. Povelja za čitatelje. Zagreb: HKD (2004).

Korelacija knjižničkog odgoja i obrazovanja i nastavnih predmeta u trogodišnjoj strukovnoj školi

Primjer Industrijsko-obrtničke škole Sisak

Jadranka Gabriša Perković, dipl. knjižničar

Industrijsko-obrtnička škola Sisak

jadranka.gabrisa-perkovic@sk.t-com.hr

Korelacija u nastavi najšire i najopćenitije značenje korelacije odnosi se na uzajamnost, povezanost ili zavisnost, odnosno činjenicu da su dvije stvari ili varijable tako povezane da e promjena u jednoj praćena odgovarajućim ili paralelnim pojavama u drugoj. Prema *S. Težaku, integracija je proces čvrstog prožimanja različitih dijelova u novu jedinstvenu cjelinu. To je, dakle, sjedinjavanje, a ne jednostavno povezivanje. U nastavi je koordinacija uglavnom usklađivanje programskih sadržaja različitih predmeta. Različita nastavna i predmetna područja u kojima možemo proučavati odabranu temu i oživotvoriti međupredmetne veze. Iz vertikalnog i horizontalnog suodnosa/korelacije nastavnih predmeta izrasta korelacijsko-integracijski nastavni sustav, u kojem se sjedinjuju i povezuju nastavni sadržaji različitih nastavnih područja. Korelacijsko-integracijski sustav utemeljen je na povezivanju srodnih predmeta te srodnih područja u okviru nastavnog predmeta.*

Zašto je za nas, školske knjižničare integracijsko-korelacijski pristup nastavi zanimljiv i bitan?

HNOS-om su se stvorile dobre pretpostavke integracijsko-korelacijskih sadržaja u školskim knjižnicama osnovnih škola, koje se na nastavljaju u srednjoškolskim knjižnicama. Školski knjižničar u srednjoj školi nema svoj nastavni predmet, ali ima svoje područje rada - knjižničarstvo. Školska je knjižnica ključna poveznica ostvarivanja temeljnih kompetencija cjeloživotnog obrazovanja i međupredmetnih sadržaj u okviru školskog kurikulumu. U Prijedlogu NOK-a definirana su četiri područja kroz koja se ostvaruje knjižnično informacijsko obrazovanje (knjižnični odgoj i obrazovanje): 1. čitanje; 2. učenje; 3. informacijska pismenost; 4. kulturna i javna djelatnost.

Prijedlogom su definirana očekivana postignuća učenika prema Knjižnično-informacijskom obrazovanju. *Kako stvoriti zajedništvo različitih nastavnika i školskog knjižničara pitanje je koje nam se svakodnevno nameće, ali to je predujet za uspješno obrazovno i odgojno djelovanje.*

Ostvarene korelacije

I. Korelacija nastave stručnog predmeta i Knjižničnog odgoja i obrazovanja

KNJIŽNIČNO- INFORMACIJSKO OBRAZOVANJE		NASTAVNI PREDMET		RAZRED
		Tehnologija grijanja i klimatizacije		Aktivnosti 3. razredi
TEMA	OBRAZOVNA POSTIGNUĆA	TEMA	OBRAZOVNA POSTIGNUĆA	AKTIVNOSTI
<p><u>Nastavna cjelina:</u> Izvori znanja i informacija</p> <p><u>Nastavna jedinica:</u> Knjige i elektronski izvori znanja i informacija</p>	<p>* Pronaći informacije vezane za stručni predmet - područje strojarstva</p> <p>* Koriste istraživačke postupke u samostalnom i suradničkom radu</p> <p>* Razvijaju suradničke vještine i uče se nekim komunikac. vještinama</p> <p>* Uče se na različite načine prezentirati vlastita znanja i urađeno</p>	<p><u>Nastavna cjelina:</u> Grijanje</p> <p><u>Nastavna jedinica:</u> Ekspanzijska posuda</p>	<p>* Sistematizacija pojmova, razlučivanje bitnog od nebitnog: definicija, funkcije, vrste ekspanzijskih posuda</p> <p>* Znati čitati shemu, crtež, razumjeti rad instalacije</p> <p>* Znati staviti instalaciju u pogon te utvrditi i otkloniti greške i smetnje u njenom radu</p> <p>* Razvijanje koncentracije, pažnje, volje i motivacije, samostalnosti u radu, urednosti, preciznosti, točnosti, preglednosti</p> <p>* Naučiti se izražavati putem računala, vizualnih i grafičkih sredstava</p>	<p>* Učenici su u knjižnici podijeljeni u tri skupine:</p> <p>I. skupina - prikuplja informacije iz primarnih izvora u knjižnici, knjiga i časopisa; informacije pribavlja, odabire i daje na uporabu ostalim skupinama</p> <p>II. skupina - od pribavljenih i selektiranih informacija izrađuje PowerPoint prezentaciju</p> <p>III. skupina od pribavljenih i za svoj rad primjenjivih informacija odabire i izrađuje mentalnu mapu</p> <p>- II. i III. skupina učenika odabire prezentatora koji rad predstavlja</p>

II. Korelacija nastave njemačkog jezika i školske knjižnice

Učenici prvih razreda s dobrim predznanjem iz Knjižnično informacijskog obrazovanja (HNOS u osnovnoj školi, prva generacija koja je sudjelovala): prepoznaju timski rad, suradničko učenje, mentalne mape, pojmovi knjižničarstva nisu im strani, snalaze se u knjižnici. Motivirani su za rad i istraživanje.

Korelacijska tablica nastave njemačkog jezika i školske knjižnice

Knjižnični odgoj i obrazovanje		Nastavni predmet u korelaciji	Učenici
Tema	Obrazovna postignuća	Njemački jezik:obrazovna postignuća	1. razredi (kombinacija učenika svih 1. r. i svih zanimanja): aktivnosti
Knjižnica	<ul style="list-style-type: none"> * naučiti kvalitetno se koristiti rječnicima kao izvorima znanja; rječnicima u knjižnici i rječnicima online * razvijanje sposobnosti pretraživanja interneta pomoću učinkovitih strategija traženja * korištenje informacija za prezentiranje rezultata rada * sposobnost korištenja istraživačkih postupaka u suradničkom učenju 	<ul style="list-style-type: none"> * služenje rječnicima * produktivno služenje jezikom * razvijanje jezičnih vještina: slušanje, govorenje i izražavanje, čitanje, čitanje uputa i pojašnjenja u rječniku, govorenje-ispravna intonacija i izgovor, pisanje * Upoznavanje s knjižnicama u Njemačkoj (kultura jednog naroda kroz knjižničarski sustav - primjeri) * Kontekst vrednovanja kulture hrvatskoga naroda spram europske kulture (primjer Republike Njemačke) 	<ul style="list-style-type: none"> * rad u malim skupinama u knjižnici, učenici su podijeljeni u dvije skupine s različitim zadacima: Skupina 1. prevodi uz pomoć nastavnice gotov predložak mentalne mape s hrvatskoga na njenački jezik Skupina 2. pretražuje rječnike njemačkog jezika u knjižnici i online i pomaže skupini 1. u prevodenju Skupina 3. dizajnira mentalnu mapu s već prevedenim pojmovima i definicijama Skupina 4. prezentira dvojezično mentalnu mapu

III. Korelacija nastave engleskog jezika i školske knjižnice

Maturanti tri treća razreda koja su prošla prethodno dobru pripremu u knjižnici (rad u malim skupinama i parovima) jer nisu poznavali ni suradničko učenje ni mentalne mape, ali su pokazali izuzetnu vještinu snalaženja na internetu (pretraživanje rječnika *online*), u izradi PowerPoint prezentacije su pokazali zavidan stupanj snalaženja i dizajniranja slajdova.

Knjižnični odgoj i obrazovanje		Nastavni predmet u korelaciji	Učenici trećih razreda
Tema	Obrazovna postignuća	Engleski jezik: obrazovna postignuća	Aktivnosti: maturanti tri 3.r. svih zanimanja
Knjižnica	<ul style="list-style-type: none"> * Biti svjestan svoje potrebe za informacijom * Znati informaciju prepoznati, pronaći, vrednovati, organizirati i koristiti * S lakoćom koristiti široki raspon medija u potrazi za informacijom * Svijest o problemu pouzdanosti i vjerodostojnosti informacija * Učinkovitost prenošenja informacija drugima * Timski rad i suradničko učenje * Znati svoj rad prezentirati i vrednovati 	<ul style="list-style-type: none"> * Uporaba i prosudba obavijesnih izvora raznih vrsta * Uporaba i služenje rječnicima engleskoga jezika u knjižnici i <i>online</i> * Osposobljavanje učenika za komunikaciju * Razumijevanje slušne i pismene poruke kao i ispravnog usmenog i pismenog izražavanja * Komunikacijske vještine * Upoznavanje kulture i običaja drugih naroda (knjižnice kao dio kulture jednog naroda) Velike Britanije i SAD-a 	<ul style="list-style-type: none"> * Učenici su organizirani u tri tima (svaki razred posebno): i tri podtima u svakome razredu: I. Istraživački tim - pronalazi, prikuplja informacije (u knjižnici u školi, u knjižnicama u garadu) usmeno, pismeno, online, vrednuje, organizira informacije i daje na korištenje timovima 2. i 3. II. Tim za izradu <i>PowerPoint</i> prezentacije - prema predlošku (koji su pripremile nastavnica i knjižničarka) vrši daljnju selekciju dobivenih informacija te ih oblikuje za potrebe prezentacije III. Tim izrađuje mentalnu mapu također prema zadanom predlošku pojmova koristeći razne materijale i tehnike (gotovi oblici, crtanje, pisanje, tekstovi) * Timovi 2. i 3. svoj rad prezentiraju dvojezično na engleskom i hrvatskom, uz prethodno uvježbavanje

Knjižničarka je nastavu u korelaciji inicirala, ali i sudjelovala u: odabiranju sadržaja (prigodna tema), odabiranju pogodnih predmeta, odabiranju potrebnih medija, sudjelovala u izvođenju nastavnog sata i organizaciji sata. Učenici su vrlo brzo prihvatili dva nastavnika na satu, a nastavnice su predložile sljedeće teme iz svog programa rada za nastavu u korelaciji.

Rezultati vrednovanja su pokazali da učenici lakše i brže uče i pamte kroz ovakav način rada, zanimljivije im je, motiviraniji su aktivno sudjelovati, a neki su razredi (razred nositelj projekta) pokazali vidljiv napredak u učenju i vladanju i komuniciranju.

Nastava u korelacije prerasla je u školski projekt pod nazivom: Knjižnica (Library), a nositelj projekta je postao 3.d razred - obrađivač na numerički upravljanim alatnim strojevima, koji je pokazao najveću motiviranost da svoj rad završiti, što uključuje i prezentaciju rada dvojezično u školi i izvan škole. Partneri u projektu izvan škole: Narodna knjižnica i čitaonica Sisak (svi odjeli), Državni arhiv u Sisku.

Literatura

Kovačević, D. Školska knjižnica - Korak dalje. Zagreb: AltaGama Zavod za informacijske studije, 2004.

*Lovrinčević, J. Znanjem do znanja. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 2005.

*MZOŠ - Hrvatski nacionalni obrazovni standard za osnovne škole, public.mzos.hr

MZOŠ - Nacionalni okvirni kurikulum za OŠ i SŠ - Prijedlog, public.mzos.hr/likovna.kultura.ufzg.hr/tekstovi.htm

www.knjiznicari.hr/Međupredmetno_povezivanje__Sonja_Tošić-Grlač.pp

Školska knjižnica i likovna kultura

Mirjana Tomašević Dančević, prof.
Agencija za odgoj i obrazovanje

Sažetak

Prema Nastavnom planu i programu za osnovnu školu, rad školske knjižnice pojedinim svojim odrednicama neizravno je povezan s nastavom Likovne kulture. Neke od tih poveznica dalje se pojašnjavaju i proširuju u prijedlozima viših savjetnica za stručne suradnike - školske knjižničare i skupine školskih knjižničara uključenih u javnu raspravu o Prijedlogu Nacionalnog okvirnog kurikulumu za predškolski odgoj i opće obvezno obrazovanje u osnovnoj i srednjoj školi.

Premda Nastavnim planom i programom rad školske knjižnice nije izravno povezan s programom Likovne kulture, ta povezanost proizlazi i podrazumijeva se naglašavanjem podrške knjižnice svim nastavnim i izvannastavnim aktivnostima škole i njenim određenjem kao mjesta okupljanja i provođenja slobodnog vremena učenika.

Pozovemo li se na spomenute dokumente i osvrnemo se na djelovanje školskih knjižnica u praksi, čini se obostrano korisnim za odgojno-obrazovni rad školskih knjižničara i učitelja likovne kulture, odnosno nastavnike likovne umjetnosti istražiti najčešće oblike njihove moguće suradnje u suvremenoj knjižnici.

Likovna kultura u školskom knjižničarstvu u osnovnoj i srednjoj školi najčešće je vidljiva u sveukupnom estetskom izgledu prostora školske knjižnice i u provođenju izvannastavnih aktivnosti u školskoj knjižnici temeljenih na korelaciji nastavnih sadržaja Hrvatskog jezika i književnosti i Likovne kulture/Likovne umjetnosti ili na primjeni likovnog/vizualnog jezika u likovnim aktivnostima u sklopu različitih radionica.

Ključne riječi: Likovna kultura, školska knjižnica, knjižnični prostor, estetsko uređenje knjižnice, kulturna i javna djelatnost, stvaralaštvo, korelacija, likovni/vizualni jezik, obrazovna postignuća

Uvod

Likovna kultura u suvremenom školskom knjižničarstvu u osnovnoj i srednjoj školi u Republici Hrvatskoj najčešće je vidljiva u sljedećim mogućnostima: 1) sveukupnom estetskom izgledu/uređenju prostora školske knjižnice i 2) provođenju izvannastavnih aktivnosti u školskoj knjižnici na temelju a) korelacije nastavnih sadržaja Hrvatskog jezika i književnosti i Likovne kulture/Likovne umjetnosti i b) primjene likovnog/

vizualnog jezika u svim likovnim aktivnostima u sklopu različitih radionica organiziranih u knjižnici.

Estetsko uređenje knjižničkog prostora

Vezano uz pojam estetske osjetljivosti, koji se rabi u Likovnoj kulturi, u Nastavnom planu i programu za osnovnu školu u Općim ciljevima programa za Školsku knjižnicu (---, 2006:20)¹ pozornost se među ostalim posvećuje odgoju aktivnog čitatelja i estetskom doživljaju. Međutim, na potrebu estetskog uređenja knjižnice upućuje se samo neizravno, određenjem njene opće uloge u školi. Prema prijedlogu viših savjetnica za stručne suradnike - školske knjižničare i skupine školskih knjižničara (Šušnjić, 2009)² kojim su se uključili u javnu raspravu o Prijedlogu Nacionalnog okvirnog kurikulumu za predškolski odgoj i opće obvezno obrazovanje u osnovnoj i srednjoj školi³, jedno od tri područja Programa knjižnično-informacijskog obrazovanja određuje se kao kulturna i javna djelatnost. U istom se prijedlogu postojeća odrednica školske knjižnice proširuje kulturnom sastavnicom: „Ona je informacijsko, medijsko, kulturno i komunikacijsko središte škole, mjesto razvoja osobnog i kulturnog identiteta učenika.“

U svrhu ostvarivanja ove složene funkcije, u knjižničnom je prostoru potrebno osigurati okruženje koje među ostalim zadovoljava vizualne estetske kriterije.

Kvalitetno estetsko uređenje odnosi se ne samo na odabir namještaja, zastora i kancelarijskih materijala odgovarajuće funkcije, oblika i boje te njihovu međusobnu usklađenost i raspored u prostoru, nego i na sadržaj i način postavljanja „izložbi knjiga, slika, fotografija, promotivnih materijala, AV građe, učeničkih radova...“ (---, 2006:20). Knjižnični prostor koji, pored zadovoljenja ostalih potrebnih osobina, njeguje estetsku osjetljivost učenika pogodan je prostor koji ih može privući da se u njemu rado zadrže i motivirati ih za čitanje, odnosno uporabu informacijskih izvora. Ovakav će knjižnični prostor ujedno ispuniti ulogu kulturnog i komunikacijskog središta škole i mjesta razvoja osobnog i kulturnog identiteta učenika.

U estetskom uređenju školske knjižnice svakako je potrebna suradnja školskih knjižničara i učitelja likovne kulture.

Na stručnom će se skupu prezentirati nekoliko primjera knjižničkog prostora u kojem je ostvarena takva suradnja i koji zadovoljava visoke estetske kriterije.

Likovna kultura i izvannastavne aktivnosti u školskoj knjižnici

U školskoj knjižnici u osnovnoj i srednjoj školi likovna se kultura također iskazuje u provođenju izvannastavnih aktivnosti koje se temelje na korelaciji nastavnih sadržaja Hrvatskog jezika i književnosti i Likovne kulture, odnosno Likovne umjetnosti.

Ovaj suodnos odgojno-obrazovnih sadržaja najbolje se može objasniti na primjerima iz osnovne škole, gdje je takvu suradnju najlakše i ostvariti.

Za uspješnu provedbu korelacije i postizanje kvalitetnih obrazovnih ishoda koji će biti vidljivi i u obliku kvalitetnoga likovnog rada, odnosno cjelovite jezično-likovne kreacije učenika, potrebno je u suradnji s učiteljima likovne kulture upoznati i primjenjivati principe nastavnog rada u Likovnoj kulturi.

U oblikovanju likovnih radova *teme* vezane uz književni tekst, koje se učenicima zadaju ili im se prepuštaju za slobodan odabir, imaju samo ulogu *motiva*, tj. poticaja za dječje likovno istraživanje, a ne likovne teme. Likovno se istraživanje, s druge strane, osigurava (za svako dijete, ne samo za nadarene) tek odabirom najpogodnije „problemske“ nastavne teme prema Nastavnom planu i programu za likovnu kulturu. Na taj se način učenici usmjeravaju na fokusirano udubljanje u određeni likovni problem, a izbjegava se raspršenost dječje pozornosti i njihovo brzopletno „hvatanje“ za šablonska likovna rješenja, što se događa u nedostatku jasne *likovne teme* vodilje za traženi uradak.⁴ Tako se umjesto prepuštanja učenicima njihovom vizualnom rječniku usvojenih shematiziranih oblika i likova preuzetih iz popularnih medija, navodi ih se da traže vlastita likovna rješenja i oblikuju individualno viđenje književne teme, odnosno iskažu originalnost likovne interpretacije literarnog sadržaja.

Neke od likovnih nastavnih tema koje se pritom u korelaciji s Hrvatskim jezikom i književnosti i u suradnji s učiteljima likovne kulture mogu obraditi, primjerice u području plošnog oblikovanja, jesu: Obrisne crte, tok i karakter crta; Komplementarni kontrast boja, Ritam oblika i tekstura (5. razred), Teksturane i strukturne crte, Pozitivni i negativni prostor (6. razred), Koloristička modulacija, Ravnoteža i ritam u kompoziciji (7. razred), Rekompozicija, fotomontaža; Odnos slike i teksta (8. razred).

Preporuča se primjena slikarskih i crtačkih tehnika prema Nastavnom planu i programu za likovnu kulturu, primjerice gvaš, akvarel, tempera, kolaž (slikarska tehnika lijepljenja različitih materijala na podlogu), karton tisak, linorez, monotipija, uključujući crtanje na računalu, odnosno računalnu grafiku i digitalnu fotografiju. U prostornom oblikovanju poticajno je oblikovanje, primjerice u glini i papir plastici, te građenje u materijalima poput kartona, kartonske ambalaže, žice, drvenih letvica i aluminijske folije.

Ne preporuča se oblikovanje likovnih radova ne-likovnim materijalima bez estetske vrijednosti, poput dekorativnih papirnatih ubrusa jer se na taj način isključivo nudi samo jedno jedino vizualno rješenje likova ili predmeta, dakle nameću se gotova rješenja, bez mogućnosti za dijete da istraži i iskaže svoje vlastite stvaralačke sposobnosti i izrazi svoju vlastitu ideju ili osjećaj, osim što može primijeniti određenu praktičnu vještinu.

U likovnim aktivnostima posebno su neprimjereni materijali poput sjemenki graha i kukuruza, zrna riže i pšenice ili tjestenine jer im u potpunosti nedostaje likovna izražajna

vrijednost te se njihovom upotrebom mogu postići isključivo pojedini dekorativni efekti bez ikakve poveznice s likovnom i književnom estetikom. Međutim, u kombinaciji s bobičastim plodovima nađenim u prirodi, moguće ih je koristiti kao jeftini i prirodni materijal za oblikovanje primjerice ogrlica za određeni književni lik, pritom istražujući različite ritmove izmjene oblika, boja i veličina.

Na primjeru uporabe vate najčešće s namjerom ilustriranja snijega na slici sa zimskim motivom možda se još jasnije uočava nesporazum s vizualnom i komunikacijskom kulturom: tako uporabljeni materijal nema nikakvu likovnu vrijednost, ne služi istraživanju nijednoga likovnog problema, a svojom mekoćom i toplinom promatraču šalje poruku sasvim suprotnu od one planirane.

I na kraju, pri izradi prigodnih čestitki s učenicima dobro je podsjetiti se da su pobuđena dječja znatiželja, njihovo istraživanje oblika i pronalaženje originalnih likovnih rješenja za pojedine likove, ukrase i cjelokupni dizajn čestitki neusporedivo vrijedniji od usvajanja puke vještine kopiranja komercijalnih ukrasnih šablona i uporabe blještavih sprejeva i svjetlucave dekoracije.

Sve prethodno navedene upute za voditelje likovnih aktivnosti označene kao korelacija nastavnih sadržaja Hrvatskog jezika i književnosti i Likovne kulture vrijede i za voditelje bilo kojih radionica u kojima se u određenoj fazi organiziraju kratke likovne aktivnosti. Od njih se također očekuje primjena osnovnih elemenata likovnog/vizualnog jezika (crta, boja, ploha, površina, volumen/masa, prostor i točka kao njihova osnovna jedinica) povezanih u cjelinu po određenim likovnim pravilima - kompozicijskim odnosima, primjerice simetričnim, ritmičkim ili kontrastnim. Pritom se naravno ne traže rezultati koji su u likovnom smislu jednako vrijedni onima nastalim u neposrednoj suradnji s učiteljem likovne kulture. U svakom slučaju, od ovih se likovnih aktivnosti u kojima osobno sudjeluju knjižničari, očekuje da pridoesu osnovnom cilju školske knjižnice: da privuku korisnike u knjižnicu i motiviraju ih na uporabu informacijskih izvora. Likovni ili likovno-literarni uradak nastao kao rezultat radionice trebao bi kao učeničko postignuće pokazati prijenos sadržaja čitanja na nove sadržaje u obliku likovnog izraza, odnosno likovnog stvaralaštva.

Na stručnom će se skupu prezentirati primjeri uspješno provedenih likovnih aktivnosti oba tipa u knjižničnom prostoru s naglaskom na likovnom estetskom kriteriju.

Zaključak

Premda je Nastavnim planom i programom rad školske knjižnice i Likovne kulture, odnosno Likovne umjetnosti samo neizravno povezan, u praksi se uglavnom ostvaruje njihova intenzivna suradnja. Dobra suradnja školskih knjižničara i učitelja likovne

kulture knjižnični prostor podržava u ulozi informacijskog, medijskog, kulturnog i komunikacijskog središte škole te mjesta razvoja osobnog i kulturnog identiteta učenika, u kojem učenici rado provode slobodno vrijeme. Na prvoj se razini to postiže primjerenim estetskim uređenjem knjižničnog prostora.

Korelacijskim povezivanjem nastavnih sadržaja Hrvatskog jezika i književnosti i Likovne kulture/Likovne umjetnosti u knjižnici ostvaruje se višeznačno prožimanje, povezivanje i proširivanje svih uključenih sadržaja. U samostalnom provođenju određenih likovnih aktivnosti školski knjižničari, pridržavajući se pravila primjene likovnog/vizualnog jezika u radu s učenicima, također ih potiču na istraživanje i likovno stvaralaštvo kao neposredni odgovor na doživljaj potaknut čitanjem ili uporabom informacijskih izvora.

Poznavanje osnova Likovne kulture i načina komunikacije vizualnim jezikom školskim knjižničarima svakako pomaže u ostvarivanju općih ciljeva.

Literatura

Nastavni plan i program za osnovnu školu (2006) Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.

Šušnjić, Biserka; Ana Krželj (2009) *Prilog javnoj raspravi o Prijedlogu Nacionalnog okvirnog kurikulumu za predškolski odgoj i opće obvezno obrazovanje u osnovnoj i srednjoj školi*: Prijedlog izrađen u suradnji s radnom skupinom školskih knjižničara, a na temelju rasprave na ŽSV-ima školskih knjižničara, 19. ožujka 2009. (neobjavljeni tekst)

Prijedlog Nacionalnog okvirnog kurikulumu za predškolski odgoj i opće obvezno obrazovanje u osnovnoj i srednjoj školi (2008) Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.

Tomašević Dančević, Mirjana (2008) Dječji likovni natječaji: Treba nam promišljeniji i profesionalniji pristup. *Školske novine*, br. 41-42 (16. 12. 2008), 10.

Međunarodna iskustva

Školske knjižnice u kurikulumu

(Aktualni događaji u Sloveniji na području školskih knjižnica)

Nataša Kuštrin Tušek, univ. dipl. soc. ped., bibliotekarka, školska knjižničarka,
voditeljica knjižnice

Gimnazija Nova Gorica

natasa.tusek@guest.arnes.si

mag. Majda Steinbuch, univ. dipl. bibl., viša savjetnica za knjižničnu djelatnost
Zavod Republike Slovenije za školstvo

majda.steinbiuch@zrss.si

dr. Vlasta Zabukovec, univ. dipl. psih., izvanredna profesorica

Filozofski fakultet, Odjel za bibliotekarstvo, informacijsku znanost i knjižarstvo,
Sveučilište u Ljubljani

vlasta.zabukovec@ff.uni-lj.si

Bibliotekarstvo: Pisani dokument o nabavnoj politici i smjernice za oblikovanje dokumenta za školske knjižnice

Na seminaru za školske knjižničare Bibliopedagoška škola 2009, koji je namijenjen uvođenju novosti u školsku knjižničarsku praksu, Irena Sešek iz nacionalne knjižnice predstavila je I fline smjernice za pisani dokument o nabavnoj politici za sve vrste knjižnica, također za školske. Na osnovi toga nastala je ideja da smo tu temu uključili u redovito osposobljavanje u okviru stručnih susreta koje provodi Zavod RS za školstvo, najprije osnovnoškolskih knjižničara svibnja 2009., veljače 2010., a onda i srednoškolskih. Zašto trebamo pisani dokument o nabavnoj politici i smjernice za osnovnoškolsku knjižnicu objavili smo u reviji Školska knjižnica (Sešek, 2009; Steinbuch i Bratuša, 2009). S obzirom na to da je nabavna politika vodeća tema i u narodnim knjižnicama u Sloveniji, potreba objavljivanja bila je velika.

Na stručnim susretima osnovnoškolskih knjižničara predstavili smo I fline smjernice za pisani dokument o nabavnoj politici, odredili okvirne smjernice za dokument u osnovnoškolskoj knjižnici, uvrstili ga u potrebnu dokumentaciju školske knjižnice (dokument o nabavnoj politici dio je godišnjeg programa rada školske knjižnice, prilog internom strukovnomu bibliotekarskomu radu knjižničara u točki Nabave knjižnične građe) i organizirali radionice u kojima su knjižničari izrazili svoje mišljenje i predlagali osnovu za tu vrstu dokumenta. Nakon završenih sastanaka izvoditeljice stručnih susreta na osnovi svih prijedloga sastavile smo smjernice za dokument o nabavnoj politici

osnovnoškolske knjižnice (Steinbuch i Bratuša, 2009), koji su elektronskom poštom preuzeli svi knjižničari osnovnih škola, a kasnije je bio i objavljen. Smjernice preporučuju da dokument o nabavnoj politici za osnovnoškolske knjižnice sadrži četiri poglavlja: (1) uvod i opća ishodišta, (2) područje knjižnične zbirke, (3) posebnosti knjižnične zbirke i (4) realizaciju (nabavu knjižnične građe).

Uvod i opća ishodišta

Određuje poslanstvo i zadaće knjižnice, zakonske podloge i strukovne preporuke: Zakon o knjižničarstvu (28. član: Školske knjižnice), Zakon o organizaciji i financiranju odgoja i obrazovanja - ZOFVI (68. član: Škola ima knjižnicu) i Pravilnik o uvjetima za izvođenje knjižnične djelatnosti kao javne službe (18. i 19. član: Školske knjižnice).

Područje knjižnične zbirke

Za oblikovanje osnovnoškolske zbirke poštuju se obvezni (obvezni i izborni predmeti, radni dani, profesionalna orijentacija, ciljevi, vizija škole...) i prošireni program škole (slobodne aktivnosti, škole u prirodi, tabori, međunarodni, državni i školski projekti: npr. zdrava škola, ekoškola, Unescove škole, Comenius, istraživačka djelatnost škole i natjecanja: npr. Mladi istraživač, natjecanje za Cankarovo priznanje, posebni događaji: npr. susreti s piscima, natječaj, dječji parlament itd.). Određene su vrste knjižnične građe, sadržajna područja, jezici, potrebe korisnika.

Posebnosti knjižnične zbirke

Za razvoj knjižnične zbirke uvažavaju se korisnici, vrste publikacija, posebne zbirke, oprema za uporabu i stručna obrada neknjižnoga gradiva, za čitanje e-knjiga (e-čitač), elektronske lupe za slabovidne, opseg i dubina zbirke, broj primjeraka, pristup internetu, različite online podatkovne zbirke za djecu i omladinu... Možemo odrediti i ograničiti građu koja ne spada u knjižnicu, te darove (način preuzimanja darova i u dokument zapišemo da dar postaje vlasništvo knjižnice, koja može nijme samostalno raspolagati).

Realizacija (nabava knjižnične građe)

Knjižničnu građu izabire knjižničar, koji je stručnjak za dobivanje i organizaciju informacija, u suradnji sa stručnim radnicima škole odnosno strokovnim aktivima, s vodstvom škole, učenicima i s roditeljima. Za izbor knjižnične građe poštujemo kriterije (npr. kriterij upotrebljivosti, sadržajni kriterij, kriterij škole, kriterij korisnika, kriterij primjerenosti, cjenovni kriterij) i oruđa (npr. izvore o publikacijama, pisane ponude,

ponude telefonom i elektronskom poštom, putnike nakladničkih poduzeća, knjižare, mrežne knjižare, antikvarijate, autore).

Na sličan način ćemo smjernice za pisani dokument o nabavnoj politici pripremiti za knjižnice srednjih škola, što će biti veći strukovni izazov jer su u Sloveniji programi srednjih škola različiti (opće srednje škole - gimnazije i srednje strukovne škole), a nastavni plan i program osnovne škole je jedinstven, osim kod izbornih predmeta.

Osnovnoškolske knjižnice: Obrazovni program i školska knjižnica

Po zakonu o osnovnoj školi (2007, 60. čl., e st.) je odgojno djelovanje škole stručni rad, što razumijemo tako, da pri tom radu sudjeluju svi stručni radnici, također knjižničar. Na temelju nastavnog programa škole u pravilima se školskoga reda detaljnije odrede dužnosti i odgovornosti učenika, načini izvršenja obveza, pravila ponašanja, kazne za kršenje pravila, organiziranost učenika, opravdavanje izostanaka i sudjelovanje u zdravstvenoj zaštiti učenika. U pripremi pravila školskoga reda sudjeluju stručni radnici škole te učenici i roditelji. Pravila školskoga reda usvaja savjet škole na prijedlog ravnatelja, koji predhodno dobije mišljenje učiteljskog zbora i savjeta roditelja.

Po preporuci Zavoda RS za školstvo dio obvezne dokumentacije školske knjižnice je i knjižnični red, koji određuje prava i dužnosti korisnika knjižnice, i također je dio školske dokumentacije. Knjižnični red usvaja ravnatelj ili savjet škole, a također smo s praćenjem knjižnične djelatnosti (Spremljava, 2006) ustanovili da je knjižnični red imala većina (93,5%) ispitanih škola (uzorak 62 škole), iako nije bio sastavni dio školskoga reda na svim školama (sastavni dio je bio na 61% škola), na manje od polovice škola (45%) nije ga usvojio ravnatelj ili savjet škole.

S obzirom na to da je oblikovanje obrazovnog programa bilo središnja tema osposobljavanja ravnatelja osnovnih škola kako od strane Ministarstva RS za školstvo i šport tako također predstojnika Zavoda RS za školstvo, tomu smo pridružili i osposobljavanje knjižničara. Priprava obrazovnog plana na školi je bila prilika da se u njega uključi i knjižnica s odgojnim djelatnostima, koje će poticati i odgajati učenike za pravilno ponašanje i pravovremeno vraćanje knjižnične građe. Organizirali smo stručne sastanke knjižničara osnovnih škola tijekom veljače 2009. u mrežnoj učionici sa središnjom temom Odgojni program i knjižnična djelatnost te Primjeri uključenosti knjižničnoga reda i odgojnih djelatnosti u odgojnim programima i pravila školskoga reda. Cilj je bio razmjena različitih rješenja u školskoj praksi (jesu li u kućnom redu obuhvatili knjižnicu, kako su se knjižničari s knjižničnim redom uključili u odgojni program i pravila školskoga reda) i potaknuti knjižničare da se aktivno uključe u pripremu odgojnog programa i sa stajališta odgojnih djelatnosti i s dokumentacijom.

Primjer: analizom stanja su na školi akcijskim istraživanjem određivali koja područja odgojnoga djelovanja žele poboljšati (uključili su stručne djelatnike, roditelje, učenike) i među ostalim bilo je i područje poštivanja pravila i dogovora. U području za poboljšanje stanja uključila se i knjižnica s programom djelovanja na poboljšanju pravovremenog vraćanja knjižnične građe, u što su bili uključeni svi stručni djelatnici, razrednici, vodstvo škole, roditelji, učenici i naravno knjižničar.

Na osnovi odgojnog programa na školama su nastala i pravila školskoga reda, u kojem škole među ostalim autonomno određuju pravila obnašanja i ispravljanja njihovog kršenja. U ta pravila se mogu uključiti određeni elementi knjižničnoga reda, koji usvoji ravnatelj ili savjet škole na prijedlog knjižničara.

Srednjoškolske (gimnazijske) knjižnice. Uvođenje osuvremenjenih nastavnih programa i kurikuluma Knjižnično informacijsko znanje u gimnazijske programe

Godine 2006. je Zavod Republike Slovenije za školstvo započeo osuvremenjivati nastavne programe za opće obrazovanje (za osnovnu školu i gimnazije), o čemu smo pisali i izvijestili na 20. Proljetnoj školi školskih knjižničara Hrvatske (Steinbuch, 2008). Osuvremenjeni nastavni programi za gimnaziju (veljača 2008.) i osnovnu školu (lipanj 2008), uključujući kurikulum Knjižnično informacijsko znanje (u nastavku KIZ), bili su već 2008. godine usvojeni na Stručnom savjetu RS za opće obrazovanje. Unatoč tome se još ne uvode u osnovne škole, u kojima se uporabljaju postojeći nastavni programi iz 1999. godine. Osuvremenjeni nastavni programi za gimnazije i kurikulum KIZ (Kurikul, 2008) počeli su se uvoditi u gimnazijske programe sa školskom godinom 2008/2009 (v 1. godini), tako da se u školskoj godini 2009/2010 već drugu godinu uvode u 1. i 2. razred gimnazijskih programa.

Zavod Republike Slovenije za školstvo po Zakonu o organizaciji i financiranju odgoja i obrazovanja (1996, 28. član, u nastavku ZOFVI) provodi razvojni i savjetodavan rad u odgoju i obrazovanju. Među zadaćama koje obavlja po tom zakonu (29. član), su priprava stručnih podloga za odlučivanje o temama iz područja strukovnih savjeta, uvođenje novih programa i provedba praćenja pokusa, organiziranje stalnog stručnog usavršavanja i osposobljavanje stručnih djelatnika. Uvođenje promjena i osuvremenjivanje poučavanja u gimnazijskim programima provodi se u okviru projekta Osuvremenjivanje gimnazije, koji se financira sredstvima Europske unije. Razvojne podloge pripremaju predmetne razvojne skupine (u nastavku PRS), koje su sastavljene od pedagoških savjetnika, sveučilišnih profesora i učitelja iz prakse (mentorski učitelji), koji provode i razvijaju dobru pedagošku praksu. Članovi PRS-a sudjeluju u pripravi programa obrazovanja, u okviru projekta traje i osposobljavanje učitelja za uvođenje osuvremenjenih nastavnih

programa u školsku praksu, pripremaju didaktičku građu i instrumentarij za provedbu osuvremenjene nastave.

Područna skupina za knjižničnu djelatnost djelatno je uključena u projekt osuvremenjivanja gimnazije s područjem kroskurikularnog sadržaja Knjižnično informacijsko znanje. PRS za KIZ priprema publikaciju - didaktičko gradivo, u školskoj godini pripremi i izvede 16 sati osposobljavanja za knjižničare u gimnazijskim programima, s mentorskim knjižničarima i razvija primjere dobre prakse međupredmetnim povezivanjima s knjižnicom i KIZ-om. Lipnja 2010. izdat ćemo opsežnu stručnu monografiju s naslovom Osuvremenjivanje nastave s knjižnično informacijskim znanjem u gimnazijskoj praksi, koja će predstaviti knjižnicu u učenju i poučavanju s praktikumom izvedenih primjera međupredmetnih povezivanja i KIZ-a u gimnaziji (slovenski, matematika, biologija, kemija, informatika, povijest, geografija, umjetnički odgoj, športski odgoj - sve u povezivanju s knjižnicom), što su ih knjižničari izveli u gimnazijama s učiteljima predmeta u obliku obveznih izbornih sadržaja, projektnoga rada, pri poučavanju predmeta ili pri dnevnim djelatnostima (npr. stručna ekskurzija i kulturni dan).

3.1 Primjeri međupredmetnih povezivanja s knjižnicom u Gimnaziji Nova Gorica

Od šk. god. 2008/09. uključena sam kao mentorska knjižničarka u projekt osuvremenjivanja gimnazije, koji djeluje u okviru ZRSS, u kojem se zajedno s članicama PRS-a, bavimo uvođenjem osuvremenjenih nastavnih programa i kurikulumu KIZ u gimnazijske programe. U prvoj godini prvo smo priredile primjere promocije školske knjižnice gimnazije, s kojima smo željele učiteljskom zboru predstaviti školsku knjižnic, zadaće, ciljeve i sadržaje školske knjižnice i njeno uključivanje u odgojno-obrazovne programe i kurikulum škole. Nakon toga smo počele pripravljeni primjere izvođenja kurikulumu KIZ-a, od samostalnih pedagoških sati (u nastavku PU) u okviru obveznih izbornih sadržaja (u nastavku OIV) do različitih oblika međupredmetnih i kroskurikularnih povezivanja KIZ-a u prvim razredima gimnazija. Sve pripremljene aktivnosti izvele smo u svojim školama i nakon toga smo ih predstavile na sastancima školskih knjižničara gimnazija u okviru osposobljavanja za osuvremenjene nastavne programe. S radom nastavljamo u toj školskoj godini jer nadograđujemo dobivene spoznaje iz lanjske školske godine i KIZ u međupredmetnim i kroskurikularnim povezivanjima uvodimo u druge razrede gimnazije. Najbolje primjere dobre prakse predstaviti ćemo i u priručniku, koji nastaje.

U Gimnaziji Nova Gorica ima uključivanje školske knjižnice sa svojim programima u odgojno-obrazovnu djelatnost škole već dugu tradiciju, a prvi oblici bibliopedagoške

djelatnosti i međupredmetnih povezivanja sežu u osamdesete godine prošloga stoljeća. S kurikularnom reformom i sadašnjim osuvremenjivanjem te djelatnosti dobivaju nov oblik, bolje su planirane i slijede nastavni program pojedinog predmeta i kurikulum KIZ.

KIZ izvodimo u okviru OIV u 1. i u 4. razredu gimnazije. U prvom razredu izvedene su u prvih 14 dana nastave (po 3 PU na odjel), studenoga (3 PU na odjel) i ožujka (3 PU na odjel). U 4. godini su izvedene u okviru pripreme učenika za različite pisane radove za maturo (maturalni esej pri filozofiji, istraživačka maturalna zadaća pri psihologiji, terenske vježbe pri geografiji).

Prva grupa sati KIZ-a pri OIV u 1. razredu namijenjena je orijentaciji u knjižnici, knjižničnom redu, uslugama knjižnice i knjižničnom gradivu. Izvodi se samostalno u prostorima šolske knjižnice. Druga grupa namijenjena je vrstama knjižnice, razrješavanju informacijskoga problema u širem okruženju i orijentaciji u svojoj školskoj knjižnici na primjeru ispisa gradiva iz knjižničnoga kataloga. Grupa se izvodi samostalno u prostorima knjižnice i svih vrsta knjižnica, ako ih imamo u Novoj Gorici (opća, bibliobus, specijalna - HIT i Pokrajinski arhiv, visokoškolska - Europski pravni fakultet i sveučilišna - Univerza u Novi Gorici). Treća grupa OIV u 1. razredu je namijenjen rješavanju informacijskoga problema i navođenja i citiranja na primjeru osnutka projektne zadaće pri predmetu informatika. Područje se izvodi kao međupredmetno povezivanje s predmetom, pri izvedbi sudjeluje knjižničarka i profesorica informatike.

U 4. razredu se program KIZ u okviru OIV izvede u okviru posebnog maturalnog predmeta u vezi s temom pisanog rada, koji će izraditi učenik. Također ti satovi se izvode međupredmetno pri pojedinim predmetima, sudjelujemo knjižničarka i profesori pojedinih predmeta.

Ostale satove KIZ-a izvodimo međupredmetno zajedno s profesorima. Izvedeni su u trenutku kad su određeni predmeti na rasporedu, izvodimo ih u prostorima školske knjižnice i računalne učionice. Nadalje su predstavljena 4 primjera međupredmetnih povezivanja, koji su bili izvedeni u prošloj i ljetosnjoj školskoj godini.

KIZ i informatika (INF), 1. razred, 3 PU

Sadržaj: Knjižnični katalogi, COBISS/OPAC, osnovno traženje u COBISS/OPAC (KIZ); podatkovne zbirke, svjetska mreža, elektronska pošta i njena uporaba (INF)

Razvijanje kompetencija pri KIZ

Učenik uporablja materinski i strani jezik pri pretraživanju informacija na webu, pri uporabi mrežnih stranica knjižnica i u podatkovnim zbirkama (sporazumijevanje na materinskom i tuđem jeziku); razvija informacijsku pismenost i uporablja IKT, uporablja informacije iz različitih elektronskih izvora i osposobljava se za rad s izvorima (digitalna

pismenost); razvija strategije za rad sa suvremenom tehnologijom (učenje učenja); zna samostalno uporabljati informacijske izvore, s kojima razrješuje informacijski problem, aktivno i kreativno (samoiniciativnost i poduzetnost).

Ciljevi KIZ

Učenici uporabljaju knjižnični katalog kao temeljni informacijski izvor; uporabljaju odgovarajuću strategiju pretraživanja za konkretno informacijsko pitanje. Znaju uporabiti bibliografske podatke i druge informacije za izbor informacijskoga izvora.

Djelatnost učenika: slušanje, razgovor, samostalan rad na konkretnim primjerima pri uporabi IKT. Naglasak na treningu traženja po po katalogih COBISS/OPACa.

Postignuća učenika i provjeravanje dosega: rješavanje konkretnih zadata razrješavanja informacijskoga problema na radnim listovima, zapis postupka razrješavanja, pohrana rezultata u elektronskom obliku, slanje rezultata e-poštom. Pregled i dopuna rezultata kod knjižničarki, najzanimljivije greške ili teškoće obrađivane skupno. U nastavku vođenja učenika u školskoj knjižnici pri referentnom procesu i navikama učenika pri traženju gradiva, što ga trebaju.

KIZ i Matematika. 1. razred, 2 PU

Sadržaji: Knjižnični katalogi, COBISS/OPAC, izborno traženje u COBISS/OPAC-u, uporaba Boolovih operatora (KIZ); skupovi i izjave (Matematika)

Razvijanje kompetencija pri KIZ

Učenik razvija razumijevanje i mogućnost logične predstavljalivosti (matematičke kompetencije ter osnovne kompetencije u znanosti i tehnologiji)

Ciljevi KIZ

Učenici uporabljaju knjižnični katalog kao temeljni informacijski izvor. Razumiju da je traženje specifične informacije ovisno o pitanju i izbor strategije traženja.

Aktivnosti učenika: slušanje, razgovor, samostalan rad na konkretnim primjerima uporabe KT.

Dosezi učenika i provjera dosega

Učenici znaju izabrati pravilan logični (Boolov) operator i indekse za traženje i razrješavanje informacijskoga problema, rješenje znaju izraziti u matematičnom obliku (skupovi i izjave) i primijene je u uporabnom okruženju. Znaju uporabiti izborni način traženja u COBISS/OPAC-u. Riješe radne listove.

KIZ i slovenski jezik (SLJ), 1. razred, 2 PU:

Sadržaji: Izvori informacija, rješavanje informacijskoga problema, navođenje i citiranje (KIZ). Uvod u renesansu (SLJ)

Razvijanje kompetencija u KIZ-u

Učenik upotrebljava knjižnični prostor s rasporedom građe, pri uporabi knjižnične građe razvija sposobnosti sporazumijevanja na slovenskom i stranim jezicima (sporazumijevanje na materinskom i stranom jeziku), nadograđuje proces učenja iz razreda i informacijama gradi vlastito znanje (učenje učenja). Razvija informacijsku pismenost i upotrebljava IKT (digitalna pismenost). Osposobljava se za rad s izvorima. Sposobnost jezičnih mogućnosti sporazumijevanja s izvještavanjem u skupini i skupine (kulturna svijest i izražanje).

Ciljevi KIZ-a

Učenici rabe knjižnične kataloge kao temeljne informacijske izvore o prisutnosti knjižnične građe u ŠK, rabe odgovarajuće strategije pretraživanja za konkretno informacijsko pitanje; razlikuju pretraživanje poznate građe od pretraživanja na temu; služe se knjižničnom građom uz uporabu postavljene oznake. Rabe enciklopedije i leksikone kao izvor podataka. Znaju se služiti bibliografskim podacima i drugim informacijama za izbor informacijskoga izvora odn. informacije i čitanja u skladu s namjenom. Razumiju i rabe navođenje i citiranje izvora.

Aktivnosti učenika: slušanje, razgovor, rad u skupinama, izvještavanje

Postignuća učenika i provjera postignuća

Učenik prepozna informacijsku potrebu, opredijeli se i odredi potrebne informacije i poveže potrebu s već postojećim znanjem. Spozna različitost informacijskih izvora. Pozna i zna rabiti različite izvore i strategije informacijskoga procesa. Zna pribaviti odgovarajuću građu, vrednovati je, navesti je i citirati. Učenik zna predstaviti informacije u skladu sa svojom namjerom. Zna predstaviti konstatacije i zaključke.

Provjera tijekom izvedbe: za vrijeme rješavanja radnih listova provjeravamo poznavanje izvora informacija, uporabu različitih izvora informacija, poznavanje navođenja i citiranja. Sposobnost grupnoga rada vidi se u uspješnosti rada skupine.

Provjera nakon izvedbe: Sposobnost jezičnih mogućnosti s izvješćima skupina, provjera i ocjenjivanje znanja pri nastavi predmeta u tjednu nakon izvedbe.

KIZ i slovenski jezik (SLJ), 2. razred, 2 PU

Sadržaji: Izvori informacija, rješavanje informacijskoga problema, navođenje i citiranje, referentna literatura, internet (KIZ). Uvod u slovenski romantizam i život Franca Prešerna (SLJ)

Razvijanje kompetencija kroz KIZ

Učenik upotrebljava knjižnični prostor s postavom građe, pri uporabi knjižnične građe razvija mogućnosti sporazumijevanja u slovenskom i stranim jezicima, nadograđuje

proces učenja iz razreda i informacijama gradi vlastito znanje. Učenik razvija informacijsku pismenost i rabi IKT. Osposobljava se za rad s izvorima.

Ciljevi KIZ-a

Učenici uporabljaju knjižnične kataloge kao temeljne informacijske izvore o prisutnosti knjižničnoga gradiva u šolskoj knjižnici, služe se učinkovito strategijama pretraživanja za konkretno informacijsko pitanje; razlikuju pretraživanje poznate građe od pretraživanja na temu; služe se knjižničnom građom uz uporabu postavljenih oznaka. Rabe enciklopedije, leksikone i internet kao izvor podataka. Znaju se služiti bibliografskim podacima i drugim informacijama za izbor informacijskoga izvora odn. informacijama i čitanjem u skladu s namjenom. Znaju rabiti zahtjevnije strategije pretraživanja u različitim zbirkama podataka. Razumiju i rabe navođenje i citiranje izvora.

Aktivnosti učenika: slušanje, razgovor, rad u skupinama, izvještavanje

Postiguća učenika i provjera postignuća

Učenik prepozna informacijsku potrebu, odredi je i odabere potrebne informacije i poveže potrebu s već postojećim zanjem. Razumije različitost informacijskih izvora. Poznaje i zna rabiti različite izvore i strategije informacijskoga procesa. Zna pribaviti odgovarajuću građu, vrednovati je, navesti i citirati. Učenik zna predstaviti informacije u skladu s namjenom. Zna predstaviti konstatacije i zaključke.

Provjera tijekom izvedbe: između rješavanja radnih listova provjeravamo poznavanje izvora informacija, uporabu različitih izvora informacija, poznavanje navođenja i citiranja. Sposobnost sudjelovanja u skupini vidi se u uspješnosti rada skupine.

Provjera nakon izvedbe: Sposobnost jezičnih mogućnosti s izvješćima skupina, provjeravanje i ocjenjivanje znanja u nastavi predmeta u tjednu nakon izvedbe.

Novosti na području obrazovanja školskih knjižničara. Studijski program Školsko knjižničarstvo

Program Školsko knjižničarstvo je drugostupanjski sveučilišni studijski program i traje dvije godine (4 semestra); obuhvaća 120 kreditnih točaka. Na završetku studija kandidat dobije naziv magistar profesor školskoga knjižničarstva. Temeljni cilj sveučilišnoga studijskoga programa Školsko knjižničarstvo je osposobiti kandidate za stručni rad u školskim i omladinskim knjižnicama. Program razvija sljedeće kompetencije:

Osposobljenost za stručno vodenje knjižnica, za analizu i razvijanje knjižnica i drugih zbirki fizičkih dokumenata, knjižničnih kataloga, različitih drugih dokumentacija i podatkovnih zbirki.

Razumijevanje i prepoznavanje informacijskih potreba s obzirom na različite kriterije te stajališta korisnika pri traženju i uporabi informacija, izvora i usluga. Poznavanje

različitih vrsta korisnika s obzirom na starost i druge značajke te osposobljenost za rad s njima. Osposobljenost za planiranje i izvođenje korisničkih studija.

Razumijevanje pojma informacijske pismenosti, procesa informacijskog opismenjivanja i uloge informacijskoga stručnjaka-knjižničara u njemu. Osposobljenost za organiziranje i izvođenje programa informacijskoga opismenjivanja škola svih vrsta.

U program se mogu upisati kandidati koji su završili prvostupanjski studij Bibliotekarstva i informatike, ili kandidati koji su završili druge studijske programe, ali moraju zadovoljiti uvjete koji su posebno opisani na mrežnoj stranici odjela za Bibliotekarstvo, informacijsku znanost i knjižarstvo Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Ljubljani (<http://www.ff.uni-lj.si/oddelki/biblio/studij/podiplomski/2stopnja/index.html>).

4.1 Nastavni plan studijskoga programa Školsko knjižničarstvo

U prvoj godini studenti slušaju predmete zajedničkog dijela pedagoškoga modula: Psihologija za učitelje, Opća didaktika, Pedagogija i izborni pedagoški predmet Filozofskoga fakulteta, nakon čega slijede stručni predmeti.

Obvezni zajednički predmeti

Pedagogija - teorija odgoja i andragogija (6 KT): Studenti znaju značenje temeljnih teoretskih smjernica za oblikovanje odgojnog koncepta javne škole. U ponuđenim (pod) zakonskim i kurikularnim dokumentima prepoznaju ideološke uplive. Znaju oblikovati operativni program za oblikovanje odgojne dimenzije nastave svoga predmeta i u okviru razrednih sati. Znaju rješavati odgojno-disciplinske konflikte i oblikovati odgovarajuću klimu odnosa u skladu s etičnim načelima i pravno-formalnim okvirima. Poznaju andragoške zakonitosti i razumiju vođenje obrazovnih institucija.

Opća didaktika (5 KT): Studenti znaju važnost didaktičkih teorija te njihovog utjecaja za oblikovanje strategija učenja, ulogu temeljnih značajki nastave te njihov utjecaj na razvoj učenika i njihovu školsku uspješnost. Dobiju teoretsku podlogu za svrhovit izbor i učinkovitu uporabu oblika poučavanja, metoda učenja i nastavnih sredstava te uvođenje diferencijacije i individualizacije. Razvijaju sposobnosti za učinkovito rješavanje didaktičkih problema. Upoznaju se s temeljnim didaktičkim značajkama obnove naše osnovne i srednje škole. Oblikuju interes i kritičan odnos prema didaktičnim idejama u svijetu i prema didaktičkoj literaturi te dobiju osnove za razumijevanje specijalne didaktike.

Psihologija za učitelje (7 KT): Student spoznaje proces učenja i činioce koji utječu na učenje, i poštuje ih pri poučavanju, spoznaje zakonitosti razvoja učenika i individualne razlike među učenicima te ih poštuje pri poučavanju. Nauči oblikovati poticajno

okruženje za učenje, kod učenika razvijati motivaciju i pozitivne stavove prema učenju, uspješne strategije učenja te potiče cjeloživotno učenje. Nauči kod učenika razvijati odgovarajuće međusobne odnose i socijalne vještine, uspješno usklađivati znanje učenika i rješavati međusobne konflikte. Nauči upotrebljavati odgovarajuće načine komunikacije s učenicima, učiteljima, roditeljima, vodstvom škole i drugim sudionicima u pedagoškom procesu; voditi razrednu zajednicu, prepoznati učenike s posebnim potrebama, prilagođavati rad njihovim značajkama i po potrebi surađivati s odgovarajućim stručnjacima i ustanovama. Nauči rabiti odgovarajuće načine pripremanja, provjeravanja i ocjenjivanja znanja te informiranja učenika i roditelja.

Promatranje prakse (1 KT): Student ju izabere već na jednom od zajedničkih pedagoških predmeta, što znači na općoj didaktici, psihologiji ili pedagogiji i andragogiji. Obuhvaća 1 tjedan promatranja nastave u određenoj školi. Promatranja i iskustvo predmet su rasprave u okviru zajedničkog pedagoškog predmeta.

Obvezni stručni predmeti

Bibliopedagoški rad s praksom (13 KT): Spada u specijalne didaktički predmete koji studenta dovede do razumijevanja značenja i svladavanja procesa obrazovanja za uporabu informacijskih izvora u školskoj knjižnici ili sličnom pedagoškom okruženju. Student nauči različite metode i pristupe učinkovitom obrazovanju korisnika informacijskih izvora i usluga (npr. knjižnica, internet). Predmet uključuje 3 tjedna prakse u školskoj knjižnici.

Informacijsko opismenjivanje (8 KT): Razumijevanje pojma informacijske pismenosti, procesa informacijskoga opismenjivanja i uloge informacijskoga stručnjaka-knjižničara u tome. Student zna rabiti različite metode i oblike informacijskoga opismenjivanja, prije svega u školskom okruženju.

Obvezni izborni predmeti zajedničkoga dijela pedagoškoga modula (SDPM):

Slovenski za učitelje (5 KT): Student je svjestan uloge i položaja slovenskog jezika u školi te se osposobi za odgovarajuću i učinkovitu uporabu slovenskog kao jezika pedagoške komunikacije pri oblikovanju odnosa s učenicima/kolegi/roditeljima te pri posredovanju znanja svoje struke, nauči učinkovito javno govorno nastupati, slušati i spozna čitateljske strategije učenja.

Humanistika za društvene znanosti (5 KT): Sociologija: Osposobljavanje za razumijevanje temeljnih društvenih pojava i procesa; studenti i studentice se upoznaju s različitim teoretskim pristupom koji se bavi društvom i društvenim i pri tom razvijaju kritični odnos prema njihovim pretpostavkama i dometima pri analiziranju zajedničkih

društvenih pojava i procesa. Filozofija: upoznavanje s osnovnim filozofskim pojmovima i pojmovnim kontekstima na području humanističkih i društvenih znanosti, studija i rasprava te njihovoj uporabi u svakidašnjem životu u odgojno-obrazovnoj. Osnovni naglasak je dan pridobivanju općih i specifičnih kompetencija, povezanih s ključnim problemskim vidicima humanistike i društvenih znanosti te odgoja i obrazovanja.

Istraživanje procesa učenja (5 KT): Studenti upoznaju temeljna znanja s područja istraživanja pedagoške prakse na takav način, da ih budu znali uporabiti i da će se njihova pedagoška praksa temeljiti na rezultatima provjeravanja vlastite prakse.

Stručni bibliotekarski predmeti

Obvezni bibliotekarski predmeti

Organizacija informacija (6 KT): Osposobljenost za analizu i razvijanje knjižnica i drugih zbirki fizičkih dokumenata. Osposobljenost za analizu i razvijanje knjižničnih kataloga i drugih dokumentacija i zbirki podataka.

Organizacija i vodenje informacijske službe (6 KT): Osposobljenost za organiziranje i izvođenje informacijske službe u knjižnicama svih vrsta.

Upravljanje knjižnicom (4 KT): Osposobljenost za stručno vođenje knjižnica svih vrsta. To uključuje poznavanje različitih postupaka pri vođenju i djelovanju knjižnice te odgovarajuće komuniciranje s osobljem u knjižnici te financijerima i drugim ustanovam izvan knjižnica.

Obrazovno nakladništvo (4KT): Razumijevanje i poznavanje posebnosti obrazovnog nakladništva (npr. posebnosti uredničkoga dijela, postupci odobravanja udžbenika, važnost značenja udžbeničkih tržišta doma i po svijetu te njihova globalizacija, posebnosti pri trgovini) i naučiti aplicirati znanje trgovanja i uredničko znanje na pripremu i prodaju udžbenika.

Studij korisnika (4KT): Sposobnost planiranja i izvođenja korisničkih studija (npr. studij upoznavanja, postavljanja pitanja, zadovoljstva) i sposobnost uporabe rezultata pri planiranju i izvođenju informacijskih službi i usluga.

Korisnici informacijskih izvora i usluga (4 KT): Razumijevanje različitih vrsta informacijskih potreba glede različitih kriterija, uvid u ponašanje pojedinca pri traženju informacija, uporabi informacijskih izvora i storitev ter uporabi informacij.

Upravljanje informacijskim izvorima (4KT): Razumijevanje nabavne politike i dobivanje online informacijskih izvora te održavanja i ohrabrenja tih izvora, npr. organizacija i pridobivanje online informacijskih izvora, problemi pri njihovom vrednovanju, autorskim pravima i licenciranju, održavanju, pohranjivanju te arhiviranju.

Izbornost predmeta

Studenti mogu iskoristiti izbor predmeta unutar odjela, fakulteta ili unutar Sveučilišta u Ljubljani.

Mobilnost

Studenti mogu u okviru programa ERASMUS dio studijskih obveza odraditi u tuđini. Sudjelovanje je trenutno uspostavljeno sa srodnim školama u Boråsu (Švedska), Gradcu (Avstrija), Leipzigu (Nemčija), Londonu in Oxfordu (Velika Britanija), Pragi (Češka), Vidmu (Italija).

Timsko poučavanje - radionica (voditeljica Vlasta Zabukovec)

Tradicionalno poimanje timsko poučavanje objašnjava kao model, jer dva ili više učitelja preuzimaju odgovornost za poučavanje i aktivni smo cijelo vrijeme. Timsko poučavanje donosi dobre rezultate jer dolazi do povezivanja dva ili više predmetnih područja, do boljih rezultata učenja i do aktivnijega sudjelovanja učenika. Ishodišta međupredmetnoga povezivanja implicitno uključuju elemente timskoga poučavanja, tako da bibliotekari mogu s osobinama knjižnično-informacijskog znanja u velikoj mjeri sudjelovati pri takvom načinu poučavanja.

U radionici će biti predstavljena teorijska ishodišta, primjer planiranja, izvedbe i evaluacije timskoga poučavanja. Bit će prikazani također rezultati istraživanja u Sloveniji o pripremljenosti učitelja i bibliotekara za timsko poučavanje.

Literatura

Kurikul. Knjižnično informacijsko znanje: gimnazija: splošna, klasična, strokovna gimnazija. (2008). [Elektronski izvor]. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo. Preuzeto 16. 1. 2010 s mrežne stranice: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/ss/programi/2008/Gimnazije/K_KNJIZN_INF_ZNANJE_gimn.pdf.

Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe. (2003). *Uradni list Republike Slovenije*, br. 73-3540, str. 11085.

Sešek, I. (2009). Zakaj potrebujemo pisni dokument o nabavni politiki. *Šolska knjižnica*, 19 (4), str. 261-271.

Pedagoški študijski program druge stopnje Šolsko knjižničarstvo, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo. Preuzeto 25.1.2010 s mrežne stranice:

<http://www.ff.uni-lj.si/oddelki/biblio/studij/podiplomski/2stopnja/index.html>.

Spremljava knjižnične dejavnosti. Poročilo. (2006). Interno gradivo ZRSŠ.

- Steinbuch, M. (2008). Uključenost djelatnosti školske knjižnice i knjižničnog informacijskoga znanja u nastavne programe predmeta. U: *XX. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske: zbornik radova*. Opatija, 2.-5. travnja 2008. Zagreb: Agencija za odgoj i obrazovanje. Str. 121-132.
- Steinbuch, M. in Bratuša, A. (2009). Dokument o nabavni politici - smernice za osnovnoškolske knjižnice. *Šolska knjižnica*, 19 (4), str. 272-274.
- Zakon o knjižničarstvu. (2001). *Uradni list Republike Slovenije*, br. 87/201 od dne 8.11.2001.
- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja. (1996). *Uradni list Republike Slovenije*, br. 12/96 od dne 29. 2. 1996.
- Zakon o osnovni šoli. (2007). *Uradni list Republike Slovenije*, br. 102, str. 13775.

Obrazovanje bibliotekara za društvo znanja

Senada Dizdar, Odsjek za komparativnu književnost i bibliotekarsvo
Filozofski fakultet Sarajevo, BIH
senadadizdar@gmail.com

Sažetak

Današnje djelovanje Katedre za bibliotekarstvo Odsjeka za komparativnu književnost i bibliotekarstvo Filozofskog fakulteta u Sarajevu i danas je ključno određeno 1972. godine, postavkom studija bibliotekarstva kao dvopredmetnog, a ne kao zasebne studijske grupe. Iskoristivši promjenu Nastavnog plana i programa kojeg je trebalo uskladiti sa bolonjskim prepurukama, Katedra kontinuirano radi na usklađivanju programa studija s potrebama savremenog obrazovanja bibliotekara i stvaranju osnove da ovaj studij postane jednopredmetni, te da se odvija u sklopu informacijskih znanosti.

Ključne riječi: obrazovanje bibliotekara, bolonjski proces, bosanskohercegovačko bibliotekarstvo, informacijske znanosti

Uvodne napomene

Razvoj bosanskohercegovačkog bibliotekarstva uslovljen je, kao i drugdje, stepenom razvijenosti obrazovnih institucija i programa po kojima se školuje bibliotečki kadar. Školovanje bibliotečkog kadra, međutim, osobito je dobilo na značaju uvođenjem u obrazovanje bolonjske reforme, koja je značajno promijenila njegov dotadašnji koncept. Uz brojne probleme koje reformu obrazovanja prate i na drugim prostorima, dodatna otežavajuća okolnost za njeno provođenje u Bosni i Hercegovini su nedavni ratni sukobi i njegove posljedice, nepovoljna društveno-politička klima, nedovoljno ulaganje u nauku, nerazumijevanje značaja obrazovanja bibliotečkog kadra, kronično zaostajanje za tehničko-tehnološkim dostignućima, itd. U tom kontekstu gledajući, provođenje zahtjevne reforme kakva je bolonjska stavlja ovdašnju bibliotečku djelatnost pred još veća iskušenja, osobito kada se zna da se bibliotekarstvo u bh. društvu, nažalost, još uvijek dokazuje kao znanost.

Obrazovanje bibliotekara

Slijedeći tadašnje tokove o bibliotečkom obrazovanju, na Filozofskom fakultetu u Sarajevu se 1972. godine formira Odsjek za opštu književnost, scenske umjetnosti i

bibliotekarstvo. Prvim Nastavnim planom i programom za 1973. godinu predviđeni su predmeti koji su predavani od V semestra: Historija pisma knjige i biblioteka (V-VII semestar), Katalogizacija i klasifikacija (V-VI), Organizacija biblioteka (VII-VIII), Bibliografija i istraživački metodi (VII-VIII). Tadašnji studenti su u svome kurikulumu imali i Teoriju informacija (III-IV semestar), čiji sadržaj samo djelimično pokriva teoriju informacija relevantnih za oblast bibliotekarstva./²⁴

U slijedećem Nastavnom planu i programu (NPP) iz 1977. godine nema većih promjena, izuzev što se Klasifikacija i Katalogizacija razdvaja na dva predmeta, a u Katalogizaciji se javljaju tematske jedinice vezane za izučavanje ISBDE-a. Veće promjene u NPP dešavaju se nakon angažiranja prvih informacijskih stručnjaka koji magistriraju u Zagrebu na postdiplomskom studiju "*Centar za studij bibliotekarstva, dokumentacije i informacione znanosti*" - CSGDIZ. Pored tradicionalnih bibliotečkih predmeta, u NPP iz 1990. se na trećoj godini studija uvodi predmet Informatika.

Može se konstatirati da su još od osnutka studija predavani predmeti čiji su imenovanje i sadržaj bili adekvatni potrebama izobrazbe stručnjaka orijentiranih prema stručnim poslovima u tradicionalnim, još uvijek neautomatiziranim sistemima, a da su kroz pojedine predmete (Katalogizacija, Informatika, Organizacija biblioteka) već tada naglašavane promjene do kojih će neminovno morati doći.

Planiranje i postupni preobražaj tradicionalnih programa

Slijede prve veće promjene u nastavnim programima iz oblasti bibliotekarstva, izražene mahom u sadržajima predmeta. Pokazalo se, naime, da prethodno koncipirani program tradicionalnog obrazovanja nije moguće poboljšavati dodavanjem novih nastavnih jedinki, nego je potrebno izvršiti predefiniranje sadržaja predmeta. S obzirom na to da se većina predmeta odnosila na sadržajnu i deskriptorsku obradu, razumljivo je da je upravo u toj oblasti došlo do promjena, jer su uočeni nedostaci tradicionalne koncepcije bibliotečke nastave, što uveliko korespondira s promjenama kurikuluma iz oblasti bibliotekarstva koje se dešavaju u okruženju, a o kojima pišu prof. dr. Jadranka Lasić-Lazić i dr. Aida Slavić u tekstu „*Školovanje knjižničara: kako prilagoditi "tradicionalne" programe „novom vremenu“ i promijenjenim zadaćama*“ (2000, 59-69), u kojem, između ostaloga, navode:

1. podjela sadržaja i literature na stvarne i formalne kataloge, kao i prešućivanje računalnog kataloga (u kojem se te dvije funkcije prožimaju na posve drugim principima), postaje neodrživo;

²⁴ Interesantno je napomenuti da se već tada u obaveznoj literaturi pojavljuju radovi Eve Verone: Pravilnik i priručnik za izradu abecednih kataloga I dio, odrednice i redalice iz 1970. i njen rad O kataložnom i bibliografskom opisu i njihovom ujedinjavanju, štampan u *Vjesniku bibliotekara Hrvatske*, Zagreb, 1971. 1-2 str. 1-20

2. pristup predmetnoj obradi i klasifikaciji kao isključivo manuelnim metodama označavanja je anahrono;

3. neizučavanje novih alata (kontroliranih rječnika poput tezaurusa), koji pomažu u pohranjivanju i pretraživanju informacija, onemogućava razvoj novih sistema za sadržajnu obradu i njihovu primjenu van granica uske bibliotekarske struke;

4. poteškoće u upoznavanju s razvojnim procesima vezanim za baze podataka i relacijskim modelima baze podataka, te upoznavanje sa savremenim tehnologijama koje se koriste u oblikovanju i korištenju baze podataka, su teme koje je potrebno obraditi da bi se sticalo adekvatno znanje vezano za svakodnevni bibliotečki posao;

5. nije moguće i daljnje zanemarivanje upoznavanja s multimedijom i njenim korištenjem, kao i upoznavanje jezika mrežnih stranica... i tako dalje.

Promjenu u nastavnom planu i programu, koja je ipak prije evolucijska, nego revolucijska, donosi NPP Odsjeka za komparativnu književnost i bibliotekarstvo 2000/2001. godine. Promjene su bile usmjerene u dva pravca. Tradicionalni predmet i sadržaji, koji su u potpunosti bili primjereni „papirnim bibliotekama“, mijenjaju se, a uvodi se i predmet *Bibliografija i istraživački metodi 2. (Digitalne biblioteke VII-VIII semestar)*, kao najava novog doba. Predmet je osnovan s ciljem „da upozna sa razvojem i savremenim tendencijama kompjuterizovanih i bibliotečkih sistema razvijenih na osnovi resursa digitalnih publikacija. Nadalje, potrebno je stvoriti solidno teorijsko znanje o teorijskim osnovama i standardima za digitalne resurse...“²⁵

Za ovaj predmet bila su predviđena četiri časa sedmično, što svakako govori o pažnji koja mu je posvećivana. Ipak, ovakvo imenovanje predmeta, odnosno neisticanje u prvi plan naziva Digitalne biblioteke, govori da se bilo na tragu svega što se dešavalo u oblasti bibliotekarstva i informacijskih znanosti, ali također da se razumijevala situaciju u kojoj nije bilo moguće odmah praviti radikalne promjene u oblasti.

Analiza promjena NPP na Katedri za bibliotekarstvo jasno upućuje da su maločas nabrojane aktivnosti bile pripreme za promjenu strategije razvoja i sadržaja predmeta, koje bi omogućile da se Katedra u dogledno vrijeme transformira u Odsjek, a da se pri tome koristi dobro oprobana strategija “korak po korak” koja neće previše uznemiriti duhove. To je značilo da je u prvim koracima bilo potrebno preoblikovati sadržaje predmeta uobičajenih na svim obrazovnim institucijama koji djeluju u polju informacijskih znanosti, te dodavati nove predmete koji će omogućiti proučavanje bibliotekarstva u novim okvirima. Veći i radikalniji pomaci u kurikulumu za obrazovanje bibliotekara ipak su bili uvedeni već u slijedeći NPP, davši tako nove smjernice razvoju Katedre. Ti

²⁵ Nastavni plan i program Odsjeka za Komparativnu književnost i bibliotekarstvo 2000/2001. Predmet je predavao profesor doktor Kemal Bakaršić (preminuo 2006.) koji je svojim radom i djelovanjem obilježio postojanje ove katedre.

predmeti postali su temeljni za razvoj i neminovnu promjenu nastavnog plana, osobito s obzirom na uključivanje Sarajevskog univerziteta u Bolonjski proces.

Bolonjski proces i studij bibliotekarstva

U prvom programu Katedre bibliotekarstva napravljenom u duhu Bolonje bili su zastupljeni sljedeći predmeti:

Godina i semstar	Naziv predmeta
Prva godina (I i II semestar)	Osnove informacijskih znanosti i bibliotekarstva
	Historija pisma knjige i biblioteka
Druga godina (III i IV semestar)	Bibliotečki standardi (1)
	Organizacija biblioteka i bibliotečko informacionih sistema
	Bibliotečka katalogizacija
Treća godina (V i VI semestar)	Bibliotečki standardi (2)
	Bibliografija Bosne i Hercegovine
	Izdavačka, bibliotečka i kulturna historija Bosne i Hercegovine
Četvrta godina II ciklus studija (I i II semestar)	Organizacija znanja
	Digitalne biblioteke
	Organizacija i struktura hibridnih biblioteka
	Organizacija bibliotečkih i kataložnih sistema
Peta godina (III i IV semestar)	Metodologija znanstveno-istraživačkog rada
	Odabrana poglavlja informacionih znanosti i bibliotekarstva
	Savremeni katalozi i metakatalogizacija
	Savremeni bibliografski servisi

Ovaj Program imao je privremeni karakter i već za slijedeću godinu bilo ga je potrebno doraditi, a neke predmete čak i preimenovati. S obzirom na to da Bolonjski proces podrazumjeva da svi predmeti budu jednosemestralni i da se trebaju razlikovati po nazivima, Katedra za bibliotekarstvo je tada prepoznala svoju šansu da se u aktuelni kurikulum unesu još neke novine, pa je, nakon još dvije revizije Programa (2001/2002. i 2005 /2006. godine), nastao Program za 2008./2009. godinu po kojem se i sada radi.

U izradi Programa išlo se u analizu nastavnih programa iz okruženja i međunarodne prakse, pa je Program studija bibliotekarstva na Filozofskom fakultetu u Sarajevu rađen na temelju vlastitih iskustava, ali i po uzoru na program Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu, koji je srodan programima studija na uglednim europskim univerzitetima.

Utraganjima za sadržajem novih kolegijakrenulo se od uvida u programe bibliotekarskih škola i literature koju propisuju. Od velike pomoći su bila i uputstva koje je nudila radionica *Kopenhagen European Curriculum Reflections an Library and Information Science Education* održana u okviru programa EUCLID (*European Association for Library and Infomation Education and Research*), i njeni preliminarni zaključci za izobrazbu stručnjaka u polju informacijskih znanosti. Radionica je bila inicirana potrebom da se u polju bibliotečke i informacijske znanosti (*Library and Information Science, u daljm tekstu LIS*), unutar različitih organizacijskih modela koji nude raznovrsne modele i smjerove, utvrde jezgrena sadržaji kao temelj studija LIS. Prema preporukama ove radionice, u potpunosti organizirane tragom temljenih načela izobrazbe stručnjaka prema Bolonskome procesu*, svaki student uporedo ili nakon savladavanja jezgrenih sadržaja, a u dogovoru s mentorom, treba da razradi vlastiti program studija, odabirajući izborne kolegije slijedom ponude i vlastitih interesa s jedne strane, te svijesti o traženosti profila stručnjaka sa druge.

U studijski program ugrađene su preporuke međunarodnih skupova na kojima se uređivao europski visokoškolski ambijent, kao i preporuke međunarodnih ustanova iz područja bibliotekarstva, informacijskih znanosti, arhivistike i izdavaštava, čije slijeđenje je omogućilo postizanje harmonizacije programa i izvrsnosti. Shodno tome, u preambulama mnogih nastavnih programa iz ove oblasti, najčešće navodimo udruženja čije su preporuke slijeđene u kreiranju sadržaja nastavnih planova i programa: IFLA, ASIST, EBLIDA, ICA, IPA, pa su te preporuke slijeđene i u Nastavnom planu i programu i studija za školovanje bibliotekara.²⁶

Za izradu našeg NPP proučavane su i Smjernice CILIP-a koje se odnose na jezgrene sadržaje u obrazovnim programima bibliotečko-informacijskih stručnjaka (CILIP, 2004.), te na programe cjeloživotnog obrazovanja i mogućnosti akademskih ustanova da svojim diplomiranim studentima sistematski nude obrazovne programe, kao i preporuke *Europskog vijeća informacijskih i dokumentacijskih udruga* (ECIA, 2005).²⁷

²⁶ IFLA - International Federation of Library Association and Institutions (Međunarodno udruženje knjižničarskih društava i ustanova) URL <http://www.ifla.org>.

ASIST - American Society for Information Science and Technology (Američko društvo za informacijsku znanost i tehnologiju) URL <http://www.asis.org>.

EBLIDA - Europski ured za knjižnične, informacijske i dokumentacijske udruge. Oobito su zanimljive preporuke sa zasjedanja i u Estorilu, Portugal, 2004. godine.

ICA - International Council on Archives (Međunarodni savjet za arhive) URL <http://www.ica.org>

IPA - International Publishers Association (Međun. društvo nakladnika) URL <http://www.ipa-uie.org>

²⁷ ICA - International Council on Archives (Međunarodni savjet za arhive) URL <http://www.ica.org>

IPA - International Publishers Association (Međun. društvo nakladnika) URL <http://www.ipa-uie.org>

CILIP. Body of Professional Knowledge Setting out an adaptable and flexible framework for your changing needs. London: Chartered Institute of Library and Information Professionals. 2004

ECIA. Europriručnik I&D: razine kvalifikacije europskih stručnjaka za informacije i dokumentaciju. Vol. 1. i 2. Pripremljeno uz pomoć Europske komisije u okviru programa Leonardo da Vinci. Zagreb: IID. 2005

Tako je nastao novi kurikulum Odsjeka za komparativnu književnost i bibliotekarstvo prilagođen uputama pobrojanih i drugih međunarodnih organizacija u oblasti bibliotekarstva i informacijskih znanosti.

Kurikulum za studij bibliotekarstva na Filozofskom fakultetu u Sarajevu

Prva i druga godina (dodiplomski studij BA)

Redni broj	Prva godina - prvi semestar	Prva godina - drugi semestar	Druga godina - treći semestar	Druga godina - četvrti semestar
1.	Osnove informacijskih znanosti I	Osnove informacijskih znanosti II	Uvod u klasifikaciju	Klasifikacijski sistemi
2.	Historija informacijske kulture	Historija informacijske kulture BiH	Bibliotečki standardi i UBC	Bibliotečka katalogizacija i OPAC
3.			Osnove bibliotečke djelatnosti	Upravljanje bibliotečkim zbirkama
4.			Izborni: a) Informacijsko zakonodavstvo i etika b) Informacijska politika	Izborni: a) Školske biblioteke b) Visokoškolske biblioteke

Treća godina (dodiplomski studij BA)

Redni broj	Treća godina - peti semestar	Treća godina - šesti semestar
1.	Bibliografija	Bibliografija BiH
2.	Sadržajna analiza metode i praksa	Digitalizacija
3.	Baze podataka	Izrada završnog rada
4.	Izborni-Praksa	

Četvrta i peta godina (diplomski studij MA)

Red. br.	Četvrta godina - sedmi semestar	Četvrta godina - osmi semestar	Peta godina - deveti semestar	Peta godina - deseti semestar
1.	Kulturna baština u savremenom tehnološkom okruženju	Biblioteke u multikulturalnom informacijskom društvu	Oblikovanje i održavanje mrežnih stranica	Internet kultura
2.	Digitalne biblioteke	Osnove informacionih sistema	Upravljanje informacijskim institucijama	Izborni predmet (završni diplomski rad)
3.		Metodologija znanstveno-istraživačkog rada		
4.	Izborni predmet 1 a) Organizacija znanja b) Metapodaci	Izborni predmet 1 a) Časopisi i znanstvena komunikacija b) Informacijski izvori i službe	Izborni predmet (završni diplomski rad)	
5.	Izborni predmet 2 nastavni predmet sa nekog drugog odsjeka/katedre Filozofskog fakulteta u Sarajevu.	Izborni predmet 2 nastavni predmet sa nekog drugog odsjeka/katedre Filozofskog fakulteta u Sarajevu.		

U preoblikovanju sadržaja predmeta osnovno polazište bilo je da su savremene tehnologije stvorile nove kanale protoka informacija koji mogu, ali ne moraju, biti paralelni sa štampanim publikacijama. Ti novi, "digitalno rođeni dokumenti" zahtijevaju da budu organizirani i dostupni na određeni korisnički zahtjev. Sada ponovo do izražaja dolaze one vještine koje su razvijali tradicionalni programi katalogizacije i klasifikacije (danas se najčešće susreću pod nazivom metapodaci), jer je novu vrstu dokumenata potrebno organizirati i učiniti dostupnim. Naravno, za to su potrebna i nova znanja, drugačija od onih koja su se koristila za dosadašnje zatvorene bibliotečke sisteme i štampanu građu, što zahtijeva savladavanje vještina vezanih za opis izvora informacija na globalnoj razini i, naravno, detaljnog i univerzalno razumljivog opisa onoga na šta se odnose informacije.

Usvajanje tih propisa, standarda, pravila i sistema, standardiziranih u bibliotečkoj djelatnosti već gotovo čitavo stoljeće, kao i onoga što donosi normiranje na nivou univerzalne bibliografske kontrole (UBC), samo su dio kompetencija koje se očekuju od informacijskog stručnjaka. Uz savladavanje ovih vještina, u okviru ovih kolegija obrađuju se teme koje su tradicionalno vezane za klasifikaciju i predmetno označavanje,

usvajaju se i osnovne metode sažimanja i označavanja u računalnim i ručnim procesima prijenosa informacija, te metodologija izrade apstrakta i označavanje različitih formata nositelja znanja i informacija.

Usaglašeno je mišljenje da ovi sadržaji trebaju biti prisutni u većini kurikuluma i da je temeljna aktivnost na kojoj počiva opstanak struke. Po mnogima, razlog zbog kojeg su ovi sadržaji najdragocjeniji, je u tome što oni razvijaju aktivnosti koje bazu znanja grade s dodatnom vrijednošću i neprocjenjivim potencijalom.²⁸

Iako je u današnjem okruženju veoma često isticano da je za potrebe prilagođavanja i razvijanja kompetencija bitno razvijati vještine potrebne za upravljanje i posredovanje informacijama, bez sumnje je veoma bitno da će kvalitet servisa ipak ovisiti o količini informacija s dodatnim vrijednostima, njihovoj povezanosti i organizaciji. Zato smatramo da je u nastupajućem vremenu potrebno obrazovati stručnjake koji mogu stvarati kvalitetne sadržaje baza podataka. Naime, u početku, sa samom pojavom digitalnih baza podataka, a zatim i digitalnih biblioteka, velika pažnja je posvećivana savladavanju i rješavanju problema vezanih za infrastrukturu i druga tehnička pitanja, dok je pitanje stvaranja sadržaja ostalo po strani. Danas to predstavlja veliki problem, jer je za stvaranje originalnih online sadržaja visoke kvalitete potrebno razvijati i one vještine koje smo tradicionalno nazivali katalogiziranje i klasificiranje, te izrada predmetnog kataloga.

Koliko su to moćna oružja potvrđuje nam upravo današnja situacija u kojoj bibliotekari nepravedno zapostavljaju svoje alate i znanja, koji postaju sve traženiji van domena bibliotekarske struke. Već je svima poznato da je slijedeća generacija interneta najavljena kao "semantički web" i da dio njegove ontologije čini klasifikacijski sistem, da je elektroničku građu nemoguće opisati bez strogih pravila standardizacije, da su ekspertni sistemi i automatsko indeksiranje vezani za izradu tezaurusa... Sve nam to govori da temeljna znanja bibliotečke struke moraju ostati važna komponenta i novih informacijskih stručnjaka, pa je zato novi Nastavni plan i program za studente Katedre za bibliotekarstvo rađen u skladu s tim i takvim saznanjima.

Postdiplomski studij

Potrebe za daljnjim usavršavanjem bibliotekškog kadra i sve učestaliji zahtjevi bibliotekara za dodatnim obrazovanjem inicirali su ponovno pokretanje postdiplomskog studija na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, pa je 2007. godine pokrenut postdiplomski studij, pri čemu je, između ostalog, navedeno slijedeće obrazloženje: „Da bi se udovoljilo zahtjevima

²⁸ Prema: Lasić-Lazić, Jadranka, Slavić, Aida. Obrazovanje informacijskih stručnjakaza globalni informacijski prostor. //Zbornik radova "Težakovi dani"/ Urednici Slavko Tkalac , Jadranka Lasić-Lazić. Zagreb: Filozofski fakultet, Zavod za informacijske sttudije Odsjeka za informacijske znanosti, 2002 str. 151-159

koji se danas postavljaju pred biblioteke i bibliotekarstvo ovaj je postdiplomski studij predvidio izučavanje novih bibliotečkih teorija, uz pomoć kojih je moguće razumijevati promjene u bibliotekarstvu i omogućiti upoznavanje sa savremenim informacijsko komunikacijskim tehnologijama (IKT) koje obezbjeđuju realizaciju bibliotečkih zadataka u virtualnom okruženju... U okviru studija predviđeno je izučavanje bibliotečkih tema vezanih za kulturnu historiju Bosne i Hercegovine, upravljanje informacijama i znanjem, sistemima za označavanje i pretraživanje informacija, digitalnim bibliotekama (internet i web tehnologijama), bazama podataka, digitalizacijom bibliotečke građe, epistemologijom informacijskih znanosti, kao i temama iz grupe izbornih predmeta koji se bave metapodacima, kognitivnom psihologijom, umjetnom inteligencijom i web dizajnom.“

Zaključak

Danas, kada se govori o preoblikovanju obrazovnih programa za informacijske stručnjake, uobičajeno je da se postavi pitanje da li su ti programi koncipirani tako da studenti razumiju prirodu informacijske djelatnosti, razloge njenog postojanja i nastajanja informacijskih paradigmi, svrhu djelovanja pojedinih informacijskih ustanova, te specifične uvjete njihovog djelovanja. Razumijevanje takvih sadržaja jeste moguće ukoliko se, između ostalog, u što skorijem vremenu prevaziđe staromodni način u pristupu razvoju baštinskih institucija i sačini razumna strategija koja će osigurati razvoj i edukaciju kadrova ovih institucija, kako bi kadrovi koji se školuju bili stručni i kompatibilni s okruženjem.

Dodiplomski i diplomski studij na Odsjeku za komparativnu književnost i bibliotekarstvo Univerziteta u Sarajevu i dalje je koncipiran kao dvopredmetni studij, kojeg nije moguće proučavati kao posebnu studijsku grupu. To se umnogome kosi s osnovnom postavkom reforme Bolonjskog procesa o jednopredmetnim studijima, koja predviđa da se specifične kompetencije stiču odabirom izbornih predmeta.

Ograničenja poput opterećenja i broja bodova doprinijela su da izbor predmeta koji bi kao obavezni trebali da se proučavaju na ovom studiju nije u potpunosti zastupljen, pa se teme iz tih predmeta samo fragmentarno obrađuju unutar drugih bliskih tematskih cjelina, ili su pak predmeti ponudeni kao izborni, mada po svome značaju pripadaju grupi jezgrenih predmeta neophodnih za ovu oblast.

U takvoj situaciji težište je prebačeno na predmete koji će budućem bibliotekaru dati neophodna znanja za razumijevanje promjene bibliotečke paradigme i prirodu informacijske djelatnosti kojoj pripada, što mu omogućava da se usmjerava na predmete koji mu omogućavaju sticanje osnovnih znanja za potrebe struke, kao i na predmete koji su neophodni u savladavanju informacijske pismenosti i konkretnog rada u novom e-okruženju.

Veliki nedostatak Programa je u tome što se cijele oblasti vezane za upravljanje i organizaciju znanja neće moći proučavati, kao i u tome što se bibliotekarstvo neće moći proučavati u sklopu drugih bliskih disciplinama, kao što su muzeologija, arhivistika ili komunikologija, sa kojima dijeli znanstveno polje i mnoge zajedničke predmete (digitalizaciju, pretraživanje informacija, metapodatke...). Pored toga, primjena ovoga programa pruža i male mogućnosti za sticanje znanja za uže specijalizacije.

Literatura

- Bašović, Ljubinka. Na početku rada. // *Bibliotekarstvo* (Sarajevo). 19, 3(1973), str. 93-97.
- Bašović, Ljubinka. Prilog proučavanju problematike nastavnog plana i programa studija iz oblasti bibliotekarstva // *Bibliotekarstvo* (Sarajevo). 20, 1(1974), str. 23-33.
- Faletar, S., M. Draginja Ivanović, Aparac - Jelušić, T. Obrazovni programi u području informacijskih znanosti u odnosu na potrebe zajednice AKM-a. // *6. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnost suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture: zbornik radova*. Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 2003. str. 168-182.
- Dizdar, Senada. *Edukacija bibliotekara: Prilagodavanje tradicionalnih programa "novom vremenu"*. Treći međunarodni susret bibliotekara slavista. Sarajevo-Tuzla. (18-23. 4. 2007.)
- Dizdar, Senada. *Bolonjski proces i studij bibliotekarstva*. // II. savjetovanje visokog obrazovanja - primjena Bolonjskih principa na Univerzitetu u Sarajevu Sarajevo 11. i 12. april 2008. godine
- IFLA. *Guidelines for professional library/information educational programmes: 2000*. // Information development 17, 4(2001), 269-271. <http://www.ifla.org/VII/s23/bulletin/guidelines.htm>
- KALIPER (Kellogg-ALISE Information Professions and Education Reform Project). http://www.alise.org/nondiscuss/KALIPER_conf_2000_report.htm (2007-11-4).
- Lasić-Lazić, Jadranka ; Slavić, Aida. Školovanje knjižničara: kako prilagoditi "tradicionalne" programe "novom vremenu" i promijenjenim zadaćama. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 43, 2(2000), str. 59-69.
- Lasić-Lazić, Jadranka, Slavić, Aida. Obrazovanje informacijskih stručnjaka za globalni informacijski prostor. // *Zbornik radova Težakovi dani/ Urednici Slavko Tkalac , Jadranka Lasić-Lazić*. Zagreb: Filozofski fakultet, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti, 2002., str. 151-159.
- Librarianship and Information Science /Jesse H. Shera. // *The Study of Information /Fritz Machlup and Una Mansfield, editors*. New York: Wiley, 1983, p. 385-386 (p.378-388)

Spisak međunarodnih organizacija za oblast LIS

- IFLA - International Federation of Library Association and Institutions (Međunarodno udruženje knjižničarskih društava i ustanova) URL <http://www.ifla.org>
- ASIST - American Society for Information Science and Technology (Američko društvo za informacijsku znanost i tehnologiju) URL <http://www.asis.org>
- EBLIDA - Europski ured za knjižnične, informacijske i dokumentacijske udruge. Osobito su zanimljive preporuke sa zasjedanja i u Estorilu, Portugal, 2004. godine.
- ICA - International Council on Archives (Međunarodni savjet za arhive) URL <http://www.ica.org>
- IPA - International Publishers Association (Međun. društvo nakladnika) URL <http://www.ipa-uie.org>
- CILIP. *Body of Professional Knowledge Setting out an adaptable and flexible framework for your changing needs.* London: Chartered Institute of Library and Information Professionals. 2004
- ECIA. *Europriručnik I&D: razine kvalifikacije europskih stručnjaka za informacije i dokumentaciju.* Vol. 1. i 2. Pripremljeno uz pomoć Europske komisije u okviru programa Leonardo da Vinci. Zagreb: HID. 2005
- EUROPEAN curriculum reflections on library and information science education* / edited by Leif Kajberg and Leif Lorring. - [Copenhagen], Denmark: The Royal School of Library and Information Science, 2005. - 241 str.: ilustr. ; 28 cm dostupno na: http://www.fbi.fh-koeln.de/aktuelles/European_Curriculum_LIS.pdf. (2008-03-28.)

Novi izazovi za školske knjižničare

Ines Krušelj-Vidas, prof. i dipl. knjižničar mentor

OŠ Matije Gupca Gornja Stubica

ines.kruselj-vidas@skole.hr

U aktivnom procesu koji traje čitav život učenici uče izgrađujući vlastito razumijevanje svog iskustva, tj. gradeći na onom što već znaju kako bi u konačnici formirali osobnu perspektivu svijeta u kojem žive. Tu je knjižnica neophodna i to nam je svima poznato. Međutim, u našem informatičkom dobu bibliotekarstvo se trenutno nalazi na kritičnoj točki promjene koja zahtijeva novo promišljanje korisnikove edukacije i referalnih centara. U edukaciji korisnika naglasak je stavljen na razvoj stručnih znanja u pronalaženju i korištenju informacija za učenje, kreiranje i inoviranje koje nije omeđeno „zidovima“ formalnog obrazovanja. U knjižnici se, dakle, uistinu uče vještine potrebne u svakodnevnom životu i za cijeli život. Kako bismo što spremnije odgovorili postavljenim izazovima, potrebno se dodatno pripremati, educirati.

U gradu Costa da Caparica blizu Lisabona od 27. rujna do 3. listopada 2009. održavao se SLAMIT, međunarodni seminar za školske knjižničare, s temom *Cjeloživotno učenje - školske knjižnice i novo učenje*. Bila je to prilika da se na jednom mjestu nađu školski knjižničari iz Danske, Norveške, Nizozemske, Islanda, Poljske, Češke, Grčke, Finske, Velike Britanije i Portugala. Zahvaljujući potpori Agencije za mobilnost i programe Europske unije hrvatske školske knjižnice bile su predstavljene knjižnicom OŠ Matije Gupca iz Gornje Stubice.

Projekt SLAMIT nastavak je dvaju uspješnih prethodnih projekata - SLAM (School Libraries As Multimedia centres) i GRANDSLAM (General Research ANd Development of School Libraries As Multimedia centres) - kojima su se kompetencije školskih knjižnica proširivale od zbirke knjiga na multimedijske centre odnosno na informacijske centre i centre za učenje, kako ih se danas najčešće naziva.

U SLAMIT fazi naglasak je na proširenju iskustava, znanja i prakse iz početnih faza na širu europsku knjižničarsku zajednicu i to tako da se educiraju školski knjižničari kako bi aktivno participirali u kreiranju budućeg razvoja knjižnice u kojoj rade. Smjernice za daljnji razvoj su knjižnica kao središnja točka kurikula i mjesto uvođenja istraživačkog pristupa učenju. Štoviše, svi su sudionici seminara aktivno sudjelovali u konkretizaciji odgovora na ključno pitanje: kako školska knjižnica odnosno centar za učenje pomaže učenicima da razviju svoje vještine i sposobnosti u traženju, razvijanju i rasprostranjivanju informacija i znanja tako da oni postanu aktivni kreatori znanja, a ne

samo konzumenti informacija. Svoj stručni doprinos u osvjetljavanju tog problema dao je dr. Ross J. Todd iz Rutgers University u New Jerseyu.

Upravo sada nalazimo se u trenutku kada se otvara mogućnost novog promišljanja edukacijskog prostora, pod tim se misli edukacijska praksa, odnosi, metode i sredstva, naglasio je Valdemar Duus iz Syddansk University Institute of Literature, Culture and Media u Odenseu. Tu priliku ne bi trebalo protratiti već se otvoriti za diskusiju, igrati se, istraživati i eksperimentirati s alatima koje nam novo tisućljeće nudi kako bi učenici, zajednica i edukatori u kreativnom, optimističnom i izazovnom procesu formirali novu sliku učeće zajednice budućnosti.

O školskim knjižnicama u europskom i „world wide“ kontekstu govorila je Lourense Das, direktorica Meles school library service. Naglasila je da u školskoj knjižnici kao centru znanja ne treba postavljati barijere između virtualne i fizičke knjižnice. Sve su prisutniji koncepti koji usluge knjižnica čine dostupnim 24 sata, 7 dana u tjednu.

Na pitanja kakvi izazovi očekuju naše učenike i koje će sve kompetencije trebati kad odrastu pokušao je odgovoriti Andreas Holvik iz Pedagogisk Psykologisk Senter u Karmoyu. Prema njemu potrebni su sljedeći korijeni iz kojih će izrasti dogovorni građani budućnosti: odgovornost, prava, odnosi i sudjelovanje. Najvažnija poruka knjižničarima bila je da poučavanje treba prilagoditi sposobnostima učenika, ali imati na umu da se pred njih trebaju postaviti visoka očekivanja.

U aktivnostima predstavljanja vlastite zemlje, regije i knjižnice sudjelovali su svi, a prikazani su i primjeri dobre prakse koji su uvijek osobito korisni. Podrobnije je bio predstavljen portugalski obrazovni sistem i stanje u portugalskim školskim knjižnicama koje od 1996. godine centraliziranom akcijom Ministarstva obrazovanja, ali uz pomoć lokalnih vlasti i javnih knjižnica uspješno grade mrežu školskih knjižnica s visoko postavljenim standardima opreme i educiranosti osoblja.

Baš kao što se iskustveno učenje pokazuje najkvalitetnijim putem za usvajanje novih spoznaja, tako i aktivno sudjelovanje na seminaru na kojem se problematizira budućnost rada u školskim knjižnicama u potpunosti angažira svakog knjižničara te daje poticaj za daljnji kvalitetniji i kreativniji rad u vlastitoj sredini.

Projekt *Bookmarker*

Ivana Hengl, OŠ „Retfala“, Osijek

Zašto Projekt *Bookmarker*?

Hrvatska se danas sve više okreće prema europskoj i svjetskoj zajednici. Pristup Europskoj uniji postao je glavni cilj hrvatske vanjske politike. Naše škole i fakulteti sve se više organiziraju prema europskim i svjetskim modelima. Namjera je da naši učenici i studenti mogu pohađati školu ili studirati na bilo kojem svjetskom sveučilištu i obratno.

Da bi ovo bilo moguće, potrebno je osigurati slobodan pristup svjetskom znanju i multikulturnom bogatstvu svijeta. Upravo je to i jedna od osnovnih zadaća svih knjižnica, pa tako i školskih. Školska knjižnica treba, prema UNESCO-ovu Manifestu za školske knjižnice “osigurati pristup lokalnim, regionalnim, nacionalnim i globalnim izvorima i mogućnostima koje će učenicima omogućiti doticaj s različitim idejama, iskustvima i stavovima; treba organizirati aktivnosti koje potiču kulturnu i društvenu svijest”.

Zapitali smo se: kako se naša mala školska knjižnica, jedne male osnovne škole, u malom gradu, može uključiti u svjetsku zajednicu? Kako pokazati gdje je, što radi, kako izgledaju njeni učenici? Kako može steći nove prijatelje negdje u svijetu, kako upoznati njihovu školu? Ukratko, kako se uključiti u ovu multikulturnu svjetsku razmjenu i poslati svoj znak u svijet?

Mi knjižničari vrlo smo aktivni u organiziranju i sudjelovanju u našoj Hrvatskoj udruzi školskih knjižničara, koju smo uključili i u međunarodnu zajednicu kroz Međunarodnu udruhu školskih knjižničara - IASL: School libraries online - International Association of School librarianship. Preko ove udruge uključili smo se u međunarodni projekt stvaranja bookmarkera i tako stekli prijatelje u dalekom i potpuno drugačijem svijetu.

Što je Projekt *Bookmarker*?

Projekt *Bookmarker* je internacionalni projekt koji se organizira preko međunarodne udruge školskih knjižničara IASL: School Libraries Online. Projekt je jedna od aktivnosti kojom se obilježava Međunarodni mjesec školskih knjižničara. Usustavljen je tako da škole koje se uključe razmjenjuju bookmarkere tijekom listopada, tj. u vrijeme Međunarodnog mjeseca školskih knjižnica. Školski knjižničar koji želi sudjelovati treba prijaviti svoju školu koordinatoru projekta. Prijave se vrše u lipnju, najkasnije početkom srpnja. Prijavljuje se broj i dob djece koja će biti uključena u projekt. Koordinator zatim

spaja škole također po dobi i broju učenika. Jedini uvjet je da bookmarkeri dođu na izabranu školu u listopadu, kada obilježavamo naš Mjesec školskim knjižničara.

Tko je sudjelovao i s kim smo se razmjenjivali?

Sudjelovanje u ovom projektu na našoj školi prihvatile su dvije skupine učenika. Prva skupina bio je 2. c razred i njihova učiteljica (20 učenika). Drugu skupinu činila je likovna skupina, koju čine učenici od 5. do 8. razreda i nastavnica likovne kulture (broj je varirao zbog početka školske godine). Bili smo vrlo nestrpljivi očekujući koga ćemo dobiti za razmjenu. Imali smo i neke želje i zamisli, ali morali smo priznati da nam nije bilo niti na kraj pameti da ćemo dobiti tako daleke škole, škole na drugim kontinentima. Koordinator nas je spojio s 2. razredom Westglen škole iz kanadskog grada Edmontona (<http://westglen.epsb.ca>) i sa školom DRS International (<http://www.drshinternational.com>) iz indijskog grada Hyderabad. Gdje su i kakvi su to gradovi? I tko zna kakve su to škole?

Što smo sve radili - 2. razred

Upoznali smo djecu s projektom za koji smo se prijavili. Pojasnili što ćemo sve raditi.

Sudjelovali su: učiteljica 2. c razreda

- učiteljica engleskoga jezika
- učitelj informatike
- knjižničarka

1. Priroda i društvo

- ❖ djeca su na globusu i na karti pronašla Kanadu i grad Edmonton
- ❖ učiteljica i knjižničarka pojasnile su kakav je to grad (oko 1 milijun stanovnika, u blizini zimske Olimpijade, iz njega je kretala "zlatna groznica", najveći šoping centar u sjevernom dijelu Amerike)

2. Likovni odgoj

- ❖ knjižničarka je održala kratak uvod o tome što je to *bookmark*, povijest *bookmarkera*; pokazali smo razne *bookmarkere* kao primjer
- ❖ učiteljica je podijelila djeci izrezane kartončiće različitih boja
- ❖ učenici su izrađivali *bookmarkere* flomasterima, drvenim bojicama i kolažom

3. Engleski jezik

- ❖ učenici su uz pomoć učiteljice engleskoga napisali malo pozdravno pismo za djecu u Kanadi

4. Hrvatski jezik i književnost

- ❖ razred je ciljano za lektiru obrađivao “Poštarsku bajku” Karela Čapeka
- ❖ naše smo *bookmarkere* stavili u kovertu, napisali adresu i predali na poštu

5. Informatika

- ❖ otišli smo u informatičku učionicu; to je bio prvi posjet ovih učenika našoj školskoj informatičkoj učionici
- ❖ uz pomoć učitelja informatike zajedno smo preko tražilice potražili prvo grad Edmonton, pregledali smo slike grada, koja je temperatura i sl.
- ❖ zatim smo pregledali web stranicu Westgen škole, pronašli “naš” razred i ime učiteljice

Što smo sve radili - likovna skupina

Tko je sve sudjelovao: nastavnica likovne kulture; nastavnik informatike; nastavnica engleskoga jezika; knjižničarka

Suradnja knjižnice i likovne skupine odvija se već nekoliko godina. Želja nam je da napravimo logotip knjižnice i škole. Do sada smo već radili na *exlibrisima*, te smo izradili poledinu iskaznice za našu školsku knjižnicu. Stoga imamo originalnu iskaznicu naše škole s desetak različitih poledina. Smatrali smo da je ovo prilika da napravimo i originalni *bookmark* za našu školu i našu knjižnicu.

- ❖ upoznali smo učenike s projektom i s namjerom da napravimo *bookmark* za našu školu
- ❖ knjižničarka je održala uvodno predavanje o tome što su *bookmarkeri*, govorila o njihovoj povijesti i kakvi su oni danas
- ❖ učenicima je ostavljena sloboda da se služe bilo kojom tehnikom; dan im je naputak da razmisle što je karakteristično za našu školu i naš krajolik
- ❖ učenici su u informatičkoj učionici potražili na internetu grad Hydarabad i pronašli internetsku stranicu škole s kojom smo surađivali
- ❖ učenici su uz pomoć učiteljice engleskoga napisali pismo učenicima u Indiji, te smo naše *bookmarkere* stavili u kovertu i poslali



Bookmarkeri koje smo primili

Bookmarkeri iz Kanade i Indije stigli su točno na vrijeme, sredinom listopada. Bili smo više nego ugodno iznenađeni onim što smo primili. Mogu slobodno reći da su naši učenici bili fascinirani i bez riječi. *Bookmarkeri* su ih se iskreno dojmili i bili su izuzetno zainteresirani. Iz Kanade smo dobili paketić s *bookmarkerima* na kojima su se predstavili učenici. Zatim sliku učenika s potpisima, bombončiče, olovke s logom škole i zastavice Kanade.

Iz Indije smo dobili *bookmarkere* napravljene originalnim tehnikama koje su potpuno nepoznate ovdje. Također, nešto letaka škole i znak škole. Školama smo se zahvalili pismom i poslali im našu sliku s potpisima. U našoj školi napravili smo izložbu *bookmarkera* koje smo primili.

Na kraju

Ovako su učenici naše škole uz pomoć *bookmarkera* odškrinuli malo vrata velikog svijeta. Bilo nam je drago da smo spojeni s tako dalekim i različitim školama, a na neki način tako istim kao što smo i mi. Upoznali smo drugačiji način organiziranja škola, ponešto drugačiji način rada. Toplo preporučujem svim školskim knjižničarima ovaj mali projekt, koji može dati velike rezultate. Projekt je vrlo jeftin, osim poštarine nismo imali druge troškove. *Bookmarkere* smo mogli izmjenjivati i *mailom*, ali smo se složili

s kolegama iz škola s kojima smo spojeni da je puno efektivnije ako naše *bookmarkere* šaljemo poštom.

Kolegama koji se odluče na ovaj projekt preporučujem da *bookmarkere* izrađuju tijekom godine, a samo da ih šalju u rujnu. Svi koji rade u školi znaju da je rujna nezgodan mjesec za početak projekta koji mora biti i gotov u rujnu. Na primjer, naša likovna skupina se tek formirala, pa nismo imali velik odaziv učenika.

Namjera nam je da se ipak i ove godine uključimo u ovaj projekt. Jedva čekamo da saznamo koga ćemo dobiti i koji dio svijeta ćemo ove godine upoznati.

Literatura

International School Library Month . - <http://www.iasl-online.org/events/islm>

(19.1.2010.)

Projects for International School Library Month: Bookmark Project. - <http://www.iasl-online.org/events/islm/islm-projects.htm> (19.1.2010.)

UNESCO-ov Manifest za školske knjižnice. - <http://archive.ifla.org/VII/11/pubs/mani-hr.htm> (15.1.201.)

Radionice

Rad na projektu u školskoj knjižnici – metoda aktivnog učenja

dr. sc. Ivanka Stričević

Sažetak

U demokratskom društvu od pojedinca se očekuje sudjelovanje. Da bi mogao sudjelovati u izgradnji društva i sebe, pojedinac mora posjedovati određena znanja, imati razvijeno kritičko mišljenje, moralnu autonomiju, socijalne vještine, sposobnost prihvaćanja različitosti, sposobnost donošenja odluka, sposobnost rješavanja problema i razvijen osjećaj za pravdu. Društvene promjene, nove spoznaje u području pedagogije i didaktike, potreba stjecanja kompetencija za cjeloživotno učenje, reforme obrazovnih sustava i nove nastavne i izvannastavne strategije i metode mijenjaju cijeli odgojno obrazovni kontekst, a u okviru njega i djelovanje školske knjižnice. Aktivno učenje postaje načelo i strategija, a oblici aktivnog učenja nisu mogući bez školske knjižnice koja s jedne strane sudjeluje u nastavi, a s druge strane razvija slobodnije oblike učenja i rada. Jedan od oblika aktivnog učenja je rad na projektu. Osim što kod učenika razvija niz vještina i sposobnosti, od kritičkog mišljenja do suradnje, timskog rada i razvoja kreativnosti i odgovornosti, knjižničaru pruža mogućnost za obradu niza tema i afirmaciju školske knjižnice. Pritom učenici uče kako učiti za život i rješavati neke konkretne probleme u okolini, uče se samostalnosti, toleranciji, poduzetnosti i komunikaciji, te korištenju raznih izvora informacija i njihovu vrednovanju. No, rad na projektu od knjižničara traži dobro poznavanje načela projektne nastave i faza rada na projektu.

Uvod – Zašto rad na projektu

Od škole se danas očekuje osposobljavanje učenika za samostalno učenje, za kritičko mišljenje i zauzimanje stava prema životnoj stvarnosti. Pritom je bitno usvajanje ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje. Odrasli danas više nisu jedini izvor znanja i informacija koje bi učenik trebao samo memorirati i reproducirati. Njihova je uloga naučiti učenike kako doći do informacija, koristiti se njima, strukturirati ih, stvarati novo znanje i sudjelovati u vlastitom stjecanju spoznaja i razvoju vještina i stavova. Stoga se cjelokupni odgojno-obrazovni rad treba temeljiti na aktivnom učenju. Aktivno učenje podrazumijeva niz strategija i metoda koje osposobljavaju za samootkrivajuće učenje, uzimaju u obzir interese i iskustvo onoga koji uči, vode računa o pojedincu, potiču istraživački rad i primjenu znanja i sposobnosti te kombiniraju teorijsko učenje

s učenjem posredstvom konkretne akcije. Jedna od strategija aktivnog učenja je rad na projektu. Njegova je prednost što uključuje niz različitih metoda, a zahvaljujući jasnoj strukturi i primjeni, i sam je metoda odgojno-obrazovnog rada. Kako rad na projektu otvara široke mogućnosti za slobodnije oblike rada, okrenute učeniku i njegovim interesima i sposobnostima, a povezuje različita područja znanja i ljudske djelatnosti i različite nastavne predmete, idealno je primjenjiv u radu školske knjižnice, kako u njezinom uključivanju u neposrednu nastavu, tako i u izvannastavnim oblicima rada u slobodnom vremenu. Radom na projektu učenici uče samostalnost i autonomno i odgovorno djelovanje, suradnju i timski rad, nenasilne oblike komunikacije i kako se angažirati na onim sadržajima i akcijama koje su od interesa za njih osobno i za druge u zajednici. Učenici su zainteresirani za projekte u kojima se mogu iskazati i afirmirati te one kojima vide korisnu primjenu. Stoga je odgojno-obrazovni potencijal rada na projektu u slobodnom vremenu učenika posebno velik jer mladi ljudi žele biti angažirani u društvu, žele se izraziti i važno im je da se njihovo mišljenje čuje i uvažava. Do izražaja dolaze njihova prava na izražavanje i sudjelovanje.

Učenici i pravo na sudjelovanje

Demokraciju kao poželjno društveno uređenje razvijaju građani koji imaju potrebno znanje, sustav vrijednosti i vještine za život u demokratskom društvu²⁹. Razvijaju ju pojedinci koji imaju razvijenu svijest o osobnoj odgovornosti, kritičko mišljenje i moralnu autonomiju i koji su spremni na sudjelovanje i osposobljeni za njega. Upravo razvoj takvih osoba je jedan od glavnih ciljeva odgoja i obrazovanja. Odgojno-obrazovni proces, vodeći računa o razvojnim mogućnostima djece i mladih, nastoji osigurati okruženje u kojem mladi mogu prakticirati svoje vještine sudjelovanja. To znači omogućiti im izbor i preuzimanje inicijative, iskazivanje sposobnosti i djelotvornosti, prilike za preuzimanje odgovornosti, iskustvo suradnje i timskog rada, slobodu izražavanja mišljenja i sudjelovanje u osmišljavanju aktivnosti koje proizlaze iz ciljeva školskog kurikulumu.

Prava na sudjelovanje, proizašla iz UN-ove Konvencije o pravima djeteta³⁰ garantiraju djetetu i mladoj osobi aktivno sudjelovanje u životu zajednice i mogućnosti da se njihov glas čuje. Sudjelovanjem djeca i mladi uče odgovornost za vlastiti izbor i upoznaju proces donošenja odluka, uče komunicirati, surađivati, rješavati sukobe i biti dio tima, uče kako učiti (iz raznih izvora i od drugih) i kako biti koristan član zajednice. Suvremene metode

²⁹ Maleš, D.; Stričević, I. *Rad na projektu: izazov za djecu i odrasle*. Zagreb: Udruženje Djeca prva, 2009.

³⁰ *Konvencija o pravima djeteta*.
URL: http://www.dijete.hr/attachments/096_Konvencija%20o%20pravima%20djeteta.pdf
(2010-01-13)

odgojno-obrazovnog rada posebice aktualiziraju pitanje sudjelovanja, jer polaze od spoznaja da se proces učenja mora temeljiti na vlastitom aktivitetu.

Sudjelovanje i aktivno učenje

U današnjem informacijskom dobu, kad se količina informacija i znanja ubrzano povećava a znanje brzo zastarijeva, odgojno-obrazovni proces okreće se od tradicionalnog prijenosa znanja učitelj (odrasli) - učenik (dijete) i okreće se osposobljavanju mladih za samostalno učenje, kritičko mišljenje i stvaranje stava prema životnoj stvarnosti. Pritom je bitno usvajanje ključnih kompetencija za cjeloživotno učenje, a učenje o tome kako samostalno učiti, istraživati, doći do informacija i koristiti se njima, analizirati, strukturirati i prezentirati znanje, postaje prioritet. Stoga se suvremene metode učenja okreću pitanjima kako stvarati situacije aktivnog učenja u kojima mladi usvajaju kompetencije za uspješno suočavanje s društvenim promjenama i snalaženje u svijetu budućnosti, kako omogućiti učenicima i poticati ih na razvoj vještina informacijske pismenosti, kako stvoriti situacije u kojima mladi uče rješavati životne probleme, dijeliti znanje i sposobnosti s drugima i izgrađivati sebe kao ličnost, kao odgovornog građanina, partnera, suradnika. Metode aktivnog učenja osposobljavaju za samootkrivajuće učenje, polaze od interesa onoga koji uči, vode računa o individualnim sposobnostima pojedinca, omogućavaju učenje na primjeru, potiču istraživački i samostalan rad i kombiniraju teoretsko učenje s učenjem putem konkretne akcije.

Postoji niz odgojno-obrazovnih strategija koje polaze od načela sudjelovanja i aktivnog učenja. Jedna od strategija je rad na projektu koji ima mnogo potencijala, kako u nastavi, tako i u drugim oblicima odgojno-obrazovnog procesa. Još je John Dewey, poznati učitelj i knjižničar, isticao da učenje ne samo da mora pripremiti za život nego mora biti i dio života samo po sebi, želeći time naglasiti da obrazovanje mora biti usmjereno na dijete. Na toj je postavci u nastavu uvodio istraživanje i projektnu metodu.³¹

Rad na projektu kao metoda aktivnog učenja

Učenje putem rada na projektu je odgojno-obrazovna strategija koja omogućava učenicima da istodobno uče o sadržaju i prakticiraju vještine potrebne za uspjeh u 21. stoljeću.³² S jedne strane učenje radom na projektu u školi bavi se sadržajem kurikulumu, a s druge strane ono kao metoda gradi kurikulum i mijenja pristup i strategije odgojno-obrazovnog rada.

³¹ Project based learning. URL: <http://pblchecklist.4teachers.org/intell.shtml> (2010-03-02)

³² Project based learning for the 21st century. Buck institute for education. URL: http://www.bie.org/index.php/site/PBL/web_resources/ (2010-03-02)

Rad na projektu omogućava učenicima:

- otvorena pitanja, dublje razumijevanje učenja usmjeravanjem na značajna pitanja i probleme;
- usvajanje znanja i razumijevanje koncepata koji kada su naučeni, omogućavaju primjenu, što učenicima daje razloge za učenje;
- učenje istraživanjem i stvaranje novih ideja, obrazloženja i načina kako prezentirati svoj rad;
- suočavanje s procjenom i kritikom;
- iskazivanje stavova i mišljenja;
- donošenje odluka na temelju izbora i svijest o odgovornosti za vlastite odluke što djeluje na svjesno angažiranje u učenju;
- razvoj kritičkog mišljenja, rješavanje problema, suradnju i različite forme komunikacije, kako s drugima tako i u prezentaciji i zastupanju vlastitog mišljenja i ideja. Upravo se ove vještine nazivaju vještinama 21. stoljeća.³³

Projektno učenje kao strategija učenja omogućava usvajanje znanja i stjecanje vještina putem istraživanja koje potiče mišljenje i angažira učenika na rješavanju stvarnih problema. Rad na projektu u sebi sadrži mnoge elemente koncepta vođenog istraživanja jer pridonosi razvoju informacijske pismenosti, razumijevanju procesa učenja, učenju određenih sadržaja, vještinama pismenosti i socijalnim vještinama.³⁴

“Vođeno istraživanje je dio istraživanja, planirano i vođeno od strane nastavnog tima kojeg čine školski knjižničar i učitelji, koje omogućava učenicima dublje razumijevanje nastavnog predmeta i sadržaja kurikulumu i koncepata informacijske pismenosti. Ono kombinira često nezamijećene vanjske resurse s onima u školskoj knjižnici. Tim vodi učenike prema razvoju vještina i sposobnosti potrebnih za svijet rada i svakodnevni život u brzo mijenjajućem informacijskom okruženju 21. stoljeća.”³⁵

Dok vođeno istraživanje predstavlja poticanje učenika na postavljanje pitanja i vođenje tijekom procesa traženja informacija, projektno učenje usmjereno je na stvaranje produkta koji je rezultat dubinskog istraživanja tema iz stvarnog okruženja.³⁶ I u projektnom učenju postavljaju se pitanja i istražuje se tijekom procesa, no rezultat jest

³³ Isto

³⁴ Kuhlthau, C.C.; Maniotes, L.K.; Caspari, A.K. *Guided Inquiry: Learning in the 21st Century*. Westport, Connecticut; London: Libraries Unlimited, 2007. Str. 123.

³⁵ Isto, str. 1

³⁶ Taylor, J. *Information Literacy and the School Library Media Center*. Westport, Connecticut; London: Libraries Unlimited, 2006. Str. 109, 119

produkt kojim se rješava problem, objašnjava dilema ili predstavljaju informacije koje proizlaze iz istraživanja i promišljanja. Sam proces temelji se na učenju i upravljanju projektom.

Što je zapravo projekt?

Danas se gotovo svaka planirana aktivnost ili neki proces nazivaju projektom - projekti u školi, u politici, u tijelima vlasti, u gospodarstvu, itd. No, nije svaka aktivnost i svaki proces projekt.

Projekt je svaki zaokružen, cjelovit i složen pothvat čiji su cilj i dinamika definirani, a ostvaruje se u određenom vremenu, te zahtijeva koordinirane napore nekoliko ili većeg broja ljudi, službi, poduzeća i dr. Za razliku od bilo kojeg programa ili aktivnosti, projekt je točno vremenski određen i provodi se prema planiranim koracima.³⁷

Za svaki je projekt važno da predstavlja složeni zadatak koji je moguće rastaviti na jednostavnije korake - zadatke, manje cjeline, da ima točno određen cilj, da su aktivnosti usmjerene postizanju rezultata u skladu s ciljem, da ima određeno trajanje, da uključuje individualan rad ili rad više sudionika s točno određenim odgovornostima i eventualnim samostalnim dionicama, da se provodi u suradnji i uz koordinaciju, te da se u nekom trenutku predstavlja javnosti i dobiva se povratna informacija. Složenost projekta u odgojno-obrazovnom radu ne proizlazi samo iz projektnih faza ili dionica na kojima se radi, nego ponajprije iz primjene niza različitih metoda i aktivnosti koje sve vode određenom cilju.

Odgojno-obrazovni projekti i uloga školskog knjižničara

Odgojno-obrazovni projekti se razlikuju i po kontekstu u kojem se izvode (nastava, izvannastavne aktivnosti, izvanškolske aktivnosti i sl.) i po usmjerenosti, jer neki se bave određenim fenomenom (npr. vezano uz nastavni predmet), a drugi konkretnim životnim problemom djece i mladih u ustanovi ili zajednici.

Projekti koji su vezani uz kurikulum često su interdisciplinarni i nisu vezani samo uz jedan nastavni predmet. Radi se o istraživačkim projektima u kojima učenici (samostalno, u paru ili u malim skupinama) istražuju određeni fenomen i pritom su im potrebne različite informacije. Upravo zbog interdisciplinarnosti u pristupu i potrebe za raznovrsnim informacijama, što zahtijeva vještine informacijske pismenosti, idealno mjesto za provođenje ovakvih projekata je školska knjižnica. Može se reći da projektna nastava afirmira ulogu školske knjižnice i školskog knjižničara jer ga potiče i omogućava mu da uspostavlja odnose s učiteljima/profesorima i učenicima. Autori priručnika

³⁷ Maleš, D.; Stričević, I., isto

o inovativnom školskom knjižničaru³⁸ upozoravaju da bez razvoja uspješnih odnosa s učiteljima i učenicima, školski knjižničar riskira da se nađe na periferiji odgojno-obrazovnog rada u školi. Samo poučavanje vještinama informacijske pismenosti učenika nije dovoljno samo po sebi, jer ono mora biti u funkciji rješavanja stvarnih zadataka vezanih uz nastavu i učenje, a to seže dalje od samo mehaničkih vještina i pretpostavlja razvoj strategija učenja, stavova, mišljenja i izražavanja, te zahtijeva dobru suradnju knjižničara i učitelja.³⁹ Naravno, ovakva uloga školskog knjižničara zahtijeva od njega i određena pedagoška i didaktička znanja i vještine da bi se suvremene strategije odgojno-obrazovnog mogle primijeniti u radu školske knjižnice.

Druga vrsta projekata još je više vezana uz školsku knjižnicu jer ovi projekti često (nažalost) ne nalaze svoje mjesto u okviru nastave. Radi se o projektima sudjelovanja u kojima su učenici izravno uključeni u donošenje odluka relevantnih za njihov vlastiti život ili život drugih u zajednici. Radi se o projektima koji se bave područjem ljudskih prava i usmjereni su na podizanje kvalitete života te stjecanje vještina djelovanja u izgradnji demokratskih odnosa.⁴⁰ U ove se projekte učenici uključuju prema interesu i vlastitoj inicijativi, a rad na njima najčešće angažira njihovo slobodno vrijeme. Školska je knjižnica idealno mjesto za njihovo provođenje jer pruža mogućnosti za slobodnije oblike rada izvan nastave, osigurava potrebne resurse i moguću pomoć učenicima u samom radu na projektu i na njegovom predstavljanju.

Ove dvije vrste projekata nisu uvijek strogo odijeljene i moguće su njihove kombinacije i preklapanja.

Iako se projekti razlikuju po usmjerenosti, njihovi su ciljevi u odgojno-obrazovnom radu uvijek isti - učiti se samostalnosti i autonomnom djelovanju, razvijati osobne sposobnosti i spremnost za djelovanje, osposobljavati za odgovorno djelovanje, poticati otvorenost prema problemskim situacijama, razvijati sposobnost komunikacije, suradnje, timskog rada i mirnog rješavanja sukoba, učiti prepoznavati probleme, analizirati ih i razvijati strategije za rješavanje problema, povezivati razna područja znanja i djelatnosti, razvijati organizacijske sposobnosti, osposobljavati se za samostalno istraživanje, za prikupljanje, obradu i predstavljanje informacija i spoznaja.

³⁸ Markless, S. / ed. / et al. *The Innovative School Librarian: Thinking outside the box*. London: Facet Publishing, 2009. Str. 130-132.

³⁹ Todd, R. (2005). Prema Markless, S., isto

⁴⁰ Više o ovim projektima vidi u programskim knjižicama *Smotre projekata iz područja Nacionalnog programa odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo*. Smotre se u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje održavaju svake godine i na njima učenici predstavljaju svoje projekte koji su nastali kao inicijativa za promjene u cilju rješavanja nekih životnih problema u školi/zajednici vezanih uz prava djeteta i ljudska prava. Radom na projektu učenici usvajaju demokratske vještine sudjelovanja, odlučivanja, zagovaranja i dr.

Osnovne smjernice za rad na projektu

Projekt uvijek ima određenu strukturu pa od planiranja do evaluacije (predstavljanja projekta) valja slijediti potrebne korake. Osnovnu shemu kružnog projektnog ciklusa uvijek čine temeljni koraci: planiraj - provedi - provjeri - djeluj.⁴¹ Cikličnost podrazumijeva da se krug ponavlja pa se može reći da ovi koraci vrijede za projekt u cjelini, ali i za svaki njegov segment.

Odgojno-obrazovni projekt sadrži u osnovi pet faza koje imaju vremenski slijed:

- *izbor teme ili problema* na kojem će se raditi (načelo je da se polazi od interesa i stvarnih potreba učenika, bilo onih u nastavi, bilo interesa i/ili potreba koje proizlaze iz života u školskom okruženju i zajednici);
- *zajednička priprema za rad i izrada plana* (potrebno je identificirati ono što učenici već znaju o temi, te gdje će i kako pronaći ono što još ne znaju; valja odrediti jasan cilj i strukturu rada; treba precizirati vremenski okvir i uloge, način vođenja dokumentacije i sl.);
- *odvijanje projekta* (koordinacija između dionica, poticaji, povratne informacije, pomoć u istraživanju, organizaciji, mogućim konfliktnim situacijama);
- *prezentacija projektnog produkta* (uključuje sve vrste pismenog, usmenog, likovnog ili scenskog izražavanja; potrebno je odrediti kome se projekt predstavlja i kako; za neke projekte moguća je primjena u vidu akcije u praksi);
- *vrednovanje i povratne informacije* (od strane sudionika, publike, voditelja i dr.; valja se usmjeriti na ishode i njih vrednovati - spoznaje do kojih su sudionici došli, kako se to odražava na njih i okolinu; kako se odvijao proces i što je naučeno; prijedlozi i planovi za budućnost).

Iznimnu važnost u radu na projektu imaju povratne informacije, jer ma koliko važan ili atraktivan bio produkt rada na projektu, znatno je važniji proces i što su učenici naučili tijekom rada (znanja, stavovi, nove strategije djelovanja). U tom smislu bilo koje vrednovanje nastalog produkta mora uzeti u obzir kvalitetu samog procesa i odnosa sudionika tijekom rada na projektu.

U radu na projektu školski knjižničar može se naći u raznim ulogama - kao voditelj projekta koji se u cjelini odvija u školskoj knjižnici ili kao suradnik koji učenicima pomaže u nekim dionicama projekata vezanih uz određeni nastavni predmet. Upravo činjenica da se knjižničar uključuje u projekte koji su dio nastave u okviru određenog predmeta može pridonijeti interdisciplinarnosti rada na projektu, jer školski knjižničar

⁴¹ Omazić, M.A.; Baljkas, S. Projekttni menadžment. Zagreb: Sinergija, 2005.

nije vezan samo uz određeni predmet, već ponajprije uz osiguravanje resursa i proces učenja neovisan o nastavnom predmetu.

Zaključak

Sudjelovanje učenika i aktivno učenje zahtijevaju odgovarajuće strategije u odgojno-obrazovnom procesu. Rad na projektu jedna je od strategija koja ima iznimno velike potencijale s obzirom da počiva na aktivnosti učenika, njihovom istraživanju i samostalnom učenju. Školski knjižničar kao sudionik odgojno-obrazovnog procesa treba biti uključen u projekte na kojima učenici rade, bez obzira na to jesu li oni vezani uz nastavno gradivo ili su slobodan izbor učenika koji se angažiraju na nekim pitanjima kvalitete života u školi i izvan nje. Upravo školska knjižnica treba biti mjesto istraživačkog i otkrivajućeg učenja gdje će učenici naučiti kako pronaći izvore potrebne za svoj samostalan rad i kako učiti pomoću suvremenih metoda nastave i učenja.

Literatura

- Konvencija o pravima djeteta. URL: http://www.dijete.hr/attachments/096_Konvencija%20o%20pravima%20djeteta.pdf (2010-01-13)
- Kuhlthau, C.C.; Maniotes, L.K.; Caspari, A.K. *Guided Inquiry: Learning in the 21st Century*. Westport, Connecticut; London: Libraries Unlimited, 2007.
- Maleš, D.; Stričević, I. *Rad na projektu: izazov za djecu i odrasle*. Zagreb: Udruženje Djeca prva, 2009.
- Markless, S. /ed./ et al. *The Innovative School Librarian: Thinking outside the box*. London: Facet Publishing, 2009.
- Omazić, M.A.; Baljkas, S. *Projektni menadžment*. Zagreb: Sinergija, 2005.
- Project based learning for the 21st century. Buck institute for education. URL: http://www.bie.org/index.php/site/PBL/web_resources/ (2010-03-02)
- Project based learning. URL: <http://pblchecklist.4teachers.org/intell.shtml> (2010-03-02)
- Taylor, J. *Information Literacy and the School Library Media Center*. Westport, Connecticut; London: Libraries Unlimited, 2006.

Izrada digitalnih materijala u školskoj knjižnici

Ana Sudarević, prof. i dipl. knjiž.
Osnovna škola Dubovac, Karlovac
knjiznica.dubovac@gmail.com

Digitalizacija građe česta je tema u području knjižničarstva i informacijskih znanosti. Ali još važnije, digitalizacija je i proces koji se sve više provodi u knjižnicama, češće u narodnim, no nije stran ni u školskim knjižnicama. Građa u digitalnom obliku vrlo se lako može oblikovati u zanimljive i moderne digitalne publikacije koje mogu poslužiti u različite svrhe: poticanje čitanja, informiranje korisnika o knjižnici, prezentiranje i/ili arhiviranje učeničkih radova, razvoj informatičke pismenosti itd. Nadalje, ovakva publikacija može se pohraniti na različitim medijima. Polaznici radionice naučit će kako pripremiti materijale za digitalnu publikaciju te kako prilagoditi *dynamic-page-flip-v2* aplikaciju.

Cilj radionice je samostalno oblikovati digitalnu publikaciju od zadanih predložaka s efektom „listanja stranica“.

ORU+KAMI=Origami

(kreativna radionica savijanja papira)

Elvira Katić, prof. i dipl. knjiž., stručna suradnica savjetnica
Klasična gimnazija Ivana Pavla II. Zadar
elvira.katic1@zd-t-com.hr

Sažetak

Origami - inspirativna papirnata tehnika stvaranja remek-djela različitih vrsta, od životinja i cvijeća, junaka crtanih filmova i trikova za zabavu do uporabnih dekorativnih predmeta, ima dugu tradiciju (oko 2000 godina) koja otpočinje u drevnom Japanu gdje je bila sastavni dio ceremonija japanskih samuraja. Iako svoje korijene vuče iz Kine, origami je dio japanske kulture koja se svakim danom sve više širi i postaje jedinstvena, prekrasna i stvaralačka vještina presavijanja papira koja pruža zadovoljstvo i užitek i koju obožavaju kako djeca tako i odrasli, koja vrlo brzo može postati zanimljiv hobi. U posljednje vrijeme origami je i nastavno sredstvo i simbol mira i sjećanja dok za milijune ljudi diljem svijeta predstavlja razbibrigu i zabavu bez premca. Onaj tko jednom izradi origami, iskuša umijeće presavijanja papira, ostaje trajno očaran ovom tehnikom i na papir više ne gleda na isti način kao prije.

Gljučne riječi: japanska kultura, rasonoda, papir, origami

Uvod

Umjetnost presavijanja papira stara je koliko i pojava samoga papira. Papir je već 2000 godina izvor zanimanja, zabave i intelektualne stimulacije kako za djecu tako i za odrasle. Origami, očaravajući umjetnički oblik presavijanja papira je japanska umjetnost (iako su Kinezi 610. godine donijeli papir u Japan) koja se kao mnoge druge u japanskoj kulturi temeljila više na sugestiji nego na realizmu.

Zašto naziv radionice: ORU+KAMI=Origami? Zato što se Origami po svojoj prirodi temelji na geometriji - svaki pregib je ravna linija, zato što se savijanjem papira u računskoj operaciji dobije siguran produkt, samo naizgled složen i delikatan, zato što je to, zapravo, zabavan način umjetničkog izražavanja koji na površinu iznosi najljepše i najmaštovitije kreacije koje nastaju „običnim“ savijanjem papira (ori=savijanje; kami = papir).

Cilj

Ustrajno i predano, „korak po korak“ otkriti umjetnički i intelektualni izazov, zabavu, novo iskustvo, kreativni izražaj, tj. na zabavan, nov i, zapravo, jeftin način umjetničkog izražavanja ostvariti najljepše i najmaštovitije kreacije od papira - presavijanjem.

Zadaci

1. Upoznati polaznike radionice - knjižničare s poviješću ove čarobne umjetničke forme koja može postati interesantan hobi, nastavno pomagalo za nastavni sat u knjižnici, ali i ideja za kreativno korištenje slobodnog vremena učenika
2. Pokazati sudionicima radionice načine presavijanja papira: udubljeno i ispupčeno presavijanje jer su svi drugi načini varijacije jednog i drugog
3. Upoznati sudionike radionice s osnovnim obrascima presavijanja iz kojih proizlaze stotine različitih modela (zmajeva osnova, osnova palačinke, riblja osnova, osnova bombe, početna osnova, ptičja osnova i žablja osnova)
4. Realizirati praktični dio - izradu predmeta planiranih za ovu radionicu. Uz pomoć jeftinog materijala (različite vrste papira) izraditi 1) jednostavne oblike: kapu, šalicu, avion, brodić, a potom 2) predmete koje svakodnevno susrećemo u školskoj knjižnici: olovku, kutiju i knjigu

Metodički oblici

upoznavanje, pokazivanje, razgledavanje, objašnjavanje, razgovor, frontalni rad, rad u grupi, rad u paru, individualni rad, kreativni rad, praktični rad

Materijal

Papir. Papir može biti: specijalni origami papir, duo papir, reljefni papir (pojačava realističnost predmeta npr. životinja), folije, metalni, neprozirni i sjajni papiri, ukrasni papir, mekan i vlaknast, rukom izrađen tzv. Washi papir te materijal koji se može naći po kući (novine, ostaci zidnih tapeta, salвете, časopisi). Papir za fotokopije je najbolja i najčešća vrsta papira za origami predmete. Od ostalog materijala za rad potrebni su nam ravnilo i olovka, a preduvjet je ravna površina na kojoj radimo.

Tijek radionice

1. Motivacija

Sudionicima radionice ispričati priču: „Origami ždral - simbol mira“. Naime, nakon što je na Hiroshimu bačena atomska bomba (1945.) koja je ubila više od 75000 ljudi, bolest

radijacije oduzimala je sve više žrtava. Jedna od njih bila je Sadako Sasaki kojoj je 1955. dijagnosticirana leukemija. U vrijeme eksplozije imala je 2 godine i prošla je naizgled neozlijeđeno iako je bila svega milju i pol udaljena od epicentra eksplozije. Deset godina kasnije toliko velikom broju djece je bila dijagnosticirana leukemija da je bolest postala poznata kao *Bolest A-bombe*. Dok je Sadako bila u bolnici, jedan joj je prijatelj izradio originalan origami ždral. Ovo je bio vrlo simboličan dar jer se vjeruje da ždral, kao sveta ptica u Japanu, živi tisuću godina i ima moć ispunjavanja želja. Svakome tko izradi 1000 ždralova ispunit će se želja. Sadako je počela izrađivati ždralove od bilo kojeg papira koji je mogla naći. Ispočetka je željela samo zdravlje, no, kako je postajala sve slabija, počela je željeti svjetski mir. Kada je umrla, izadila je 644 ždrala, a prijatelji su izradili preostale. Kasnije su osnovali klub i počeli sakupljati novac za spomenik. Donacije su stigle od učenika iz više od 3000 škola u Japanu i iz devet drugih država i tri godine kasnije, 1958. Dječji spomenik mira razotkriven je u Parku mira u Hiroshimi. Svakoga 6. kolovoza obilježava se Dan mira i ljudi sa svih strana svijeta šalju ždralove u ovaj park.

Nastaviti s kratkim upoznavanjem povijesti ove tehnike, načinima presavijanja papira te obrascima presavijanja koji će se koristiti u modelima na ovoj radionici (riblja osnova, ptičja osnova i osnova bombe)

2. Izrada

Nakon što su dobili modele za izradu u shematskom obliku i nakon što im je voditeljica radionice demonstrirala jedan po jedan predmet, pristupa se izradi: origami olovke, kutije i origami knjige. Izradom ćemo nastojati svladati tehniku izrade navedenih predmeta, ali i nastojati pokazati kako origami nije ograničen samo na izradu lakših predmeta: aviona ili brodića koje naši učenici s lakoćom izrađuju često ne znajući da se radi o umjetnički izvedenom predmetu. Voditeljica radionice će voditi računa o stupnjevima ove vještine. Ako u radionici budu samo početnici, bavit će se lakšim modelima, a ukoliko bude origamista, tj. onih koji su se već okušali u ovoj vještini, krenut će se na teže modele.

3. Izložba

Sudionicima XXII. Proljetne škole, koji nisu sudjelovali u ovoj radionici, pokazati rezultate - gotove origami predmete.

Zaključak

Origami je neprocjenjiva vještina pri zabavljanju mladih, djeca, obožavaju ga učenici, ali i odrasli. Možemo reći da je danas origami jako uspješan i raširen po cijelom svijetu, o čemu govore brojna društva zaljubljenika u ovu tehniku na svim kontinentima.

Sva vještina u ovoj umjetnosti se nalazi u slaganju i presavijanju papira, što nije teško napraviti, ali je najvažnije postići da model dobro izgleda i osjetiti zadovoljstvo napravljenim. Jednostavan je za poduku djece i može ih zabavljati satima. Izaziva radost, skraćuje vrijeme čekanja, putovanja..., uvijek ima zainteresiranu publiku. Ne zahtijeva posebnu opremu i može se presaviti na bezbroj načina i svugdje - u naslonjaču i u autobusu. Početnici mogu započeti koristeći jednostavan papir ili jeftin papir za zamatanje poklona, a kada ovladaju ovom divnom i posebnom vještinom, moći će praviti predmete i na skupljem papiru i poklanjati ih. Osim toga, zabavno je činiti praktične oblike za zabave i druge prigode, stol (presavijanje salveta), poklone, čestitke i sl. Oblici poput raznih životinja, ljudi, cvijeća, kutija, leptira, labuda, pijetla, pucaljke, zvijezde, božićne čarape, ukrasne vrećice, okvira za sliku i brojni drugi izazovi su kako za majstore origamija tako i za znatiželjne početnike. Laganim preklapanjem komadić papira može se pretvoriti u koristan predmet, npr. za dom ili u prekrasan umjetnički predmet. Ne iznenađuje nas činjenica da je origami jedna od najpopularnijih vještina budući da se radi od papira. Papir je lako dostupan i nije skup.

Literatura

Beech, Rick. *Origami - vodič kroz umjetnost presavijanja*, LeoKomerč, Rijeka 2005.

Beech, Rich. *Discover Origami*, Bounty Books, London 2007.

<http://www.origami-instructions.com>

<http://www.howtomakestars.com/instructions.html>

<http://www.origami-club.com/en/>

<http://www.origami-resource-center.com/free-origami-instructions.html>

Dječja prava – radionica

Voditeljice

Dubravka Čapo, dipl knjižničarka i prof. hrv.jezika

Anita Drenjančević, dipl knjižničarka i prof. hrv.jezika

Osnovna škola „Korog“, Korog

knjiznica.korog@gmail.com

Ciljevi radionice

- osvješćivanje ljudi o dječjim pravima prema Deklaraciji o pravima djeteta (1959.) i Konvenciji o pravima djeteta (1989.)
- primjena dječjih prava
- poštivanje dječjih prava
- ukazivanje na kršenje dječjih prava

Svjesni smo činjenice kako se unutar nekoliko godina kroz razne medije susrećemo sa sve većim oblicima kršenja dječjih prava. Upravo iz tog razloga smo se odlučile za ovu radionicu kako bismo prikazale koliko daleko seže ljudsko neznanje i nerazumijevanje koje utječe na temeljna dječja prava. Radionica je posvećena dječjim pravima, ali ne zanemarujući ni dječje obveze koje proizlaze iz njihovih prava.

Vrijeme trajanja radionice

Predviđeno trajanje radionice je 70 minuta.

Tijek radionice

Sudionici radionice bit će podijeljeni u tri (3) skupine:

1. grupa - Dijete i obitelj
2. grupa - Dijete i škola
3. grupa - Dijete i nasilje

Svaka će skupina imati zadatak vezan uz problemske članke o dječjim pravima iz novina (koji su prikupljeni unutar 6 mjeseci) koji će biti podijeljeni u tri kategorije. Preko njih će zajedničkim radom rješavati problemski zadatak i prikazati na koji su način poštivana ili prekršena dječja prava unutar tih članaka te način na koja bi se ta prava mogla riješiti. Na kraju će svaka skupina izložiti svoj rad i govoriti o njemu. Zaključke ćemo izvesti na kraju radionice.

Pripovjedač narodnih bajki u 21. stoljeću

Jasna Held, pripovjedačica bajki i priča

Dubrovnik

www.bajke.net; jasnaheld@post.htnet.hr

Da mi je netko rekao, u mojoj mladosti, da ću biti pripovjedačica bajki i priča u 21. stoljeću, ja bih se na to nasmijala. Narodne bajke? Pripovijedanje? Ma to je toliko arhaično da graniči s nemogućim i zvuči potpuno nevjerovatno. U svijetu snova, možda - kako bi rekao sin jedne stare udovice u prekrasnoj kineskoj bajci *Čudesni brokat*.

Pa dobro, u čemu je tajna, kako je to danas moguće, zar ima ljudi koje tako nešto 'djetinjasto' i 'nestvarno' uopće zanima?

O, da, ima. I to ne samo 'malih ljudi', kako ponekad zovem djecu, već i onih velikih, odraslih. Svijet narodnih bajki nas čudesnim načinom vodi u svijet mašte kojeg svi odnekud dobro poznajemo. Putovanja su to, prava. Daleka i duboka. I kad jednom putujemo svijetom narodnih bajki, uvijek mu se rado vraćamo.

O bajkama samim rečeno je puno i još uvijek se i više može reći i pisati. Uvidi su to u slojeviti svijet kojeg analiziraju i književnici i liječnici i filozofi. Ja o bajkama mogu govoriti kao pripovjedač.

I ja sam tamo bila, medovinu pila, sa usana mi teklo, u usta ne doteklo

Moj prijatelj i kolega, britanski pripovjedač Ben Haggarty, jednom je dao slikovit opis toga što to znači biti pripovjedač. Usporedio je to sa slikom iz priče 'Alisa iza ogledala'. Alisa može ući u svijet iza ogledala i njime se kretati. I mi vidimo dio toga, zrcalni odraz, ali Alisa može ući i u sobu koja se nalazi iza vrata. Mi tu sobu ne možemo vidjeti, ali Alisa, koja je tamo ušla, priča nam i opisuje ono što se tamo nalazi. Od njenog doživljaja i načina prenošenja ovisi kako ćemo mi to doživjeti. To je pripovjedač. On je unutar bajke, on je doživljava, on je iznova stvara i oživljuje i riječju prenosi slušateljima koji je doživljavaju u sebi.

Ako nisu umrli, tada žive još i danas

Pripovijedanje nije samo prenošenje priče, to je, s publikom, uzajamno doživljavanje i proživljavanje čitavog procesa koji se u određenoj bajci događa. Kod djece kao slušatelja, veoma su važne emocije koje pritom doživljavaju. Doživljaji tuge, straha, radosti, važni

su za unutarnji razvoj djece. Onaj tko ne zna iskreno tugovati, ne zna se iskreno ni radovati, a onaj koji se ne zna bojati, neće znati ni biti hrabar. Mnoge nas stvari bajke uče, o mnogim stvarima govore. Najčešće se susrećem s uobičajenom predodžbom, na primjer, kako je u bajkama sve lijepo. Stvarno? Ja to ne bih rekla. U bajkama junaci proživljavaju teške stvari, susreću se sa strašnim bićima i nevoljama, mnogi pritom i stradaju, da, a to nije 'lijepo i lagodno' već nasuprot. Jer... primjećujete... takav je i život. Bajke završe sretno... ali... zar i u životu nije tako? Kada prođemo neku nevolju, kada savladamo neki problem, zar to nije sretan kraj? I nikada ne smijemo zaboraviti da u bajkama sve ima svoju posljedicu. Jednom mi je jedna majka rekla kako nikada svojoj kćeri ne čita one dijelove u kojima se nešto ružno događa. Meni je to zvučalo strašno. Jer...kakav je to svijet u kojem je sve lijepo i bez boli? Čemu će se takvo dijete naučiti? Hoće li, čim počne ulaziti u svijet odraslih (i svijet briga i problema), umjesto da se bori i traži svoj put i način življenja, potražiti takav svijet uživanja i lagode?

Čim se malo dublje uđe u stvarnost svijeta bajki, počinju se otvarati i ovakvi uvidi u važnost onoga što se, između ostalog, u bajkama nalazi...

U čemu su sve bajke poticajne za djecu i razvoj individualiteta, uzelo bi mnogo mjesta i vremena. No, ono što zanima odgajatelje i nastavnike, osim poticanja kreativnosti, slušajući pripovijedanje pravilno oblikovanom riječju, oblikuje se i govor i izražavanje. Bajke su nam, stoga, zalag budućnosti iz vrela s kojeg već više tisuća godina crpimo snagu i uzor postojanja i bivanja ljudskim bićem. I zato im uistinu *najljepša hvala*.

Upoznajmo zagreb Šenoina *Zlatarova zlata*

Božica Kühn, dipl. bibliotekar

Strojarska tehnička škola Fausta Vrančića, Zagreb

Sažetak

U članku je prikazana radionica/ projektni zadatak za učenike prvih razreda srednje strukovne škole tijekom kojega su u korelacijskom pristupu obrađeni sadržaji iz knjižničareva programa neposrednog odgojno-obrazovnog rada (poticanje čitalačke pismenosti; korištenje knjižnične građe, upoznavanje zavičajne i hrvatske kulturne baštine), geografije (Gospodarstvo grada Zagreba - turizam) i povijesti (Hrvatska u doba najveće osmanske opasnosti). Postignuti su očekivani rezultati kod većine učenika: vještina pronalaženja informacija, služenje metodički obrađenom lektinom, motivacija za čitanje i motivacija za korištenje knjižnice u formalnim i neformalnim projektima.

Ključne riječi: neposredni odgojno-obrazovni rad knjižničara, poticanje čitalačke pismenosti, međupredmetno povezivanje nastavnih sadržaja, metodički obrađena lektira, zavičajna i hrvatska kulturna baština

Ideja za ovu radionicu/nastavni sat u suradnji s knjižničarom rezultat je višetjednog smišljanja strategije profesora hrvatskog jezika (u istoj osobi s knjižničarkom!) kako motivirati učenike 1.a tehničara za vozila i vozna sredstva da pročitaju i dožive obvezni lektirni naslov Šenoina *Zlatarova zlata*. Naime, nakon dosta godina vukla me želja mom osnovnom pozivu - nastavi hrvatskog jezika i ukazala se prilika da predajem jednom prvom razredu. Godinama se u našoj školi u tehničare za vozila upisuju učenici najslabijeg osnovnoškolskog uspjeha, a naročito ih ne zanimaju društveni predmeti. Najčešće pitanje na satu hrvatskog, i prije nego nastavnik počne s predavanjem, bilo je što će to njima, i koliko treba za dva! Trebalo se dosta namučiti da ih se pridobije za suradnju.

Čitajući *Zlatarovo zlato* tijekom pripremanja za sat lektire, ponovno sam se iznenadila i oduševila. Naročito opisima šesnaestostoljetnog Zagreba i okolice. Ti slikoviti opisi prepoznatljivih lokaliteta dali su mi ideju kako da se učenike motivira na čitanje njima staromodnog romana: povezujući prošlost i sadašnjost. Izići iz učionice, prošetati Zagrebom *Zlatarova zlata* i usput ukazati na to koliko je i danas Šenoa prisutan u Zagrebu.

Dodatan poticaj toj ideji bili su i prilozi, ilustracije u knjizi metodički obrađene lektire u izdanju Školske knjige⁴².

Priprema radionice

Trebalo je dogovoriti s nastavnicima povijesti i geografije međupredmetno povezivanje nastavnih sadržaja, jer postoji, a i za realizaciju je potrebno spojiti tri školska sata. Spremno su prihvatili suradnju i uklopili svoje nastavne jedinice: iz geografije Gospodarstvo grada Zagreba (turizam), a iz povijesti Hrvatska u doba najveće osmanske opasnosti.

Odlomke odabranih opisa iz romana kopirala sam i odredila po dva učenika za čitanje svakog pojedinog odlomka. Poredala sam opise/ čitače prema lokacijama kojima se prolazi i označila ih rednim brojevima. Učenici su trebali u knjižnici posuditi i knjigu i ponijeti je. U Turističkoj zajednici grada uzeli smo tridesetak besplatnih planova grada za učenike i kupili smo tridesetak paprenjaka. S učenicima je dogovoreno vrijeme i mjesto polaska - ispred Nacionalne i sveučilišne knjižnice na Trnju.

Tijek radionice

Krenuli smo s platoa ispred NSK. Učenicima su podijeljeni planovi grada Zagreba na kojima su trebali označavati lokacije koje se spominju u odlomcima iz romana. Bilježenje je bilo važno i za zadaću iz geografije jer su trebali napraviti mali turistički vodič Šenoinim Zagrebom. S platoa na kojem smo stajali vidi se Sava i stara Sisačka cesta (opis prijelaza preko Save od Siska). Pročitali smo odlomak koji opisuje dolazak Pavla Gregorijanca u Zagreb. Na karti smo rednim brojevima od jedan označili lokacije koje se spominju u odlomku i krenuli put Kaptola (preko Glavnog kolodvora) prema Petrinjskoj cesti (danas Petrinjskoj ulici). Prošli smo kraj Šenoine ulice, označili je na karti, obišli Šenoinu bistu na Zrinjercu kraj HAZU i Petrinjskom ulicom došli do spomenika *Šenoa ponovno među Zagrepčanima* u Vlaškoj. Skrenuli smo do Harmice (Trg bana Jelačića) i Bakačevom (kardinal Tomo Bakač Erdědy) stigli na Kaptol.

Na Grič smo s Kaptola išli preko Dolca, Skalinskom do Tkalčičeve kojom je nekada tekao potok između dva sukobljena grada. Iz Tkalčičeve se vide zidine starog Griča. Krvavi most je ime ulice koje svjedoči da je tu bio potok.

Kroz Kamenita vrata ušli smo na Grič i potražili skulpturu Dore Krupičeve kipara Ive Kerdića. Na Markovu trgu uz čitanje uvodnih odlomaka romana u kojima se opisuje Magda paprenjarka podijelili smo paprenjake da učenici mogu osjetiti okus srednjovjekovnih poslastica. Obilazak Griča (Gornjeg grada) završili smo na Strossmayerovu šetalištu s kojega puca pogled na Zagreb i tu smo pročitali najduži odabrani odlomak detaljnog

⁴² Šenoa, August. Zlatarovo zlato. Zagreb: Školska knjiga, 2001.

opisa Griča i gradskog zemljišta. Na kraju, silazeći Mesničkom ulicom, prošli smo pokraj kuće u kojoj je umro Šenoa i od Frankopanske se tramvajem vratili u školu.

Rezultati

Radionicom su postignuti očekivani i neposredni i posredni rezultati.

Neposredni rezultati: Većina učenika pročitala je roman s interesom i razumijevanjem. Osvjedočili su se u korisnost predgovora i pogovora u knjigama, a naročito u korisnost metodičke obrade lektire. Do danas, sad su četvrti razred, prvo s polica odaberu metodički obrađenu lektiru, ako je ima (nije više presudan broj stranica!). Većina redovito dolazi u knjižnicu, mada i dalje ne čitaju beletristiku ako ne moraju. Čitaju časopise, u samostalnim radovima vještije se koriste primarnim i sekundarnim izvorima informacija i u formalnim i u neformalnim projektima. Iz geografije su u stvarnoj situaciji usvojili korištenje plana grada, a pri pisanju zadaće izrađivanja turističkog vodiča trebali su se koristiti različitim izvorima informacija u knjižnici.

Posredna korist: Ostvarena su očekivana postignuća u dijelu kulturne i javne djelatnosti knjižničara predložena u nacionalnom kurikulumu: učenici prepoznaju i poštuju zavičajnu i hrvatsku kulturnu i prirodnu baštinu. Upoznali su grad u kojem žive iz jedne njima nove kulturno-povijesne perspektive. Većina učenika prvih razreda ne snalazi se dobro u Zagrebu. Dosta ih živi izvan Zagreba i poznaju ga samo iz automobila i po šoping centrima. A i oni koji žive u Zagrebu uglavnom su vezani za svoju gradsku četvrt. Dobili su poticaj za iskustveno učenje i uvidjeli međupredmetnu povezanost sadržaja književnog djela, povijesti i geografije.

Radionicu sam uspješno ponovila s grupom učenika prvih razreda i u listopadu ove školske godine. Obilježili smo Međunarodni mjesec školskih knjižnica u sklopu akcije Čitajmo na ulicama i parkovima.

Lektira s prilogom od “vrućih krumpirića”

Dražen Ružić, prof. i diplomirani bibliotekar

III. osnovna škola Čakovec

Tihana Preksavec, prof. hrvatskog jezika

III. osnovna škola Čakovec

Ivana Ružić, dipl. informatičar

I. osnovna škola Čakovec

Sažetak

U ovome članku donosimo primjer suradnje nastave informatike, hrvatskog jezika i školske knjižnice u obradi lektire na temu „Lektira s prilogom od ‘vrućih krumpirića’“.

Ključne riječi: lektira, Hot Potatoes, školska knjižnica

Uvod

Hot Potatoes je programski paket od šest programa za izradu interaktivnih kvizova u obliku mrežnih stranica. Da biste koristili *Hot Potatoes* ne morate znati ništa o programiranju ili izradi mrežnih stranica, vi samo unosite tekstove, pitanja i odgovore, a program će stvoriti mrežnu stranicu umjesto vas. *Hot Potatoes* podržava *Unicode* skup znakova, tako da kvizovi mogu biti napisani na bilo kojem jeziku, pa i na hrvatskom. U pozadini kviza postoji dobar statistički program koji korisniku nakon rješavanja kviza daje informaciju o postotku točnih odgovora. Dobra strana programa je što korisnik i dalje ima mogućnost odgovaranja, ukoliko netočno odgovori na pitanje, no postotak točnosti se smanjuje. Ukoliko radite u neprofitnoj obrazovnoj ustanovi i spremni ste svoje uratke besplatno napraviti dostupnima, možete dobiti besplatnu licencu za program *Hot Potatoes*.

Rad sa svim dijelovima *Hot Potatoes* programa možemo opisati u tri koraka:

1. unos podataka: pitanja i odgovora,
2. određivanje izgleda izlaza: tipke, upute i ostale mogućnosti,
3. stvaranje web-stranice: prevodenje kviza u HTML datoteku (mrežnu stranicu).

JCloze

Prvi program u nizu pakete *Hot Potatoes* je program *JCloze*. Njega upotrebljavamo za izradu zadataka s tekstom za dopunjavanje. Korisnik treba upisati sve riječi koje nedostaju te kliknuti na gumb Provjeri da bi provjerio svoje dogovore. Točni odgovori bit će umetnuti u tekst, a netočni će ostati u obliku tekstualnih okvira tako da ih korisnik može ispraviti. U kviz se mogu umetnuti i tipke Pomoć i Ključ, koje korisniku olakšavaju rješavanje.

JQuiz

JQuiz je program koji vam omogućuje izradu kviza s pitanjima. Svaki kviz može sadržavati neograničen broj pitanja, a postoje četiri vrste pitanja.

Multiple choice su pitanja s ponuđenim odgovorima. Korisnik odabire odgovor klikom na tipku. Ako je odgovor točan, na tipki će se pojaviti smješko:-), a ako je netočan, znak X. U oba slučaja možete dati i povratnu informaciju koja objašnjava zašto je to točan ili netočan odgovor. Ako je odgovor netočan, korisnik odgovara sve dok ne odgovori točno. Rezultat (postotak točnosti) ovisi o broju pokušaja. Kada je odabran točan odgovor, rezultat se zamrzava, no korisnik može i dalje odabirati odgovore da bi vidio povratne informacije za sve odgovore.

Short-answer su pitanja koja zahtijevaju upisivanje kratkog odgovora. Nakon što korisnik upiše odgovor treba kliknuti na tipku "Provjeri". Kviz će tada usporediti odgovor s listom točnih odgovora koje ste naveli. Ukoliko je odgovor u potpunosti točan, prikazat će se odgovarajuća povratna informacija, a ako je netočan, program će pokazati koji dijelovi odgovora su točni. U kviz se može umetnuti i tipku "Pomoć".

Hybrid je kombinacija *Multiple choice* i *Short-answer* pitanja. Korisniku se prvo prikažu pitanja na koja treba upisati kratki odgovor, a ako ne uspije dati točan odgovor nakon određenog broja pokušaja (koji određujete u konfiguracijskoj datoteci), pojavljuje se nekoliko ponuđenih odgovora između kojih treba odabrati točan.

Multi-select su pitanja kod kojih postoji više točnih odgovora. Svi točni odgovori moraju biti odabrani, a niti jedan od netočnih odgovora ne smije biti odabran. Nakon što korisnik klikne na tipku "Provjeri", dobit će informaciju koliko točnih odgovora je odabrao, ali ne i koji su.

JMatch

Program *JMatch* upotrijebit ćemo za stvaranje zadataka uparivanja riječi, pojmova ili čak slika. U kvizu se pojavljuju dva niza objekata (tekst ili slike). Članove desnog niza treba povezati s odgovarajućim članovima lijevog niza. Možemo napraviti dvije inačice tog kviza: standardni i s povlačenjem (*drag-drop*).

Standardna inačica za desni niz koristi padajuće izbornike iz kojih korisnik treba odabrati odgovarajući element. Inačica s povlačenjem koristi povlačenje mišem (član zdesna povučete do odgovarajućeg člana slijeva). Inačica s povlačenjem je nepraktična ako imate više od osam članova u listama jer nisu svi vidljivi unutar jednog ekrana. U JMatch kvizu vrlo je zgodno uparivati slike.

Ukoliko ih želite upotrijebiti, morate ih prethodno pripremiti u odgovarajućem formatu (gif, jpg).

JMix

Program JMix stvara kvizove s pomiješanim redoslijedom. Zadatak može biti: poredaj rečenice tako da tvore priču, poredaj slova tako da tvore riječ ili sl. Kao i JMatch, JMix ima dvije inačice: standardnu i s povlačenjem. U standardnoj korisnik treba kliknuti na riječ i ona će se umetnuti u rješenje, a u inačici s povlačenjem treba povlačenjem miša složiti dijelove u ispravan redoslijed. Unos podataka je jednostavan. U okviru *Main sentence* unosite dijelove (rečenice, slova ili sl.) ispravnim redoslijedom i to tako da je svaki dio u novom redu. U okvirima *Alternate sentences* unosite ostala moguća rješenja, ako postoje.

JCross

Program JCross upotrebljava se za izradu križaljki. Križaljke se izrađuju tako da upišemo pojmove i program sam kreira križaljku. Da bi korisnik mogao upisati traženi pojam, mora se dati neko objašnjenje ili opis tog pojma što se radi pomoću Add Clues.

The Masher

Program za povezivanje više istovrsnih ili raznovrsnih kvizova u jednu cjelinu. Taj program moguće je koristiti samo uz komercijalnu licencu, slobodna verzija dopušta povezivanje do 3 zadatka pri čemu u svakoj vježbi možemo imati gumbе za slijedeću ili prethodnu vježbu.

Zaključak

Hot Potatoes se može besplatno preuzeti sa službenih mrežnih stranica <http://hotpot.uvic.ca/>. Dostupan je i na hrvatskom jeziku i omogućuje provjeru pravopisa na hrvatskom jeziku. Kao najprikladniji oblik kviza za lekturu odabran je *JQuiz* s temom: Roald Dahl: Charlie i tvornica čokolade.

Lektura obrađena na ovaj način učenicima je bila zanimljivija, a moglo se kroz kviz i individualno provjeriti jesu li učenici u cijelosti pročitali zadanu lekturu.

Naše niti u 2.0 mreži

<http://nasseniti.blogspot.com>

Ivana Vladilo, Strojarska škola za industrijska i obrtnička zanimanja, Rijeka

Milena Klanjac, Elektroindustrijska i obrtnička škola, Rijeka

Tihomir Dunderović, Osnovna škola Bilje, Bilje

Nataša Mesić Muharemi, Osnovna škola Darda, Darda

Josip Rihtarić, Druga osnovna škola, Varaždin

Web 2.0 tehnologija i brzi razvoj društvenog softvera nalaže nam njegovo upoznavanje, istraživanje i korištenje u osobnoj i profesionalnoj svakodnevici. Termin *Knjižnica 2.0* toliko se već udomaćio u stručnim krugovima da ga, kao knjižničari i informacijski stručnjaci, ne možemo i ne smijemo zaobilaziti, naročito imajući na umu da su se naši korisnici s webom 2.0 već itekako sprijateljili.

Najveći je problem odabrati!

Teško je pratiti i upoznati baš sve što se nudi. Osim kroz literaturu, samostalno pretraživanje i razmjenu iskustava s kolegama, možda je korisno na neki način usustaviti sam pregled najpotrebnijih alata i pomoći u njihovoj uporabi.

Jedan je takav program osmislila Helen Blowers iz Public Library of Charlotte & Mecklenberg County, Minnessota, predstavila ga kao *A library Learning 2.0 Program*, a popularno nazvala *23 Things on a Stick*.

Taj nas je program inspirirao, a pribavljenim dopuštenjem slobodno smo mijenjali određene korake i odabir alata, te kako bi prijevod originalnog naziva bio pomalo nespretan, učinilo nam se zgodnim nazvati ga *Naše niti u 2.0 mreži* obzirom na to da je web 2.0 upravo ispletana od brojnih niti - korisnika koji alatima pletu mrežu zajedništva i komunikacije.

Kako osobno koristimo većinu mrežnih servisa s kojima se kroz tečaj upoznaje, mnoge od njih smo već, grupa mrežno aktivnijih knjižničara, počeli prilagođavati potrebama školskog knjižničarstva, te potrebama bolje komunikacije kako osobne tako i strukovne. Vidljivo je da se zanemarivo malen broj kolega u webu 2.0 snalazi, a ovaj bi program mogao uistinu mnoge ohrabriti, uputiti, navesti na samostalno istraživanje i isprobavanje uz odmah vidljive višestruko korisne rezultate. Nove kompetencije svakako su dobrodošle u struci koja nužno prati informacijsko-informatičke novine. Moglo bi se reći da nam svi ti servisi i sve te "novotarije" u svakodnevnom poslu i ne trebaju. Istina, bez onoga što

ne znamo ponekad i možemo, ali naši korisnici znaju..., suradnici znaju... Već rečeno, moramo ponoviti: *koliko nudim, toliko traže!* Bolja ponuda rezultat je sveobuhvatnijeg znanja, osobnih vještina, praćenja novina. Svi se oni mogu, ako znamo kako, savršeno uklopiti u svakodnevni život jedne (školske) knjižnice.

Plan rada

Tečaj je namijenjen školskim knjižničarima prvenstveno. Oni ga dalje mogu širiti među kolegama u školama te među korisnicima - učenicima.

Polaznjem tečaja sudionici pristupaju aktivnostima cjeloživotnog učenja i osobnog usavršavanja.

Ne predviđa radionice niti klasično poučavanje, potpuno je usmjeren na samoučenje i mrežnu suradnju. Kroz tečaj se krećemo svojom brzinom, svojom dubinom istraživanja, svojim redosljedom, prema osobnim sklonostima u daljnjem korištenju. Učenje se itekako oslanja na sustav pokušaja i pogrešaka, no u svakom trenutku netko će dati savjet, uputiti i pokazati "kako" ako zatreba. Višerazinskom komunikacijom učimo zajedno.

To nije klasični e-tečaj (e-learning) jer ne koristi klasične alate za e-learning (WebCT, Moodle) nego se uči na izvoru, na internetu, mreži, samostalnim istraživanjem prema okvirnom planu, zadacima i uputama.

Vrijeme trajanja

Tečaj je vremenski određen. Pravodobni završetak pretpostavlja uspješno ispletene sve niti. Za one sporije, ponavljanja su neograničena.

Koje alate upoznajemo? Koje niti uplićemo?

1. Blog - mjesto početka, polaznik otvara svoj vlastiti blog, dodajte svoj prvi post i odaberite avatar. Blog postaje mjesto praćenja vlastitog napretka i komunikacije.
2. Web 2.0? Upoznavanje s webom 2.0 i knjižnicom 2.0. Razmišljanje o osobnoj ulozi u takvoj knjižnici.
3. RSS i *News Feed* - praćenje novosti s jednog mjesta
4. Fotografija, dijeljenje (*Photosharing*) i uređivanje. Flickr, online generatori fotomaterijala i brošura
5. Komunikacija - email, IM, *text messaging*, *Google Groups*, *Web Conferencing* i slično
6. Dijeljenje prezentacija, ideja i kreacija
7. Suradnja - zajednički mrežni rad na svim vrstama tekstova, pr. *Google Docs*
8. *Wiki* suradnja

9. Društveno označivanje
10. Agregatori
11. Društvena preporuka članaka iz medija
12. *Online* organizacijski alati, pr. kalendar i sl.
13. *Online* igre
14. *Podkasting* i video
15. Društvena mreža, *Facebook*, *MySpace* i sl.
16. Ostati u toku - praćenje novina
17. *Online* evaluacija

Za potrebe tečaja *Naše niti u 2.0 mreži* otvoren je blog (<http://nasseniti.blogspot.com>) koji uređuju članovi udruge *Knjižničari* (<http://sites.google.com/a/knjiznicari.hr/knjiznicari/>). Tu ćete pronaći tjedna zaduženja i vježbe, alate koje ćemo u koracima svladavati. Tu ćemo pratiti napredak i komentare polaznika, koristiti ga kao središnje informativno mjesto s kojeg će se program u cijelosti pratiti.

Iskreno se nadamo da će kolege tečaj prepoznati kao zanimljiv i koristan oblik samoedukacije, cjeloživotnog učenja i stručnog usavršavanja.

Radionica *Naše niti u 2.0 mreži* na Proljetnoj školi u Zagrebu, pokazna je radionica istoimenog online tečaja koji započinje otvaranjem vlastitog bloga kao „bilježnice“ za daljnji rad. Taj prvi korak, s polaznicima radionice, prijeći ćemo zajedno!

OH, MOJ BLOŽE!

Tijek radionice

1. Otvaranje računa gmail pošte www.gmail.com
2. Prijava putem google računa na stranici www.blogger.com
3. Imenovanje bloga: naziv bloga: adresa bloga (ime.blogspot.com); provjera dostupnosti adrese
4. Odabir predloška (izgleda) bloga
5. Početak bloganja
6. Pisanje posta
 - naslov posta
 - unos teksta
 - upisivanje oznaka (tagiranje)
 - objava posta
7. Umetanje slike
 - uređivanje posta

- dodavanje slike (sa svog računala ili interneta)
 - odabir položaja i veličine slike
 - prijenos slike
 - upisivanje oznaka (tagiranje)
 - objava posta
8. Umetanje videa
- naslov posta
 - dodavanje videa (sa svog računala ili interneta youtube.com)
 - odabir položaja i veličine videa
 - prijenos videa
 - upisivanje oznaka (tagiranje)
 - objava posta
9. Komentiranje posta
10. Uređivanje izgleda bloga
- dodavanje i raspoređivanje elemenata stranice
 - dodavanje gadgeta
 - izmjene fontova i boje - uređivanje HTML (samo za napredne)
 - odabir novog predloška
11. Uređivanje postavki bloga
- naslov bloga
 - opis bloga - opće postavke
 - ostale postavke
 - dozvole i ograničavanje javnosti
 - dijeljenje i suradnja (autorstvo)
12. Nadzorna ploča
- upravljanje blogom i postovima
 - praćenje blogova (sljedbenici)
13. Profil
- uređivanje profila
 - postavljanje avatara
14. Pregledavanje bloga
- čitanje postova
 - komentiranje postova
15. Dijeljenje, povezivanje i suradnja
- povezivanje s Facebookom

Dalje je sve lako, provjerite na <http://naseniti.blogspot.com> i pletimo zajedno!

Vrednovanje internetskih stranica

Sanja Galic, prof. i dipl. knjiž.

III. gimnazija Osijek

Na prošloj Proljetnoj školi predstavljen je prijedlog Programa knjižnično-informacijskog obrazovanja koji je obuhvatio sve obrazovne cikluse, zaključno sa završetkom gimnazije. U njemu su navedena očekivana postignuća učenika u područjima: čitanja, informacijske pismenosti te kulturne i javne djelatnosti. Smatram kako je ostvarivanje ovoga programa najbolje provesti u suradnji s nastavnicima zainteresiranim za timski rad i poučavanje u okviru određenog predmeta.

U ovom radu predstaviti ću jedan način poučavanja informacijske pismenosti u korelaciji s nastavom informatike koji je, osim s učenicima, proveden s knjižničarima na županijskom stručnom vijeću i ovogodišnjoj Proljetnoj školi.

Uvod

Živimo u informacijskom društvu koje je obilježeno eksplozijom informacija iz svih područja života što je dovelo do potrebe za njihovim brzim pronalaženjem. Brzina komunikacije je omogućila razmjenu znanja i iskustava bilo iz znanosti, tehnike, obrazovanja, kulture, ili načina provođenja slobodnog vremena. Vrlo lako saznajemo o čemu razmišljaju te do kojih novih spoznaja i ideja su došli stručnjaci ili obični ljudi iz područja našeg interesa. Možemo ih preuzeti i preoblikovati prema svojim potrebama. Zbog toga obilja pronalaženje relevantnih podataka, njihovo vrednovanje i obrada postaju od velike važnosti.

Svjedoci smo kako naši učenici najčešće prvu informaciju o zadanoj temi za istraživanje traže na internetskim stranicama. Često to rade neselektivno i nekritički, bez provjere u drugim izvorima pa mogu dobiti vrlo upitne informacije koje su nekada zastarjele, netočne, obojene nekim osobnim stavovima ili predrasudama, što može dovesti do potpuno pogrešne interpretacije problema i nepoželjnih obilježja u razvoju osobnosti učenika.

Školski knjižničari su informacijski stručnjaci sa širokim rasponom znanja iz raznih nastavnih područja specifičnih za školu. Kao takvi omogućuju učenicima stjecanje vještina za cjeloživotno učenje, kritičko mišljenje i izražavanje, razvijaju njihovu maštu. Opismenjuju i osposobljavaju ih za pretraživanje tiskanih izvora znanja, pretraživanje multimedije i interneta odgajajući aktivne korisnike informacija i organizacije znanja.

Korelacija knjižnično-informacijskog programa i nastave informatike

Ideju za poučavanje informacijske pismenosti u korelaciji s nastavom informatike s temom web stranica dobila sam pročitavši knjigu J. E. Herringa *Internetske i informacijske vještine* i pregledom razrađenog okvirnog programa informatike za prirodoslovno matematičke gimnazije koji je dan u Kurikularnom pristupu promjenama u gimnaziji. Web stranice su nastavna jedinica u 2. razredu gimnazije prema B programu (opširniji program). Nakon što se u 1. razredu obrađuje povezivanje na internet i pretraživanje weba, sada ga učenici trebaju naučiti napredno pretraživati. Program knjižnično-informacijskog obrazovanja u području informacijske pismenosti za to obrazovno razdoblje korelira s informatikom sljedećim očekivanim postignućima učenika:

- sposobni su pronaći, vrednovati i uporabiti različite informacijske izvore
- znaju samostalno oblikovati upit za pronalaženje informacija
- znaju pretraživati internetske izvore
- imaju usvojenu naviku vođenja bilježaka
- znaju navesti korištene bibliografske izvore
- razumiju i kritički prosuđuju informacije, točno i kreativno se njima koriste
- razumiju stručnu terminologiju
- sposobni su za suradničko i istraživačko učenje.

Nastavna jedinica: vrednovanje internetskih stranica

Cilj ove nastavne jedinice je odrediti koji su i koristiti kriterije za vrednovanje web stranica. Ostvaruju se sljedeći obrazovni i odgojni zadatci:

- razvijanje sposobnosti pretraživanja interneta
- razvijanje sposobnosti primjene tehničkih, edukacijskih i kriterija pouzdanosti za vrednovanje web stranica
- razvijanje socijalnih vještina suradnjom s drugima u timu
- razvijanje prezentacijskih vještina.

Za realizaciju ove nastavne jedinice potrebno je 90 minuta. Provodi se kao skupni rad u kojem se koriste računala s pristupom internetu, nastavni listići na kojima su objašnjeni kriteriji vrednovanja web stranica, radni listići i listići za samoocjenjivanje.

Aktivnosti i vremenski okvir:

Motivacija - 10 minuta

Nakon upućivanja u ciljeve i svrhu (očekivana postignuća učenika) nastavne jedinice na modelu web stranice III. gimnazije Osijek objašnjava se kriterije vrednovanja: tehnički,

edukacijski i pouzdanosti. Školska stranica je izabrana zato što je osvojila prvo mjesto u konkurenciji juniora na CARNet-ovom natječaju "Skockajte web" u konkurenciji od 11 webova.

Istraživanje - 25 minuta

Radi se u skupinama od tri sudionika (suradničko učenje). Skupinama se zadaje da pomoću tražilice koja je instalirana kao početna internetska stranica (najčešće Google) pogledaju koliko će odgovora dobiti upitom o pojmu „e-škola“. Kako se radi o općenitom pojmu koji nije bliže određen, odnosno nije ograničeno pretraživanje, tražilica će ponuditi nekoliko stotina stranica. Skupine nakon općenitog pretraživanja, kako bi se učinkovito ostvario cilj nastavne jedinice, dobivaju zadatak ograničiti pretraživanje pojmom „astronomija“ budući da je 2009. godina proglašena godinom astronomije. Ponovo je rezultat pretraživanja obilje web stranica pa se skupinama daje točnu e-adresu stranice koju trebaju pregledati i vrednovati:

<http://eskola.hfd.hr/> (Hrvatsko fizikalno društvo)

<http://eskola.chem.pmf.hr/> (Hrvatsko kemijsko društvo)

http://www.geog.pmf.hr/e_skola/index.html (Hrvatsko prirodoslovno društvo)

<http://www.biol.pmf.hr/e-skola/> (Hrvatsko prirodoslovno društvo)

<http://www.carnet.hr/tematski/e-learning/bookmarks.html> (Carnet, Hrvatska akademska i istraživačka mreža)

<http://knjiznica.irb.hr/hrv/znanost/astronomija/index.html> (Sustav znanstvenih informacija RH)

<http://www.astro.hr/ucionica/ostalo/faq/faqlinks/> (CroEOS *astronomski* i znanstveni portal)

<http://www.hr/wwwhr/education/eschool/index.hr.html> (Zavod za telekomunikacije, FER)

<http://www.anonymus.hr/index.php/hr/obrazovanje-mainmenu-7/kola-astronomije> (Astronomsko društvo „Anonymus“)

http://www.stjepantafra.com/web_design/e-skola-astronomije-zvezdarnica-hr/ (Stjepan Tafra)

http://www.zvezdarnica.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=21&Itemid=35 (Zvezdarnica Zagreb).

Svaki učenik ima nastavni listići (Prilog 1) na kojem su objašnjeni kriteriji vrednovanja i radni listići (Prilog 2) koji tijekom pregledavanja zadane stranice treba ispuniti. Tako učenici rade na istoj temi, ali svatko ima svoj zadatak za istraživanje pri čemu im je dopušteno pomagati jedan drugome.

Sinteza rezultata istraživanja - 10 minuta

Članovi skupine objedinjuju rezultate istraživanja i pripremaju predstavljanje pregledane web stranice u zadanom vremenskom okviru od 3 minute.

Predstavljanje rezultata rada - 40 minuta

Svaka skupina predstavlja web stranicu koju je istražila.

Vrednovanje rada - 5 minuta

Učenici individualno ispunjavaju listić za samoocjenjivanje (Prilog 3) što im daje uvid u vlastiti proces rada i doprinos uspjehu skupine.

Izvori za pripremu radionice

Herring, J.E. *Internetske i informacijske vještine*, priručnik za učitelje i školske knjižničare, Zagreb, Dominović, 2008.

Kurikularni pristup promjenama u gimnaziji: razrada okvirnog nastavnog plana i programa u funkciji rasterećenja učenika: prirodoslovno-matematičko-tehničko područje. Zagreb: Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske, 2003.

Seminar Centra za baze podataka

Seminar CSSU Vrednovanje mrežnih izvora

Prilog 1: Nastavni listići

TEHNIČKI KRITERIJI			
Element	Potrebna poboljšanja	Dobro	Prednosti
Veze	Poveznice na druge stranice ili mrežna mjesta		
Dizajn	Izgled, jasnoća i ispravnost jezika		
Navigacija	Kretanje samom stranicom		
Tehničke značajke	Brzina učitavanja, koristi li različite preglednike		

KRITERIJI POUZDANOSTI			
Element	Potrebna poboljšanja	Dobro	Prednosti
Svrha i ciljevi	Kome i za što je namijenjena		
Izvor podataka	Autorstvo (osoba, organizacija), ažuriranost		
Interaktivnost	Mogućnost kontaktiranja		
Ton/ stavovi	Pristranost ili neutralnost		

EDUKACIJSKI KRITERIJI			
Element	Potrebna poboljšanja	Dobro	Prednosti
Kurikulum	Povezanost s područjem učenja		
Pomagala, aktivnosti	Zadatci, aktivnosti (igre, kvizovi)		
Razina stupnja	Prikladnost predznanju, vještini čitanja		
Kvaliteta informacije	Ažuriranost informacija, motivirajuće, kritičko mišljenje		

Prilog 2: Radni listići

TEHNIČKI KRITERIJI			
Element	Potrebna poboljšanja	Dobro	Prednosti
Veze			
Dizajn			
Navigacija			
Tehničke značajke			

KRITERIJI POUZDANOSTI			
Element	Potrebna poboljšanja	Dobro	Prednosti
Svrha i ciljevi	Kome i za što je namijenjena		
Izvor podataka	Autorstvo (osoba, organizacija), ažuriranost		
Interaktivnost	Mogućnost kontaktiranja		
Ton/ stavovi	Pristranost ili neutralnost		

EDUKACIJSKI KRITERIJI			
Element	Potrebna poboljšanja	Dobro	Prednosti
Kurikulum	Povezanost s područjem učenja		
Pomagala, aktivnosti	Zadatci, aktivnosti (igre, kvizovi)		
Razina stupnja	Prikladnost predznanju, vještini čitanja		
Kvaliteta informacije	Ažuriranost informacija, motivirajuće, kritičko mišljenje		

Prilog 3: Listić za samoocjenjivanje

Jesam li izvršio/la zadatak?	
Što sam izostavio/la?	
Što sam jako dobro napravio/la?	
Što mi je bilo teško napraviti?	
U čemu sam uživao/la tijekom rada?	
Što ću učiniti drukčije u sljedećem radu?	

„Pišem pismo, tinta mi se proli“

Vahida Halaba, dipl. knjiž.

OŠ Poreč

Sažetak

Radionica „Pišem pismo, tinta mi se proli“ je namijenjena poboljšanju pismene komunikacije među populacijom učenika nižih razreda OŠ. Pismeni oblici komuniciranja (pismo, zamolba, obavijest) sve se rjeđe koriste u današnje vrijeme. Sudionici radionice se postavljaju u ulogu učenika koji rješava problem oštećenja knjige i knjižničara koji želi nabaviti knjižničku građu po povoljnoj cijeni i koji svoju namjeru treba obrazložiti u pisanoj formi odgovornoj osobi. Naglasak vježbe je na svladavanju propisanih oblika u pismu. Vježba se pravilno pisanje pisma i izrada koverti putem kojih se izazivaju emocije i empatija za drugu osobu.

Cilj: Služiti se pismom kao oblikom komuniciranja i načina rješavanja problema.

Motivacija: Vrlo često šaljem elektroničku poštu. Ponekad rečenicu dvije, a često riječ dvije. Vrlo rijetko napišem opsežnije pismo. I svaki put poslije pisanja osjetim prazninu, kao da sam nešto zaboravila. Prije godinu dana pronašla sam svoju izgubljenu prijateljicu i poslala joj pismo elektroničkom poštom. Čekala sam odgovor, a kad sam ga dobila, bila sam oduševljena, ali i tužna. Sjetila sam se pisma koje sam joj napisala olovkom, prije osamnaest godina, koje sam zalila suzama, koje je za tri dana promijenilo boju i koje nisam poslala jer nisam imala adresu. Šteta jer ta promijenjena boja mogla joj je reći mnogo više.

Obrazovni zadaci: Znati napisati pismo i prepoznati ga kao oblik komuniciranja i kao književni izričaj, pravilno adresiranje te izrada koverta.

Funkcionalni: Znati komunicirati pismom i uspješno riješiti problem te najbrže napraviti najjednostavniju kovertu.

Odgovjni: Razvijati urednost i osobine lijepog ponašanja putem pisma te koristiti emocije u svrhu razvijanja empatije. Naučiti čuvati knjižničku građu.

Radionica se može odraditi kao integrirani sat u drugom razredu OŠ: hrvatskoga jezika, glazbene kulture, likovne kulture i prirode. Radionica služi učenicima kao poticaj pisanja i čitanja pisama.

Tradicija na drugačiji način (kreativna radionica)

Ivanka Majić, prof. i dipl. knjiž.

knjiznicaospag@net.hr

OŠ Jurja Dalmatinca Pag

Čovjeka ne možeš ničemu naučiti.

Možeš ga samo potaknuti

da to znanje pronade u sebi.

Galileo Galilei

Sažetak

U odgoju djece vrlo je važno intenzivno druženje djeteta s roditeljima, osobito u današnje vrijeme kad svakodnevni poslovi i obveze roditelja, ali i djece, ne omogućuju njihovo međusobno druženje. Od tog druženja ovisi njihovo međusobno daljnje povjerenje, osobito u adolescentskoj dobi. U ovoj kreativnoj radionici polaznicima ćemo pokazati kako možemo roditelje uputiti da odvoje vrijeme koje će biti kratko, ali korisno iskorišteno u svrhu stvaranja boljih odnosa, a uz to kako možemo probuditi interes djece za zavičajnu tradiciju, razviti njihovu kreativnost i dobro se zabaviti. Ovakva radionica ogledni je primjer kako organizirati druženje djece sa svojim vršnjacima i roditeljima u školskoj knjižnici. Takvim druženjem dijete stječe vještine, razvija kreativnost, interese i sposobnosti, uživa u uspjehu, u zajedništvu sa svojim vršnjacima, korisno koristi svoje slobodno vrijeme, a ujedno stječe povjerenje, sigurnost i bolji i čvršći odnos s roditeljima u doba prepuberteta i puberteta kad je taj odnos najosjetljiviji.

Ključne riječi: slobodno vrijeme, tradicija, kreativnost, djeca, roditelji, druženje djece s roditeljima

Uvod

Radionica je jedan od programskih sadržaja istoimenog školskog projekta pokrenutog u školskoj knjižnici nakon provedene eksperimentalne radionice koja je ocijenjena uspješnom i od učenika i od roditelja.

Cilj

- upoznati sudionike radionice s mogućnošću povezivanja tradicijskih motiva sa suvremenim potrebama
- potaknuti sudionike radionice na upoznavanje svojih učenika s tradicijom sredine u kojoj žive i potaknuti ih na prepoznavanje tradicijskih motiva
- uputiti sudionike radionice u poticanje znatiželje i kreativnosti učenika na otkrivanju i upoznavanju zavičajnosti sa svrhom kvalitetnijeg doprinosa školskog knjižničarstva razvoju cjeloživotnog učenja u okviru školskog kurikulumu
- postići upotrebu kreativne vizualizacije
- razvijati suradnički odnos djece s prijateljima, ali i s roditeljima
- istaknuti važnost druženja djeteta s roditeljima i izgrađivanja njihova međusobnog povjerenja u zajedničkom radu.

Zadatci

- upućivanje sudionika radionice na mogućnost korisnog korištenja slobodnog vremena učenika i njihovih roditelja u školskoj knjižnici
- intenziviranje druženja djece s roditeljima i gradnja njihova međusobnog povjerenja osobito u adolescentnoj dobi
- upoznavanje zavičajnosti i razvijanje pozitivnog odnosa prema baštini
- razvijanje kreativnosti, interesa i sposobnosti
- međusobno zbližavanje djece i roditelja u zajedničkom radu

Metode rada

Frontalni rad, rad u grupi, u paru i individualni rad

Sredstva za rad

Papir, škare, ljepilo, predmeti raznih oblika i materijala na kojima će se stilski intervenirati, pištolji za lijepljenje, kontura i boja za staklo i keramiku, listići za vrednovanje

Tijek radionice

I. faza

Međusobno upoznavanje sudionika radionice, motivacija te upoznavanje s temom, zadacima i ciljem rada.

II. faza

Upoznavanje polaznika radionice s materijalima, metodama i tehnikama rada

III. faza

Oblikovanje predmeta s tradicijskim motivima prema individualnim stvaralačkim sposobnostima sudionika radionice

IV. faza

Izložba uradaka kao rezultat rada u radionici te vrednovanje radionice

Zaključak

Slobodno vrijeme je veoma važan čimbenik u razvoju djece i mladeži. Izvannastavne i izvanškolske slobodne aktivnosti čine veliki dio korisnog slobodnog vremena djece i mladih. Kod aktivnosti slobodnog vremena najvažnije je pozitivno usmjerenje, a ono se može postići pedagoški osmišljenim aktivnostima koje putem vrijednih sadržaja osiguravaju zadovoljavanje individualnih potreba mladih..

U reformama školskog sustava uglavnom se zanemaruje jedna od najvažnijih karika u lancu odgoja i obrazovanja učenika, a to je uloga roditelja u cjelokupnom suodnosu u školskom sustavu. Suradnja roditelja i škole, kao najznačajnijih odgojnih čimbenika, ima značajno mjesto u odgoju djeteta. Roditelji, opterećeni obvezama na poslu i izvan njega, nemaju puno slobodnog vremena, ali ako ga je i malo, može ga se provesti ugodno i korisno s djetetom, na obostrano veselje. I malo vremena moguće je pretvoriti u ugodne i za dijete poticajne trenutke koji uvijek ostaju u djetetu kao nit vodilja. Uz slobodne aktivnosti važno je pronalaziti i nove oblike funkcionalnog povezivanja škole, okružja i provođenja slobodnog vremena. Jedan od načina aktivnog suradničkog odnosa škole (školske knjižnice) i roditelja je uključivanje roditelja u rad radionica u kojima aktivno sudjeluju i djeca. Takva radionica roditelje dovodi u kontekst realizacije nekih odgojnih i edukativnih programskih sadržaja i to na način da ih aktivno uključi u stvaralačko-edukacijske interaktivne procese kako bi zajedno sa svojom djecom došli do određenog cilja. Druženje djece s roditeljima i prijateljima u zajedničkom radu je jedan od najučinkovitijih načina korištenja slobodnog vremena. Dijete tako zadovoljava svoje dvije osnovne potrebe: potrebu za igrom i potrebu za druženjem. Uspješna prijateljstva snažno utječu na djetetovu razinu samopoštovanja i samopouzdanja, a roditeljsko odobravanje i potpora u takvom druženju i radu daju djetetu sigurnost i zadovoljstvo.

Ovakva radionica može imati različite ciljeve, ali u ovom slučaju radionicu koristimo radi razvoja dječjeg interesa za tradicijsku baštinu. Danas, u vremenu opće globalizacije, traži se odgovor na pitanje: kako baštinu spasiti od zaborava te kako naći načina da sačuvanu baštinu približimo djeci. Djecu treba usmjeravati i poticati njihovu ljubav prema zavičajnoj kulturnoj baštini od najranijih dana da bi postupno učila, prihvaćala i cijenila ljepote zavičajne baštine, pa i šire. Baština svakog kraja bogata je, značajna i

raznolika. Ona otvara različite tematsko i oblikovno odgojne paradigme. Motivi koji se uočavaju u tradicijskoj baštini i koriste u oblikovanju novih sadržaja samo su metafora za svekoliku baštinu koju treba otkriti mladima, približiti je i dati priliku da je zavole i naslijede. Korištenje tradicijskih motiva za preoblikovanje i stavljanje u neke druge kontekste pruža široke mogućnosti razvoja kreativnosti i samopotvrđivanja mladih u korištenju slobodnog vremena. Radost i zadovoljstvo koje odrasli i djeca dijele u ovakvim zajedničkim trenucima ostaju trajno bogatstvo koje će djeca ponijeti u život.

Literatura

- Vladimir Rosić: *Slobodno vrijeme - slobodne aktivnosti*, Rijeka: Naklada Žagar, 2005.
- Agnes Jelačić, Tamara Jerković: *Djeca traže vrijeme: priručnik za učitelje i roditelje*, Split: Osnovna škola „Gripe“, 2000.
- Dubravka Maleš, Ivanka Stričević: *Druženje djece i odraslih: poziv na zajedničku igru*, Zagreb: Školska knjiga, 1996.
- Marko Stevanović: *Interaktivna stvaralačka edukacija*, Rijeka: Andromeda, 2003.

Školska knjižnica – volonterski centar škole

Srednja škola - Vrijeme za volontiranje

Voditelj radionice

Sandra Vidović, prof. i dipl. knjižničar

Prva riječka hrvatska gimnazija, Rijeka, Primorsko-goranska županija

sandra.vidovic2@skole.hr

Suradnik u radionici

Gabrijela Mahmutović, prof. i dipl. knjižničar

Srednja škola za elektrotehniku i računalstvo, Rijeka, Primorsko-goranska županija

gabrijela.mahmutovic@gmail.com

Sažetak

Volonterstvo je prema Općoj deklaraciji o volontiranju jedan od kamena temeljaca civilnog društva jer oživljava najplemenitija stremljenja čovječanstva: zauzimanja za mir, slobodu, mogućnost izbora, sigurnost i pravедnost za sve. Volonterstvo omogućuje ostvarivanje ljudskih vrijednosti, zajedništva, skrbi i pomoći.

Sudjelovanjem u volonterskim aktivnostima mladi ljudi osvještavaju i osnažuju svoj osjećaj odgovornosti za zajednicu i vrijednosti civilnog društva - toleranciju, solidarnost, zajedništvo, interkulturalnost, mir, ljubav, ravnopravnost, nenasilnu komunikaciju, zaštitu okoliša te razvoj pojedinca, a isto tako i društva u cjelini.

Potičući srednjoškolce na volontiranje, nalazeći im ustanove i udruge koje traže i trebaju volontere, istovremeno u njima razvijamo osjećaj ponosa da doprinose zajednici i društvu u cjelini. Postoji velika vjerojatnost da će i nakon završene srednje škole ti isti mladi ljudi imati potrebu uključiti se u volonterske aktivnosti i akcije. Volontiranjem u razdoblju adolescencije kod mladog čovjeka razvija se osjećaj poštovanja i samopoštovanja te njegovo ostvarenje kao odrasle osobe. Vrlo često, volontirajući u nekoj ustanovi ili udruzi mladi spoznaju svoje potencijale koji im kasnije služe kao orijentir pri izboru budućeg zanimanja. Jer volontiranjem imamo priliku spoznati svoje potencijale i naučiti mnogo toga novoga, uvidjeti prednosti i nedostatke različitih poslova te tako suziti izbor budućeg zvanja.

Ciljevi radionice

Cilj ove radionice je razviti sposobnosti, vještine, znanja i stavove sudionika radionice kako bi razvili ili unaprijedili volonterske programe u svojim školama: uvođenje volonterskog programa, pozivanje, uključivanje, educiranje, praćenje i motiviranje volontera.

U školi ova se radionica organizira kako bi se mlade ljude, potencijalne volontere i volonterke upoznalo s pojmom i ulogom volontera i volontiranja u društvu. Sudionici radionice upoznaju se sa širokom lepezom motivacijskih razloga za volontiranjem kao i sa mnoštvom poslova koje kao volonteri mogu obavljati u organizacijama i na terenu. Sudionici se upoznaju s volonterskim centrima koji rade na promociji volonterstva u Republici Hrvatskoj kao i sa Zakonom o volonterstvu koji je u RH na snazi od svibnja 2007. godine.

I na kraju kao potvrdu svega navedenog navodi se nekoliko primjera dobre prakse volontiranja mladih ljudi.

Zadaci

Obrazovni

Upoznati polaznike s teorijskim pojmovima vezanim uz volontiranje (upoznati ih sa postojanjem Zakona o volonterstvu, s pravima i obvezama volontera, koje mogućnosti volontiranja postoje...)

Funkcionalni

Upoznati mlade ljude sa spektrom poslova koje mogu obavljati kao volonteri, pokazati im prednosti i nedostatke različitih zanimanja te im na taj način pomoći kod odabira budućih zanimanja.

Odgojni

Odgojiti mladog čovjeka koji ima potrebu radom za opće dobro pridonijeti razvoju boljeg, humanijeg društva. Razvijanje osjećaja poštovanja i samopoštovanja, razumijevanja za različitosti, senzibilizacija za uočavanje problema u društvu...

Tijek radionice

I. faza

Voditelji radionice upoznaju sudionike s pojmom i ulogom volontera i volontiranja u društvu, različitim ulogama volontera u organizaciji i lokalnoj zajednici općenito te što od njih mogu i trebaju očekivati ljudi unutar organizacije u kojoj volontiraju, a što oni od samih organizacija. Sudionici će biti upoznati sa širokom lepezom motivacijskih razloga

za volontiranje, kao i s jednako širokom lepezom poslova koji volonteri mogu obavljati u organizacijama i na terenu.

Kreiranje i vođenje volonterskog programa u školi zahtijeva usvajanje određenih znanja i vještina. Zato se trajno provodi edukacija na temu volontizma i volontiranja, a sadržaj edukacije podrazumijeva:

- usvajanje pojmova o volonterstvu i volontiranju
- određivanje motivacijskih razloga za volontiranje/zašto ljudi volontiraju
- koje su osobine volontera
- upoznavanje sa zakonskim okvirom za volontiranje
- planiranje volonterskih inicijativa
- opis radnog mjesta/ kakvi volonteri trebaju u kojoj akciji
- uključivanje volontera
- orijentacija i obuka/ što sve vaš volonter treba znati
- evidencija i evaluacija/ kako mjeriti doprinos volontera
- nagrađivanje volontera

II. faza

U ovoj fazi radionica prikazat će se niz primjera dobre prakse volontiranja srednjoškolaca diljem Hrvatske.

III. faza

Vrednovanje radionice

Zaključak

Za razliku od učenika koji se nakon ove radionice upuštaju i kreću u akcije volontiranja, poneseni idejom nesebičnosti i entuzijazma karakterističnom za njihove godine, knjižničarima će vjerojatno trebati izvjesno vrijeme da se upuste u avanturu koja se zove volontiranje. Jer volontiranje uistinu i jest avantura. Nikad ne znaš kamo će te odvesti.

Ali koliko god je težak put od ideje do realizacije - na kraju se trud uistinu isplati, jer ništa ti ne može nadomjestiti zadovoljstvo koje osjećaš nakon dobro organizirane volonterske inicijative.

Sretno!!!

Školska knjižnica i vršnjačka medijacija – mogućnost provođenja slobodnog vremena u knjižnici

Ljiljana Šakić, prof. i dipl. knjižničarka
Osnovna škola "Mladost", Osijek

Sažetak

Ponašanje prema djeci i mladima od strane njihovih vršnjaka učinjeno s ciljem povrjeđivanja, a koje uključuje ponavljanje obrasca ponašanja i neravnopravan odnos snaga, sastavni je dio socijalnih odnosa učenika naših škola. Učenje za rješavanje svakodnevnih problema iz svih područja života i djelovanja dio je temeljnih kompetencija cjeloživotnog obrazovanja.

Medijacija je dogovorno rješavanje sukoba uz pomoć treće, neutralne strane, dobrovoljna je, a za poštivanje dogovora odgovorne su strane u sukobu. Postupak medijacije i izrečeno za to vrijeme je strogo povjerljivo. Prema Prijedlogu nacionalnog okvirnog kurikulumu knjižnica je ključna poveznica u odgoju i obrazovanju učenika za život, stoga vršnjačka medijacija može pridonijeti smanjenju nasilništva u školi i hrvatskom društvu. Školska knjižnica je također temeljni čimbenik osuvremenjivanja nastavnog procesa gdje učenik mora postati samostalniji u stjecanju znanja, istražujući mogućnosti rješavanja problemskih situacija. Kad je problem tako sveprisutan - vršnjačko nasilje - učenik medijator stječe kvalitetno i primjenjivo znanje, a školska knjižnica preuzima ulogu spojnice *znanja iz knjiga s vještinama i sposobnostima potrebnim za život*.

Radionica *Vršnjačka medijacija* je namijenjena učenicima osnovne i srednje škole te knjižničarima Proljetne škole školskih knjižničara.

Ciljevi radionice su da učenici pomažu učenicima da se bolje razumiju, da odrasli pomažu jedni drugima, da preuzimaju odgovornost u slobodi izbora da samostalno rješavaju probleme!

Nastavne zadaće su:

- obrazovne: upoznavanje pojma i postupka medijacije, uvježbavanje prepričavanja događaja, parafraziranje, definiranje problema, rješavanje sukoba

- odgojne: razvijanje osjećaja odgovornosti i međusobnog poštovanja, pomaganje u rješavanju sukoba, osvješćivanje premise da je knjižnica polazište demokratičnije klime u školi, osvješćivanje potencijala školske knjižnice u procesu učenja ili provođenja slobodnog vremena korisnika
- psihofunkcionalne: razvijanje radne i suradničke atmosfere, razvijanje zapažanja ciljanih podataka, usavršavanje percepcijskih i recepcijskih mogućnosti učenika, mogućnost učenja kroz igranje uloga, analiziranja i sintetiziranja znanja
- komunikacijske: razvijanje kulture ponašanja i tolerancije u školi, sposobnosti javnog iznošenja problema, uvježbavanje ja - govora, sposobnost preoblikovanja poruke tako da se uoče osjećaji i skrivene potrebe govornika

Tijek radionice

1. Uvodno objašnjenje: cilja radionice, namjene, pretpostavke za uspješnu medijaciju
2. Razrada faza medijacijskog postupka:
 - 1.2. definiranje pozicija, interesa i potreba sukobljenih
 - 2.2. uvježbavanje asertivnih poruka vezanih uz probleme
 - 3.2. uvježbavanje aktivnog slušanja, tj. parafraziranja
3. Predstavljanje cjelokupnog procesa medijacije I. II. III. i IV. faza
4. Praktičan rad: sudionici radionice igrajući uloge uprizoruju medijacijski postupak
5. Usustavljanje, predstavljanje rezultata rada
6. Podjela radnih materijala, priznanja, vrednovanje radionice

Informacijska pismenost: znamo zašto! A znamo li kako?

Osmišljavanje i razvoj programa informacijskog opismenjivanja

dr. sc. Sonja Špiranec, docent

Odsjek za informacijske znanosti, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Sažetak

Knjižnična je zajednica u Hrvatskoj u cjelini upoznata s konceptom informacijske pismenosti, a osobito školski knjižničari pokazuju iznimno zanimanje, inicijativu i angažiranost u području informacijskog opismenjivanja korisnika. Kako bi procesi informacijskog opismenjivanja u školama bili što sustavniji i kvalitetniji, potrebno ih je utemeljiti na dobro osmišljenim programima. Programi su pretpostavka za uspješnu izvedbu informacijskog opismenjivanja, a temelje se na modelima, standardima te shemama vrednovanja ishoda učenja. radionici će se stoga kroz kombinaciju predavanja i rada u grupama sudionici upoznati s postojećim programima te s polazištima i okvirima za koncipiranje i razvoj novih programa informacijskog opismenjivanja. Okušat će se u povezivanju ishoda učenja s konkretnim aktivnostima i vježbama za postizanje ishoda. Steći će uvid u načine izrade strateškog plana i hodograma s ciljevima, postupcima i ishodima učenja koji omogućuju i vrednovanje, te razumjeti problematiku stila pisanja održivog i učinkovitog programa.

Obrazloženje

Suvremeni pristupi u obrazovanju uvećavaju značaj koncepta informacijske pismenosti koja postaje jedna od pretpostavki u ostvarivanju namjeravanih obrazovnih reformi. One u svom najmanjem zajedničkom nazivniku zahtijevaju aktivniji angažman učenika, no podrazumijevaju i povećanu ulogu informacijskih izvora u obrazovnim procesima. Kako bi takav pristup bio provediv i uspješan, učenik mora usvojiti određene vještine i sposobnosti, poput pretraživanja i pronalaženja informacijskih izvora, njihove selekcije i analize, što informacijsku pismenost pozicionira u samo srce suvremenih modela učenja i obrazovanja. Izgradnja kompetencija obuhvaćenih informacijskom pismenošću evidentno bi mogla utjecati na kvalitetu obrazovnih iskustva i pozitivne ishode učenja. Opisane tendencije podcrtavaju aktivnu i integralnu ulogu knjižnice u problemskim, kritičnim i aktivnim komponentama nastavnih planova i programa. Okosnicu nastojanja čini ideja da će se upravo kroz knjižnicu stvoriti podloga za nastavu

okrenutu učenicima. S kompetencijom „učiti kako učiti“ , koju je Europska komisija prepoznala kao jednu od osnovnih kompetencija za cjeloživotno učenje, informacijska pismenost, koja omogućuje samostalno učenje utemeljeno na informacijama, trebala bi biti ugrađena i u nacionalni kurikulum.

Unatoč više nego očitoj korelaciji informacijske pismenosti i pozitivnih ishoda učenja, informacijska pismenost još uvijek je kao koncept bliža i prepoznatljivija knjižničnoj zajednici nego široj obrazovnoj zajednici. Ova činjenica školske knjižničare koji se žele uključiti u obrazovne procese informacijski opismenjujući učenike stavlja u nepovoljan položaj zahtijevajući njihov izniman angažman i zalaganje. Kako bi u tome uspjeli, svoj rad moraju utemeljiti na koherentnom okviru, tj. programu informacijskog opismenjivanja. U svijetu već postoji solidan korpus iskustava u provođenju informacijskog opismenjivanja utemeljenog na planovima, programima i standardima koji navode ishode učenja te time čine okosnicu kvalitetnog programa informacijske pismenosti. Standardi su obično usmjereni na definiranje karakteristika informacijski pismenog pojedinca ili studenta, uz taksativno navođenje svojstava, atributa, procesa, znanja, vještina, stavova ili uvjerenja koje takav pojedinac treba izgraditi. Standardi u pravilu nemaju normativni karakter, već ih treba razumjeti kao neku vrstu preporuke koja omogućuje podizanje razine učinkovitosti nastavnog procesa. U svijetu se zamjećuje razvoj raznih lokaliziranih i institucionalnih standarda, što uglavnom ovisi o knjižničarskim tradicijama pojedinih zemalja koje u pravilu kroz razna profesionalna tijela ili instancije formalnog obrazovanja donose standarde na kojima se temelje programi.

Iako u Hrvatskoj do ovoga trenutka još nisu usuglašeni standardi informacijske pismenosti na nacionalnoj razini, knjižničari u Hrvatskoj se mogu osloniti na iskustva i smjernice objavljene u svijetu, iako po broju publikacija i iskustva svakako prednjače anglosaksonske zemlje. Voditeljica radionice će se osvrnuti na nekoliko oglednih modela i kurikuluma informacijske pismenosti, ukazati na njihovu strukturu te prikazati nekolicinu smjernica i dokumenata (ALA: Američko knjižničarsko društvo, AASL: Američko udruženje školskih knjižničara, IFLA: Međunarodno udruženje knjižničarskih društava) koji mogu poslužiti kao kvalitetno polazište u koncipiranju programa informacijskog opismenjivanja.

Voditelj će analizirati i prikazati korake koje je, sukladno iskustvima, potrebno provesti u pripremi i izradi programa (provođenje pilota, priprema i organizacija radionica, definiranja pomagala i metoda provedbe te klasična pitanja koja moraju razriješiti autori programa: a) što/sadržaj, b) kada/ slijed c) za koga i d) kako. Sudionici će se također upoznati s „trikovima“ i korisnim savjetima u pisanju programa.

Povezivanje ciljeva poučavanja s postupcima vrednovanja postignuća prije samog poučavanja smanjuje nedefiniranost načina i kriterija ocjenjivanja kada do evaluacije

dode. Sudionici će stoga ispunjavajući obrasce naučiti kako postavljene ciljeve povezati s postignućima i artikulirati ishode učenja. Na kraju radionice će se upoznati s potrebom i načinom provođenja promidžbenih aktivnosti programa informacijske pismenosti

Primjeri iz prakse

Zemlja – treći kamenčić od Sunca

mr. sc. Ivica Josipović, prof. i dipl. knjiž.
Osnovna škola Vojnić, Karlovačka županija
ivicajosip@gmail.com

Uvod

Međunarodni astronomski savez i UNESCO proglasili su 2009. godinu Međunarodnom godinom astronomije (International Year of Astronomy).⁴³ To je ujedno i 400. obljetnica prvog astronomskog promatranja uz pomoć teleskopa koje je proveo Galileo Galilei. Zamišljena je kao godina manifestacija koje će pridonijeti populariziranju astronomije. Također su Ujedinjeni narodi proglasili Tjedan svemira od 4. do 10. listopada 2009.⁴⁴ u kojem se pozivaju UNESCO udružene škole i sve ostale zainteresirane škole te sveučilišta na obilježavanje Tjedna svemira. Ovaj se Tjedan obilježava od 1999. godine, a tema je ovogodišnjeg “Svemir za obrazovanje”.

U povodu toga organizirali smo i proveli dvodnevni projekt-radionicu za učenike četvrtih i petih razreda pod nazivom *Zemlja - treći kamenčić od Sunca*.

Tijek projekta

U našoj je školi inače česta praksa suradnje među pojedinim predmetnim područjima i stručnjacima. U tom je smislu nastala i provedena i ova ideja te rezultirala primjerom dobre prakse. Korelacija geografije i knjižnice okupila je dvadesetak učenika po načelu dragovoljnosti. Glavni je cilj popularizirati astronomiju kao znanstvenu disciplinu i omogućiti dodatna znanja zainteresiranim učenicima. Prema suvremenim dokumentima i smjernicama školski knjižničar rado sudjeluje u različitim projektima, čiji je često i nositelj.

Timskim radom školskog knjižničara i učitelja omogućuje se međupredmetno povezivanje sličnih ili zajedničkih nastavnih sadržaja, iz različitih područja.

Takav način rada poučava učenike samostalnom projektom - istraživačkom radu, potiče ih na stvaralačko i kritičko mišljenje pri pronalaženju, selektiranju, vrednovanju i primjeni informacija.⁴⁵

⁴³ <http://www.astronomija2009.org>

⁴⁴ <http://www.mzos.hr>

⁴⁵ Usp. Program knjižničnog odgoja i obrazovanja na <http://www.azoo.hr>

Ciljevi projekta:

- ❖ popularizirati astronomiju kao znanstvenu disciplinu
- ❖ omogući dodatna znanja zainteresiranim učenicima
- ❖ uvježbati služenje referentnom zbirkom (konkretno: enciklopedije) i snalaženje u njoj
- ❖ poticati istraživački duh kod učenika.
- ❖ znati pronaći, izabrati te primijeniti informaciju.

Iz područja knjižničkog odgoja i obrazovanja obradili smo temu Referentna zbirka - priručnici.

S obzirom na temu radionice učenici petih razreda proširili su svoja znanja iz geografije. Četvrtaši - sudionici radionice uglavnom pohađaju dodatnu nastavu iz prirode i društva na kojoj proučavaju slične sadržaje.

Tijekom radionice učenici su upoznali zanimljivosti o Sunčevu sustavu, gledali su kratke filmske zapise i prezentacije o svemiru, samostalno su istraživali po literaturi dostupnoj u školskoj knjižnici (uglavnom dječje enciklopedije). Izradili su dva različita prikaza Sunčeva sustava⁴⁶ koja su izložena u knjižnici kako bi ih mogli vidjeti i ostali učenici te imati koristi od toga. Na samome kraju sve što su naučili tijekom radionice mogli su pokazati u kratkome prigodnom natjecateljskom kvizu. Pitanja za kviz odnosno kartice o planetima⁴⁷ također su izradili služeći se dostupnom knjižničnom građom. Suvremena pedagoška literatura preporučuje vrednovanje projekta po završetku procesa, što smo i učinili provodeći anonimni upitnik s nekoliko kratkih pitanja: Je li ovaj projekt ispunio tvoja očekivanja? Što si novo naučio/naučila? U dvije-tri riječi opiši ovu radionicu! Što ti se najviše sviđjelo? Bi li preporučio/preporučila ovakav oblik rada svojim prijateljima?

Statističku analizu nismo provodili, ali sudeći po učeničkim reakcijama⁴⁸ projekt im je dao poticaj za daljnji samostalni istraživački rad te je u potpunosti ostvario postavljene ciljeve. Projekt je proveden u njihovo slobodno vrijeme te se tom činjenicom kao primjer dobre prakse uklapa u glavnu temu stručnoga skupa: Školska knjižnica i slobodno vrijeme učenika.

⁴⁶ Jedan je prikaz trodimenzionalan, u prostoru, oblikovan od stiropornih kugla, a drugi na hamer papiru na koji su sudionici pričvršćivali polovice kugla kao planete.

⁴⁷ Kartice o planetima sadržavaju osnovne podatke: najviša i najniža temperatura, udaljenost od Sunca, broj satelita, trajanje rotacije i revolucije...

⁴⁸ Evo nekih reakcija: ... poučno, zanimljivo, zabavno (Franjo, 4.r.) ... korisno, maštovito (Angela, 4.r.) ... sad znamo kako izgledaju planeti (Adrijan) ... kreativno (Josip, 4.r), ... vau - kako je ovo super (Maria Angela, 4.r.)... navelo me na dodatna razmišljanja (Majlinda, 5.r.), potaknulo me da dodatno proučavam svemir (Lena, 5.r), jedva čekam novu sličnu radionicu (Monika, 5.r.)

Ističem još jednu „dobrodošlu slučajnost“, iako kažu da ništa nije slučajno. Naime u istome tjednu Astronomsko društvo Beskraj organiziralo je predavanje i izložbu amaterskih fotografija u narodnoj knjižnici u Vojniću snimljenih njihovim teleskopima s Petrove gore. Nastojali smo da sudionici naše radionice nazoče toj izložbi. Budući da je bilo oblačno, ništa se nije moglo promatrati teleskopom, ali smo sa spomenutim društvom dogovorili za proljeće terensku nastavu odnosno promatranje za školarce i njihove roditelje.⁴⁹ Zadovoljstvo postignutim bilo je doista veliko, a kao točka na „i“ stigli su plakati za Mjesec hrvatske knjige 2009., u znaku astronomije. Otvorena duha pristupili smo izvedbi jedne skromne ideje o korelaciji dvaju područja koja je zaokružena spomenutim dobrodošlim okolnostima izazvala nepredviđene, dalekosežnije, ali u svakom slučaju korisne posljedice.

⁴⁹ <http://www.ad-beskraj.hr>

Skitnja s lektinom: izrada atlasa za lektiru

Ana Sudarević, prof. i dipl. knjiž.
Osnovna škola Dubovac, Karlovac
knjiznica.dubovac@gmail.com

Asocijacije vezane uz obaveznu lektiru, točnije obavezno čitanje i provjeru pročitano, često su, još uvijek, negativne. Ipak, danas postoji niz dobrih primjera iz prakse kojima se pokušalo, najprije potaknuti učenike da ih pročitaju, a potom i sat obrade učiniti zanimljivijim.

Budući da se školska knjižnica često veže uz lektiru, odlučili smo da našim projektom, osim posudbe i vraćanja knjiga, to postane mjesto u kojem se knjigom - putuje.

Prva etapa projekta *Skitnja s lektinom* obuhvaća "obradu" 5 djela; s popisa obavezne lektire to su: *Krvavi most* iz zbirke pripovijedaka *Grički top* (3. razred), *Pustolovine Huckleberry Finna*, *Koko u Parizu* i *Dječaci Pavlove ulice* (5. razred) te djelo karlovačkog autora Igora Demetera *Tajna starog grada Dubovca* koje nije na popisu obavezne lektire. Čitajući ih „otputovat“ ćemo, tj. bolje upoznati Zagreb, Mississippi, Pariz, Budimpeštu i Karlovac.

Sudionici su učenici petih razreda, članovi izvannastavne aktivnosti *Mladi knjižničari*. Njihov zadatak je, tijekom čitanja djela, bilježiti sve informacije o mjestu - gradu ili zemlji u kojem se radnja događa. Nakon toga, slijedi istraživanje toga mjesta uz korištenje referentne i popularno-znanstvene građe, a potom izrada *Atlasa* - pri čemu će učenici likovno interpretirati prikupljene podatke.

Ovim projektom želja nam je, prije svega, motivirati učenike na aktivno čitanje te daljnje istraživanje kao i korištenje različitih vrsta (knjižnične) građe te potaknuti kreativno povezivanje informacija.

Projekt *Skitnja s lektinom* osmišljen je i realiziran u suradnji s profesorom Dankom Dujmovićem, asistenstvom na Filozofskom fakultetu u Rijeci.

Astronomske pop – ikone kroz stoljeća

Nastava informacijske pismenosti u školskoj knjižnici Tehničke škole za strojarstvo i brodogradnju u Rijeci

Marta Lončarević, prof. i dipl. knjižničarka
Tehnička škola za strojarstvo i brodogradnju, Rijeka

Ovaj je projekt predstavljen na dan naše škole, 30. travnja 2009. te, u suradnji s Matičnom službom, 21. listopada 2009. godine u prostoru Narodne čitaonice u Rijeci, kao dio programa obilježavanja Mjeseca hrvatske knjige. Također smo predstavili rezultat našega rada u Narodnoj knjižnici Čavle, pred učenicima završnih razreda osnovne škole. „Astronomske pop-ikone” ostvarene su metodama nastave informacijske pismenosti, kroz timski rad učenika.

Zašto baš astronomija, zašto su ozbiljni znanstvenici postali pop-ikonama?

2009. godine UN, Međunarodni astronomski savez i UNESCO proglasili su Međunarodnom godinom astronomije. Ujedno, obilježavamo i 400. godišnjicu otkako je Galileo Galilei prvi put usmjerio svoj teleskop u nebo. Odlučili smo dati svoj doprinos: učenici su, od 1. do 4. razreda, uporabom multimedije i informacijske tehnologije, uključeni u kreiranje znanja o povijesti razvoje astronomije. Kroz timski rad i slijedeći smjernice nastave informacijske pismenosti tragali su za informacijama o astronomiji kroz stoljeća.

Naziv pop-ikone uglavnom je rezerviran za osobe iz života glazbe, filma, sporta. Mediji imaju neobično važnu ulogu u stvaranju slike svijeta koji nas okružuje, formiraju naše stavove a nerijetko i mišljenja, rijetko svrstavaju znanstvenike među popularne ljude a još rjeđe favoriziraju znanost. Ukoliko neki znanstvenik i jest popularan, tada se stavlja naglasak na njegove neobične navike, loše ocjene koje je imao u školi, a često se nameće i stav kako je isti zasigurno bio čudak.

Odlučili smo odbaciti takva promišljanja; za nas je znanstvenik uspješan čovjek, nadaren pojedinac koji svojim radom, promišljanjem i načinom života pomaže boljem razumijevanju zakona prema kojima živimo te nam tumači budućnost. Od njegova rada svi imamo koristi, zanimljiv je, dakle, popularan je.

Nastava informacijske pismenosti

Odlučili smo se za model Šest velikih vještina (*Big six skills*) s obzirom na to da se pri njegovoj primjeni učenici osposobljuju za rješavanje problema, zadataka te za donošenje odluka.⁵⁰ Uobičajeno, nastavu informacijske pismenosti prilikom primjene modela Šest velikih vještina izvodimo kroz 6 etapa/koraka:

1. Definiranje informacijskog problema i identifikacija informacijske potrebe
2. Određivanje strategije traženja informacija
3. Pristup informacijama
4. Uporaba i organizacija informacija
5. Sinteza
6. Vrednovanje

1. korak

Učenike koji bi sudjelovali u projektu izabrala sam uz sugestiju nastavnice fizike i tehničke mehanike, profesorice Smiljke Lerga. S obzirom na to da je rad dijela znanstvenika koje smo proučavali ujedno i nastavni sadržaj navedenih predmeta, ostvarena je i korelacija s nastavom fizike i tehničke mehanike.

Učenicima je podijeljen listić s *definiranim informacijskim problemom/izazovom i identificiranom informacijskom potrebom*:

Generalna skupština UN, Međunarodni astronomski savez i UNESCO proglasili su 2009. godinu Međunarodnom godinom astronomije (International Year of Astronomy, 2009.).

Naš doprinos: prikazat ćemo kroz povijest razvoja astronomije, od starogrčkih znanstvenika do suvremenih teorija pa i spekulacija o nastanku svemira, težnju ljudskog rada za spoznajom. Izrazit ćemo se kroz PP prezentacije, plakate, posterom, koristiti se multimedijom te istražiti sve knjižne i neknjižne izvore u školskoj knjižnici vezane uz sljedeće znanstvenike i pojave:

- ❖ Aristotel, Ptolomej, Kopernik, Galileo, Sveta inkvizicija, Bruno, Brache, Kepler, Newton, Einstein, Hubbleov teleskop, pojava zvana Veliki prasak.

Ukratko ćemo prikazati društvo i pogled na svijet karakterističan za razdoblja u kojima su živjeli navedeni znanstvenici.

Posjetit ćemo zvjezdarnicu na Gornjoj Vežici.

Svoj rad prezentirat ćemo na Dan škole.

⁵⁰ Špiranec, S. , Banek Zorica, M. *Informacijska pismenost: teorijski okviri i polazišta*. Zavod za informacijske studije, Zagreb, 2008., str. 56.

2. korak

Na sljedećem nastavnom satu odredili smo *strategije traženja informacija*. U knjižnici smo pregledali knjižne i neknjižne izvore informacija o temi koja nas zanima, učenici su dali svoje prijedloge i sugestije, odredili smo sve moguće izvore, ne isključujući niti one izvan školske knjižnice.

Pretražujući dostupne informacijske izvore u knjižnici odlučili smo se za sljedeće:

Knjige

- ❖ Balchin, J. *Sto znanstvenika koji su promijenili svijet*. Zagreb: Školska knjiga, 2005.
- ❖ Newth, E. *Lov na istinu*. Zagreb: SysPrint, 2001.
- ❖ Robinson, A. A. *Einstein: sto godina relativnosti*. Zagreb: Školska knjiga, 2005.
- ❖ Van Doren, Ch. *Povijest znanja: prošlost, sadašnjost i budućnost*. Zagreb. Mozaik knjiga, 2005.
- ❖ Singh, S. *Veliki prasak*. Zagreb: Mozaik knjiga, 2007.
- ❖ Gribbin J. *Svemir: naša posljednja granica*. Zagreb: Golden marketing, 2002.

Časopisi

- ❖ Let u svemir. // *Drvo znanja*. 8, 78 (2004), str.40-48
- ❖ Teleskopi. // *Drvo znanja*. 8, 78 (2004), str.82-88.
- ❖ Postanak planeta. // *Drvo znanja*. 9, 81 (2005), str. 66-71.
- ❖ Inkvizicija. // *Drvo znanja*. 9, 89 (2005), str.44-49.
- ❖ Veliki prasak. // *Drvo znanja*. 10, 98 (2006), str. 78-83.
- ❖ Astronomijska navigacija. // *Drvo znanja*. 12, 116 (2008), str. 82-86.
- ❖ A. Einstein. // *Drvo znanja*. 11, 108 (2006), str.
- ❖ Gravitacija. // *Drvo znanja*. 11, 104 (2007), str. 76-80.
- ❖ G.Galilei. // *Drvo znanja*. 12, 111 (2008), str.24-30.

Elektronički izvori

- ❖ DVD-i uz *Drva znanja*, Discovery Channel DVD-i.

Internetski izvori

Informacijske izvore na internetu nismo odmah odredili, oni su se nametali kroz vrijeme a ključno je što su učenici naučili kako pojedini izvori podataka kojima su se oni do sada služili nisu ne samo pouzdani već nisu niti edukativni niti pružaju zadovoljavajuću informaciju. Jedan od ciljeva uporabe ovoga modela informacijske pismenosti jest

i prepoznavanje relevantnih izvora informacija; učenici su selekcijom dolazili do kvalitetnih izvora informacija te ovdje navodimo jedan dio korištenih web izvora:

- ❖ <http://croeos.net>
- ❖ <http://csep.phys.utk.edu>
- ❖ <http://www.imss.fi>
- ❖ <http://galileo.rice.edu>
- ❖ <http://www.phy.hr>
- ❖ <http://phobos.pcm.hr>
- ❖ <http://povijest.net>
- ❖ <http://youtube.com>

3. korak

Učenici su prema osobnim interesima i mogućnostima podijeljeni u timove.

Dakle, ovakva vrsta nastave podrazumijeva timski rad koji, između ostalog, razvija i odgovornost spram tima i spram ostvarenja cilja rada.

Nakon fizičkog i intelektualnog *pretraživanja informacija* uslijedila je njihova selekcija te rad na bilješkama, uz sugestiju profesorice fizike i tehničke mehanike te knjižničarke. Učenici su naučili pravilno vaditi i organizirati bilješke, bilježiti bibliografske podatke, navoditi citate.

4. korak

Informacije koje su učenici izdvojili potrebno je *iskoristiti* prema unaprijed zadanom cilju. Iz interakcije i korištenja dostupnih informacija učenici uče, sami kreiraju znanje što dokida mehaničko učenje i zapamćivanje već gotovih informacija i činjenica.

Ovakvim se pristupom potiče istraživačko učenje, iz različitih medija, na način koji svakom učeniku najbolje odgovara, a sa stalnom sviješću kako je cilj učenja zajednički, postavljen na početku rada. Svaki tim je napravio svoju mapu s mnoštvom podataka o određenom znanstveniku ili pojavi, učenici su unutar svakog tima odredili tko će i na koji način iskoristiti prikupljene informacije i na koji će način predstaviti svoje znanje.

5. korak

U ovom koraku, koji podrazumijeva *sintezu*, uslijedio je, kako se pokazalo, najteži zadatak: trebalo je organizirati sve informacije prikupljene iz više izvora i predstaviti ih na način koji će opravdati naslov: dinamično, zanimljivo, zabavno i edukativno. Učenici su se našli pred problemom koji često muči i nas, nastavnike i suradnike u odgojno-obrazovnom procesu: kako biti u isti mah i zabavan, i poučan, i zanimljiv?! Valjalo je i uskladiti rad učenika unutar tima te povezati timove i dogovoriti način prezentacije.

Upravo su ovdje učenici uložili najviše napora, više puta provjeravali znanstvene činjenice, vraćali se izvorima informacija, međusobno raspravljali; kako je znanost po sebi sinergična, tako je i rad učenika u ovom koraku značio preplitanje rezultata rada timova, uspoređivanje te stapanje svih dijelova u jednu cjelinu.

Dogovoreno je kako će svaki tim napraviti svoju prezentaciju u Power Pointu, sami će odabrati sve elemente, uključujući i muziku po osobnom izboru. Neki su se odlučili i za video-clipove, neki za montažu vrlo kratkih filmova, ovisno o osobnim željama i interesima.

Predstavljanje informacija održano je na Dan škole, pred učenicima relativno nepoznatom publikom, što je podrazumijevalo javan nastup.

Tijek prezentacija

Po jedan ili dvojica učenika, ovisno o broju slideova, predstavilo je svoju prezentaciju (ukupno 8 prezentacija, uz jedan multimedijalni film o putovanju svjetlosti u trajanju od 6 minuta te dokazi Newtonovih zakona prikazanih video-clipom).

Prezentacije su ukupno trajale 30 minuta - upravo kako je i zamišljeno: dinamično i ukratko predstaviti popularne znanstvenike te dokaze njihovih znanstvenih teorija.

Svaka prezentaciji nosi "pečat" osobnosti pojedinog tima, od izbora informacija, slika, fotografija, popratne muzike. Uloženo je puno truda, učenicima nije bilo jednostavno selektirati informacije, no postigli su cilj: učiti uz zadovoljstvo, osvijestiti proces izgradnje znanja te javnim nastupom prezentirati krajnji rezultat svojega rada.

6. korak

Predstavljajući svoj rad publici, učenici su dobili povratnu informaciju kojom su mogli *prosuditi/ vrednovati rezultate svoga rada*: koliko su bili uspješni u kreiranju novoga znanja, jesu li zadovoljni svojim radom te procjenjuju rad kako timova pojedinačno tako i rad u cijelosti.

Uporabom ovoga modela nastave informacijske pismenosti nameće se zaključak kako je nastava informacijske pismenosti nastava koja podupire učenika u istraživačkom učenju i samostalnom kreiranju znanja.

Naučiti djecu kako samostalno naći informaciju, učiti ih istraživanjem i otkrivanjem, sintezi znanja i uklapanjem u već postojeća te primjenu istih u raznim životnim situacijama - znači biti informacijski pismen.

Podsjetimo, prezentacijama je prethodilo: potraga za svim mogućim izvorima pri lokalizaciji informacije, određivanje strategije traženja informacije, pravljenje liste ključnih riječi, liste odabranih izvora informacija, korištenje indeksa i bibliografija u knjigama, enciklopedijama, leksikonima, mrežnim stranicama, uporaba informacije, organizacija informacija iz različitih izvora i predstavljanje informacija na način koji odgovara pojedinom učeniku te prosuđivanje rezultata rada.

Osim navedenog, učenici uče kroz zabavu, što je inače zanemareno, ulažu trud tijekom učenja čiji je rezultat prilikom sinteze i evaluacije vidljiv te su i motivirani za usvajanje znanja.

Upravo ovo posljednje, motivacija za usvajanje znanja, bitna je premisa za oživotvorenje sintagme kojima se danas volimo služiti, a koje tek moraju zaživjeti: *istraživačko i cjeloživotno učenje*. Osnova za samostalno učenje je ovaj *informacijski proces*: definiranje problema, određivanje strategije pretraživanja informacije, pristup informacijama, uporaba i organizacija informacija, sinteza i vrednovanje.

Ukoliko primijesimo (a danas, ukoliko poštujemo vrijeme u kojem živimo, znanja i tehnologiju te učenike/djecu doživljene kao subjekte, nemoguće je učiti zanemarujući implementaciju informacijske pismenost u nastavu) ovaj proces, dobivamo toliko željeno suradničko učenje uz razvoj kritičkog mišljenja te pripremu za samostalnu potragu za informacijama u školskim pa i drugim vrstama knjižnica koje, ukoliko drže do svoga etičkog kodeksa, zakona, pravilnika, statuta, smjernica, Manifesta, to moraju i moći omogućiti. Tako će školska knjižnica ostvarivati svoje osnovno poslanje uz čuvanje knjižne građe i davanja na uporabu: informirati, uvoditi red, širiti ljubav prema čitanju i znanju⁵¹.

Prezentacije i učenici koji su sudjelovali u projektu:

Big Bang: Dean Delač i Matko Štokov

Aristotel: Bruno Pavlović, Viktor Ban, Mateo Malkoč

Ptolomej: Dania Maljevac i Matko Štokov

Kopernik: Mladen Banjanin, Marko Rešek, Dino Puschmann

G. Galilei: Borna Listar, Andrej Agapito, Franko Krstačić

T. Brahe i J. Kepler: M. Banjanin, M. Rešek i D. Puschmann

Isaac Newton: Filip Vidas i Igor Dronjić

A. Einstein: Armin Bećirević i Emanuel Gradišar

Hubble teleskop: Toni Gregov

⁵¹ Prema: Gorman, M. Postojana knjižnica: tehnologija, tradicija i potraga za ravnotežom. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2006.

Projekt školske knjižnice

U zvijezde zagledani

Ruža Jozić, dipl. komp. i dipl. bibl.
Srednja škola Sesvete, Zagreb

Radeći godišnji plan kulturnih aktivnosti školske knjižnice za 2009./2010. školsku godinu, svakako smo trebali planirati neke aktivnosti u povodu *Međunarodne godine astronomije 2009.*, kada obilježavamo 400. godišnjicu otkako je slavni Galileo Galilei provirio kroz sasvim novu vrstu pomagala - dvije staklene leće centrirane u olovnoj cijevi - i primijetio Jupiterov mjesec, 1609. godine. Naš doživljaj neba zauvijek se promijenio. Kako su teleskopi postajali sve većima, mi smo postajali sve manjima. Saznali smo da je naša galaksija tek jedna među stotinama milijardi od kojih se svaka sastoji od mnogo milijardi zvijezda - da svemir nije uredno nego kaotično prostranstvo silovitih sudara, urušavanja i eksplozija. Od zore ljudske svjesnosti čovječanstvo je ushićeno zvijezdama, razmišlja o njima, upućuje im molitve, orijentira se prema njima, izmišlja priče i bilježi njihova kretanja. Zato smo i mi u našoj školi odlučili obilježiti ovu značajnu obljetnicu kao projekt učenika u grupama slobodnih aktivnosti, svatko na svoj poseban način. Projekt smo nazvali „U zvijezde zagledani“, i u skladu s tim svaka grupa je promatrala postanak i razvoj zvijezda, divljenje i čuđenje, očaranost zvijezdama, na svoj osobit način. U projekt su se uključili učenici u grupama slobodnih aktivnosti: mladi fizičari, mladi astronomi, literarna grupa, likovna grupa i njihovi voditelji - predmetni profesori. Predlagač, koordinator i voditelj cijeloga projekta i svih aktivnosti bila je školska knjižničarka. Naši zadaci po grupama bili su sljedeći:

Literarna grupa

Tema za istraživanje učenicima u literarnoj grupi: *Zvijezde u poeziji i mudrim izrekama.*

Učenici 1. razreda gimnazije u literarnoj grupi dobili su zadatak proučiti i istražiti u školskoj knjižnici razne antologije, mudrosnice i knjige poslovice i izreka, te iz njih izabrati najljepše pjesme i izreke o zvijezdama, kojima su ukrasili plakate Mjeseca hrvatske knjige 2009. Uz to su upoznali i vrste knjiga koje sadrže poeziju: antologiju, izbor, zbirku, mudrosnicu i sl. Istražili su sljedeće knjige u školskoj knjižnici:

- *Antologija duhovne poezije*, prir. V. Lončarević
- Baković: *Hrvatsko pjesništvo za srednje škole, I. i II.*

- Lj. Car Matutinović: *Hrvatski pjesnici*
- N. Jurica: *U sjeni transcendencije*
- *Izbor iz hrvatske lirike 19. stoljeća*
- *Izbor iz hrvatske lirike na prijelomu 19. i 20. st.*
- *Izbor iz hrvatske lirike 20. stoljeća*
- *Pjesnici druge moderne*
- *Krugovi koji se šire, izbor iz svjetske lirike*
- S. Mijović Kočan: *Skupljena baština*
- C. Milanja: *Pjesništvo hrvatskog ekspresionizma*
- N. Miličević: *Antologija španjolskog pjesništva*
- S. Prosperov Novak: *Antologija hrvatskog pjesništva*
- V. Pavletić: *Zlatna knjiga hrvatskog pjesništva*
- L. Paljetak: *Antologija pjesništva engleskog romantizma*
- B. Petrač: *Hrvatska božićna lirika*
- A. Stamać: *Antologija hrvatskog pjesništva*
- M. Tomasović: *Antologija pjesništva francuskog romantizma*
- I. Zalar: *Jezik roda moga*
- *Biserje latinske mudrosti*
- *Hrvatske mudrosnice*
- *Mudre misli*
- *Najpoznatije latinske izreke*
- *Sto slavnih izreka*
- *Zlatna knjiga poslovice svijeta*

Mladi astronomi

Grupa mladih astronoma pod vodstvom profesorice iz elektrotehnike dobila je nekoliko zadataka koje su učenici trebali obaviti, kao svoj prilog zajedničkom projektu:

- *Posjetiti Zvezdarnicu Zagreb*, odslušati jedno popularno predavanje o svemiru, uz promatranje neba teleskopom, te donijeti nekoliko gotovih plakata nebeskih tijela i svemira iz donacije zagrebačke Zvezdarnice, koji će poslužiti za završnu izložbu u školskoj knjižnici.
- *Pretražiti stručni i predmetni katalog knjižnice* i literaturu iz područja astronomije i fizike, te napraviti kratku anotiranu bibliografiju literature iz područja astronomije u pisanom obliku, a zatim složiti dva panoa pod nazivom: *Čitajmo o zvijezdama - čitajmo pod zvijezdama* na kojima će predstaviti ukratko literaturu iz tog područja, uz prikaz knjiga koje su odabrali za bibliografiju.

- *Izrada anotirane bibliografije* u pisanom obliku na temu literature iz područja astronomije, koja im je dostupna u školskoj knjižnici.

Sve postavljene zadatke učenici su izvršili na vrijeme, obavili sve predradnje i dali svoj doprinos zajedničkom predstavljanju istraženog, viđenog i naučenog.

Mladi fizičari

Učenici u grupi mladi fizičari s voditeljicom grupe - profesoricom fizike, dobili su opsežne upute o svojim zadacima koje su trebali obaviti u zadanom roku, od kraja rujna do kraja studenoga 2009., kada su sve grupe trebale privesti kraju svoje postavljene ciljeve i aktivnosti. Njihovi specifični zadaci u ovom projektu bili su postavljeni ovako:

- *Pronaći i napisati tekstove* o razvoju astronomije kroz povijest, od stare Grčke do naših dana - kako o svjetskim tako i o poznatim hrvatskim znanstvenicima i fizičarima - na jednostavan, kratak i zanimljiv način, koje će predstaviti na zajedničkoj izložbi u školskoj čitaonici.
- *Istražiti u knjižnici knjige*: enciklopedije, leksikone, monografije i stručnu literaturu o sljedećim astronomima: Anaksimandar, Ptolomej, Galileo Galilei, Giordano Bruno, Nikola Kopernik, Johannes Kepler, Tycho Brahe, Isaac Newton, Ruđer Bošković, Faust Vrančić, Marin Getaldić, Marko Antun de Dominis i Oton Kučera.
- *Pripremiti slikovni materijal*: fotografije astronoma, fizičara i znanstvenika koji su se bavili istraživanjem svemira, nacрте i karte neba, te složiti nekoliko plakata u obliku otvorene knjige, kao prilog završnoj izložbi.

Likovna grupa

Učenici likovne grupe pod vodstvom svoje profesorice zdušno su se uključili u naš projekt u kojem su dobili nekoliko zadataka:

- *Izraditi ukrasne modele zvijezda*, zvijezda repatica, polumjeseca i nebeskih anđela, kako bismo ukrali svod čitaonice, u kojoj je bila postavljena izložba svega istraženoga i pripremljenog materijala za završnu svečanost uz Međunarodnu godinu astronomije 2009. Učenici su radili na posebnom materijalu (prozirna folija), tehnikama oslikavanja, upotrebom boja za staklo i plastiku, te su izradili u raznim veličinama zadane modele. S obzirom na to da je to bilo predbožično vrijeme, ukrali su dodatno oplemenili prostor knjižnice i čitaonice.
- *Pomoć u završnom oblikovanju i postavljanju* svih pripremljenih izložaka i plakata ostalih grupa koje su radile na ovom projektu, oblikovanje i ukrašavanje prostora i izrada pozivnica učenicima i profesorima Škole za završnu svečanost u prosincu 2009. godine.

U suradnji s profesorima hrvatskog jezika i elektrotehnike knjižničarka je pripremila program za dan završne svečanosti, koji je obuhvaćao:

- *kratki recital poezije o zvijezdama*, učenika 1. razreda, koji su radili izbor za panoe
- prigodno „znanstveno-popularno predavanje *Maštanje o zvijezdama* dr. sc. Slobodana Bosanca, znanstvenog savjetnika s Instituta Ruđer Bošković, za učenike naše škole.
- Poslije predavanja učenici su mogli *promatrati zvjezdano nebo teleskopom* koji je tom prigodom bio instaliran ispred škole.
- Nakon predavanja i *otvaranja izložbe* knjiga i časopisa, te svega istraženog i pripremljenog uz godinu astronomije u školskoj čitaonici, nazočni učenici i profesori škole mogli su se *zasladiti kolačićima* koje smo simbolično pripremili za ovu prigodu u obliku nebeskih tijela: mjeseci, kiflice, zvjezdice, okruglice i sl.

Radeći na ovom projektu učenici su oplemenili i produbili svoja znanja, naučili timski raditi i surađivati s drugima, stekli nova iskustva za budući rad.

Knjižnica bez zidova – *Snovogradska knjižnica*

Ana Šebo, prof. i dipl. knjiž.

Oš Frana Krste Frankopana Osijek

asebo@ffos.hr, ana.sebo.os@gmail.com

Ključne riječi: osnovnoškolska knjižnica, novi i tradicionalni mediji, suradnja (s udrugama i lokalnom zajednicom), stvaralaštvo

Cilj

Prikazati kako se djeci, ali i roditeljima, može približiti osnovnoškolska knjižnica i njezini brojni sadržaji bez da fizički kroče u njezin prostor i to kroz nove – stvaranje bloga i *Facebook* profila knjižnice – ali i tradicionalne medije – radijska emisija s kulturološkim sadržajima. Isto tako, kroz suradnju s udrugama, konkretno „Brezom“, udrugom za rad s mladima, Osijek te „Dodirom“, hrvatskom udrugom gluhoslijepih osoba, podružnica Osijek; primjerice kroz ilustriranje slikovnice priča o terapijskim psima članice Udruge gluhoslijepih.

Predstavljanje nagrađenog projekta

Imperativom se nameće izaći van prostora knjižnice kako bismo popratili potrebe sadržajno i informacijski sve zahtjevnijih generacija korisnika. Od svega navedenog najdetaljnije bih prikazala upravo suradnju s Udrugom „Breza“ na međunarodnom projektu *Zemlja bez granica Sanjam...* (više na: <http://www.zemljabezgranica.com>) gdje smo kao škola kroz bogat niz radionica stvarali Čudesnu knjižnicu Čudotvornicu koja se našla na zemljovidu Snovograda koji je nastajao tjednima naporima umjetnika, izvođača i edukatora iz čitavog svijeta u prostoru osječke Tvrde. S učiteljicama i stručnim suradnicama dobrim vilama djeca su školske dobi imala priliku proživjeti ekološku bajku i stvoriti Snovogradsku knjižnicu, a sve u svrhu promicanja ljubavi prema knjižnici, knjizi i čitanju, ali i kreativnog i kvalitetnog provođenja slobodnog vremena. Radionice su bile okupljene oko sljedećih ideja vodilja: čitanje kao podloga stvaralaštvu te stvaranje knjižnice bez zidova. Bitno je spomenuti i izrazito edukativan karakter radionica, kojima je cilj bio također i ekološka osviještenost te zdrava prehrana.

Tako su djeca tijekom trajanja projekta imala mogućnost biti sudionicima sljedećih radionica: osmišljavanje i izrada slikovnica iz snova od recikliranog papira ekološkim

materijalima i tehnikama, izrada kruna za šumske vile i patuljke, oblikovanje bajkovitog cvijeća od papira, ukrašavanje označivača stranica zvjezdanom prašinom (slamom), stvaranje knjige zapisa o ljubavi prema knjizi i čitanju, oblikovanje i oslikavanje u bojama duge ekološki prihvatljive ambalaže za slastice od suhog voća, izrada nebeskih origamija i modeliranje anđela od reciklirane žice, kreiranje zdravih zalogaja *Vilinskih muffina*, ukrašavanje platnenih torbi vezom motivima iz bajki, izrada didaktičkih ekoloških igara nadahnutih drevnim zmajevima i vitezovima, zatim izrada papirnih anđela čuvara knjižnice, ručno rađenih mini-knjiga ekoloških savjeta za vile i krilatih označivača stranica raznim kreativnim eko-tehnikama te mogućnost s keramičarskom skupinom zaželjeti želju.

Za opisano smo sudjelovanje nagrađeni za najsadržajnije kreativnu radionicu/najzaokruženiji potprojekt stručnim putovanjem u Švicarsku.

Multimedijalna lektira *Plesna haljina žutog maslačka* Sunčane Škrinjarić

Darija Klaričić-Veg, prof. i dipl. knjiž.,
OŠ „Dr. Franjo Tuđman“, Beli Manastir
vdarija.veg@gmail.com

Tijekom svog sad već dvanaestogodišnjeg rada u školskoj knjižnici, od samih početaka bavila sam se mišlju kako učenike već od prvog razreda zainteresirati za čitanje, potaknuti ih na istraživački i kreativni rad, zapravo željela sam da često i rado dolaze u školsku knjižnicu znajući da ću upornim radom pomoći stvoriti “buduće čitače”. Tako je i nastala ideja o projektu multimedijalne lektire u školskoj knjižnici. Prema istraživanjima provedenima među učenicima u novije vrijeme primijećen je porast broja učenika koji imaju različite poteškoće u čitanju, pisanju i govorenju (Hrvatska udruga za disleksiju HUD, <http://www.hud.hr>).

Prije četiri godine provodila sam anketu među učenicima od 1. do 4. razreda o navedenim poteškoćama i u suradnji s učiteljicama i učiteljima razredne nastave došla sam do podataka da su gotovo u svakom razredu 3 do 4 učenika koji imaju poteškoće s čitanjem, pisanjem, pa čak i govorne poteškoće. S obzirom na prosječan broj učenika u razredu to je zapravo šestina učenika, što nikako nije zanemariv broj. Isto tako, uz pomoć pedagoginje, provodeći istraživanje, utvrdili smo da u svakom razredu postoji i određen broj učenika koji polaskom u školu već jako dobro čitaju i imaju visok interes za čitanje.

Smatrala sam da kao školski knjižničar moram pronaći model rada koji bi svakom učeniku pružio maksimum prilikom obrade lektire, doživljaj književnog djela i mogućnost kreativnog izražavanja. Za taj projekt odabrala sam “Plesnu haljinu žutog maslačka” Sunčane Škrinjarić, lektirno djelo koje se obrađuje u prvom razredu osnovne škole. Zamisao je bila stvoriti multimedijalni projekt koji će obuhvatiti zadatke i sadržaje koji će omogućiti korelaciju između hrvatskoga jezika, prirode, glazbene i likovne kulture, a proizvod nastavnoga dana omogućit će izložbu za Dan planeta Zemlje i Dan dječje knjige koji obilježavamo 22. travnja svake godine.

Književno djelo pretvorili smo u animirani film u trajanju od desetak minuta obogaćen glazbom i čitanjem pripovjedača i pri tom smo poštivali izvorni sadržaj kako bi svi učenici doživjeli ljepotu ovoga lektirnog djela. Istraživali smo i napravili pojmovnik bilja, cvijeća, kukaca i životinja kako bi učenici tijekom sata prirode slobodno istraživali “surfajući” po CD-u o svijetu koji će likovno prikazati na satu likovne kulture. Da bismo

uspješno obradili lekturu, načinili smo kviz pomoću kojeg učitelj može provjeriti koliko su učenici shvatili književno djelo i pri tom se zabaviti kroz igru.

Predvidjeli smo i sadržaje za učenike s poteškoćama (bojanka na CD-u), a za one kojima uvijek trebaju dodatni zadatci napravili smo prikaz rada o autorici lektire Sunčani Škrinjarić i istraživanje u knjižnici koje će ih potaknuti na čuvanje prirode i okoliša.

Prijedloge za nastavnu obradu lektire također smo stavili na CD kako bi svaki učitelj prilagodio projekt specifičnim zahtjevima svoga razreda.

Napravili smo i motivacijsku igricu asocijacija "Livada" za sam početak rada. Na taj način osmislili smo četiri nastavna sata u školskoj knjižnici koji završavaju plesom učenika i učitelja jer smo na CD stavili glazbu P.I. Čajkovskog "Valcer cvijeća". Željeli smo obradu lektire pretvoriti u multimedijalnu čaroliju koja će svakom učeniku zauvijek ostati u sjećanju.

Projekt smo testirali tijekom dvije godine i poboljšavali sve sadržaje. Sada je pred vama. Nastojali smo da učenici dožive lekturu na jedan posve novi način, gotovo kao slobodno vrijeme provedeno u učenju, igri i stvaranju. Kao proizvod rada učenika nastala je izložba likovnih radova "Cvjetni dan" koju smo održali vani, na otvorenom u prirodi i tako ostvarili krajnji cilj projekta, krenuvši od lektire i multimedije došli smo do izvora života i stvaranja sve te ljepote prikazanog cvijeća u književnom djelu nastale na ishodištu poticaja i za samu književnicu - jednoj cvjetnoj livadi.

Korisni radovi za proučavanje sadržaja o multimediji

Novak, Miroslav: Primjena multimedije u edukaciji.html

Program Korištenje multimedijalnog sadržaja u nastavi, Ivana Šišmanović i Željana Petrović

Program *Učenje na daljinu*, Romana Bajrić, Terezija Tvrđy

Štefančić *Audiovizualna i multimedijaska.ppt*

<http://pubwww.st.carnet.hr/ekos/ict.pps>

Projekt „Stara škola novu tuče“

Vremeplov škole, kazne u školi nekad i danas

Dijana Muškardin, prof. hrvatskoga jezika i povijesti i knjižničarka

dijana_muskardin@net.hr

Osnovna škola „ Vitomir Širola Pajo“, Nedešćina

Sažetak

Ovim člankom donosimo primjer projektne nastave na temu Stara škola novu tuče. Projekt je ostvaren suradnjom školske knjižničarke i nastavnice povijesti s pedagoginjom škole.

Dječja prava i obveze razradili smo kroz aktivnosti u svakodnevnom životu školskog ozračja. Krenuli smo sa istraživanjem na temu Kako se kažnjavalo u školi nekad, a kako danas? Od samog početka knjižnica je postala mjesto koje će nam omogućiti pronalaženje informacija za potrebe problemsko-istraživačke i projektne nastave.

Uvod

Projektna je nastava istraživačka nastava. Cilj je svakog istraživanja spoznaja, stoga smo cilj projekta definirali kao niz odgojnih, funkcionalnih i materijalnih zadataka:

1. usvajanje vještina koje se temelje na stvarnim životnim situacijama (školski život), čiji je cilj pomoći izgraditi dječje samopoštovanje i samokontrolu, potaknuti poštovanje prava drugih i razviti osjećaj odgovornosti za vlastite postupke te razviti sposobnost samostalnog zaključivanja;

2. razvijati interes i ljubav prema zavičajnoj povijesti, otkriti svoju baštinu neposrednim i samostalnim kontaktom, razvijati svijest o potrebi očuvanja naše kulturne baštine;

3. služiti se katalozima i bibliografijama pri pronalaženju informacija za potrebe problemsko-istraživačke i projektne nastave, samostalno pronalaženje informacija koristeći različite izvore.

Ideja projekta

Ideja se rodila na satu povijesti. Učenici 5. razreda radeći na starim fotografijama škole postavljali su brojna pitanja vezana za povijest naše škole. Najviše ih je zanimalo kako se nekad živjelo u školi, na koji način su se kažnjavali učenici, kakvi su bili učitelji. Nastao je projekt u koji su se uključili svi učenici i matične i područne škole.

Organizacija i osmišljavanje projekta

Voditelj i nositelj projekta bila je knjižničarka koja je ujedno i nastavnica povijesti. Projekt je namijenjen učenicima od 5. do 8. razreda i trajao je od rujna do prosinca 2009. godine. U projekt se uključila i pedagoginja škole s radionicama na temu prava i obveza djeteta i predavanjem tematski vezanim uz nasilje. Sudjelovala je i na postavljanju izložbe Vremeplov škole, kazne nekad i danas naglašavajući koje pedagoške mjere danas postoje u sustavu škole.

Tema projekta zadana je Nastavnim planom i programom⁵² i vezana je uz dječja prava i obveze koja su integrirane u nastavu povijesti. Na satu povijesti dječja prava i obveze obrađene su unutar sljedećih tema:

- Industrijska revolucija, djeca radnici
- Deklaracija o pravima čovjeka
- Deklaracija nezavisnosti
- Uloga djece u srednjem vijeku
- Uloga djece u totalitarnim režimima

Sakupljajući stare fotografije naše škole, istražujući Spomenicu škole pokušali smo saznati kakav je bio školski život prije pedeset godina u našoj školi. Kroz povijest škole pokušali smo saznati što više o zavičajnoj povijesti, otkrivajući vlastitu baštinu. Ispitujući roditelje, djedove i bake dobili smo čitavu lepezu kazni koje su se koristile nekada u školi. Zanimljivo je da su se neke kazne izvodile i prije 20-ak godina. Kao rezultat prikupljanja metoda i načina kažnjavanja učenika u školi, dobili smo i kraljicu kazni. Bila je to šiba. Moć šibe najviše se razvila u rukama samostanskih učitelja srednjega vijeka. Ona je bila odgojno sredstvo, ali i pomoćni učitelj bez kojega se nije moglo. Šiba je bila najomiljenije sredstvo i u našoj školi. Zanimljivo je da se javljala i zadnjih 20 godina. Od ostalih kazni u našoj školi učenici su još strahovali od kvrcanja (čvokanje) po ušima ili glavi, potezanja za uši, raznih kazni štapom poput udaranje po prstima, dlanovima, kucanje po stolu, stražnjici, odlaženja u kut ili sjedenja u magarećoj klupi, klečanja na kukuruzu i soli, koprivi, pogrđnih naziva poput majmune, toware, glupane, podsmjehivanja i ponižavanja pred cijelim razredom, učenja pjesmica napamet ili dijelova teksta za kaznu, sjedenja ispred učionice za vrijeme trajanja sata, razne aktivnosti u okviru dodatnih obveza i pomoći (pomaganje u kuhinji, spremanje drva, čišćenje učionice), gađanja kredom.

Uloga školske knjižnice u projektu

- Prikupljanje svjedočanstva o kaznama nekada i danas (donose učenici)
- Prikupljanje starih fotografija škole od početaka do danas (donose učenici)

⁵² Nastavni plan i program za osnovnu školu//uredili Dijana Vican, Ivan Milanović Litre, Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa republike Hrvatske, 2006., str. 26

- Skeniranje i obrada fotografija, izgradnja foto zbirke škole
- Održane radionice i predavanja na temu prava i obveze djeteta
 - radionica: Pronalaženje izvora informacija
 - predavanje: Ljudska prava kroz povijest
- Organizacija i postavljanje izložbe Vremeplov škole
- Istraživački rad na Spomenici škole
- Edukacija u knjižnici - teme zadane HNOS-om
- Sudjelovanje na webinaru Zaštita prava i interesa djece u školi⁵³

Projekt smo izradili po etapama, korak po korak, iz mjeseca u mjesec. Trajao je prvo obrazovno razdoblje. Od rujna kada smo odabrali temu, do njezinog istraživanja, organizacije, provedbe i na koncu prezentacije i valorizacije u prosincu. Vrednovao se rad na projektu i sam projekt. Učenici su anketirani o kvaliteti nastave.

Zaključak

Različitim aktivnostima potaknulo se korisnike u korištenju školske knjižnice i njenog fonda. Istaknuta je nezaobilazna uloga i suradnja knjižnice u istraživačkim radovima s nastavnicima i učenicima jer u svojem postojanju „Knjižnice mogu biti jako važan čimbenik u uspješnom razvoju osobe u prijelazu iz djetinjstva u odraslu dob. One to čine omogućavanjem pristupa građi i okruženjem koje potiče intelektualni, emocionalni i socijalni razvoj, te istodobno nudi pozitivne snage kao alternativu društvenim problemima.“⁵⁴

Literatura

Alma Rovis Brandić, *Projekt u nastavi*, Opatija, 2006.

Danijela Trškan, *Provjera znanja i ocjenjivanje u nastavi povijesti*, Zagreb

W. Mattes, *Nastavne metode: 75 nastavnih metoda za nastavnike i učenike*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2007.

Nastavni plan i program za osnovnu školu / / uredili Dijana Vican, Ivan Milanović Litre, Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa republike Hrvatske, 2006., str. 9

Heinz Klippert, *Kako uspješno učiti u timu*: zbirka praktičnih primjera, Educa, Zagreb, 2001.

⁵³ Webinar “Zaštita prava i interesa djece u školi” je vodila Ana Pezo, prof. pedagogije, savjetnica pravobraniteljice za djecu.

⁵⁴ IFLA. *Smjernice za knjižnične usluge za mladež*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2001., str 3.

Amfora moga stasanja

10 godina kreativne radionice *Amfora* Klasične gimnazije Ivana Pavla II. u Zadru – iskustvo SŠ

Elvira Katić, prof. i dipl. knjiž., stručna suradnica savjetnica
Klasična gimnazija Ivana Pavla II. Zadar
elvira.katic1@zd-t-com.hr

Sažetak

Slobodno vrijeme učenika, koje nastupa nakon školskih obveza, iznimno je pogodno za kompletiranje vlastite osobnosti, kako na intelektualnom, estetskom tako i na emocionalnom planu. To je vrijeme za razvoj različitih sklonosti, vještina i navika u kojemu se otkriva nadarenost i talent za određeno područje. Isto tako - to je vrijeme za odgoj i učenje, za stvaranje, osobnu nadogradnju, za promicanje kulture življenja i samoostvarenje. Osmišljeno provođenje slobodnog vremena je, dakle, pretpostavka za cjelovit razvoj osobnosti, a u isto vrijeme prevencija oblika poremećaja u ponašanju. Tome, svakako, mogu doprinijeti kvalitetne izvannastavne i izvanškolske aktivnosti jer je škola mjesto učenikova suživota s drugima, druženja i razvoja, njihova stasanja u kvalitetne mlade ljude. Nasuprot današnjem društveno-pedagoškom kontekstu fenomena slobodnog vremena, u kojemu su mladi izloženi tzv. urbanim obrascima, zabavama i razonodama koje ne iziskuju njihov angažman, u Klasičnoj gimnaziji Ivana Pavla II. od 2000./2001. školske godine formirana je Kreativna radionica *Amfora* čiji su ciljevi okupljanja u funkciji odmora, zabave, razonode, ali i razvijanja osobnosti u procesu stvaralaštva. Ova izvannastavna aktivnost već 10 godina omogućuje učenicima ove škole da svoje slobodno vrijeme kvalitetno upotpunjuju, razvijaju, napreduju, stvaraju, a na taj način stječu kulturu življenja i kulturu provođenja slobodnog vremena jer se u njoj okupljaju prema svojim sklonostima, interesima i željama što direktno utječe na njihov razvoj. Osim toga, preko *Amfore* i stvaralačkog potencijala mladih koji se kroz radionice iz godine u godinu razbuktava i Škola je, uz ostalo, dobila pečat prepoznatljivosti, afirmirao se velik broj učenika.

Ključne riječi: slobodno vrijeme, odmor, razonoda, razvoj, stvaralaštvo, kultura provođenja slobodnog vremena, slobodne aktivnosti, kreativne radionice

Uvod

Svojim kontinuitetom, kvalitetom i postignućima Kreativna radionica *Amfora* Klasične gimnazije Ivana Pavla II. postala je relevantni čimbenik u učeničkom odrastanju i razvoju. U Rječniku hrvatskoga jezika amfora je „antička glinena posuda za žito, ulje, vino, med ... itd.“ U prenesenom značenju *Amfora* je kreativna posuda u kojoj, učenici u njoj okupljeni, već 10 godina ostvaruju i pohranjuju svoga „blaga“, svoja originalna kreativna ostvarenja, a kroz nju razvijaju i umnožavaju stvaralački mladenački duh i sposobnost kreativnog izražavanja u slobodnom vremenu.

Radionicom se želi postići ravnoteža između učenja i slobodnog vremena, tj. potaknuti učenike na kreativno korištenje slobodnog vremena, a u didaktičkom smislu izazvati njihov napor u iskušavanju vlastitih mogućnosti kreacije. Nadalje, različitim ih se tematskim radionicama (od 7 do 12 u svakoj školskoj godini) nastoji motivirati na praktično, kreativno i zabavno promatranje stvari oko sebe, oblikovanje svog materijalnog, vidljivog izraza i njihovu praktičnu primjenu i provedbu u životu, razviti osobni doprinos u zadovoljavanju vlastitih estetskih potreba, njegovati osobno zadovoljstvo urađenim, produbljavati prijateljstva i uveseljavati druge te stvarati nove modele odmora, razonode i razvoja osobe. Drugim riječima, ovim ih se radionicama, u kurikulumskom smislu, odgoja za kreativnost, solidarnost, za djelatnu ljubav (mnogi se radovi nakon izložbi prodaju u karitativne svrhe) i smisleno korištenje slobodnog vremena.

To je, zapravo, samo jedan vid slobodnih aktivnosti učenika ove škole čiji je ambijent prožet povjerenjem u svakog pojedinca (u čovjekove prirodne i duhovne sposobnosti), koji se iz generacije u generaciju okupljaju najmanje jednom tjedno (u proteklih deset godina) u svoje slobodno vrijeme i stvaraju čudesne uratke. Na početku svake školske godine učenicima se, pored ostalih sekcija slobodnih aktivnosti, ponudi i ova radionica s porukom: želja svih „u“ i „oko“ *Amfore* je da kroz okupljanje i rad u radionici gajimo prijateljstvo, veselost, dosjetljivost, komunikativnost i kreativnost, razvijamo inicijativu i maštu. Kada se jednom u nju uključe, ostaju aktivni do kraja svog srednjoškolskog obrazovanja, a i kasnije.

Cilj

Otkriti interes i stvaralačke sposobnosti u motoričkom i estetskom izražavanju pojedinaca i grupa, stvoriti atmosferu prepoznavanja kreativnih sposobnosti i izražavanja, a serijom kreativnih radionica transformirati interese, znanja, mogućnosti i sposobnosti osobe u umijeća i navike kreativnog izražavanja kao potrebe cjeloživotnog učenja da bi izrađenim predmetom razvili osjećaj zadovoljstva praktičnim, kreativnim i zabavnim promatranjem stvari oko sebe, oblikovanjem svog materijalno-vidljivog izraza i njihovom praktičnom primjenom u životu.

Zadaci

1. U procesu svestranog formiranja osobnosti učenika, a kroz mogućnost kreativnog izražavanja - razvijati kulturu korištenja slobodnog vremena
2. Stvoriti nove modele odmora, razonode i razvoja osobe
3. Iskoristiti mladenački polet i znanje, razvijati stvaralački duh, stvoriti ambijent prožet povjerenjem u svakog pojedinca i njegove vrijednosti i sposobnosti
4. Razvijati vlastiti napor učenika u iskušavanju i istraživanju vlastitih mogućnosti kreacije.
5. Motivirati učenike na praktično, kreativno i zabavno promatranje stvari oko sebe, oblikovanje svog materijalnog izraza i praktična primjena u životu (ekološki odgoj)
6. Razvijati osobni doprinos u zadovoljavanju vlastitih estetskih potreba (estetski odgoj)
7. Njegovati osobno zadovoljstvo urađenim, produbljivanje prijateljstava i uveseljavanje drugih (karitativni rad - odgoj za solidarnost)

Vrijeme realizacije

tijekom školske godine, jednom tjedno (dva sata, iznimno-više)

Metode realizacije

1. Rad podijeljen u etape: od motivacije do samoga rada (izrade)
2. Od kreacije do sinteze: izložbe (prodajne - karitativne) i druge prezentacije uradaka te sudjelovanje na županijskim smotrama: Dani zahvalnosti za plodove zemlje; Gaudeamus - smotra likovnog stvaralaštva; Smotra Art - dizajna i Smotra tradicijske baštine Zadarske županije
3. Zajedničke i javne radionice (npr. s djecom s teškoćama u razvoju *Latica*, OŠ Voštarnica, sa šticienicima Doma za starije osobe, s djecom poginulih branitelja, *Advent* u Zadru u suradnji s Turističkom zajednicom grada i Gradom Zadrom i dr.)
4. Sudjelovanje u aktivnostima oko predstavljanja Škole te uređenje same Škole (Božić, Uskrs, Dan škole)

Planirano sati (godišnje)

a) radionice u školi	(7-11 radionica x 4 sata) =	cca	44
b) sudjelovanje na županijskim smotrama	(4 x 4 sata) =		16
b) prezentacije, izložbe			10
<hr/>			
Ukupno sati			70

Sadržaj

Za potrebe ovoga prikaza izdvojiti ćemo (kronološki) radionice održane u školi, tj. one tematske cjeline kreativnog izražavanja iz kojih su se najbolji radovi slali na Županijske smotre i nerijetko bili nagrađivani. Osim toga, svake je godine uoči Božića održana humanitarna prodajna izložba (tombola) pod naslovom *(Do)živjeti ljubav*.

1. 2000./2001. šk. god.: 1. Aranžiranje; 2. Izrada panoa u povodu blagdana, 3. „Kada mislim- Domovina“; 4. Prešanje cvijeća; 5. Od staroga novo; 6. Izrađivanje okvira za slike; 7. Kamena priča moga doma; 8. Iluminacije inicijala; 9. Ex libris
2. 2001./2002. šk. god.: 1. Tapiserija; 2. Vještina uzlanja; 3. Izrada plakata; 4. Ideje za praznike; 5. Razigrani okvir; 6. „Kada mislim- Domovina“; 7. Otpad naš svagdašnji; 8. Kameni mozaici i drugi predmeti od prirodnog kamena; 9. Izrada svijećnjaka
3. 2002./2003. šk. god.: 1. Nakit i ukrasi od zrnaca; 2. Slikanje na svili, 3. Slikanje na staklu, 4. Sve od slame, 5. Modeliranje, 6. O dođi, dođi Božiću!; 7. Ikebana, 8. Gipsani odljevci, 9. Sv. Valentin; 10. Uskrsno gnijezdo; 11. Čvor do čvora - makrame jarbol
4. 2003./2004. šk. god.: 1. Kada se ljeto bliži kraju; 2. Približava se jesen - da nam ne bude dosadno; 3. Slikanje na staklu (krhko i raznoliko); 4. Slano tijesto (čestitke); 5. Izrada svijeća (svijeće od parafinskog voska, želatinaste svijeće i sl.); 6. Za pravo zimsko slavlje (blagdanska kuhinja, 7. Pravila lijepog ponašanja (bon-ton), 8. Sve od kože (nakit); 9. Izrada straničnika na pergameni; 10. Modeliranje (fimo); 11. Smokva - voće najstarijih civilizacija
5. 2004./2005. šk. god.: 1. Sve od papira.; 2. Vještina ukrašavanja poklona; 3. Čudesan krep; 4. Izrada sapuna; 5. Kako i čime čestitamo Božić, Uskrs, imendane, Valentinovo; 6. Tehnike salveta (na keramici, papiru, limu ...); 7. Ukrasi od slanog tijesta; 8. Šivanje (ručno i na stroju); 9. Window color; 10. Slamnate rapsodije; 11. Iluminacija inicijala u antifonarima i gradualima Samostana sv. Frane
6. 2005./2006. šk. god.: 1. Božićni vjenčići; 2. Špaga; 3. Žičano stablo; 4. Zamatanje poklona; 5. Vosak na sto načina; 6. Izrada panoa - svetac dana; 7. Anđeli od salveta; 8. Izrada krunice od maslinovih bobica; 9. Ogrlice od školjki; 10. Oslikavanje pisanica; 11. Slikanje na svili; 12. Serviranje stola (kreacije sa salvetama)
7. 2006./2007. šk. god.: 1. Dodir gline; 2. Oblikovanje fimo mase; 3. Bliži se Božić; 4. Sve od krep; 5. Plastične vaze; 6. Nije za baciti; 7. Izrada maske od gipsanog zavoja; 8. Ukrašavanje okvira za slike; 9. Izrada svijeća; 10. Slikanje na staklu
8. 2007./2008. šk. god.: 1. Čarolija izrade i oživljavanja lutke; 2. Jabuka - čuvar zdravlja; 3. Salveta tehnika, 4. Izrada čestitaka; 5. Moj anđelčić; 6. Pletenje; 7. Izrada cvijeća od žice i čarapa; 8. Lice pod maskom - izrada maski; 9. Svileni doskoci; 10. Skriptorij Samostana sv. Krševana; 11. Pod vrelim suncem juga

9. 2008./2009. šk. god.: 1. Pravila lijepog ponašanja (bon-ton); 2. Izrada nakita od različitog materijala; 3. Papir naš svagdašnji; 4. Čarolije na staklu; 5. Svijeća do svijeće - svjetlo; 6. Što su jeli naši stari?; 7. Zaboravljeni zanati; 8. Čestitam ti ...; 9. Glagoljica je IN; 11. Morske priče (modeliranje, odljevi...)
10. 2009./2010. šk. god.: 1. Pozdrav s ljetovanja; 2. Cvjetni magneti; 3. Kreacije od novinskog papira; 4. Izrada suvenira Škole; 5. Recepti naših baka; 6. Praznični plamen; 7. CD svijećnjaci i CD podlošci; 8. Torbice za poklone; 9. Zarobljeni u parafinu; 10. Mirisni sapun; 11. Šarene pisanice

Prezentacija iskustva na XXII. Proljetnoj školi, Zagreb 2010.

Na XXII. Proljetnoj školi školskih knjižničara Republike Hrvatske, Zagreb (7. - 10. travnja 2010.) Kreativna radionica „Amfora“ predstaviti će se:

1. Izložbenim štandom s tridesetak učeničkih radova izrađenih različitim tehnikama (Slikanje na staklu; Salvetna tehnika; Nakit; Slikanje na svili; Ukrasne kutije; Straničnici na pergameni; Glagoljica je IN; Božićni ukrasi; Uskrsno jaje; Cvijeće od krep papira; Cvijeće od čarapa; Predmeti od gline, voska, fimo mase...; Prešano cvijeće...)
2. Spomenicom u kojoj će se fotodokumentirati 10 generacija polaznika Kreativne radionice „Amfora“ te galerija učeničkih radova u različitim tehnikama, uključujući i nagrađene kroz proteklo desetljeće.
3. Galerija radova iz 2008./2009. šk. god., kao i postupak za neke radionice, može se vidjeti na www.knjiznicari.hr

Mali, veliki kreativci

Osmišljavanje slobodnog vremena u knjižnici

Helena Starčević, dipl. knjižničarka

Srednja škola dr. A. Barca, Crikvenica

Da bi zadržale što više korisnika, knjižnice osim svoje primarne uloge (posudbe knjižnične građe) trebaju ponuditi što više raznovrsnih programa za svoje korisnike. Informacije i zabavni programi djeci današnjice dostupni su već od kuće putem interneta tako da knjižnice polako trebaju postati “nešto više” od pukog izdavanja knjiga. Knjižnice trebaju postati mjesto druženja, zabave i učenja.

Narodne knjižnice shvatile su potrebu djece i mladih koji traže od knjižnice “nešto više”, tako neke od njih već godinama nude i provode razne programe poput pričaonica, raznih radionica, kvizova... itd. sve s ciljem da zadrže i privuku što više djece i mladih. Jedna takva knjižnica je Narodna knjižnica i čitaonica Delnice koja od 2004. godine kontinuirano 2-3 puta tjedno provodi Kreativnu radionicu za školsku i predškolsku djecu. Ovaj primjer iz prakse primjenjiv je i u školskim knjižnicama. Jedan od glavnih zadataka Kreativnih radionica je raditi i učiti o onome što se ne stigne raditi u školama ili nije obuhvaćeno programom. Znamo da su nam puno zanimljivije stvari koje se ne moraju raditi, a kada je riječ o onome što se “ne radi u školi”, tada je interes djece velik.

Cilj ovih radionica bio je pomoću informacijskih izvora u Knjižnici doznati što više informacija o kokicama (omiljenoj dječjoj grickalici) te iskoristiti asocijacije na temu kokica kao poticaj u likovnom radu. Zadatak nam je bio *kokice* obraditi s djecom različite dobi na različite načine. Prva skupina djece su predškolska djeca od 3 do 6 godina starosti. Cilj ove radionice bio je upoznati djecu s velikim tiskanim slovom K i kokicama kao zdravom i hranjivom namirnicom te temu kokica kreativno upotrijebiti kao poticaj za likovni rad. Rad je započeo pozdravom i razgovorom o slovu K (Što sve počinje slovom K? Npr. kralj, kuća, ključ... i kokice! Prvo smo se prisjetili kako izgleda veliko tiskano slovo I (koje smo već naučili) i doznali smo da se veliko tiskano slovo I vrlo lako može “pretvoriti” u veliko tiskano slovo K ako “podigne jednu ruku i jednu nogu u zrak”. Slovo K pisali smo “nevidljivom pisaljkom po zraku”, ali i u pijesku, a zatim i po papiru. Kreativnošću djece slovo K na papiru pretvorilo se u razne oblike i životinje (djevojčicu, svijeću, kuću, sat, kralja...).

Djeci smo ponudili dva tanjura puna kokica, na jednom tanjuru poslužili smo kupovne kokice s dodatkom ulja i soli, a na drugom kokice koje smo sami napravili bez ikakvih dodataka. Prvi zadatak je bio isprobati, kušati jedne i druge kokice i uočiti

razliku. Djeca su uočila da su jedne slane, a druge nisu. Uslijedio je razgovor o kobicama, što su kokice i kako nastaju. Objašnjeno je djeci da su kokice koje ne sadrže ulje i sol zdravije. Da bi doživljaj bio potpun, aparatom za izradu kokica napravili smo kokice i pokazali kako napraviti "zdrave kokice". Uz grickanje kokica razgovarali smo na što nas sve kokice podsjećaju. Najviše su nas podsjećale na snijeg i pahulje. Maštali smo kako se pahulje mogu pretvoriti u vile i odlučili smo napraviti vile, ne bilo kakve već zimske vile (vani je zima i sve je puno snijega). U likovnom radu za izradu Zimskih vila koristili smo: tempere, kistove za tempere, papir za tempere, Drvofix ljepilo i srebrne šljokice. Prvo smo plavom temperom napravili pozadinu za vile, a zatim smo bijelom temperom naslikali vile i šljokicama ukrasili haljinu. Djeca su radila u parovima, tako da ni vile nisu bile usamljene na crtežu. Srebrne šljokice namočili smo u razrijedni Drvofix i kistovima smo ih nanosili na vilinske haljine. Zimske vile su tada ponovno morale na sušenje (da se šljokice dobro slijepe), ali smo im obećali da ćemo njima urediti pano u Knjižnici.

Druga skupina djece su školska djeca (od 1. do 8. razreda osnovne škole). Zadatak rada bio je da djeca u grupama pretraže izvore informacija (internet i referentnu zbirku Knjižnice) i doznaju što više informacija o kobicama, a zatim da inspirirani kobicama naslikamo Snježne vile.

Na samom početku rada djeca su podijeljena u dvije grupe, svaka grupa odabrala je svog voditelja (koji će iznositi prikupljene informacije i biti vođa u prikupljanju informacija) i naziv grupe. Prvi zadatak bio je da grupe napišu što više asocijacija na zadanu riječ kokice. Grupe su napisale neke iste asocijacije (kukuruz, koke, pahulje, snijeg, vata), ali puno više različitih asocijacija (oblak, vatromet, kino, ljubav, top, film, sjedalo za dvoje, zvijezda, zub, oblak, perje, puni mjesec). Sljedeći zadatak odnosio se na prikupljanje informacija o kobicama služeći se informacijskim izvorima - internetom i referentnom zbirkom Knjižnice. Grupe su dobile ograničeno vrijeme pretrživanja - 20 minuta, odnosno 10 minuta pretraživali su internet, a 10 minuta referentnu zbirku. Nakon 10 minuta grupe su zamijenile mjesta pretraživanja. Knjižničar je pomagao pri tiskanju i fotokopiranju informacija, ali ne i u prikupljanju jer ovaj zadatak tražio je od djece da si sama međusobno pomažu i uče jedna od drugih. Nakon što su grupe prikupile, ispisale i fotokopirale informacije o kobicama, slijedilo je sređivanje informacija. Grupe su dobile 10 minuta da srede informacije i odluče što će od prikupljenih informacija predstaviti drugoj grupi. Također su morali procijeniti na kojem izvoru informacija su dobili više informacija o zadanoj temi i na kojem izvoru informacija im je to išlo brže. Vođa svake grupe dobio je po 5 minuta da izloži prikupljene informacije o kobicama. Grupe su došle do već znanih, ali puno više do informacija o kobicama koje prije nisu znali. Ono što ih je najviše oduševilo je informacija iz Guinnessove knjige rekorda (2005.)⁵⁵ da je najveća skulptura od kokica visoka 4 m i široka 2,67 m, te podatak dobiven s internetske

⁵⁵ vidi: <http://www.guinnessworldrecords.com/>

stranice⁵⁶ koji govori o najvećoj lopti od kokica koju su napravili mještani gradića Sac City u američkoj državi Iowi, koji su za tu veliku loptu potrošili oko 700 kg kokica, te oko 1300 kg šećera te pola tone sirupa kojim kokice zalijevaju. Nakon izošenja informacija o kolicama djeca su zaključila:

- da je jedna grupa bila uspješnija u pronalaženju informacija s interneta, a druga se bolje snašla u referentnoj zbirci Knjižnice
- da im je bilo brže i lakše pretraživati internet, ali da vjeruju više podacima u knjigama (jer na internetu “može svatko pisati i objavljivati”)
- da su ključne riječi i sinonimi jako važni u pretraživanju (grupa koja je pretraživala pod ključnom riječi *kukuruz* bila je uspješnija u referentnoj zbirci nego na internetu, a grupa koja je pretraživala po ključnoj riječi *kokice* više podataka pronašla je na internetu)

Rad smo nastavili na sljedećoj radionici gdje su djeca uz nadzor knjižničara pomoću aparata za izradu kokica napravila kokice. Prisjetili smo se zajedničkih asocijacija na temu *kokice*. Obje grupe kokice su asociirale na snijeg te je tema likovnog rada bila Snježna vila kojoj se moći povećavaju zimi i koja obožav jesti kokice, koje joj daju posebne čari. Likovni zadatak bio je u slikarskoj tehnici temperama naslikati Snježnu/e vilu/e. Za vrijeme slikanja radova knjižničar je djeci čitao informacije o kolicama koje su prikupili na prošloj radionici, ali koje nismo stigli pročitati. Slikanjem Snježnih kraljica završio je i naš rad vezan na temu kokice.

Ovakvi primjeri kreativnog rada s djecom vrlo se lako mogu provesti i u školskim knjižnicama s ciljem da djeca upoznaju knjižnice na zanimljiv, “drugačiji način”.

Literatura

Srića, V. *Upravljanje kreativnošću*. Drugo nepromijenjeno izdanje. Zagreb: Školska knjiga, 1994.

Internetski izvori

URL: <http://www.guinnessworldrecords.com/> (6. 11. 2009.).

URL: <http://www.tportal.hr/klinci2/zabava/page/2009/03/09/0010006.html> (6. 11. 2009.)

URL: <http://www.coolinarika.com/recept/kokice-oskar> (6. 11. 2009.)

URL: <http://www.dobrevijesti.info/gastronomija/667-kokice-su-zdrava-hrana> (6. 11. 2009.)

URL: <http://www.stil-magazin.com/clanak/broj-89-8-septembar-2008/zanimljivosti-o-kolicama> (6. 11. 2009.)

⁵⁶ vidi: <http://www.tportal.hr/klinci2/zabava/page/2009/03/09/0010006.html>

Kako je biti drugačiji – učenje toleranciji

Indira Miljenović, prof.

OŠ Poreč i TOŠ-SEI „Bernardo Parentin“ Poreč

Uvod

Ovaj međunarodni projekt učitelja, učenika i roditelja četiriju škola, OŠ Poreč, TOŠ „Bernardo Parentin“ iz Poreča i OŠ „Čengić Vila 1“ i „Grbavica 1“ iz Sarajeva, primjer je zagovaranja tolerancije među ljudima, neovisno o njihovoj nacionalnosti, socijalnoj, rasnoj, vjerskoj i drugoj različitosti te širenja pozitivne energije i ozračja optimizma toliko potrebnih na ovim geografskim prostorima.

Odabir

Na temeljima bogata iskustva u prethodnim sličnim projektima koji su se odvijali počevši od 2004. godine u Bosni i Hercegovini i u Republici Hrvatskoj, profesorica mentorica Vahida Halaba, knjižničarka u OŠ Poreč, predložila je ravnateljici, stručnoj službi i učiteljima TOŠ-SEI „Bernardo Parentin“ iz Poreča uključenje u projekt „Kako je biti drugačiji - učenje toleranciji 2“. Prijedlog su u maloj školi pokraj mora s velikim zadovoljstvom odmah svi prihvatili ocijenivši projekt idealnom prilikom za unapređenje kulturnih i humanističkih vrijednosti talijanske nacionalne zajednice koje škola već desetljećima uspješno promiče u lokalnoj i u široj društvenoj zajednici. Nakon usuglašavanja stavova, definirana je konačna tema projekta: prihvaćanje i uvažavanje različitosti u kulturi ishrane i stanovanja.

Ciljevi i zadaće projekta

Ovaj je projekt bogat ciljevima i zadaćama s obzirom na to da obuhvaća raznolikost tradicija, kulture i identiteta četiriju naroda. Oni se mogu ovako sažeti:

- ❖ Zagovaranje, poštovanje, prihvaćanje i uvažavanje bogatstva različitosti u kulturama susjednih geografskih prostora, različitih oblika izražavanja i tolerancije kao načina da budemo ljudi
- ❖ Usavršavanje pravilnog načina komuniciranja, bez predrasuda i stereotipa
- ❖ Sustavno poticanje i stvaranje pozitivne slike o drugima i drugačijima radi stvaranja pozitivne slike o multikulturalnosti
- ❖ Osvježavanje i poticanje na prihvaćanje zdravih životnih navika

- ❖ Usmjeravanje učenika k poštivanju i prenošenju narodnih običaja, plesova, pjesme i dječjih narodnih igara i stvaranje pozitivnog odnosa prema svome porijeklu i korijenima
- ❖ Svrshodna primjena prikupljenih informacija tijekom istraživačkog rada
- ❖ Razvijanje suradnje s lokalnim i državnim medijima
- ❖ Kontinuirano upoznavanje s planiranjem, izvođenjem i rezultatima projekta svih sudionika

Sudionici, vrijeme i tijek ostvarivanja projekta

Rad na projektu trajao je od rujna 2008. do rujna 2009. godine. Nakon dogovora o koncepciji provođenja zajedničkog projekta u objema su porečkim školama održani sastanci s učenicima VI. razreda i njihovim roditeljima i starateljima. Tom su prilikom navedene potrebe, ciljevi, broj sudionika, aktivnosti i očekivani rezultati projekta. Sa sarajevskim je školama dogovoreno da će se projekt predstaviti u dvije faze. Prva je ostvarena tijekom trodnevnog boravka porečkih učenika i učitelja u Sarajevu, od 13. do 15. ožujka 2009., a druga tijekom trodnevnog uzvratnog posjeta sarajevskih učenika i učitelja, u Poreču, od 9. do 11. listopada 2009. Presentacija projekta u Sarajevu organizirana je u prostorima dviju škola i u raznim lokacijama u gradu. Sastojala se od nekoliko dijelova:

- a) Posjet Centru „Vladimir Nazor“ i podjela poklona prikupljenih od učenika TOŠ-a za štíćenike Centra
- b) Gostovanje na Radiju Sarajevo radi promicanja projekta
- c) Zajednička svečana priredba uz prigodan kulturno-umjetnički program
- d) Demonstracija pripremanja hrane - burek i tufahija (u OŠ „Grbavica 1“)
- e) Parlaonica na temu *Brza i tradicionalna prehrana - prednosti i nedostatci*
- f) Power Point prezentacija TOŠ-a „Bernardo Parentin“: *Istarska tradicionalna kuhinja* (istraživački rad učenika)
- g) Obilazak grada uz stručno vodstvo za učitelje
- h) Zajedničko neformalno druženje sudionika projekta

Presentacija projekta u Poreču organizirana je također u prostorima dviju osnovnih škola i u kazališnoj dvorani POUP-a u Poreču. Odvijala se u nekoliko faza.

- a) Izložba istarskih slastica u predvorju kazališta (izradili roditelji i učenici)
- b) Intervju za medije
- c) Zajednička svečana priredba uz prigodan kulturno-umjetnički program
- d) Demonstracija pripremanja hrane - fuži i kroštule (u OŠ Poreč)

- e) Mala jezična radionica - nazivi prehrambenih proizvoda na talijanskom jeziku
- f) Razmjena iskustava, planova i programa rada te udžbenika među učiteljima (u TOŠ-u)
- g) Obilazak općine Vrsar uz stručno vodstvo
- h) Zajedničko neformalno druženje sudionika projekta

Zaključak

Ciljevi projekta ostvareni su u potpunosti. Sve planirane aktivnosti izvedene su u skladu s projektom. Tijek izvedbe jasno je postavljen i ostvaren je u skladu s planiranim. Aktivna uključenost sudionika projekta pozitivno je utjecala na promociju samog projekta i njegov vrlo pozitivan ishod. Prezentacijama u Sarajevu i Poreču nazočili su mnogi ugledni uzvanici: predstavnici dvaju gradova koji su dali moralnu i financijsku potporu projektu, predstavnici Konzulata Republike Italije i Konzulata Republike Hrvatske te ravnatelji škola i pročelnici odjela. Svi sudionici projekta bili su iznimno zadovoljni toplim prijemom u sredinama domaćina i odjekom projekta u javnosti nakon tako složena rada, mnogo uložena truda i kvalitetne promocije na domaćem i međunarodnom planu.

Znameniti Dubrovčani: godišnji projekt

Osnovna škola Mokošica, Dubrovnik

Irja Jerković, prof.

os.mokosica.kniznica@du.htnet.hr

Uvod

Školska knjižnica treba imati važnu ulogu u razvijanju osobnog i kulturnog identiteta učenika. Ona, više nego ikad, treba biti mjesto gdje će se kroz istraživačku, projektnu nastavu, timski rad i korelacije s nastavnim predmetima, čuvati ono zavičajno, jezik, baština, nacionalno i lokalno. Jer odgojem i obrazovanjem razvijamo kompletnu ličnost, što uz znanje i vještine snalaženja u modernom svijetu podrazumijeva i druge vrijednosti. Zbog toga sam u protekloj godini s učenicima i nižih i viših razreda radila projekte vezane za baštinu. S malima smo tijekom godine istraživali naš dubrovački govor i na kraju školske godine izradili mali rječnik „Dubrovačke riječi sačuvane u srcu i mislima“. S velikima - veliki godišnji projekt *Znameniti Dubrovčani*.

Nastanak projekta

Projekt je nastao iz želje da učenici shvate važnost i vrijednost baštine, da bolje upoznaju grad u kojem žive i važne ljude koji su stvarali njegovu prošlost i svojim radom i dostignućima postali poznati Dubrovčani u svijetu i ostavili traga u znanosti, književnosti, umjetnosti te već tada Grad učinili dijelom Europe. Jer: „Ima li igdje na svijetu grada gdje se udaljenosti između rodnih kuća takvih velikana kao što su Ruđer Bošković, Marin Držić, Ivan Gundulić i Đuro Baglivi ne mjeri kilometrima već samo na desetke metara???

To je moguće samo u sredini koja je dugo disala ritmom kulture i sklada te bila sastavni dio tadašnje kulture širih prostora. *Da se ne zaboravi, Dubrovnik je bio upravo takav.* (Helena Barišić: *Đuro Baglivi - Dubrovčanin*, knjiga radova s konferencije Partnerstvo roditelja i odgojno-obrazovnih ustanova: kvalitetna škola u Dubrovniku i Dubrovačko-konertvanskoj županiji 1992-2007, Zavod za javno zdravstvo DNŽ i Udruga roditelja za izbor kvalitetnog odgoja i obrazovanja Dubrovnik, Dubrovnik, 2008)

Poticaj za projekt dao je gospodin Pavuša Babarović koji je izradio vrlo zanimljive *zagonetne fotografije* na kojima su samo predmeti koji asociraju na život i rad znamenitih Dubrovčana i darovao ih našoj školskoj knjižnici. Ideja se rodila odmah i s njim, kao vanjskim suradnikom i prof. povijesti Jadrankom Sanković krenula sam u osmišljavanje

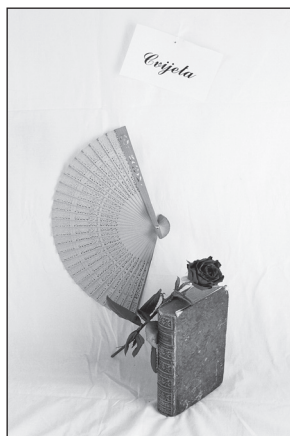
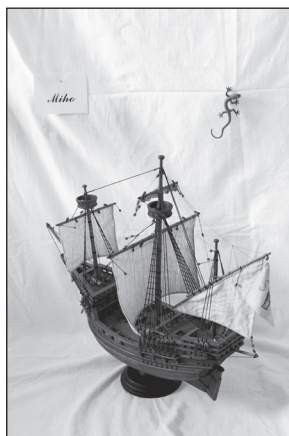
projekta. U realizaciji smo surađivali još s Državnim arhivom Dubrovnik i gđom Zlatkom Mustahinić, informatorom u Narodnoj knjižnici Grad.

Osmišljavanje projekta

Odredili smo da projekt bude godišnji jer su zbog njegove iznimne složenosti bili potrebni mjeseci za realizaciju. Iz istog razloga prof. Sanković i ja smo odlučile da ćemo ga raditi s učenicima osmih razreda i to onima koji se dobrovoljno jave. Bilo ih je 19, svi članovi povjesničarske i knjižničarske grupe. *U idejnom osmišljavanju projekta vodile smo se time da kroz temu baštine i proučavanja života i rada šesnaest znamenitih Dubrovčana realiziramo potpunu korelaciju povijesti i školske knjižnice tj. sve ciljeve vezane za nastavu povijesti i knjižnični odgoj i obrazovanje. Projekt je uvršten u naš godišnji program rada.*

Idejni plan i tijek projekta:

Kviz u školskoj čitaonici „Prepoznamo naše znamenite Dubrovčane“ (grupni rad) na kojem su učenici trebali pogoditi na kojeg se znamenitog Dubrovčanina odnosi „zagonetna fotografija“ na kojoj su predmeti koji simboliziraju ono čime se bavio u životu ili barem odgonetnuti njegovo zanimanje, tj. zašto su baš ti predmeti na fotografiji (npr. pero, tintarnica, maska komedije i tragedije, predstavljaju nam najvećeg komediografa stare hrvatske književnosti, Marina Držića ili knjiga, ruža i lepeza simboliziraju nam obrazovanje i ljepotu Cvijete Zuzorić, ljevač i konstruktor Ivan Rabljanin predstavljen je onim što je najčešće radio - topovima i zvonima, čuveni optičar i fizičar Marin Getaldić, zrcalom, lećom i kartom itd.). *To je bila polazna točka svega - kako pomoću asocijacije potaknuti pohranjeno znanje iz književnosti, povijesti, umjetnosti...*



Podijeljeni u timove (dvoje ili troje učenika) dobivaju zadatak da idućih mjeseci u školskoj knjižnici u literaturi koju sam im pripremila i na Internetu istraže po jednog ili dvojicu „znamenitih“ - život, djela, značaj, a da se najviše koncentriraju na zanimljivosti, na nešto o toj osobi što nije općepoznato.

Istraživački pohod iziskuje puno vremena u knjižnici, ali i individualno kod kuće.

Sljedeći zadatci:

Sve pronađene podatke složiti u priču i međusobno podijeliti uloge te pripremiti izlaganja. Na planu Grada (svima sam podijelila po jedan primjerak) pronaći ulice, spomenike, institucije i spomen - ploče s imenima naših „znamenitih“ jer slijedi *odlazak u grad!* S ciljem: U čitaonici Narodne knjižnice Grad naučiti kako pronaći još potrebnih informacija u narednom periodu (s informatorom je dogovoreno da će im pojasniti kako se podnosi zahtjev za literaturom potrebnom za pisanje samostalnog rada, pripremiti im je i odrediti termine za proučavanje).

U Državnom arhivu posjetiti čitaonicu i održati prezentacije pred portretima naših „znamenitih“ o onome što su do tada o njima doznali te *povezati „zagonetne fotografije“ s ličnostima.*

Proći Gradom i pronaći što su naši „znameniti“ radili, gradili, što im je u čast napravljeno, kroz čije ulice svakodnevno prolazimo... Nakon razdoblja dodatnih istraživanja i u Narodnoj i školskoj knjižnici, napraviti *Power Point* prezentacije o svakoj ličnosti obogaćene brojnim fotografijama nastalim tijekom projekta.

Uvježbati prezentacije i prikazati ih učenicima svih osmih razreda na satovima povijesti, upoznati ih sa svime što su naučili o znamenitim Dubrovčanima i ostalome u sklopu ovog projekta.

Preurediti prezentacije, osmisliti i izraditi završnu zajedničku *Power Point* prezentaciju s *evaluacijom* za prikazivanje na Učiteljskom vijeću.

Pripremiti prezentaciju i izlaganje za stručne skupove županijskih stručnih vijeća školskih knjižničara i prof. povijesti (samo jedan učenik).

Zaključak, evaluacija

Sve navedeno realizirali smo u potpunosti. Uz naše vodstvo učenici su marljivo istraživali i skupili brojnu, interesantnu građu koju su uklopili u dojmive prezentacije. Tijekom ovog projekta naučili su puno o važnim ličnostima iz povijesti našeg grada i njihovom doprinosu Gradu i svijetu te koliko je važna baština i naše kulturno nasljeđe za našu sadašnjost. Razvijali su sposobnost estetskog vrednovanja umjetničkih djela kroz literaturu, ali i prilikom obilaska kulturno - povijesnih znamenitosti Grada. Ovaj je projekt poticao njihovu ljubav prema domovini i lokalnom zavičaju te interes za prošlost

hrvatskog naroda. Spoznali su kako u našem gradu još ima puno stvari koje treba vidjeti. Razvijali su sposobnost kako pomoću predmeta potaknuti pohranjeno znanje iz povijesti, književnosti, umjetnosti, glazbene kulture... te *kako povezivati ta znanja*. Shvatili su koliko je za sve to važno znati se dobro snalaziti u knjižnici, samostalno se koristiti izvorima znanja - Internetom i referentnom zbirkom pa su tijekom projekta utvrdili znanja iz knjižnične edukacije i naučili se bolje služiti svom stručnom literaturom i lakše pronalaziti informacije, pravilno citirati. Razvili su sposobnost analize i sinteze u stručnoj literaturi te sposobnost izdvajanja bitnih od nebitnih sadržaja, kao i uočavanja uzročno-posljedične veze u praćenju povijesnih procesa. Naučili su kako se traži potrebna literatura pri izradi istraživačkog rada u čitaonici Narodne knjižnice. Naučili su kako pravilno istraživati za projekt i kako znatizelja potiče kreativnost. Uvježbali su već stečena znanja iz informatike i stekli nova u izradi Power Point prezentacija (a i mi s njima).

Naposljetku, naučili su bolje prezentirati svoj rad i uočili razlike i teškoće u prezentaciji u Gradu, u masi turista, u učionici pred cijelim odjeljenjima, na Učiteljskom vijeću pred svim učiteljima škole a najbolji od njih prezentirao je projekt i na našem županijskom stručnom vijeću i to u prostoru Biskupijske klasične gimnazije Rudera Boškovića koju sada pohađa, pred svojim novim profesorima.

Ono što je također važno jest da pri tome svemu nije nedostajalo zabave, kako u knjižnici, tako i u Gradu, što se na završnoj prezentaciji i vidjelo. Prvi njihovi nastupi, iako, kod nekih, prepuni uzbuđenja i treme, obogatili su satove povijesti i izazvali interes među osmašima, a naši prezenteri samo su se mogli osvjedočiti kako je teško biti profesor!

Pripreme za zajedničku, završnu prezentaciju za Učiteljsko vijeće bile su sveobuhvatne, detaljne i dugotrajne jer je učenicima bilo važno pokazati se pred svojim učiteljima u što boljem svjetlu. Na Učiteljsko vijeće pozvali smo i goste, naše vanjske suradnike, g. Babarovića, bez kojeg ne bi ni bilo ovog projekta i gđu Mustahinić, koja je zaista sa srcem i punim trudom sudjelovala u našem projektu.

Nastup učenika na Učiteljskom vijeću bio je izvrstan pa su i pored sitnih pogreški i zamuckivanja izazvanih tremom naveli svoje profesore na buran pljesak i potpunu pažnju tijekom prezentacija (svih 19 učenika je sudjelovalo u završnoj prezentaciji koja je trajala puni sat). Jednako oduševljenje je bilo i na županijskom stručnom vijeću, a ne treba ni spominjati koliko je to značilo našem presenteru koji se tek upisao u Klasičnu gimnaziju i jedva je dočekaio pokazati se pred svojim novim profesorima (predano je dolazio danima u svoju staru školsku knjižnicu da zajedno preuređujemo prezentaciju i uvježbavamo izlaganje, stoga, za svoj sveukupni trud i zalaganje zaista zaslužuje da mu se spomene i ime, dakle, sadašnji učenik Klasične gimnazije, a sigurno budući vrstan povjesničar Ivan Grkeš).

Odlučila sam za Proljetnu školu ne mijenjati bitno prezentaciju, tj. ne unositi u nju naš stručni dio, ostaviti je onakvom kakvom sam je napravila zajedno s djecom. *Njihovo vrednovanje projekta na kraju sadržava zapravo realizirane sve naše planirane ciljeve i zadatke.*

Ovo je bila grupa od devetnaest izvrsnih učenika iz knjižničarske i povjesničarske grupe koji su se dobrovoljno javili za ovaj projekt i prof. Sanković i ja smatramo da on predstavlja krunu uspjeha u radu naše škole, ne samo u prošloj školskoj godini i ne samo zbog golemog njihovog i našeg truda, zahtjevnosti projekta, nego i zbog važnosti teme koju obrađuje, a to je *naša baština.*

Partnerski projekt narodne i školske knjižnice

Jasmina Milovčić, dipl. knjižničar
jasmina@gkka.hr

Kristina Čunović, dipl. knjižničar
Gradska knjižnica "Ivan Goran Kovačić" Karlovac
kristina@gkka.hr

Sažetak

Definirajući knjižnicu kao informacijsko, medijsko i komunikacijsko središte, svoju smo aktivnost usmjerili obrazovnim, kulturnim sadržajima te osiguravanju pristupa informacijama i cjeloživotnom učenju. Ulogu i zadaće definirali su dokumenti (zakonski, podzakonski akti, smjernice i upute za rad), a kao sredstvo implementacije našeg cilja proizašao je partnerski odnos školske i narodne knjižnice. U radu je dan prikaz dobre prakse i njegova evaluacija, te daljnje smjernice razvoja.

Ključne riječi: školska knjižnica, narodna knjižnica, partnerski projekt

Knjižnice su proizvod društva, a današnje društvo promjena nametnulo je i promjene u radu i organizaciji knjižnica. Temeljne postavke struke usmjerene su otvorenosti za promjene.

Slijedom UNESCO-ova Manifesta za narodne knjižnice koji navodi da se mora osigurati suradnja narodne knjižnice s odgovarajućim suradnicima...⁵⁷ i Standarda za školske knjižnice u kojem se navodi da "kulturna i javna djelatnost školske knjižnice obuhvaća suradnju s kulturnim ustanovama koje organiziraju rads djecom i mladeži..."⁵⁸, predstavljeni projekt je realizacija temeljnih zadataka, ostvarenje poslanja knjižnice. Partnerstvo je viši pojam od pojma suradnje. Pisanim dokumentom definirani su zajednički planovi i zadaci, a međusobne obveze dogovaraju se planski, unaprijed, a ne stihijski.

Ciljevi projekta

Dugoročni cilj je kontinuirana i organizirana suradnja s ciljem cjeloživotnog učenja, a glavni moto suradnje je proširenje suradnje narodne i školske knjižnice koje će rezultirati

⁵⁷ Horvat, A. (ur.) UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice 1994. // HBD Novosti, 5(1995).

⁵⁸ Standard za školske knjižnice. // *Narodne novine*, 34(2000).

orijentacijom srednjoškolskih učenika na učestalije korištenje usluga knjižnica.

Zašto suradnja u obliku projekta? Zato jer projektno učenje i rad na projektu (od planiranja i realizacije do evaluacije) razvija socijalna i praktična znanja i vještine.

Rad u timu na projektu je na dobrobit učenika, osigurava kratkoročni i dugoročni opstanak postignuća, maksimalnu iskoristivost resursa, proširenje resursa, “dodanu vrijednost” - ono što svatko ne može dati sam, ali se stvara u zajedničkom radu, stimulativnost sudionika projekta i pridonosi javnoj vidljivosti/afirmaciji knjižnica u zajednici te stvaranju mreže podrške.

Oblici rada tijekom projekta obuhvaćaju:

- predavanje
- rad u grupama (radionice, rasprave)
- otvorene debate-parlaonica
- analiza diskursa (npr. analiza izlaganja)
- analiza individualnog i grupnog ponašanja
- različiti oblici prezentacije (izlaganje, pisanje članaka, izrada postera...)

Područja aktivnosti:

- promicanje čitanja (predstavljanja knjiga i književnika)
- usvajanje raznih vještina informacijske pismenosti (mogućnosti i zamke interneta)
- moguća korelacija sa svim nastavnim područjima
- kreativno provedeno slobodno vrijeme učenika

Tematske cjeline i područja realizirana u proteklom razdoblju:

Govorništvo - obrazovanje za govorenje (hrvatski jezik)

Sri Lanka (politička geografija, geografija)

Svjetlosno onečišćenje (“mladi astronomi”)

Prokleta avlija Ive Andrića (hrvatski jezik - lektira)

Evaluacija

Evaluacija “Partnerskog projekta” provedena je nakon organiziranih predavanja. Anketne upitnike ispunili su učenici, profesori i knjižničari. Od učenika se nastojalo saznati da li bi nastavne sadržaje trebalo češće obrađivati kroz predavanja i radionice izvan škole i koliko često, što očekuju od takvih “izvanškolskih” predavanja, zadovoljstvo organiziranim predavanjem te saznati njihove prijedloge i komentare. Profesori su odgovarali na pitanja o sudjelovanju učenika i njihovim očekivanjima i zadovoljstvu organiziranim predavanjima i/li radionicama te su imali mogućnost komentirati i

predložiti buduće aktivnosti. Knjižničari su u upitniku ocjenjivali interes za sudjelovanje u projektu te suradnju s profesorima u školi, a njihovi prijedlozi za poboljšanje kvalitete projekta i suradnje između školskih i narodnih knjižnica su nam vrlo dragocjeni.

U prosjeku je na predavanjima/ radionici bilo oko 40 učenika. Iako im je početni interes najčešće bio osrednji (69%), najveći postotak učenika (73%) smatra da bi nastavne sadržaje trebalo češće obrađivati kroz predavanja i radionice izvan škole. Najmanje očekuju da se dobro zabave na organiziranim predavanjima/radionicama, a najviše da nauče nešto novo (54%) i da praktično primijene svoja znanja i razviju neke nove vještine (31%). Gotovo 50% učenika ocijenilo je organizirana predavanja vrlo dobrim, a 85% njih smatra da bi trebalo barem dva puta godišnje organizirati slična predavanja. Njihovi su komentari i prijedlozi mnogobrojni:

- predavanja popratiti svim dostupnim medijima
- poboljšati komunikaciju predavača i slušatelja
- manje grupe u kojima bi i učenici prezentirali svoje radove
- više radionica o lektiri, sportu, zemljopisu, spolnom odgoju, drogama i ovisnostima, okolišu i globalnom zatopljenju, kulturama drugih naroda
- više ovakvih predavanja jer je zanimljivije nego u školi/ više se nauči na taj način
- prezentirati sadržaje primjerene našoj dobi
- više zabave, tulum u knjižnici
- nešto zanimljivo i zabavno, a ipak poučno i korisno za naše godine.

Knjižničari su izrazili velik interes za sudjelovanjem u "Partnerskom projektu" i očekuju da će suradnja na projektu pridonijeti ostvarivanju kvalitetnije nastave. Suradnju s profesorima u školi oko izbora teme za učenike i organizacije dolaska učenika na predavanje ocjenjuju osrednjom, a s knjižničarima iz Gradske knjižnice Karlovac vrlo dobrom. Kao i učenici smatraju da bi trebalo barem dva puta godišnje organizirati predavanja izvan škole.

Zaključak

U ostvarenju poslanja knjižnica (svih vrsta) suradnja je ne samo jedan od oblika rada, nego imperativ djelovanja. Korelacija društvenih subjekata i područja danas je svakodnevica. Zajedničkim aktivnostima školske i narodne knjižnice otvaramo put partnerskog djelovanja ne samo ustanova i predmetnih kolegija obrazovnog procesa, nego djelatnost ustanove širimo na cjelokupnu zajednicu. Sudionici predavanja (iako neaktivni - uloga slušača) su i zainteresirani građani, pošto se, uz poziv školama upućuje i javnosti putem plakata.

Klub ljubitelja čitanja

Katica Novoselac, prof. i dipl. knjižničar
OŠ „Vladimir Nazor“ Komletinci

Uvod

Gotovo svako razmišljanje o školskoj knjižnici i razmatranje njezine uloge u školi u kojoj djeluje kreće od definicije i zadaća školske knjižnice. Tako nam je svima poznata definicija školske knjižnice kojom počinje UNESCO-ov Manifest za školske knjižnice: *Školska knjižnica pruža obavijesti i spoznaje bitne za uspješno uključivanje u suvremeno društvo koje se temelji na znanju i informacijama. Školska knjižnica opskrbljuje učenike vještinama za učenje kroz cijeli život, razvija njihovu maštu i osposobljava ih za život odgovornih građana.*

Isto su nam tako poznate i zadaće školske knjižnice, od prikupljanja, obrade i stavljanja u funkciju raznih izvora znanja do stjecanja informacijske pismenosti sa svim sposobnostima i vještinama koje ona podrazumijeva, preko razvijanja samostalnosti, samopouzdanja i pozitivne slike o sebi do pružanja mogućnosti za kreativno i stvaralačko provođenje slobodnog vremena.

Svi mi knjižničari dobro poznajemo sve ove zadaće, ali kada bi se od nas tražilo da izdvojimo one koje mi osobno smatramo najvažnijima ili kojima posvećujemo najviše vremena, truda, energije i interesa, dobiveni bi rezultati bili vrlo raznoliki. Na ljestvici mojih prioriternih zadaća školske knjižnice na visokom se mjestu nalazi osmišljeno provođenje slobodnog vremena o knjižnici i upravo o toj mogućnosti i zadaći školske knjižnice govori ovaj članak.

Ideja

Ideja o osnivanju Kluba ljubitelja čitanja realizirana je u vrijeme obilježavanja Mjeseca hrvatske knjige 2008. godine, a osmišljavana je tijekom dužeg vremena moga rada kao učiteljice hrvatskog jezika i školske knjižničarke. Radeći ova dva posla, koja se idealno dopunjavaju, svakodnevno sam se susretala s problemom čitanja. U nastavi sam uočavala da učenici, uglavnom, čitaju zato što moraju, dakle prisutna je vanjska motiviranost za čitanje, ali sam također zapažala da se uvijek nađe netko tko voli čitati, tko čita potaknut unutarnjom motivacijom. Za vrijeme rada u knjižnici najčešće sam se susretala s učenicima koji su posuđivali samo lektiru, ali bi se našao i netko tko je tražio i knjigu više. Kada bih s učenicima realizirala stručne knjižničarske teme kroz nastavne

sate u knjižnici, uvijek bi se koji učenik za dan-dva vratio u knjižnicu tražeći dodatna pojašnjenja. Tako su me upravo ti učenici koji vole čitati, koji uzimaju i knjige s polica slobodnog izbora i listaju časopise i referentnu zbirku, istražuju, uče, druže se i zabavljaju u knjižnici potaknuli da im ponudim Klub ljubitelja čitanja kao mogućnost osmišljenog, kreativnog, stvaralačkog i zabavnog načina provođenja slobodnog vremena.

Početak rada

Klub je počeo djelovati u vrijeme kada se razne ustanove i organizacije pojačano bave knjigom i čitanjem, u vrijeme manifestacije Mjesec hrvatske knjige 2008., što je bio zanimljiv i drugačiji način da se naša škola pridruži akciji promicanja čitanja. Kako je za uspješan početak bilo kojeg posla jako važan dobar marketing, tako sam i ja krenula s najavama o osnutku Kluba ljubitelja čitanja putem brojnih plakata i letaka koji su pozivali učenike da se uključe u rad Kluba ljubitelja čitanja kao prvog kluba učenika u našoj školi, kluba u kojem će se družiti, zabavljati, upoznavati jedni druge, izmjenjivati iskustva i zamisli, a sve kroz čitanje kao zabavu i užitek, bez prisile i ocjenjivanja. Ubrzo su zainteresirani počeli dolaziti u knjižnicu i popunjavati upitnik kojim će se predstaviti na prvom sastanku Kluba ljubitelja čitanja. Na prvi je sastanak došlo 26 učenika od 3. do 6. razreda. Predstavili su se jedni drugima popunjenim upitnikom, a meni je osobito važno bilo ono što su rekli o svojim čitateljskim navikama, željama i ukusima jer su mi to bile smjernice za nastavak našeg rada. Članovi Kluba ljubitelja čitanja dobili su svoje „službene“ iskaznice, a dogovoren je i način komuniciranja sa mnom kao voditeljicom i učenicima kao članovima: kad imam nešto novo za njih, u glavnom holu škole postavim veliki uskličnik što će njima biti „tajni“ znak da čitateljska pustolovina počinje.

Pustolovinu smo započeli izradom malih okvira i podloge od glinamola na koje smo ispisivali različite mudre izreke koje smo ponudili na prodaju našim gostima kad su došli na prvi čitateljski susret. Tako smo ujedno zaradili i novac za kupnju nekoliko novih knjiga po izboru članova Kluba ljubitelja čitanja.

Čitateljski zadatci

Poštujući učeničke čitateljske navike i želje, osmišljen je i prvi čitateljski zadatak, zapravo prva tri zadatka:

1. U knjižnici su pustolovine
2. U knjižnici su tajne
3. U knjižnici su bajke

Učenici su raspoređeni u sedam skupina od kojih je svaka dobila zadatak čitati određenu knjigu. Tako su učenici čitali knjige koje u naslovu imaju riječ tajna (*Tajna crne kutije* i *Tajna šutljivog dječaka* Hrvoja Kovačevića), pustolovne priče (*Kroz pustinju i prašumu* Henryka Sienkiewicza, *Tragom staklene mape* Vladimira Bakarića i knjige o čarobnici Lili) i bajke (*Bajkovnica* Želimira Hercigonje i zbirku božićnih priča). Bilo im je najavljeno da će ovaj zadatak trajati dva mjeseca, a osim čitanja knjige pravili su i plakat o pročitanom. Nakon obavljenog zadatka prezentirali smo svoj rad učiteljima i roditeljima na čitateljskoj večeri kada su učenici usmenim izlaganjem i predstavljanjem svojih plakata pokazali što su radili.

Sasvim slučajno dogodilo se da je u to vrijeme u vinkovačkoj Gradskoj knjižnici i čitaonici gostovao Hrvoje Kovačević pa smo svi zajedno otišli u Vinkovce, uživali u susretu s književnikom i prezentirali mu kako smo doživjeli njegove knjige. Tako smo na vrlo zanimljiv način završili svoj prvi čitateljski zadatak, a većini članova Kluba ljubitelja čitanja ove je bio prvi susret s piscem u prostoru jedne gradske knjižnice.

Nakon toga započeli smo s drugim zadatkom, ovoga puta pravim projektom pod nazivom Drevni Egipat. Učenici su dobili istražiteljske i čitateljske zadatke u skladu sa svojom dobi i interesima pa su tako istraživali obilježja starog Egipta: piramide, faraone, mumije i sfinge, hijeroglif i papirus, značenje Nila; čitali knjige i gledali filmove o Egiptu, a kao rezultat tromjesečnih istraživanja nastala je naša „knjiga“ Drevni Egipat. Od svega što su saznali, učenici su napravili plakat, tj. „stranicu“ knjige, sve smo uvezali i pripremili „promociju“ za učitelje, roditelje, prijatelje i sve zainteresirane.

Članovi Kluba ljubitelja čitanja, ali i ostali zainteresirani, uključili su se i u natječaj Moja prva knjiga Centra za neohumanističke studije iz Karlovca, a kao rezultat nastala je knjiga Srećko general učenice Ane Paule Jelić koja je na tom državnom natječaju osvojila drugo mjesto među 500-injak kandidata i kao nagradu tiskanje knjige. U školskoj smo knjižnici pripremili i svečanu promociju ove knjige na kojoj je bilo nazočno sedamdesetak gostiju što je bio nezaboravan kulturni događaj za našu knjižnicu, školu i čitavo mjesto.

Time se pokazalo da je okupljanje učenika u Klub ljubitelja čitanja i osmišljeno provođenje slobodnog vremena u knjižnici pravi način da se skriveni potencijali vrlo brzo preobrazu u sposobnosti, uz podršku, pomoć i stvaralačko ozračje školske knjižnice. Klub nastavlja sa svojim radom uključivanjem u akciju Čitajmo pod zvijezdama, ali smo mi to učinili na svoj poseban slavonski način. Ovoga su puta učenici imali zadatak da pročitaju zbirku poezije i odaberu pjesmu koju će glasno pročitati ili napamet krasnosloviti ostalima. Jedini je uvjet bio da pjesma govori o nebu, mjesecu, zvijezdama, suncu, oblacima i slično. Priređeno im je i jedno iznenađenje: čitali su u srcu slavonske šume, do koje su se odvezli konjima i kolima tople jesenske večeri, uz pucketanje vatre i treperenje zvijezda. Dojmovi su bili nezaboravni, a čitanje zaista doživljeno kao užitak.

Na inicijativu učenika, svoje su dojmove slikom i riječima očuvali u obliku još jedne knjige.

Novi čitateljski zadatak nosio je naslov Čitajmo „zaboravljene“ knjige. Na policama naše knjižnice stoje zaboravljene mnoge knjige koje to nisu zaslužile (*Janko među dinicima, Potopljena galija, Dimnjačar i bijela golubica, Matija i vjeverica, Sat očeva, Cirkus mraka...*) Izabrala sam desetak naslova koje godinama nitko nije posuđivao, podijelila ih učenicima sa zadatkom da pročitaju knjigu, napišu nešto o sadržaju i likovima, posebno o svojim dojmovima, a kad je sve bilo gotovo napravili smo mali katalog pod naslovom Pročitali smo - preporučamo. Na ovaj se čitateljski zadatak nadovezao istražiteljski zadatak jer je svaki učenik nakon čitanja knjige istraživao na zadanu temu. Tako smo saznavali kakva su bića bili dinosauri, što je smirna, što su galije i hidroarheologija, kako žive vjeverice..., a najviše da je čitanje užitak, avantura i način da učimo, uživamo i postajemo pametniji, zadovoljniji i ispunjeniji.

Zaključak

Realizirajući jedan od zadataka školske knjižnice - osmišljeno i stvaralačko provođenje slobodnog vremena, ostvarene su i brojne druge važne funkcije i zadaće knjižnice osnovne škole, od kojih izdvajam:

1. stjecanje informacijske pismenosti (osvještavanje potrebe za informacijama, pronalaženje, izbor, prosuđivanje i primjena informacija)
2. poticanje samoobrazovnih aktivnosti
3. aktivno stjecanje znanja
4. upoznavanje s različitim medijima kao nositeljima informacija
5. razvijanje kritičkog mišljenja utemeljenog na stečenim znanjima
6. razvijanje sposobnosti prezentiranja rezultata vlastitog rada
7. afirmiranje knjižnice kao mjesta poticanja i uvažavanja idividualnih interesa učenika
8. razvijanje tolerancije i uvažavanje različitosti interesa, sposobnosti i mogućnosti

A od svega je možda najvažnije poučavanje radosti čitanja za koju vjerujem da nije nepovratno izgubljena, već se u današnjem informatiziranom, digitaliziranom i medijski opterećenom svijetu samo na trenutak izgubila. Jedno od poslanja knjižničara sigurno je pomoći korisnicima da je ponovo pronađu i u njoj istinski uživaju.

Naučimo biti asertivni

Ljerka Medved, stručni suradnik-savjetnik

Mirjana Valdec, prof. psihologije

ljerka.medved@vt.t-com.hr

Osnovna škola Voćin

Trening asertivnosti

- Trening asertivnosti je jedan od najstarijih postupaka u okviru behavior terapije (uveden je 1949. godine) i koristi se za ublažavanje nedostatka društvenih vještina, npr. kod depresije, paničnog poremećaja itd.
- Trening asertivnosti može se primijeniti u radu s učenicima, ali i u radu s učiteljima i roditeljima.
- **Asertivnost** je kod nas relativno nov pojam pa sve sudionike odgojno-obrazovnog procesa treba educirati o načinima i tehnikama asertivnog ponašanja.
- Trening asertivnosti može biti dio programa prevencije - prevencije nasilja u školi, ovisnosti, školskog neuspjeha, a pomaže i kod razvoja samopoštovanja, razvoja socijalnih vještina, rješavanja sukoba i dr.

Tijek radionice

Uvod: Aristotelov izazov

Svatko se može naljutiti - to je lako. Ali naljutiti se na pravu osobu, do ispravnoga stupnja, u pravi trenutak, zbog ispravnoga razloga i na ispravan način - to nije lako.

Aristotel: Nikomahova etika

Govor je izvor svih nesporazuma. Ponekad se nađemo u neugodnim situacijama u odnosu na druge ljude i trebamo odlučiti kako ćemo ih riješiti.

Sažetak: Vaša ličnost gradila se godinama i vaše ponašanje u većini situacija je postalo rutinsko, pretvorilo se u navike (dobre i loše). Ta ponašanja su postala dio vas. Teško ih je mijenjati, ali se to može ako ste motivirani. Kad shvatite, otkrijete kakve su vaše tipične reakcije u odnosima s ljudima, na pola ste puta da ih promijenite. Tri su osnovna tipa ponašanja (i komunikacije): *pasivno, agresivno i asertivno*. Razlikuju se po tome kako se osjećate u odnosu prema sebi i prema drugima. Međutim, ako ste stalno pasivni, to će štetiti vašem samopoštovanju; ako ste stalno agresivni, to će štetiti vašim odnosima s drugim ljudima.

Asertivno ponašanje

Ovo ponašanje je naučeno, a ne instinktivno. To je vještina koja nam omogućuje da se izborimo za svoja prava, osiguravajući da se naše mišljenje i osjećaji uzmu u obzir, a pritom se ne narušavaju prava drugih. Bazira se na razmišljanju i na fleksibilnosti u odnosima s drugima. Asertivne osobe znaju što žele i mogu to tražiti na takav način da ne povrijede druge.

Korisne asertivne tehnike

JA poruke - tehnika komuniciranja. Ja-govor izražava se u ja-porukama ili rečenicama. Ne znači da rečenica mora u sebi imati zamjenicu JA, već da izražava naš stav, mišljenje, osjećaje. JA poruka otvara komunikaciju, pokazuje našu spremnost za razgovor, jasno i otvoreno izražavamo svoje mišljenje, stajalište i naše doživljavanje situacije u kojoj se nalazimo, a da pri tome ne napadamo i ne okrivljujemo drugu osobu. Žkada smo asertivni, iznosimo što mislimo, što osjećamo i što želimo.

JA poruka sadrži tri dijela:

1. neutralan opis tuđeg ponašanja
2. vlastiti osjećaj u vezi s ponašanjem u toj situaciji
3. konkretan učinak tog ponašanja na nas i/ili zahtjev upućen drugoj osobi (što želim da druga osoba učini)

Odbijanje tuđeg zahtjeva. NE je oruđe kojim čuvamo svoje vrijeme i energiju za stvari koje su nam važnije. Reći NE ne znači da morate biti agresivni ili neljubazni, ali se ne morate osjećati krivim.

Pokvarena ploča - ovo je vrlo korisna tehnika kada je naš zahtjev kratak i jasan, a sastoji se u tome da kao "pokvarena ploča" ponavljamo zahtjev.

Pravila radionice

1. Tražimo vlastita prava
2. Izražavamo vlastite interese i želje
3. Odbijamo neopravdane zahtjeve
4. Sutprostavljam se nepravdi
5. Pohvaljujemo druge
6. Dajemo i primamo komplimente

Vježbajmo asertivnost

Ne napadam druge. (Ne koristim TI - poruke.)

Opisujem pa ocjenjujem.

Zastupam sebe. Predlažem rješenja.

Rad po skupinama: radni listići

Vježba u paru - Recite asertivno NE

Vježba u paru - Izrecite asertivno prigovor

Vježba u paru - Primite asertivno prigovor

Vježba u paru - Izrecite pohvalu

Vježba u paru - Primite pohvalu

U sljedećih tjedan dana iskoristite 3 prilike za vježbanje oblikovanja trodijelnih JA poruka.

Izaberite tri ponašanja koja vas kod drugih smetaju i koja biste željeli promijeniti i razmislite kako biste im se asertivno obratili. Učinite to!

Opišite svaku situaciju, napišite kako ste oblikovali JA poruku, opišite kako je druga osoba reagirala i kako ste se vi pri tome osjećali.

Ako ste naišli na otpor i nerazumijevanje, napišite što mislite da je tome razlog.

Što bi vas moglo omesti, spriječiti da postanete asertivni?

Opet ste bili neasertivni? Ako vam se to dogodilo, prihvatite to kao nešto normalno i nastavite dalje. *Ponašali ste se asertivno, ali nije bilo uspjeha*

Ako ne pokušamo, ne možemo uspjeti. Ako pokušamo, možemo uspjeti, ali i izgubiti. Računajte s time.

Cilj: Naučiti što je asertivnost i kako asertivno komunicirati.

To znači naučiti pažljivo slušati tuđe mišljenje, uočavati tuđe potrebe i želje, a istovremeno jasno izražavati svoje osjećaje i želje. Imati samopoštovanja i poštovanja za druge.

Ključne riječi: asertivnost, komunikacija, JA poruka

Vrijeme: 90 minuta

Uvjeti rada: sjedenje po skupinama u krugu, igra uloga

Pribor: radni listići

Zaključak: Cilj i svrha radionice je da sudionike educiramo o načinima i tehnikama asertivnog ponašanja.

Dugoročno ovaj stil ponašanja dovodi do osjećaja da smo uvaženi, povećanog samopoštovanja i unaprjeđivanja odnosa s drugima.

Literatura

Ivković, M. *Asertivni knjižničar*, ppt. 2008.

Rijavec, M.& D. Miljković. *Razgovori sa zrcalom*. Zagreb: "IEP", 2001.

Rijavec, M & D. Miljković. *Kako se zauzeti za sebe?*, Zagreb: "IEP", 2002.

Sremec-Nebić, T. *Asertivnost: Što je to i kako nam može pomoći?*, 2004.

Školska knjižnica između „slobodnog sata“ i kreativnog čina

Lamartinovo „Jezero“ kao stvaralački poticaj

Madlen Zubović, prof. i dipl. knjižničarka

Prometna škola, Rijeka

madlen.zubovic@skole.hr

Posterna prezentacija

Koliko puta ste se kao knjižničar/ka zatekli u situaciji da vas je, netom po dolasku na posao, netko (razrednik, pedagog, ravnatelj) zamolio da „zbrinete“ u knjižnici razred koji, zbog nedolaska predmetnog nastavnika, ima tzv. „slobodni sat“? Takve iznenadne zamjene, tijekom školske godine, knjižničarima se prilično često događaju jer je najjednostavnije trenutni problem zamjene u školi riješiti najčešće korištenom rečenicom: *Odite u knjižnicu!*

S obzirom na to da ovakve situacije nisu unaprijed planirane pa stoga niti pripremljene, nameće se problemsko pitanje: Što raditi s učenicima taj iznenadni „slobodni sat“? Predispozicija da biste uopće nešto mogli raditi s učenicima koji su iznenada došli u knjižnicu jest vaš iskreni osjećaj i pozitivni stav o njihovu dolasku. Dakle, zadovoljni ste i drago vam je da su došli. Ovom posternom prezentacijom željela sam prikazati najzanimljivije rezultate takvih iznenadnih zamjena, koje su u početku bile na razini improvizacije no, ubrzo su „slobodni satovi“ prerasli u zanimljivu nastavu i kreativne radionice u kojima su učenici motivirani na rad, stječu određena znanja i kompetencije te se vrlo uspješno i kreativno izražavaju. Time su ostvareni, oni dobro nam znani, funkcionalni, obrazovni i odgojni ciljevi i to ne samo na formalnoj razini odgojno-obrazovnog procesa kako to često biva na „klasičnoj nastavi“ koja je nerijetko svedena na stereotip u kojem se znanje ili činjenice ulijevaju u učeničke glave kao u prazne posude. Parafrazirajući ovu poznatu Sokratovu tezu „kako svrha obrazovanja nije u punjenju praznih posuda, već u potpaljivanju plamena“, upravo se knjižnica potvrđuje kao izuzetno svrsishodno mjesto učenja i kreativnog rada. Pored toga što učenici knjižnicu doživljavaju kao neformalni prostor (u odnosu na učionicu) u kojem su manje sputani, knjižnica je i prostor u kojem je sve dostupno i na jednom mjestu, od „klasičnog“ izvora znanja - knjige do mogućnosti on-line pretraživanja, pa stoga i učenje postaje lakše, zanimljivije i uspješnije.

Usporedno sa širenjem ljudskog znanja, odlika je vremena u kojem živimo i korjenita promjena u dostupnosti tih znanja. Pored toga što je znanje danas dostupnije i raspoloživije širem krugu korisnika s obzirom na informacijsko doba, elektroničke autoritete kao što su internet i sl., uloga knjižničara/ke i knjižnice vrlo je značajna kada govorimo o mogućnostima ovladavanja najrazličitijim informacijama te njihova valoriziranja.

Mladi danas mnoge informacije prihvaćaju bez ikakve zadržke i kritičkog promišljanja, svodeći pritom vlastiti angažman u procesu učenja na minimum, stoga je uloga knjižničara/ke poticati učenike na kritičko mišljenje i na aktivan odnos prema različitim spoznajama i informacijama.

Školska knjižnica u kontekstu Nacionalnog okvirnog kurikulumu

Temeljna je uloga školske knjižnice kao informacijskog, medijskog i komunikacijskog središta škole, a u kontekstu nacionalnog ali i svakog školskog kurikula, upravljanje znanjem te osposobljavanje učenika za cjeloživotno učenje što u osnovi vodi ka stjecanju željenih kompetencija.

Radeći u strukovnoj školi i suočavajući se, u neposrednom radu s učenicima, s mnoštvom problema kao što su njihova nezainteresiranost, nemotiviranost i loši rezultati u znanju, ova teza vrlo često biva teško ostvarivom. Unatoč tomu, uvažavajući i poštujući partnerski postavljena pravila, interese i zajedničke ciljeve - uspjeh je moguć!

Uspjeh je višestruko značajan jer polučuje osjećaj zadovoljstva kod svih sudionika odgojno-obrazovnog sustava (učenik, nastavnik, razredni odjel, škola, roditelji). Uspjeh pridonosi razvoju učeničkog samopouzdanja (mogu i znam nešto pozitivno učiniti) i samopoštovanja (ono što činim pozitivno se vrjednuje).

Školska knjižnica u korelaciji s nastavnim predmetom Hrvatskog jezika i književnosti

Kada govorimo o mogućnostima školske knjižnice u odnosu na naznačeni nastavni predmet, možemo pretpostaviti da su te mogućnosti neiscrpane. Primjerice, u školskoj knjižnici mogu se odigrati zanimljivi uvodni satovi u određena književna i umjetnička razdoblja (npr. Renesansa u djelima referentne zbirke; Barok; Avangardni pravci u umjetnosti na početku 20. st.; Ekspresionizam, Nadrealizam i dr.) ili pak satovi sinteze na kojima će se učenici kreativno izraziti (Romantizam - sinteza; Lamartinovo „Jezero“ kao stvaralački poticaj za pisanje *činkvina*).

Navedeni primjeri imaju svoje opravdanje u realizaciji, tim više što su učenici većine srednjih strukovnih škola (naravno, ako nisu umjetničke) zaknuti za predmete kao što su povijest umjetnosti, likovna kultura ili opća kultura i sl. Iz toga proizlazi pitanje

jesu li uopće učenici senzibilizirani za poimanje umjetnosti? Ima li ova riječ njihovu konkretnu predodžbu ili je na razini nerazumljive apstrakcije? Iako su određeni sadržaji navedenih područja dijelom inkorporirani u nastavne predmete ako što su Hrvatski jezik i književnost, Povijest, Etika i dr., očito je da učenicima nedostaje informacija i spoznaja iz područja likovne ili, sukladno današnjim intencijama, vizualne kulture. Stoga je vrlo korisno za učenike, npr. drugih razreda,

iskoristiti iznenadni „slobodni sat“ u knjižnici kako bi istražili, primjerice, pojam renesanse u knjigama referentne zbirke. Pred njima će se na taj način otkriti knjige koje se u mnogim knjižnicama ne izvlače tako često s polica: Jansonova *Povijest umjetnosti*, *Vodič kroz povijest umjetnosti i vremenska lenta* (učenici samostalno pronalaze razdoblje i orijentiraju se na lenti), *Povijest umjetnosti u slikama*, monografije Tiziana, Carravaglia, Dürera, *Hrvatska pisana baština - renesansa i humanizam* (izbor djela), *Julije Klović - renesansni majstor minijature* (mapa povodom 500-te obljetnice rođenja).

Naravno da se svako umjetničko razdoblje može obraditi na učenicima zanimljiv način, služeći se upravo referentnom zbirkom kao osnovom za istraživanje, no pomoći nam mogu i različiti kalendari, umjetničke mape, glazbeni predlošci (CD-ovi klasične glazbe) i sl. Primjerice, povevši razgovor s učenicima četvrtih razreda o ekspresionizmu kao umjetničkom pravcu, uz analiziranje već dobro znanog Munckovog „Krika“ odslušali smo i dijelove Mahlerove 5. simfonije (usput, za istog, nikad nisu čuli!).

Netko bi ovdje mogao zaključiti kako navedeni primjeri nisu ništa novo i kako su u nastavi već bezbroj puta iskorištavani, no unatoč takvom razmišljanju smatram kako su u strukovnim školama itekako potrebni i svrsishodni, tim više što je među mladima sve prisutnija nezainteresiranost prema svemu onome što im (kako sami znaju reći) u životu ne treba.

Pored toga, svjesna sam i kao knjižničarka i kao profesorica hrvatskog jezika i književnosti

koliko je presudno za uspješan nastavni sat osmisliti dobru i zanimljivu *motivaciju*. Rekla bih kako su učenicima i profesorima upravo motivacija i sam početak sata (u kontekstu svega izrečenog) najznačajniji.

Lamartinovo „Jezero“ kao stvaralački poticaj

„Slobodni sat“ je *ad hoc* osmišljen kao sinteza nastavne jedinice - Romantizam u svjetskoj književnosti. Lamartinovu pjesmu *Jezero* učenici su interpretirali na prethodnom satu, a u knjižnici je ona poslužila kao poticaj za njihovo kreativno izražavanje. Poslužili smo se tzv. recepturom za pisanje *činkvina* - lirske minijature u 5 redova:

1. red - zadani pojam, imenica (naslov); 2. red (stih) - dva pridjeva; 3. red - tri glagolske

imenice; 4. red - četiri riječi, misao, rečenica koja iznosi stav o temi; 5. red - jedna riječ, sinonim ili asocijacija na zadanu riječ iz prvoga reda.

Sama „receptura“ za pisanje *činkvina* nakratko nam je poslužila i za ponavljanje gradiva iz jezika (gramatika, vrste riječi, leksikologija) a nakon toga, posluživši se likovnim sadržajima kao motivacijom (slike likovnih majstora iz razdoblja romantizma s motivom prirode) i spoznaje kako romantičari prikazuju prirodu kao odraz vlastitih emocija - okušali smo se u pisanju lirskih minijatura. Nakon samostalnog rada uslijedila je zajednička analiza i timski rad na prezentaciji ostvarenog - rad na tematskom panou koji je postavljen u izložbenom prostoru škole. Tijekom ova dva „slobodna sata“ učenici su se koristili literaturom:

Janson *Povijest umjetnosti, Leksikon povijesti umjetnosti*, M. Jakubin *Vodič kroz povijest umjetnosti s vremenskom lentom*, Umberto Eco *Povijest ljepote*, E. Barić *Hrvatska gramatika, Hrvatski leksikon sv. 2.*; te on-line pretraživanjem vezanim uz pojmove: romantizam, eskapizam, Alphonse de Lamartine, slikari: John Constable, G.D. Friedrich, F. Goya, E. Delacroix i dr.

Cilj i zadaća programa: - sintetiziranje znanja i usvojenih činjenica

- otkrivanje dodatnih informacija s područja likovne umjetnosti
- kreativno izražavanje

Primjer ostvarenih rezultata kreativnog izražavanja:

Jezero Jezero Jezero

Teško, tužno Trajno, uznemireno Duboko, nemirno

Šuštanje, treperenje, talasanje Šećem, šutim, gledam Osjećam, želim, slutim

Lahor vjetra osjeća je njiše Odras moje snene duše Nemir u mom srcu

Boli Nestajem Volim

Otvorene radionice

Marija Vesel, prof. i dipl. knjiž.
OŠ Lovre pl. Matačića, Zagreb
marijavesel@yahoo.com

Plakat *Topi se! Pomozite!* izradili su u školskoj knjižnici učenici OŠ Lovre pl. Matačića, Zagreb. Izrada ovog i sličnih plakata zahtijeva mnogo učeničkog vremena. Nije moguće unaprijed procijeniti koliko će radnih sati biti potrebno. Zbog zauzetosti učenika, što obvezama iz redovne nastave, što brojnim slobodnim aktivnostima u školi i izvan nje, postaje sve teže uskladiti slobodno vrijeme učenika različite dobi za radionice u školskoj knjižnici. Nije jednostavno postići da isti učenici zadrže motivaciju do kraja projekta, tim više što s radom morate započeti puno prije roka koji ste predvidjeli. Iskustvo je, međutim, pokazalo da postoji neko *međuvrijeme*, neke kraće ili dulje *rupe* u vremenu kad učenici dolaze u knjižnicu u potrazi za ispunjenjem svojeg *praznog* vremena. Iz toga su nastale *otvorene radionice*. Kad želim neki veći uradak, započnem sa svega nekoliko učenika koji su se taj trenutak našli u knjižnici. Svaki odvoji onoliko vremena koliko želi, no projekt, u ovom slučaju plakat, ostaje na vidljivom mjestu i spontano će zainteresirati svakoga koji dođe u knjižnicu pa će se sam pridružiti i dati svoj doprinos, ma koliko on malen bio. Nije rijetkost da se pridruže i različite odrasle osobe (roditelj u prolazu ili netko od osoblja u školi). Poneki učenici nisu ni svjesni cjeline dok rad ne bude gotov, a gotov uradak svatko doživljava kao svoj. Ovakav se oblik rada može koristiti za različite potrebe. Funkcionira kao neka mala zamka koja neće učenike uplašiti svojim velikim obujmom i unaprijed udaljiti. Ne doživljava se kao rad, nego kao zabava. Od voditelja zahtijeva pripremu i ustrajnost.



U svijetu bajki i priča braće Grimm

Školski projekt: obilježavanje 225 godina rođenja Jacoba Grimma i 150 godina smrti Wilhelma Grimma

Zora Hajdarović, školski knjižničar savjetnik

Osnovna škola Nedelišće

zora.hajdarovic@skole.hr

Došlo je vrijeme da se spašava stara predaja i narodne priče, da ne bi zauvijek iščezle u našim nemirnim vremenima kao voda u izvoru ili rosa na jarkom suncu.

Jacob i Wilhelm Grimm

I doista - gore navedeni autori citata, Jacob Ludwig Carl i Wilhelm Carl Grimm, shvatili su ozbiljno to vrijeme i predano se posvetili dugotrajnom i predanom radu na sakupljanju i zapisivanju narodnih priča i bajki. Rođeni u njemačkom mjestu Hanau - nedaleko Frankfurta na Majni - (Jacob, 4. siječnja 1785.; Wilhelm, 24. veljače 1786.) braća su veći dio života proveli zajedno, a svjetsku slavu stekli su kao sakupljači narodnoga blaga.

Braća kazivače nalaze posvuda. Neke od zapisanih priča ispričala im je stara dadilja njihovih susjeda, obitelji Wild, neke su čuli od žene mjesnog krojača, prodavačice voća i povrća na seoskoj tržnici, Dorothea Viehmann; priče su im i do vrata „donosili“ prosjaci kao i mnogobrojni anonimni kazivači, a mnoge su izvorne francuske priče čuli od hugenotskog pripovjedača koji im je bio jedan od glavnih izvora. U potrazi za bajkama i pričama oni su se često spremali na duža putovanja u zemlji i van nje pa današnja turistička karta na kojoj su ucrtana sva mjesta što su na bilo koji način povezana s braćom Jacobom i Wilhelmom i njihovim bajkama obuhvaća 70 gradova i mjesta, a cijela je turistička ruta duga 600 kilometara. Bajke i priče braća su sakupljali i zapisivali prema narodnom kazivanju da bi ih kasnije protkali vlastitom maštom i tako im dali konačan oblik, onaj koji poznaju djeca diljem svijeta.

O projektu - od zamisli do realizacije

S ciljem poticanja čitanja među mladima te odavanja počasti dvojici velikana dječje bajke i priče, braći Jacobu i Wilhelmu Grimmu, u suradnji s timom učitelja razredne i predmetne nastave, osmislila sam projekt pod nazivom U svijetu bajki i priča braće Grimm. U projekt je bilo uključeno preko 600 učenika, 30 učitelja, knjižničar, roditelji, vanjski suradnici (volonteri Centra za neohumanističke studije Karlovac, voditelj i članovi Dječjeg gradskog amaterskog kazališta Čakovec, profesorica engleskog i njemačkog

jezika Terasa Dederich iz Altkonigschule koja se nalazi u njemačkom gradu Kronbergu (Kronberg im Taunus) nedaleko Frankfurta na Majni

S radom na projektu započeli smo odmah na početku školske godine, a predstavili smo ga 16. 12. 2009. - na 150. godišnjicu smrti Wilhelma Grimma. Kako sam već navela, u njegovoj je realizaciji sudjelovalo mnogo učenika i njihovih voditelja, a projekt se realizirao kroz brojne aktivnosti vezane uz redovnu, dopunsku, dodatnu i izbornu nastavu. Na školskoj oglasnoj ploči učenicima su predstavljene smjernice projekta, ciljevi, zadaci, aktivnosti, vrijeme potrebno za realizaciju i mogućnosti dopune njihovim idejama.

Budući da se najveći dio aktivnosti odnosio na školsku knjižnicu i knjižničarsku grupu, naš je prvi zadatak bio pomoću kataloga pronaći literaturu koja se nalazi u knjižnici i koju ćemo koristiti u radu na projektu (slikovnice, zbirke bajki i priče različitih izdavača, referentna građa) te postaviti njihovu izložbu u prostoru knjižnice, ali i napraviti popis sa skeniranim naslovnicama te ih umnožiti i postaviti na vidna (oglasna mjesta) po školi. Nakon toga knjižničari su se podijelili u dvije radne grupe (prema dobi) - stariji su izučavali biografiju, a mlađi čitali Grimmove priče i bajke sa zadatkom da osim upoznavanja sadržaja priče naprave i popis svih likova koji se navode u njima. Rad s mlađom grupom nastavlja se razgovorom o pročitanim pričama i bajkama, iznošenjem dojmova te ilustriranjem pročitane priče (bajke). Dio aktivnosti članova mlađe grupe vezan uz likove sada vežemo uz izradu plakata - učenici u starim časopisima pronalaze ilustracije likova koje bi odgovarale onim likovima koje su susreli tijekom čitanja bajki i priča, izrezuju ih te lijepe na podlogu 100x70. Rezultate istraživačkog rada stariji članovi koriste za izradu porodičnog stabla Grimmovih, a nakon toga čitaju zbirke priča i u njima uočavaju aforizme koje ispisuju i koji će im poslužiti da zajedno s mlađim članovima izrade straničnike (podsjetne vrpce, bookmarkere, signete, knjižni označivač, štionik, knjižnik...) na kojima se osim ilustracije vezane uz neko Grimmovo djelo nalazi i aforizam kao citat (citat, autor, naslov). Tako izrađuju i „sovinu“ torbu mudrosti u koju pohranjuju straničnike i sve to izlažu na panoima. Koristeći internet, stare čitanke i dječje časopise, učenici izrađuju bilješku o Jacobu i Wilhelmu Grimmu. Nakon što su izučili kako se izrađuje plakat, i stariji će članovi, podijeljeni u dvije skupine, izraditi svoj plakat. Rad članova knjižničarske grupe nastavlja se dalje tako da u literaturi (zbirdama poezije, dječjim časopisima ili zbirdama kratkih priča) pronalaze stihove vezane uz likove iz pročitanih bajki ili djela suvremenih autora nastala po uzoru na klasična/ Pajo Kanižaj: Stara nova priča o Crvenkapici, Ratko Zvrko: Nestanak Snjeguljice, Petrana Sabolek: Carstvo bez granica, Kuća babe vještice: Igor Novosel: U zemlji bajki...). Stihove će mlađa recitatorska grupa uvježbavati za završnu prezentaciju, tu će se uključiti i učenici 1. razreda, a Staru novu priču o Crvenkapici će mlađi knjižničari uvježbati za

scenski nastup za koji će uz pomoć roditelja izraditi kostime. Koristeći istražene podatke starijih knjižničara o književnicima (biografiju i bibliografiju), članovi literarne grupe pišu konferansu na način da braća sebe predstavljaju u 1. licu, a dio njihovog života u 3. licu pričaju voditelji. Takav tekst uvijek obavaju za javno predstavljanje projekta stariji knjižničari i članovi recitatorske grupe.

U Mjesecu hrvatske knjige za učenike 1. razreda u školskoj knjižnici organizirano je čitanje bajki i priča, projekcija animiranih crtanih filmova nastalih po uzoru na Grimmove bajke i priče, natjecanje u poznavanju sadržaja priče Ja to znam (učenicima je ponuđen početak i kraj rečenice i oni ga moraju što prije crtom povezati). Aktivnosti vezane uz čitanje nastavljaju se i dalje i provode ih razredni učitelji na satovima hrvatskog jezika kao satove lektire. Učenici 2. razreda uključuju se u projekt tako da samostalno čitaju zbirku Grimmovih Izabраниh priča, izučavaju osnovne podatke o njihovom životu i radu te se pripremaju za kviz koji se realizira u Mjesecu hrvatske knjige, 23. listopada .

Likovna grupa nižih razreda od kaširanog papira izrađuje likove iz Crvenkapice, a oni iz viših razreda oslikavanjem kutija likovima Grimmovih bajki rješavaju scenski prostor za završno predstavljanje projekta. Budući da se u školi već tradicionalno svake godine u vremenu od 15. listopada do 15. studenoga provodi likovno-literarni natječaj u koji se mogu uključiti svi učenici, ove godine on je osmišljen tako da je učenicima nižih razreda ponuđeno likovno, a viših literarno stvaralaštvo. Učenici nižih razreda stvarali su slikovnice, plakate, straničnike, stripove na temu U svijetu bajki i priča braće Grimm. Tu smo u rad, kao voditelj radionica i pomoć učenicima u stvaranju slikovnica, uključili volontere CNS iz Karlovca koji pomažu učenicima stvoriti njihovu prvu slikovnicu. Učenici viših razreda imaju sljedeći zadatak: 5. r. izmijeniti (osuvremeniti) završetak odabrane Grimmove bajke; 6. r. napisati bajku na novi način; 7. r. napisati prikaz odabrane bajke , 8. r. kritički se osvrnuti na zbirku ili odabranu bajku/ priču.

Na satovima glazbene kulture učenici obrađuju predstavnike romantizma i klasicizma (Haydna, Mozarta, Beethovena, Schumanna, Schuberta, Mendelssohna) i pripremaju glazbene točke za prezentaciju. Polaznici izborne nastave engleskoga jezika, nakon sata održanog u knjižnici i upoznavanja s referentnom građom - rječnicima i gramatikama engleskog jezika - rade na prijevodu biografije Grimmovih s engleskoga na hrvatski književni jezik, izborna njemačkog jezika povezuje se putem e-škole sa prof. dr. sc. Teresom Dederichs iz Kronberga, koja zainteresirana za naš projekt, dolazi u našu školu i upoznaje se s našim zamislima te predlaže suradnju kojom bi se ovaj projekt proširio i na njemačke učenike i tako postao međunarodni. Učenici dviju škola, uz pomoć svojih profesorica - naše Martine Sabatić i njihove Teresa Dederichs, bavit će se njemačkim i hrvatskim bajkama braće Grimm i I. B. Mažuranić s ciljem razvijanja jezičnih i međukulturnih znanja učenika . Učenici naše škole će te bajke prevoditi na

njemački, a učenici iz Njemačke na engleski jezik. Kao krajnji rezultat toga rada trebala bi nastati slikovnica.

U rad na projektu uključuju se i mali lutkari koji nakon ispričane priče o Crvenkapici izrađuju lutke na štapu za svoju lutkarsku predstavu. U suradnji s Dječjim amaterskim kazalištem rješavamo kostime za braću Grimm kao i likove vuka i 7 kozlića. Tijekom dječjeg tjedna isto kazalište izvodi za učenike predstavu Vuk i sedam kozlića. Dječja stvaralačka mašta doći će do izražaja i pri realizaciji modne revije za koju će učenici izraditi i predstaviti na završnici kostime klasičkih i suvremenih likova iz Grimmovih bajki i priča (npr. klasična i suvremena Crvenkapica).

U projekt ponovno uključujemo i roditelje da pomognu učenicima napraviti najmaštovitiju košaricu koju je Crvenkapica nosila svojoj bakici. Izložba košarica kao i svih likovno- literarnih radova koji su ušli u izbor za nagrade kao i onih koji su nastajali tijekom rada na projektu, predstavljena je 16. 12. 2009. učenicima, djelatnicima i roditeljima, a najuspješniji sudionici organiziranih natječaja nagrađeni su vrijednim nagradama. Sve aktivnosti budno objektivom fotoaparata prate članovi fotogrupe, kao i novinari koji o provedenim aktivnostima pravovremeno izvještavaju.

Suradnja školskog knjižničara i učitelja razredne nastave na projektu *Moja prva knjiga*

Luca Matić, prof. i dipl. knjiž. mentor

Senka Pintarić, učitelj mentor

OŠ „Antun Nemčić Gostovinski“, Koprivnica

malucija@gmail.com

O natječaju *Moja prva knjiga*

Pod pokroviteljstvom MZOŠ-a, Centar za neohumanističke studije (CNS) iz Karlovca petu godinu za redom organizira državni natječaj *Moja prva knjiga*. Natječaj je za učenike osnovnih škola koji moraju biti autori i teksta i ilustracija knjige. Na natječaj 2009. pristiglo je 497 radova iz 140 škola. U prosudbenom povjerenstvu za odabir najboljih knjiga bili su književnici Sanja Pilić i Tito Bilopavlović. Iz naše škole sudjelovale su tri učenice 4. c razreda. Prvu nagradu osvojila je Sonja Homar slikovnicom *Tajanstveni ormar*, a drugu nagradu Maja Gregor slikovnicom *Andeli, zvijezde i pitanja*. Organizator natječaja tiskao je nagrađene knjige.

Put nastajanja dječje autorske slikovnice

Školska knjižnica je mjesto u kojem učenici pronalaze odgovore na pitanja, inspiraciju, mjesto je za istraživanja i razvijanje različitih oblika pismenosti. Tu se omogućava svakom učeniku da ostvari svoj osobni prostor u učenju i u provođenju slobodnog vremena. Tu je nezaobilazna uloga školskog knjižničara koji usmjerava, savjetuje i upućuje učenika na korištenje različitih izvora znanja. On omogućava razvoj učenikovih izražajnih sposobnosti kroz stvaralačke radionice, književne susrete, projekte, rad s mladim knjižničarima... U svemu surađuje s učiteljima i voditeljima različitih školskih družina.

Kad se ostvare dobra komunikacija između knjižničara i učenika, prijateljsko okruženje i međusobno povjerenje, upravo u knjižnici nastaju mnoge ideje i poticaji koji razvijaju djetetovu kreativnost. Naša školska knjižnica uspjeva u tome!

Sonja Homar i Maja Gregor imaju razvijenu naviku dolaženja u knjižnicu te razvijenu kulturu čitanja. Uključene su u rad likovne grupe i dodatne nastave hrvatskoga jezika, koje vodi njihova učiteljica Senka Pintarić. Od početka školovanja pokazuju izrazit interes za jezično-umjetničko područje. Postižu značajne rezultate u školskim i izvanškolskim aktivnostima.

Kako su izmišljene i riješene tajne Tajanstvenog ormara? Kako otputovati u međuzvezdane prostore i družiti se s anđelima?

Upravo natječaj *Moja prva knjiga*, omogućio je mladim autoricama da izraze svoje talente pa su se na poticaj učiteljice s veseljem uključile. Mjesto rada i istraživanja često im je bila školska knjižnica.

Tijekom cijele školske godine, usmjeravane od svoje učiteljice, radile su na knjigama. Rad je obuhvaćao:

- pisanje teksta
- smišljanje naslova priče
- samostalno unošenje teksta u računalo
- raspoređivanje teksta na stranice knjige
- odabir likovne tehnike i ilustriranje priče
- izradu naslovnice
- pisanje biografije

Ručno uvezani originali knjiga poslani su na natječaj.

Nakon odabira najboljih knjiga, prema prosudbi stručnog povjerenstava, uslijedila je radionica u prostorima CNS-a Karlovac s ciljem dorade i pripreme knjiga za tisak. U listopadu 2009. održana je svečana dodjela priznanja nagrađenima i uručene su im njihove prve tiskane knjige.

Korak dalje...

Školska knjižnica postala je bogatija za još dva naslova: *Tajanstveni ormar* i *Andeli, zvijezde i pitanja* - dva naslova iz naših školskih klupa. Ponosni na uspjeh, odlučili smo u Mjesecu hrvatske knjige upriličiti svečanu promociju knjiga za javnost.

U projekt su bili uključeni:

- učiteljica razredne nastave
- učitelj hrvatskoga jezika
- školski knjižničar
- učenici - autori i ilustratori slikovnica
- učenici 4.c razreda
- školska *Filmska i video družina Mravec*
- školska *Foto grupa ZOOM*
- književnici S. Pilić i T. Bilopavlović
- roditelji

Promocija

Na početku, prikazan je dokumentarni film o autoricama *Neobično obične djevojčice*. Sniman je u njihovim obiteljima, koje ih potiču i podržavaju, u njihovom 4.c razredu i u školskoj knjižnici.

U filmu su prikazane Sonjina i Majina svestranost i posebnost iz kojih su, kao rezultat, nastale njihove prve knjige.

O knjigama su govorili književnici Sanja Pilić i Tito Bilopavlović.

Kroz vođeni razgovor s učiteljicom, same autorice opisale su put nastajanja knjiga.

Program promocije vodila je školska knjižničarka, kao koordinatorica promocije.

Umjesto zaključka

Samo je jedan put do ovakvih rezultata u radu s djecom - dati djeci slobodu u izražavanju , dati osjećaj sigurnosti i podrške. Izuzetno je važna uloga učitelja koji podržava, usmjerava, potiče i ohrabruje. Potrebna je i unutarnja motivacija, sposobnost kreiranja i kombiniranja ideja, upornost i velik trud učenika vođenog kompetentnim učiteljem.

A kad se uspostavi sinergija učenika, učitelja i knjižničara, gotovo uvijek se ostvaruju dobri rezultati i motivacija.

Dobrotvorna akcija

Dobrotvorna akcija 22. Proljetne škole školskih knjižničara RH *Srce na dar...*

Zagreb 2010.

Draženka Stančić, dipl. bibl. i prof.

Osnovna škola Ivana Kukuljevića Sakcinskog, Ivanec

ŠKOLSKI KNJIŽNIČARI DARUJU SRCE...

Humanitarna akcija vezana uz Proljetnu školu školskih knjižničara Republike Hrvatske postala je tradicija, prepoznatljiv dio skupa. Iz godine u godinu pomažemo pojedincima, organizacijama koje nam zapadnu za oko. To je nešto što nas čini sretnijima i samosvjesnijima jer je riječ o davanju koje je zapravo duhovno vraćanje sebi. Školski knjižničari ove su godine odlučili dati svoje srce Tamari Petak i Noahu Pečevskom, učenicima drugih razreda OŠ Ivana Kukuljevića Sakcinskog, Ivanec. Riječ je o dvoje djece koji se uz svakodnevne jednostavne zadaće koje čine uobičajeno djetinjstvo svakog djeteta njihove dobi nose i s dva slična protivnika.

Sama škola OŠ Ivana Kukuljevića Sakcinskog, Ivanec, upravo je po dobrotvornim akcijama i postala poznata. Naime, prošle smo godine skupili najviše novaca u cijeloj Hrvatskoj u sklopu UNICEF-ove akcije za škole u Africi (39.250 kn), redovito potpomažemo Centar za odgoj i obrazovanje u Zajezdi, surađujemo s mjesnim Caritas dom za starije i nemoćne i Udrugom Sunce za osobe s MR. Vodimo računa i o svojim učenicima. Kad kažem mi, mislim prije svega na djecu naše škole, iznimno socijalno osjetljivu i suosjećajnu. Oni uz podršku svojih nastavnika i roditelja ostvaruju akcije kojima se rado ponosimo.

Tamara Petak boluje od agresivne fibromatoze, koja joj je zahvatila stopalo. Iza nje je već 7 operacija čišćenja s prognozom potrebe amputiranja noge u potkoljenici. Nalaz iz Münchena potvrdio je zagrebačke nalaze. Trenutno se čeka nalaz doktora iz Beča te peti mjesec nakon posljednjeg čišćenja u kojem obično počinje bujanje tkiva. Treba li spomenuti da je njezina želja postati balerinom amputirana u začetku? Živi s ocem i majkom i još dvije sestre u selu Bedencu kod Ivanca. Mala, skromna obitelj uporno po cijelom svijetu traži bolje prognoze.

Noah Pečevski boluje od gangliogliome, rijetke vrste tumora na mozgu zbog koje mu je jako oštećen vid. Često boravi u bolnici u Klaićevoj zbog kemoterapija. Iza sebe ima 6 ciklusa kemoterapije zbog kojih se tumor smanjio 70%, a liječenje će se nastaviti jednom mjesečno sljedećih godinu dana. Kad nije u bolnici, nastavu mu kod kuće drži

razrednica, a njemu nedostaje društvo iz razreda, kao i on njima. Noah živi s majkom i sestrom u stanu očeve majke.

Naša mala zajednica: škola, grad, staju svako malo uz njih. Skromna primanja tih obitelji nisu dostatna za liječenje u udaljenom Zagrebu. Zato je svaka pomoć dobrodošla.

Unaprijed zahvaljujemo svima vama koji ćete ove godine dati svoj prilog humanitarnoj akciji! Prikupljeni novac uplatit ćemo na na sljedeće račune ovo dvoje djece u jednakom omjeru:

1. za Tamaru Petak na žiroračun njezinog oca Zlatka Petaka u Zagrebačkoj banci: 2360000-3114499962
2. za Noaha Pečevskog na žiroračun Noaha Pečevskog u PBZ-u: 2340009-3212740304

Knjižničari knjižnici Dobrotvorna akcija 2010.

Korina Udina, voditeljica SVOK PGŽ, struč. surad. savj., školska knjižničarka
OŠ Kostrena, Žuknica 1, Kostrena

Poštovane knjižničarke i knjižničari,

godina ima neobičan broj, od našeg opremanja knjižnice u Domu za nezbrinutu djecu "Braće Mažuranić" u Novom Vinodolskom prošlo je šest godina, čini mi se pravo vrijeme za pravu stvar u našem stilu.

Na nivou ŽSV-a Primorsko-goranske županije dogovorili smo u okviru našeg programa Informacijske pismenosti i u okviru naših mogućnosti rada s djecom, ostvarujući korelaciju s razrednom nastavom ili likovnom kulturom, ili predmetom po izboru, stvaranje priča namijenjenih slabovidnoj djeci. Ona dolaze u knjižnicu za slabovidnu djecu u OŠ Pećine u Rijeci.

Rehabilitatorica i voditeljica knjižnice za slabovidnu djecu Tanja Šupe navela nam je sljedeće: "Knjižnica je otvorena 2008. godine u prosincu. Inicijativa za pokretanje bila je potreba djece za knjigama prilagođenim korištenju djeteta s oštećenjem vida.

Kad govorimo o prilagodbi, mislimo na taktilne slikovnice u prvom redu. Taktilna slikovnica je ona koja je napravljena tako da se sve u njoj može rukama opipati, bukvalno rečeno.

RH ima četiri taktilne slikovnice koje se mogu kupiti. Cijena im je u prosjeku 400 kn. Knjižnici je važno nabaviti te slikovnice jer ih inače djeca neće moći koristiti. Osim što ih nema, roditelji ih zbog skupoće ne mogu kupiti.

Taktilne slikovnice su prioritet, ali i lektira, nastavni materijali, didaktički materijali i ostalo što treba slijepom djetetu. Slikovnice za slabovidnu djecu trebaju biti jednostavnije kako bi ih slabovidno dijete bolje percipiralo.

U ovom trenutku imamo najviše taktilnih slikovnica, ali i audio cd-a, društvenih igara, atlasa, mnogo didaktičkog materijala, stručne literature za učitelje, odgajatelje i roditelje.

Bližimo se brojcima od 400 naslova. Imamo 42 člana knjižnice, a to su korisnici odjela, učitelji i odgajatelji. Samih korisnika ima 25.

Spomenuti korisnici polaznici su programa rane intervencije i programa produženog stručnog postupka pri Odjelu."

Dakle, praktičnim radom, ostvarajima u našim knjižnicama, ispričane kratke priče kroz razne materijale bile bi naš konkretni doprinos jednom plemenitom cilju: podijeliti te priče sa svima.

Višestruko činimo dobro:

- pridonijeli bismo dopunjavanju nastavnim pomagalicama Odjela za slabovidnu djecu
- izradom takvih priča senzibiliziramo djecu na različitost, toleranciju, na čuvanje svog zdravlja
- u odgojno-obrazovnom dijelu našeg programa omogućavamo pričanje i vizualizaciju priča te osmišljavamo mogućnost prijenosa tih informacija slabovidnoj djeci kroz naš doživljaj i percepciju.

Taktilne "slikopriče" darovali bismo knjižnici za slabovidnu djecu nakon 22. Proljetne škole školskih knjižničara RH .

S obzirom na to da su do veličine A4, mogu se slati i **poštom na adresu** moje škole

OŠ Kostrena

Žuknica 1

51221 Kostrena ili donijeti na Proljetnu u Zagreb i predati mi osobno.

Priču ili pjesmicu, ako nemate mogućnosti, voditeljica knjižnice Tanja Šupe će tekst isprintati na brajici. Za detalje koje biste željeli pojasniti možete je dobiti na **mob 098/626-180** ili **mail: tanja.supe@xnet.hr**

Nadam se uspješnoj državnoj akciji školskih knjižničara u 2010.

I samo jedna taktilna "slikopriča" je dovoljna da razveseli jedan sat jednom dijeteu!

Vidimo se na 22. Proljetnoj školi školskih knjižničara !

Korina Udina, voditeljica SVOK-a PGŽ

